

Рудолф Щайнер

ДУХОВНИТЕ
СЪЩЕСТВА
В
НЕБЕСНИТЕ
ТЕЛА
И
ПРИРОДНИТЕ
ЦАРСТВА

Поредица „Просветление“

В Поредица „Просветление“ досега:

1. Рудолф Щайнер, „Същност на музикалното“
2. Рудолф Щайнер, „Прераждане и карма“
3. Рудолф Щайнер, „За мистериите драми“
4. Рудолф Щайнер, „За инициацията“
5. Рудолф Щайнер, „Проблеми на модерната психоанализа“
6. Рудолф Щайнер, „Стихове и медитации“
7. Рудолф Щайнер, „Смъртта като преобразуване на живота“
8. Рудолф Щайнер, „Окултна история“
9. Рудолф Щайнер, „Индивидуални духовни същества“
10. Рудолф Щайнер, „Моят жизнен път“
11. Олаф Кооб, „Азът и неговият двойник“
12. Рудолф Щайнер, „История на човечеството“
13. Рудолф Щайнер, „Фридрих Ницше, борец срещу своето време“
14. Рудолф Щайнер, „Четири мистериини драми“
15. Рудолф Щайнер, „Мистериини центрове“
16. Рудолф Щайнер, „Първоначални импулси на духовната наука“
17. Рудолф Щайнер, „Тайните на прага“
18. Рудолф Щайнер, „Сътворението на света и човека“
19. Рудолф Щайнер, „Човекът и светът. Действието на духа в природата. За същността на пчелите“
20. Рудолф Щайнер, „Природата и човекът от гледна точка на духовната наука“
21. Рудолф Щайнер, „Природни и духовни същества“
22. Рудолф Щайнер, „Връзката между живите и мъртвите“
23. Рудолф Щайнер, „Животът на човека и животът на Земята“
24. Йохан Валентин Андре, „Химичната сватба на Християн Розенкройц“
25. Олаф Кооб, „Болната кожа“
26. Олаф Кооб, „Ако органите можеха да говорят“
27. Рудолф Щайнер, „Терапията от гледната точка на духовната наука“
28. Рудолф Щайнер, „Свр̀хсетивният човек от антропософска гледна точка“
29. Рудолф Щайнер, „Духовните скрити причини за Първата световна война“
30. Рудолф Щайнер, „Здраве и болест“
31. Рудолф Щайнер, „Формиране на съдбата и живот след смъртта“
32. Рудолф Щайнер, „Животът между смъртта и новото раждане“
33. Рудолф Щайнер, „Познание за съществуването на човека“
34. Рудолф Щайнер, „Духовни взаимовръзки в изграждането на човешкия организъм“
35. Рудолф Щайнер, „Подготвителни етапи на Мистерията на Голгота“
36. Рудолф Щайнер, „Ритми в космоса и в човешкото същество“
37. Рудолф Щайнер, „Карма на неистината, Втора част“
38. Рудолф Щайнер, „Духовните същества в небесните тела и природните царства“

Рудолф Щайнер

ДУХОВНИТЕ СЪЩЕСТВА
В НЕБЕСНИТЕ ТЕЛА
И ПРИРОДНИТЕ ЦАРСТВА

10 лекции, изнесени в Хелзинки от 3 до 14 април 1912 г.,
и една публична лекция, изнесена на 12 април 1912 г.

Превод от немски:
Мария Пашова

А^б
*Издателско
Ателие*
София, 2018

RUDOLF STEINER

Die geistigen Wesenheiten
in den Himmelskörpern
und Naturreichen

Bibliographie-Nr. 136

Einbandgestaltung und Zeichnungen im Text von Assja Turgenieff

Alle Rechte bei der Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung, Dornach/Schweiz

© 1996 by Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung, Dornach/Schweiz

Printed in Germany by Greiserdruck, Rastatt

ISBN 3-7274-1361-1

*За корицата е използван фрагмент от картината на Ван Гог
„Звездна нощ над Рона“*

Всички права са запазени!

Не е разрешено публикуването на части от книгата под каквато и да е форма – електронна, механична, фотокопирна или по друг начин – без писменото разрешение на издателството.

© Рудолф Щайнер, автор

© Мария Пашова, преводач

© Христо Маринов, редактор

© Издателско ателие А⁶, 2018

ISBN 978-619-228-025-3

Указания относно публикуваните лекции на Рудолф Щайнер

Основа на антропософски ориентираната духовна наука представляват написаните и публикувани от Рудолф Щайнер (1861–1925) произведения. Редом с тях от 1900 до 1924 година той изнася многобройни лекции и курсове както за широката общественост, така и за членовете на Теософското общество, по-късно Антропософското общество. Първоначално Рудолф Щайнер не е искал винаги да се записват свободно изнасяните лекции, понеже са били предвидени от него като „устни, непредназначени за печатане съобщения“. След като се увеличават непълните и неточни записки, които се размножават и разпространяват сред слушателите, той се вижда принуден да се погрижи за стенографирането на лекциите. С тази задача натоварва Мария Щайнер фон Сиверс. Тя е била отговорна за поръчването на стенографите, съхраняването на преписите и необходимите за отпечатването корекции на текстовете. Тъй като поради липса на време Рудолф Щайнер само в редки случаи сам е коригирал стенографирания текст, по отношение на всички публикувани лекции трябва да се има предвид неговото изказване: „Предполага се, че в тези непрегледани от мен текстове могат да се открият грешки“.

Относно лекциите за членовете на обществото, които първоначално са били разпространявани като ръкописи, и относно публикуваните му произведения Рудолф Щайнер се произнася в „Моят жизнен път“ (35-та глава). Казаното там същевременно важи и за всички семинари за различните професии, предназначени за участници, запознати с основните истини на духовната наука.

След смъртта на Мария Щайнер (1867-1948) започва издаването на *Събрани съчинения* на Рудолф Щайнер според нейните указания. Настоящият том спада към тези *Събрани съчинения*.

СЪДЪРЖАНИЕ

Встъпителни думи за приветствие на слушателите

Хелзинки, 3 април 1912 г. 11

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ, Хелзинки, 3 април 1912 15

Пътят към виждане на елементарните същества в етерното тяло на Земята: синьото на небето, зеленото на растителната покривка, бялото на снежната покривка събуждат морални усещания: благочестието, разбирането за веществото. По тона и неговата октава преживяваме хармонията на желанията и разума. Зад металния елемент окултният поглед открива същества с добре очертани форми: елементарните същества на Земята. Във валящия дъжд и във вдигащите се мъгли винаги има преобразуващи се същества: елементарните същества на водата. Те изваждат от Земята растенията през пролетта.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ, 4 април 1912 г. 29

Елементарните същества на въздуха се появяват, проблясващи светкавично. Те живеят в увяхването и умираването, грижат се за узряването. Елементарните същества на огъня са пазителите на кълновете. Астралното тяло на Земята се преживява от спящия човек. В него живеят духове на циклите на времената, които предизвикват смяната на сезоните. Те въртят Земята около нейната ос и така пораждат деня и нощта. Човекът не трябва да губи паметта и съвестта си при окултното си развитие. Тогава той може да се събуди в своя аз и да гледа Слънцето също и нощем в неговия ход. Светът на природните духове се изразява в природните сили, този на духовете на циклите на времената – в природните закони, а на планетарния дух – в смисъла на природата.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ, 5 април 1912 г. 46

Човекът води вътрешен живот. Ангелите живеят в абсолютната истина: това, което възприемат, е откровение на вътрешната им природа във външния свят. Вместо вътрешния си живот те преживяват изпълване с дух. Те са водачите на отделните хора, водачи на народите са архангелите, а на епохите – архаите; техни потомци са природните духове на Земята, тези на архангелите – природните духове на водата, а на ангелите – тези на въздуха. Ако човекът върши дела на любов, той става по-богат, а не по-беден. Това е представено в образа на чаша с вода, която, когато се изпразва, става все по-пълна. Обучение за превъзможване на обикновения вътрешен живот. За това служи математиката.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ, 6 април 1912 г. 63

На първата степен на ясновидството човекът използва астралното си

тяло. Това, което възприема в него, после може да си го спомни. На втората степен – етерното си тяло. Тогава той внася ясновидството в обикновеното състояние на съзнанието си и разпознава съществата от втората йерархия: властите, силите, господствата. Той се чувства потопен в другите същества – в обикновеното съзнание на това приличат състраданието и любовта. При съществата от втората йерархия откровението на тяхното същество остава назад като нещо самостоятелно, а във вътрешността им се възбужда живот, който се възприема като духовно звучене, като музика на сферите. Властите придават формата на всичко живо; в смяната на формите се изразяват силите. В гледането на физиономията, а после и на формите на листото и цвета човекът разпознава господствата. Съществата от втората йерархия имат за потомци груповите души на растенията и животните.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ, 7 април 1912 г. 76

На третата степен на ясновидството ставаме едно с наблюдаваното същество. Тогава възприемаме съществата от първата йерархия: престолите, херувимите и серафимите. Те отделят изцяло своя отпечатък от себе си: техният вътрешен живот представлява създаването на други същества. Техни потомци са духовете на циклите на времената. Висшите същества имат власти като най-нисшата си съставна част, след това сили, господства, престоли, херувими и серафими. Те гледат нагоре към триединството: Баща, Син, Свети дух. Външната форма на един дух на формата е планетата; зад него са духовете на движението, на мъдростта, на волята, херувимите и серафимите. В атмосферните явления действат силите; съзнанието на планетата са господствата; престолите регулират неговото движение в пространството; херувимите привеждат тези движения в унисон едно с друго, а серафимите регулират хармонията на отделните планетарни системи една с друга. Най-горната троичност управлява в мировото пространство в отделните планетарни системи като обвивки.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ, 8 април 1912 г. 93

Луциферическите духове имат стремежа да развият самостоятелен вътрешен живот. Така те се превръщат в духове на неистината. Вместо да се изпълнят с висшите йерархии, те се отцепват от тях. Една планета представлява това, което изпълва с етерна субстанция цялото пространство, ограничено от нейната привидно елипсоидна траектория. Духовете на формата, които владеят етерната сфера на дадена планета, действат от Слънцето. Срещу това отвън навътре действат луциферическите духове на властите и по този начин се получава едно вгъване: физическата планета – нашата Земя – представлява в действителност дупка в мировото пространство. Счупената форма е материя. Серафимите и херувимите са носители на светлината от Слънцето. На тях им противодействат луциферическите

духове и отхвърлят светлината обратно. Това е изложил първо Заратустра, който нарича духа на Слънцето Ахура Мазда, а бунтовните духове на мрака – Ангра Майнью.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ, 10 април 1912 г. 113

Духовните същества от серафимите до духовете на мъдростта управляват развитието на Слънцето, на неподвижните звезди. До духовете на формата стига сферата на влияние на планетите, а до архангелите – тази на Луната. Астралното тяло прониква мозъка и далака, етерното тяло – черния дроб, а азът – кръвоносната система. Луните представляват труп на планетарната система, планетите – на живото физическо тяло, като животните на Земята. Неподвижната звезда, Слънцето, окултно прави впечатлението като етерните тела на растенията: в нея е етерното тяло на планетарната система, което стига до най-външния ѝ край. В духовните същества на планетите имаме и астралното тяло. Вредните сили на луциферическите същества се събират от кометата, която възниква наново най-вече едва при навлизането си в планетарната система и после отново изчезва, докато отново поема на път извън измерението на пространството. В кометата действат серафимите и херувимите.

ОСМА ЛЕКЦИЯ, 11 април 1912 г. 136

Развиващият се окултно трябва да се научи да гледа на света по начина на възприемане на ангелите. Той не вижда нищо от физическите тела, но все още има спомен за небесните тела. Те се представят като нещо минало. Наблюдавайки Луната, той бива пренесен в прадревното лунно състояние. Тя се е превърнала в Земя, благодарение на работата на властите. Ако ясновиждащият поглед се насочи към планетите, той възприема и един споменен образ. Ако човекът изпитва само съчувствие и любов, тогава физическото Слънце изчезва. Човекът го е виждал в египетските мистерии в среднощ: той се връща назад в прадревното слънчево състояние на Земята. Съкровището на нибелунгите представлява в действителност един талисман от злато. Човекът има аз във физическия свят, груповият аз на животните е на астралния план, този на растенията – в девакана, а на минералите – във висшия девакан. При показването на растенията през пролетта астралното тяло на растенията в астралния свят усеща заспиване, а при увяхването им през есента – събуждане. Ако човек троши камъни, астралното тяло на минералите усеща доволство в девакана. Ако той изтръгва растението с неговия корен, астралното тяло на растението изпитва болка в астралния свят.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ, 13 април 1912 г. 159

Разумът е деен и в животинското царство: осите произвеждат хартия. От шестата до седмата планета груповите азове на животните въздействат

върху главните видове на животинското царство. Модифицирайки го, в него действат 12-те зодиакални знака. Тези групови азове са потомци на силите, дали астралното тяло на човека на старата Луна. Съответстващите им луциферически духове специфицират от планетите човешкия род на основни раси. Силите инспирират от планетите големите културни импулси, например от окултния Меркурий – този на будизма. Поради това Е. П. Блаватска казва: Буда = Меркурий. Върху астралното тяло на растенията от планетите въздействат потомците на силите. Те пораждат спираловидните листни разклонения. В посоката на стеблата на растенията груповите азове на растенията действат от Слънцето. Те са потомци на господствата. Духовете на циклите на времената свързват спиралния принцип на движение с принципа в стеблото: спиралния принцип чак до разположените кръгообразно тичинки и действащия в стеблото принцип, който стига чак до плодника. По време на прадревното Слънчево състояние господствата са дали на човека етерното му тяло. Сега те действат надолу от Слънцето във вертикала на растението. Седмината риши са дали спомените отново на седемте големи култури на Атлантида, но над това за тях се намира Вишвакарман. Заратустра нарича този дух на мъдростта Ахура Мазда, египтяните – Озирис, който е убит от Тифон и който среща човека едва след смъртта. През четвъртия следатлантски културен период Христос бива непосредствено инспириран в продължение на три години от този слънчев дух на мъдростта. Той е духът на единението на земната култура – Западът приема Христовия импулс от Изтока.

ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 14 април 1912 г. 183

Кристалните форми на минералното царство се обясняват с начина на въздействие на духовете на формата или техните потомци. Етерният елемент струи от силите надолу от планетите и създава своите субстанции: от Сатурн – оловото, от Юпитер – калая, от Марс – желязото, от окултната Венера – медта, а от окултния Меркурий – живака. Астралният елемент на минерала идва от господствата или техните потомци на Слънцето. Луциферическите духове на мъдростта струят от Слънцето от етерния елемент върху Земята и създават златото, а равновесието отново се установява чрез етерните потоци от Луната, които създават среброто. Духовете на мъдростта живеят в неподвижните звезди. Тяхната физическа светлина идва от луциферическите духове на мъдростта. Груповият аз на минералите действа от извън планетарната система чрез престолите или техните потомци. Ако станат луциферически, те се проявяват в метеорите и кометите. При преминаването им през планетарната система те присъединяват към себе си минерален елемент, който произлиза също и от престолите. Сатурн по-рано е показвал опашка, която по-късно се е скъсила в затворения му пръстен. Той представлява същото като опашка на комета. Уран и Нептун са планети, които са

долетели много по-късно. От луциферически същества на степенята на престолите кометата придобива минерално естество. Властите създават първоначално груповия аз на хората, който после се диференцира от другите същества от различните йерархии – Яхве е отражението на Христос от Луната. Също и за Е. П. Блаватска Яхве представлява лунен бог, а Луцифер е негов противник. Христос е истинският Луцифер. Такива разглеждания на небесните светове трябва да се превърнат в морален извор на сила, който да въдворява хармония и мир на Земята.

ОКУЛТИЗМЪТ И ИНИЦИАЦИЯТА, публична лекция

Хелзинки, 12 април 1912 г. 210

Живот след смъртта, прераждане и съдба. Познаваме само това, в чието създаване можем да вземем участие. Нашият дневен живот представлява процес на унищожение, който отново се изравнява творчески през нощта. Състраданието и любовта ни позволяват да проникнем в нещо чуждо, а отвътре ни говори съвестта от един по-висш свят. Обучението чрез медитация и концентрация за постигане на висши познания води отначало до преживяване на образи, които човекът сам е създал. По този начин той взема участие в един творчески процес. Инспирацията е по-висше състояние. В по-ранни епохи обучението е ставало под ръководството на гуруто, който в настоящето трябва да се замени от енергичното волево решение на самия човек. Културата на настоящето не търпи вече позоваването на адепти. Е. П. Блаватска все още се позовава на гурута.

Бележки 236

За лекционните записки на Рудолф Щайнер 238

Рудолф Щайнер – живот и творчество 240

ВСТЪПИТЕЛНИ ДУМИ ЗА ПРИВЕТСТВИЕ НА СЛУШАТЕЛИТЕ

Хелзинки, 3 април 1912 г.

Скъпи мои приятели, току-що пред Вас към мен бяха отправени мили думи за поздрав и това, с което бих искал да отговоря на първо място на тези мили думи, е един най-сърдечен поздрав в смисъла, в който ние, скъпи мои приятели, се поздравяваме по цял свят едни други като хора, търсеци духа. Идвайки заедно с неколцина близки немски приятели тук, при Вас, в тази прекрасна страна, която ни говори за древни спомени, за древни саги, за да свържа нещо универсално с нещо действително специално, бих искал преди всичко да припомня, че в голяма част от областите в Централна Европа, в която имам на първо място за задача и задължение да действам духовно-научно, когато хората там искат да посрещнат макар и най-непознатия човек със същата любов, те използват поздрава: „Бог да те поздрави!“ или „Бог за поздрав“. Това е един общоупотребяван немски поздрав в определени области от Централна Европа. За него бих искал да припомня, когато говоря за най-любимия си поздрав, който бих искал да отправя към Вас и който всъщност се състои в това, че всички ние, скъпи приятели, както сме разпръснати по света с разбирането си, със стремежа си към определена форма на знанието, се наричаме търсачи на Бога. И наричайки се така, чрез самото наименование, което си позволяваме да си дадем, във всеки поздрав, отправен от всяка търсеща Бога душа към друга душа, се крие нещо всеобхватно. Наричайки себе си търсачи на Бога, ние апелираме към най-дълбокото, към най-вътрешното естество във всеки един човек. И когато се наричаме едновременно с него така, ние говорим на това най-вътрешно, най-дълбоко естество, живеещо във всеки, говорим самите ние от своето най-дълбоко, най-вътрешно естество или поне искаме да говорим по този начин. Така това, което изразяваме, като се наричаме търсачи

на Бога, обединява божественото в нашата душа, и наричайки се всички така, ние същевременно се поздравяваме, защото оставяме да говори божественото в самите себе си. Целта, стремежът на всички ни е заложеното в това име, да събира все повече и повече хората по света. И когато се събираме по този начин на място като това и може би се разбираме трудно що се отнася до външната форма на нашия език, все пак ние се разбираме веднага като търсачи на Бога, така да се каже, по целия свят – когато действително се стремим да бъдем такива, когато оставим да говори в себе си най-вътрешното естество на нашето същество. Ето защо, когато се срещаме като търсачи на Бога, се получава нещо като опресняване, като освежаване на прадревни свещени спомени, които са общи за всички. Ние си казваме, че всички хора имат общ духовно-божествен произход и че както и да са се разделили те по територии, по езикови наречия, е възможно да бъде докосната в душата им онази струна, която звучи от най-древните и най-свещените човешки спомени, които съдържат в себе си духовно-божественото, от което сме произлезли. И така се явяваме братя във всеобхватното семейство на човечеството, които са произлезли от едно общо отечество, от един общ роден край, изминали са своето развитие, своята еволюция в най-различни краища и не са забравили това, което им припомня за техния прадревен свещен произход. Какво представлява следователно търсенето на Бога в нашето съвремие? Нещо като мощен, изпълнен с копнеж вик на хората, които днес вече разбират това, което следва да свързва всички хора все повече и повече в бъдеще, което трябва да накара да оживява все повече обединяващото звено във всички сърца в бъдеще така, както това е било, когато гледаме все по-далеч назад в миналото ни. Ето защо е самопонятно, че се срещаме в най-добрия поздрав, който можем да си предложим, когато се срещаме като търсачи на Бога.

Хората се срещат едни други по цялото земно кълбо. Едни се познават помежду си повече, други по-малко, някои са сприятелени, някои се обичат. Така е във всекидневието. И

хората, които имат общи цели, общи интереси, се обединяват особено в наше време под общи идеали, защото знаят, че се срещат едни с други в тези общи идеали. Но когато ние, като стремящи се към духовно познание, се срещаме, това означава и още нещо. Тогава се събираме така, че всъщност всеки един веднага познава другия. Защото по какво се познават хората? По това, че знаят нещо един за друг. В света минаваме безразлични покрай този, за когото не знаем нищо; подаваме с любов ръка на онзи, който ни е стар познат; усмихваме се на някого, когото не сме срещали отдавна и който ни изпълва с вътрешна радост от срещата с него. Накратко, връзка от човек към човек се създава чрез това, че единият знае нещо за другия. Когато се събираме като търсачи на духа, тогава всички знаем нещо един за друг и никой не ни е чужд. Ние знаем за другия, че в неговото най-вътрешно същество, в истинската му човешка сърцевина с нас живее същият духовен идеал и така той ни се явява като стар познат, като познат от само себе си. Наред с всичко друго, което духовното познание може да донесе на човека, ще бъде и това, че хора, които още никога не са се виждали на външния физически план, ще могат да се срещнат по цялото земно кълбо така, че да знаят най-важното едни за други просто поради факта, че се срещат на общата почва на духовното познание. Това придава на всичко, което вършим и говорим, онзи тон на сърдечност, който не трябва да липсва, когато се събираме, онзи тон на сърдечност, който бе изразен именно тук и за който аз така сърдечно благодаря. Когато Вие, мои скъпи приятели, доловите в лекциите, които пожелахте да изнеса, въпреки привидно само духовното, в което именно ще ни въведат първите лекции, когато в тези лекции доловите нещо от сърдечния тон, тогава ще сте ме разбрали правилно. Това трябва да правим многократно като духовни изследователи и като стремящи се към духовно познание: да пребродим първо полетата на духовното, за да можем накрая, когато сме оставили да въздействат върху нас най-разнообразните неща на духовния живот, да се срещнем отново в резултатите от тези духовни

познания като в един хармоничен сърдечен тон. Така бих искал да ме разберете поне малко от тази гледна точка. Макар и съгласно задачата, поставена ми от нашите скъпи приятели, ние ще разгледаме привидно чисто духовни факти, въпреки това в течение на тези дни не ще бъде казано нищо, което да не следва да бъде свързано с посочените именно тук цели.

След като казах предварително тези думи, позволете ми да премина веднага към предмета, който представлява нашата задача.

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

Хелзинки, 3 април 1912 г.

Когато ме извикаха с любов тук, нашите приятели пожелаха да им говоря за това, което откриваме като духовни същества в природните царства и в небесните тела. Така ние ще засегнем една област – това се съдържа в темата, – която първоначално се намира толкова далеч от всичко, което знанието дава на човека навън в интелектуалния свят. От самото начало ще засегнем област, чиято действителност се отрича днес от външния свят. Бих искал да кажа предварително само едно нещо, скъпи приятели: благодарение на досегашното Ви изучаване на духовната наука да проявите разбиране на духовния свят чрез чувствата и усещанията си към това, което ще изнеса пред Вас. Относно начина, по който ще бъдат назовавани нещата, ще се разберем в хода на лекциите. Всичко останало ще се получи в известна степен от само себе си, ако с течение на времето чрез чувствата и усещанията си сме усвоили разбиране за това, че зад нашия сетивен свят, зад света, който изживяваме най-напред като хора, се намира един духовен свят и че също както проникваме в сетивния свят, като не го разглеждаме само като велико единство, а като специфициран в отделни растения, животни, минерали, в отделни народи, в отделни хора, можем също така да специфицираме духовния свят в отделни рангове и индивиди от духовни същества. Така щото на почвата на духовната наука не говорим само за духовен свят по принцип, а за напълно определени същества и сили, които стоят зад нашия физически свят.

Какво причисляваме към физическия свят? Нека първо си изясним това. Към физическия свят причисляваме всичко, което можем да възприемаме с нашите сетива, което нашите очи могат да виждат, ушите ни да чуват, а ръцете ни да хващат. Освен това към физическия свят причисляваме всичко, което можем да обгърнем с мислите си, доколкото те се отнасят до

външното възприятие, до това, което физическият свят може да ни каже. Към физическия свят следва да причислим също и всичко, което ние самите като хора вършим в този физически свят. Естествено би могло да събуди съмнение, когато се казва, че това, което вършим като хора във физическия свят, принадлежи към физическия свят, защото трябва да си кажем, че като действат във физическия свят, хората внасят нещо духовно в този физически свят. Хората не действат само така, както им внушават физическите инстинкти и страсти, а действат например според морални принципи. Морал пронизва нашите действия, нашите дела. Без съмнение, когато действаме морално, в действията ни работят духовни импулси, обаче арената, на която действаме морално, е все пак физическият свят. И също както в моралните ни действия работят духовни импулси, така и чрез цветовете, звуците, топлината и студа, чрез всички сетивни възприятия проникват духовни импулси.

За външното възприятие, за това, което външният човек може да познае и да върши, духовното навсякъде е до известна степен скрито, забулено. Характерното за духовното е, че човек може да го познае едва тогава, когато положи усилия да стане, макар и в малка степен, друг, различен от това, което е бил по-рано. На нашите срещи ние работим духовно едни с други. На тях чуваме не само едни или други истини, които ни казват, че съществуват различни светове, че човекът се състои от различни съставни части или тела, или наречете ги както щете, но като оставим всичко това да ни въздейства, макар и да не го забелязваме винаги, нашата душа постепенно се променя даже без да минем през езотерично развитие. Това, което изучаваме на почвата на духовната наука, преобразява душата ни, прави я различна от това, което е била по-рано. Сравнете начина, по който можете да чувствате, след като сте прекарвали няколко години духовен живот в някоя работна група за духовна наука. Сравнете начина, по който чувствате, по който мислите, сравнете го с начина, по който сте чувствали и сте мислили по-рано или по който чувстват и мислят хората,

които не се интересуват от духовната наука. Духовната наука означава не само усвояване на знание. Духовната наука означава възпитание в най-висша степен, самовъзпитание на нашата душа. Чрез нея ние ставаме други хора, интересите ни се променят. Вниманието, което човек развива към едно или друго след няколко години, когато е проникнал в духовната наука, се променя. Това, което го е интересувало по-рано, вече не го интересува; това, което по-рано не го е интересувало, започва да го интересува в най-висша степен. Не трябва просто да казваме, че отношение към духовния свят придобива само този, който е минал през езотерично развитие. Езотериката не започва едва с окултното развитие. В момента, в който се свържем с едно духовно-научно сдружение и участваме в него с цялото си сърце и чувстваме това, което се съдържа в ученията на духовната наука, вече започва езотериката, нашата душа започва да се променя, тогава с нас започва да става нещо, както би се случило, да речем, със същество, което по-рано е виждало само светло и тъмно и което после чрез една особена, друга организация на очите си започва да вижда цветове. За едно такова същество целият свят би изглеждал различно. Нужно е само да забележим това, нужно е само да си го признаем и ще открием: целият свят започва да изглежда различно, когато сме практикували известно време духовно самовъзпитание, което можем да получим в едно духовно-научно обединение. Самовъзпитанието за придобиването на едно напълно определено чувство по отношение на духовния свят, самовъзпитанието за придобиване на поглед върху нещо, което стои зад физическите факти, е плод на духовно-научното движение в света и това е най-важното в духовното разбиране. Не трябва да вярваме, че можем да усвоим духовно разбиране само чрез сантименталност, чрез това, постоянно да казваме, че искаме да проникнем нашите чувства с любов. Това искат също и други хора, ако са добри хора; с това бихме възпитали в себе си само известна гордост. Напротив, следва да бъдем наясно как възпитаваме чувствата си чрез това, че оставяме върху ни да

въздейства духовното познание на фактите от един по-висш свят и чрез това познание преобразяваме душата си. Този особен начин да възпитае душата си в чувство към един по-висш свят именно прави от човека последовател на духовната наука. От това разбиране се нуждаем първо, ако искаме да говорим за нещата, за които ще говорим в настоящия цикъл лекции.

Този, който може да вижда с окултно обучен поглед зад физическите факти, веднага открива зад всичко, което се разпростира като цветове, тонове, топлина и студ, зад това, което се разпростира като природни закони, зад всичко това той намира същества, които не се изявяват за външните сетива и за външния ум, а се намират зад физическия свят. След това той прониква все по-дълбоко и по-дълбоко и постепенно открива светове със същества, които са от все по-висша категория.

Ако искаме да усвоим разбиране за всичко, което се намира зад нашия физически свят, ще трябва – съобразно особената задача, която ми бе поставена – да изходим от най-близкото, което намираме зад сетивния свят, от това, което срещаме, когато повдигнем най-първото було, което сетивното възприятие разпростира пред нас върху духовните процеси и събития. Всъщност светът, който се представя на окултно обучен поглед като първия от духовните светове, изненадва най-често днешния ум, съвременната способност за разбиране на нещата. Аз, разбира се, говоря на хора, които са приели вече в себе си познания от духовната наука. Ето защо следва да предположа, че знаете, че зад това, което застава най-напред пред нас външно от човека, това, което виждаме у човека с очите си, напипваме с ръцете си, което можем да разберем с ума си в обикновената анатомия или физиология, че зад това, което наричаме човешко физическо тяло, ние познаваме в духовно-научен смисъл една най-близка свръхсетивна съставна част. Наричаме тази първа съставна част от свръхсетивно естество на човека етерно или също така жизнено тяло. Днес не искаме да говорим за висшите съставни части на човешката природа, а само да си изясним, че окултният поглед, който е в състояние

да вижда зад физическото тяло, открива най-напред етерното или жизненото тяло. Нещо подобно може да стори окултният поглед също и по отношение на външната природа.

Както можем да разглеждаме човека по отношение на това дали зад физическото тяло той има и нещо друго, и както откриваме етерното тяло, жизненото тяло, можем също така да разглеждаме външната природа в нейните цветове, тонове, царства, в минералното, растителното, животинското и човешкото царство, доколкото те застават физически пред нас, и тогава откриваме: както зад физическото тяло на човека имаме етерното или жизненото тяло, така също намираме един вид етерно или жизнено тяло зад цялата физическа природа. Но има голяма разлика между етерното или жизненото тяло на цялата физическа природа и това на човека. Когато окултният поглед се насочва към етерното или жизненото тяло на човека, той го вижда като единство, като една свързана в себе си форма. Когато окултният поглед прониква в това, което навън в природата се представя като цвят, форма, като минерални, растителни, животински форми, когато окултният поглед прониква във всичко това, той открива етерното или жизненото тяло на физическата природа като множество, като едно безкрайно разнообразие. Тази е голямата разлика: едно-единствено единно същество като етерно или жизнено тяло у човека и много различни, диференцирани същества зад физическата природа.

А сега трябва да Ви покажа пътя, по който може да се стигне до едно такова твърдение, което току-що бе изказано, до твърдението, че зад нашата физическа природа се намира едно етерно или жизнено тяло – всъщност един етерен или жизнен свят, – множество, разнообразие от диференцирани същества. Когато искам да кажа как може да се стигне до това, мога да облека това в простите думи: ние стигаме все повече до признаването на този етерен или жизнен свят зад физическата природа посредством факта, че започваме да чувстваме морално целия свят, който ни заобикаля. Какво значи да чувстваме света морално? Нека най-напред насочим поглед, гледайки

от Земята, към далнините на мировото пространство, от които насреща ни идва синият цвят на небето. Да предположим, че правим това през някой ден, когато никакво облаче, когато и най-малкото бяло, сребърно облаче не прекъсва синия цвят на небето. Да предположим, че гледаме навсякъде в простиращата се над нас синева на небето. Дали във физически смисъл признаваме това като нещо действително или не, няма значение, важно е първо впечатлението, което този простираща се над нас синева на небето прави върху нас. Да предположим, че се отдаваме интензивно и за дълго време на синевата на небето и можем да сторим това така, че да забравим всичко, което иначе ни е познато от живота или което иначе се намира около нас в живота. Да предположим, че бихме могли да забравим за момент всички външни впечатления, всички грижи и всички тревоги в живота си и да се отдадем на единственото впечатление, което синият цвят на небето прави върху нас. Да, това, което Ви казвам сега, може да опита всяка човешка душа, стига само да вземе съответните мерки. Това, което казвам сега, може да стане всеобща човешка опитност. Предположете, че дадена човешка душа не гледа нищо друго освен синия цвят на небето: тогава настъпва един момент, един момент, когато вече не виждаме синевата, не виждаме вече нищо, което на човешки език бихме нарекли синьо. Ако обаче в момента, когато синьото изчезне за нас, размислим върху собствената си душа, ще забележим в нея едно напълно определено настроение: синьото изчезва, а пред нас се отваря една безкрайност и тази безкрайност иска да се излее в едно напълно определено настроение на нашата душа, едно напълно определено чувство, едно напълно определено усещане – в тази празнота, която се ражда там, където по-рано е бил синият цвят. И ако искаме да назовем това душевно чувство, това, което иска да се разлее във всички безкрайни далнини, ако искаме да го назовем, тогава имаме за него само една дума: душата ни чувства набожност, благочестие по отношение на една безкрайност, набожна отдаденост. Всички религиозни чувства на развитието на чо-

вечеството имат всъщност един нюанс, който включва в себе си това, което сега наричам набожно, благочестиво: набожна отдаденост. Религиозно настроено, морално е впечатлението от синия небосвод. Синевата, която се простира над нас в мировото пространство, предизвиква у нас морално чувство: изчезвайки като син цвят, в нашата душа оживява едно морално чувство по отношение на външния свят.

А сега искаме да насочим мисълта си към едно друго чувство, като отново можем да се настроим по друг начин морално по отношение на външната природа. Нека насочим поглед към разлистващите се дървета, към покриващите се със зеленина ливади, да насочим поглед към зеления цвят, който може да покрие Земята по най-разнообразен начин или ни се показва от дърветата, и нека сторим това отново така, че да забравим всичко, което може да въздейства върху душите ни като външни впечатления, и да се отдадем единствено на това, което се явява пред нас във външната природа като зелен цвят. Когато станем в състояние да се отдадем на това, което се разгръща действително като зелено, можем да го доведем дотам, че зеленото да изчезне за нас като зелено, както по-рано синьото бе изчезнало като синьо. Следователно отново не можем да кажем, че пред погледа ни се простира един цвят. В замяна на това обаче – обръщам изрично внимание, че разказвам неща, които всеки може да изпита върху себе си, ако вземе съответните мерки, – в замяна на това душата се чувства особено. Тя чувства: сега разбирам това, което изживявам, когато образувам в себе си представи, когато мисля в себе си, творя в себе си, когато в мен изниква дадена мисъл, когато в мен прозвучава дадена представа! Това разбирам едва сега, на това ме учи единствено развитието на зеления цвят навсякъде около мен. Аз започвам да разбирам най-вътрешното естество на своята душа по външната природа, когато тя е изчезнала като външно природно впечатление и в замяна на това в мен е останало едно морално впечатление. Зеленият цвят на растенията ми казва как би трябвало да чувствам в самия себе си, когато

душата ми е надарена с това да мисли, да храни представи. Тук отново едно външно природно впечатление се превръща в морално чувство.

Или пък нека насочим поглед към бялата снежна покривка на Земята. Тя може по същия начин да предизвика у нас морално чувство, както бе описано за синия цвят на небето и зеления цвят на растенията. Тя ще предизвика моралното чувство за всичко, което наричаме проявление на материята в света. И едва когато, гледайки белия цвят на снежната покривка, сме забравили всичко друго и чувстваме белия цвят, а след това този бял цвят изчезне за нас, придобиваме разбиране за това, което изпълва света като материя. Тогава чувстваме материята, движеща се и живееща в света.

По този начин можем да превърнем всички зрителни впечатления в морални, така можем да превърнем звуковите впечатления в морални чувства. Да предположим, че чуваме един тон и след това неговата октава. Когато настроим отново душата си по отношение на това двузвучие на един основен тон и на неговата октава така, че тя да забрави всичко останало, да заличи от себе си всичко друго и тогава, отдадени изцяло на двузвучието на основния тон и на неговата октава, довеждаме нещата дотам, че въпреки звученето на тези два тона ние вече не ги чуваме, когато стигнем дотам да отвърнем вниманието си от това двузвучие, откриваме, че в душата ни отново е било предизвикано едно морално чувство. Тогава започваме да добиваме духовно разбиране за това, което изживяваме, когато в нас живее едно желание, което иска да ни доведе до нещо и след това на него въздейства нашият разум. Съзвучието на желанието и разума, на мисълта и силното желание, както те живеят в човешката душа, това се чувства при един тон и неговата октава.

Така бихме могли да оставим върху нас да въздействат най-разнообразните сетивни усещания. По този начин бихме могли да направим така, че един вид да изчезне това, което възприемаме чрез сетивата си в заобикалящата ни природа, така

щото тази сетивна покривка да се повдигне: тогава навсякъде биха се появили морални чувства на симпатия и антипатия. И когато свикнем по този начин да заличаваме всичко, което очите ни виждат, ушите ни чуват, ръцете ни хващат, умът ни, който е свързан с мозъка, разбира, и привикнем въпреки това да стоим срещу света, тогава в нас действа нещо по-дълбоко от силата на зрението на нашите очи, отколкото слуховата сила на ушите ни, умствената сила на мозъчното ни мислене, тогава стоим с една по-дълбока същност срещу външния свят. Тогава далечината на безкрайността ни въздейства така, че се настройваме религиозно. Тогава зелената покривка на земята действа върху ни така, че виждаме, по-добре казано, чувствате и усещате как ние самите разцъфваме вътре в себе си. Тогава бялата снежна покривка ни въздейства така, че от нея придобиваме разбиране що е материя, що е вещество в света. Тогава в нас света обхваща нещо по-дълбоко, отколкото това, което го обхваща иначе. Ето защо по този начин стигаме и до нещо по-дълбоко в света, отколкото иначе. Тогава външното було на света бива един вид дръпнато настрана и ние стигаме в един свят, който се намира зад това външно було.

Точно както когато поглеждаме зад физическото тяло на човека, стигаме до етерното или жизнено тяло, така по този начин стигаме в една област, в която постепенно ни се разкриват разнообразни същества, онези същества, които проявяват своите сили зад минералното царство, зад растителното и животинското царство. Пред нас постепенно възниква етерният свят, диференциран в неговите подробности. Това, което възниква по описания начин пред човека, се е наричало винаги в окултната наука елементарен свят. И духовните същества, до които стигаме когато вървим по пътя, за който говорихме, тези същества са елементарните духове или духовете на елементите, които са скрити зад всичко физическо-сетивно.

Казах вече, че докато етерното тяло на човека е нещо единно, това, което възприемаме като етерен свят на цялата природа, е множество, разнообразие. Тъй като възприемаемо-

то по този начин, е нещо съвършено ново, как бихме могли да станем в състояние да опишем нещо от това, което постепенно застава срещу нас зад външната природа? Ние можем да сторим това, като го свържем с нещо, което ни е познато чрез сравнение. В цялото разнообразие, което се намира зад външната природа, откриваме най-напред същества, които представляват завършени образи за окултния поглед. Трябва да свържа нещата с нещо познато, за да охарактеризирам това, което намираме най-напред: ние възприемаме завършени образи, същества с определено разграничение, за които можем да кажем, че могат да бъдат описани по тяхната форма. Тези същества представляват едната класа от това, което намираме първо зад физическия сетивен свят. Втора класа същества, които откриваме там, можем да опишем само когато се абстрахираме от това, което се показва в определени форми, което има неподвижни форми: когато изговорим думата метаморфоза, изменение на формите. Това е второто нещо, което се предлага на окултния поглед. Същества, които имат определени форми, принадлежат на едната класа; същества, които всеки миг променят формите си, които, когато застават срещу нас и вярваме, че ги обхващаме, вече отново са приели други форми, така че можем да ги проследим само когато направим душата си подвижна и възприемчива, тези същества принадлежат на тази втора класа.

Окултният поглед открива първата класа същества, които имат напълно определена форма, намира ги всъщност само тогава, когато, изхождайки от такива предпоставки, каквито Ви бяха описани, прониква в дълбините на Земята. Казах Ви, че трябва да повдигнем всичко, което ни въздейства във външния свят, до морално въздействие, както бе описано. Приведохме като пример как можем да издигнем до морални впечатления синия цвят на небето, зеления цвят на растителността, белия цвят на снега. Да предположим, че проникваме във вътрешността на Земята. Когато се сдружим, да речем, с миньорите, тогава, прониквайки във вътрешността на Земята,

стигаме в една област, в която отначало не можем да приучим очите си да превръщат един поглед в морално впечатление. Но тогава в нашето чувство забелязваме топлина, диференцирани топлинни различия. Тях трябва да усетим най-напред, това трябва да бъде физическото впечатление, физическото природно впечатление, когато се потапяме в царството на земното. Когато обгърнем с поглед тези топлинни разлики, тези топлинни измествания, и оставим да ни въздейства това, което иначе въздейства върху нашите сетива, тогава чрез това проникване във вътрешността на Земята, чрез това свързване на съществото ни с това, което действа във вътрешността на Земята, получаваме определено изживяване: ако тогава именно не обръщаме внимание на всичко останало, което би могло да ни направи впечатление, ако положим усилия да не усещаме там долу нищо друго, да не усещаме също и топлинните разлики, чрез които само сме се подготвили, а ако се постараем да не чуваме нищо и да не виждаме нищо, а само се оставим да ни въздейства впечатлението, така, че то да възникне като нещо морално от нашата душа, тогава пред окултния ни поглед се появява онази класа творещи природни същества, които за окултиста действат действително във всичко земно, а именно във всичко металическо и които се изразяват за неговата имажинация, за имажинативното му познание в рязко очертани форми от най-различен вид. Този, който стане другар на миньорите с едно окултно възпитание и същевременно с определена любов към въпроса – тази любов се изисква особено в тази област, – който проникне в мините и там долу може да забрави всички външни впечатления, вижда как пред неговата имажинация възниква първата класа същества, които творят зад всичко земно, които творят и се движат именно зад всичко металическо. Днес аз още не говоря за това как народните приказки, народните легенди са завладели това, което е реално по този начин. Бих искал първо да ви разкажа сухо нещата, фактите, които се предлагат на окултния поглед. Защото съгласно задачата, която ми бе поставена, аз трябва да постъпя

първо емпирично, трябва първо да разкажа какво открива човек там в различните природни царства. Така разбрах нещата, когато ми бе поставена темата.

Също както с окултния си поглед можем да възприемаме по този начин в своята имагинация строго очертани природни същества, както по този начин можем да имаме пред себе си същества с рязко очертана форма, по същия начин за окултния поглед се получава една друга възможност да има впечатление от същества, които се намират непосредствено зад булото на природата. Когато, да речем, някой ден, в който атмосферните условия се променят всеки миг, в който например се образуват облаци, от облаци пада дъжд, в който може би също така от земната повърхност нагоре се издига мъгла, когато в някой такъв ден се отдадем на тези явления по същия начин, който бе описан преди малко, така щото да направим на мястото на физическото впечатление да се появи морално впечатление, тогава отново можем да имаме едно определено изживяване. Особено подходящо е, когато се отдадем на особената игра, да кажем, на една водна маса, разпръскваща се, преобръщаща се във водопад. Когато се отдадем на образуващите се, вдигащи се мъгли и на водните пари, които изпълват въздуха и се издигат подобно на дим нагоре, или когато гледаме как ситен дъждец пада на земята или чувстваме също как през въздуха преминава леко ромолене, когато по отношение на всичко това чувстваме морално, това кара да ни се яви втората класа същества, по отношение на които можем да употребим думата метаморфоза, преобразуване. Не бихме могли да нарисуваме тази втора група същества, също както не можем да нарисуваме светкавицата. Можем да задържим една форма, една определена форма, която съществува само един миг, а в следващия миг вече всичко е преобразено. Следователно такива постоянно преобразуващи се същества, чийто символ можем да намерим за имагинацията най-вече в променящите се форми на облаци, ни се явяват като втора класа същества.

Обаче като окултисти тъкмо с тези същества се запозна-

ваме и по друг начин. Когато наблюдаваме как през пролетта растенията поникват от земята – забележете, когато растенията пускат първите си зелени издънки, а не по-късно, когато се приготвят да носят плодове, – тогава окултният поглед чувства, че същите същества, които е открил в разпръскващата се вода и в образуващите се мъгли, изплакват пъпките на растенията. Така че можем да кажем, че когато тук, на Земята, виждаме да покарват растенията, ние ги виждаме навсякъде като изплакнати от такива метаморфозиращи същества. И така окултният поглед чувства че сякаш това, което се движи и живее невидимо там, отгоре над пъпката на растението, има нещо общо с това, което кара растението да израства от почвата, да покарва нагоре от нея. Да, виждате ли, мои скъпи приятели, обикновената физическа наука познава само растежа на растенията, тя знае само, че растението има сила на покарване, която го кара да израства от долу нагоре. Обаче окултистът знае: при цъфтежа на растенията нещата са различни. Да предположим, че тук пред себе си имаме млад филиз. Окултистът разпознава около младия филиз метаморфозиращи същества, които сякаш биват пускани от околната среда и проникват надолу, които не отиват само от долу нагоре, както прави това физическият растежен принцип, а, спускайки се от горе надолу, изтеглят растенията от почвата. Така щото през пролетта, когато земята се покрива със зеленина, окултният поглед чувства как от Вселената надолу слизат природни сили, които карат да покара това, което се намира в земната почва, за да може вътрешността на земята да вижда небето, заобикалящия външен свят. Над растенията има нещо постоянно движещо се и това е характерното, че окултният поглед добива именно усещане за това, че онова, което обгръща по този начин растението, е едно и също нещо с онова, което съществува и в изпаряващата се и превръщащата се в дъжд вода. Това е втората класа природни сили и природни същества.

Когато утре преминем към описанието на третата и четвърта класа, които са още по-интересни, това ще ни се покаже

още по-точно. Това трябва да запомним, когато провеждаме такива разглеждания, които стоят така далече от съвременното съзнание на човечеството: всичко, което в този свят застава срещу нас във физическия свят, е проникнато от нещо духовно. Както трябва да си представим отделния човек проникнат от това, което окултният поглед вижда като етерно тяло, така също трябва да си представим всичко, което се движи и съществува във външния свят, проникнато от едно множество, от едно разнообразие от духовни живи същества и сили. Този трябва да бъде ходът на нашите разглеждания, че първо ще опишем просто фактите, които окултно обученият поглед може да изживее във външния свят – факти, които се получават, когато гледаме дълбините на Земята, атмосферата, това, което се случва в отделните природни царства, което става в небесните ширини при движещите се планети, при изпълващите небесното пространство неподвижни звезди. След това едва накрая ще свържем цялото в един вид теоретично познание, което ще ни изясни това, което стои като нещо духовно в основата на нашата физическа Вселена и на различните ѝ царства и области.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

Хелзинки, 4 април 1912 г.

Вчера вечерта се опитах първо да покажа пътя, който води човешката душа до наблюдението на духовния свят, скрит непосредствено зад сетивния физически свят, и се опитах да обърна вниманието Ви върху две класи, върху две категории духовни същества, които окултният поглед открива, когато повдигне по описания вчера начин булото на сетивния свят. Днес ще говорим първо за още две класи, за още две категории природни духове. Единият вид от тези същества, следователно една особена категория, се получава за окултно обучения поглед тогава, когато наблюдава постепенното увяхване и умирање на растителния свят през късното лято или през есента, главно умирањето на съществата в природата. Още щом растенията започнат да развиват плодове в своите цветове, можем да оставим това образуване, това развитие на плодовете да въздейства върху нашата душа така, както описахме вчера. И по същия начин, както бе описано вчера, тогава за имажинативното познание се получава впечатлението за духовни същества, които имат нещо общо с умирањето, с увяхването на съществата в природата. Както вчера можахме да опишем, че през пролетта растенията биват така да се каже изтегляни от земята от определени същества, които са подложени на постоянна метаморфоза, така също можем да кажем, че когато растенията например са се развили постепенно и настъпва необходимостта да увехнат, тогава в действие влизат други същества – същества, за които не можем да кажем, че постоянно променят своите форми, защото всъщност за тях можем да кажем само, че нямат никаква истинска форма. Проблясвайки светкавично, проблясвайки като малки метеори и отново изчезвайки, така ни се явяват тези същества – отново проблясващи и отново изчезващи, така че всъщност нямаме пред себе си някаква определена форма, а нещо, което профучава като метеор, светещо като

блуждаещи светлини и угасващо. Тези същества са свързани първо с узряването на всичко, което съществува в природните царства. Тези сили или същества съществуват, за да могат да узряват съществата в природните царства. За окултния поглед тези същества са всъщност възприемаеми само когато той се насочи единствено към въздуха, а именно към един колкото е възможно по-чист въздух. Вчера трябваше да опишем втория вид природни същества така, като оставяме да ни въздейства искрящо разпръскващата се вода, която се предлага на нашето разглеждане в образуването на облаците или по някой друг начин. Върху душата ни трябва да въздейства един по възможност свободен от вода въздух, когато искаме да получим имажинацията за тези метеорно просветващи и отново угасващи същества, въздух, проникнат от слънчевата светлина и топлина. Тези същества живеят така да се каже невидими в свободния от вода въздух и жадно смучат светлината, която прониква въздуха и която ги кара да проблясват и да светят. Тези същества се спускат например над света на растенията или също така над животинския свят, и се грижат за тяхното узряване.

От начина, по който стигаме до тези същества, вече виждаме, че те се намират в определено отношение с това, което от най-древни времена окултизмът нарича елементи. Това, което вчера описахме като първия вид такива същества, го откриваме, когато слезем в дълбините на Земята, когато проникнем в твърдата част на нашата планета. Там на нашата имажинация, на имажинативното ни познание се показват същества, които имат определена форма, така че можем да наречем тези същества също и природните духове на твърдата материя или природни същества на Земята.

Втората категория същества, които описахме вчера, открихме в събиращата се и разпръскваща се вода. Ето защо можем да свържем тези същества с това, което окултизмът от най-древни времена нарича течен или воден елемент или накратко вода. В течния елемент метаморфозират те, поемат същевременно ролята да изтеглят от земната почва всичко, което

расте, което покарва и се развива от земната почва. С елемента на възможно най-свободния от вода въздух се намират във връзка тези същества, за които можахме да говорим днес. Така че можем да говорим за природни духове на земята, на водата и на въздуха в древния смисъл.

Но ние можем да обгърнем с поглед и една четвърта категория такива духовни същества. Окултният поглед може да се запознае с тази четвърта категория, когато изчака, докато цветовете на растенията образуват плодовете и зародишите и тогава наблюдава как зародишът постепенно израства в растение. Само по този начин можем да наблюдаваме четвъртия род същества – иначе е трудно, защото този четвърти вид природни същества са хранителите на зародишите, на семената в нашите природни царства. Като пазители на семената те пренасят тези семена от едно поколение растения или други природни същества в следващото поколение. И можем да наблюдаваме как тези същества, които са хранители на семената или на зародишите и чрез това правят възможно на Земята винаги да се явяват отново същия вид същества, можем да наблюдаваме как тези същества живеят заедно с топлината на нашата планета, с това, което от най-древни времена хората наричат елемент на огъня или елемент на топлината. Ето защо силите на семената са свързани също и с определен градус топлина, с определена температура. И ако окултният поглед наблюдава съвсем точно, той открива именно, че необходимото превръщане на топлината от околната среда в такава топлина, от която се нуждае семето или зародишът, за да узрее, че това превръщане на неживата топлина в жива се извършва от такива същества. Ето защо можем да наречем тези същества също и природни духове на топлината или на огъня. Така че сега се запознахме първо с четири категории природни духове – по-големи подробности за тях ще чуем в следващите лекции, – които имат определено отношение към това, което наричаме елементи – земя, вода, въздух и огън. Нещата стоят така, като че тези същества, тези духовни същества имат своята област, своята територия в тези

елементи, както самият човек има за своя област, за своя територия цялата планета Земя. Както човекът се чувства у дома си на Земята по отношение на вселената, така тези същества имат своята територия в един от горепосочените елементи.

Още вчера обърнахме внимание върху това, че тези различни същества означават за цялата наша Земя с природните ѝ царства, следователно за целия земен физически свят това, което за отделния човек е етерното или жизненото тяло. Но казахме, че това етерно или жизнено тяло на човека представлява единство, докато етерното тяло на Земята се състои от множество такива природни духове, които освен това се делят на четири категории. В живота съвместно действие на тези природни духове се състои етерното или жизнено тяло на Земята. Следователно етерното тяло на Земята не е някакво единство, а множество, разнообразие от същества. Когато искаме да познаем етерното тяло на Земята с окултния си поглед, тогава – както бе описано вчера – трябва да оставим физическият свят да ни въздейства морално и чрез това да бъде повдигнато булото на физическия свят. Тогава това, което напират непосредствено под това було, това етерно тяло на Земята, става така да се каже видимо.

Какво се получава, когато премахнем и това, което трябва да назовем етерно тяло на Земята? Знаем, че като трета съставна част на човешкото същество зад етерното тяло се намира астралното тяло, тялото, което е носител на нашите желания, на нашите страсти. Така че ако се абстрахираме от висшите съставни части на човешката природа, можем да кажем: при човека имаме първо физическото тяло, след това зад физическото тяло – етерното тяло и зад етерното тяло имаме астралното тяло. Точно така е и при външната природа: когато отстраним физическото, ние стигаме във всеки случай до едно множество, обаче това множество представлява за нас етерното тяло на цялата наша Земя с всичките ѝ природни царства. Можем ли да говорим също и за астрално тяло на Земята, за нещо, което по отношение на цялата Земя, по отношение на

всички природни царства на нашата Земя отговаря на астралното тяло на човека? Без съмнение не можем да стигнем така лесно до това астрално тяло на Земята, както до нейното етерно тяло. Видяхме, че можем да стигнем до етерното тяло на Земята, когато оставим явленията на света да ни говорят не само чрез впечатленията на сетивата, да ни въздействат не само чрез впечатленията на сетивата, а морално. Ако обаче искаме да проникнем по-нататък, тогава за човека са необходими по-дълбоки окултни упражнения, каквито намирате описани отчасти – доколкото могат да бъдат предадени в една външна публикация – в моята книга „Как се добиват познания за висшите светове?“. При определена точка на езотеричното или окултно развитие – както можете да прочетете в тази книга – човекът започва да има съзнание също и през времето, в което иначе той няма съзнание, а именно от заспиването до събуждането. Знаем, че обикновеното безсъзнателно състояние, обикновеното състояние на сън се състои в това, че човекът остава да лежат в леглото своето физическо тяло и етерното си тяло, а астралното му тяло и другата съставна част, която му принадлежи, излизат, излъчват се от физическото и етерното тяло. Обаче тогава човекът е лишен от съзнание също и за нормалното състояние.

Когато се отдава все повече и повече на упражненията, които се състоят в медитация и концентрация, когато направи все по-силни дремещите скрити сили в своята душа, тогава човек може да постигне това да има съзнание също и при състоянието на сън, така че да не е без съзнание, когато астралното му тяло се намира извън физическото и етерното тяло, тогава той има около себе си – несъмнено не физическия свят, също не и света, който бе описан досега, света на природните духове, – а един друг, още по-духовен свят в сравнение с досега описания. Когато за човека настъпва моментът да почувства как съзнанието му просветва след като се е освободил от своето физическо и от етерното си тяло, той възприема един съвършено нов вид духовни същества.

Първото нещо, което прави впечатление на школувания до тази степен окултен поглед, е, че този нов вид духове, които той възприема сега, са един вид заповедници на природните духове, повелители на тези духове. Нека си изясним доколко те са такива повелители. Виждате ли, аз Ви казах, че съществата, които можем да наречем природни духове на водата, действат особено при покарващите, при израстващите от земята растения. Съществата, които можем да наречем природни духове на въздуха, играят по-голяма роля, когато през късното лято и през есента растенията трябва да увехнат, да отмрат. Тогава подобните на метеори духове на въздуха се спускат над света на растенията и се насищат един вид от този свят на растенията, като ги карат да увехнат в пролетните и летните им форми. Този порядък, че един път върху една или друга област на Земята трябва да действат духовете на водата, а друг път – духовете на въздуха, тези неща се менят според различните области на Земята: положението на северното земно полукълбо е свършено различно от това на южното полукълбо. Този порядък да бъдат един вид насочвани в подходящия момент съответните природни духове в тяхната работа, този порядък произхожда от духовните същества, които се научаваме да познаваме само когато окултният поглед бъде обучен до такава степен, че когато човекът се е освободил от своето физическо и от етерното си тяло, той пак да може да има съзнание и да възприема един нов свят около себе си. Така че например можем да кажем, че във връзка с нашата Земя, във връзка с нашата планета Земя действат духовни същества, които разпределят работите на природните духове по годишни времена, които произвеждат смяната на годишните времена чрез това, че разпределят работите на природните духове за различните земни области. Тези духовни същества представляват това, което бихме могли да наречем астрално тяло на Земята. Това са също и същите същества, в които се потапя със своето астрално тяло човекът вечер при заспиването си. Това астрално тяло е свързано със Земята, то се състои от по-висши съще-

ства, от по-висши духове, и в областта на тези по-висши духове, които обгръщат планетата Земя и я проникват като духовна атмосфера, в областта на тези духове се потапя собственото астрално тяло на човека през нощта.

За окултното наблюдение съществува голяма разлика между описаните отначало категории природни духове, между духовете на земята, духовете на водата и т.н. и духовете, които направляват природните духове. Природните духове се занимават с това да карат да узряват, да увяхват природните същества, следователно да внасят живот в цялата планетарна земна област. Различно е при духовните същества, които можем да наречем в тяхната цялост астрално тяло на Земята. Тези духовни същества са такива, че когато човек съумее да се запознае с тях чрез своя окултен поглед, той ги чувства вече като същества, които имат работа с душата му, с астралното му тяло, същества, които действат така върху астралното тяло на човека, а също и върху астралното тяло на животните, че не можем да говорим само за оживително въздействие, а за въздействие на чувства, на мисли върху собствената ни душа. Природните духове на водата, на въздуха, тях ги наблюдаваме и можем да кажем, че се намират в заобикалящия ни свят. Духовните същества, за които говорим сега, за тях не можем да кажем, че се намират в заобикалящия ни свят, а ние сме всъщност постоянно свързани с тях, ние сме като влети в тях, когато ги възприемаме. Ние преминаваме в тях и те ни говорят духом. Това е така, като че ли бихме възприемали мисли и чувства от заобикалящия ни свят. А в това, което тези същества карат да се влива в нас като мисли, като чувства, като волеви импулси, се изразяват също и волеви импулси, симпатии и антипатии. Така че в тази категория духове трябва да виждаме вече същества, подобни на човешките души.

Ако още веднъж хвърлим поглед назад към това, което изложихме, можем да кажем, че също и всички видове порядък във времето, всички видове разпределения в отношенията на времето и пространството са свързани с тези същества. Ето

защо в окултизма са ни останали древни думи за назоваването на тези същества, които познаваме в тяхната цялост като астрално тяло на Земята, и изразени на наш език тези думи гласят: духове на циклите на времената. Така че такива духове, които трябва да причисляваме към астралното тяло на Земята, предизвикват не само регулярното протичане на годината в растежа и увяхването на растенията, а също и редовния цикъл, който се изразява по отношение на планетата Земя в деня и нощта. С други думи всичко, свързано с ритмичното възвръщане, с ритмичната смяна, със смяната в отношенията на времето и с повторението на процесите във времето, всичко това се регулира от духовни същества, които всички принадлежат на астралното тяло на Земята и към които може да се приложи името „духове на циклите на времената на нашата планета“. И това, което астрономът открива чрез совете изчисления относно въртенето на Земята около нейната ос, за окултния поглед е възприемаемо чрез това, че той знае, че около цялата Земя са разпределени тези духове на циклите на времената, които са действително носители на силите, произвеждащи въртенето на Земята около оста ѝ. Извънредно важно е да виждаме в астралното тяло на Земята всичко, което е свързано с обикновената смяна, с разцъфтяването и прецъфтяването на растенията, но също и всичко, свързано със смяната, простираща се до ден и нощ, в годишните времена, в частите на деня и т.н. Всичко, което става по този начин, произвежда в наблюдателя, който е стигнал дотам да запазва своето съзнание по времето, когато неговото астрално тяло е излъчено от физическото и етерното му тяло, впечатлението за духовни същества, които принадлежат именно към духовете на циклите на времената.

С това ние снемме така да се каже второто було, булото, изтъкано от природните духове. Бихме могли да кажем, че снемме първото було, което е изтъкано от сетивно-физическите впечатления и стигаме до етерното тяло на Земята, до природните духове. След това можем да снемем едно второ було и стигаме до духовете на циклите на времената, които ре-

гулират и подреждат всичко, което се възвръща по периодичен начин, което е подложено на периодична смяна, на ритмична смяна. Сега знаем, че собствените ни астрални тела са потопени в това, което можем да наречем висшите съставни части на човешката природа и което обхващаме, резюмираме на първо време като вложен в астралното ни тяло аз. Вече казахме за нашето астрално тяло, че то е потопено в областта на духовете на циклите на времената, така да се каже в морето на духовете на циклите на времената. Обаче за нормалното съзнание нашият аз всъщност спи още повече, отколкото астралното тяло. Че този аз спи още повече, ще забележи този, който се намира в окултно развитие, който се развива по-нататък езотерично чрез това, че се научава първо да прониква във възприятията на астралното тяло, в духовния свят, в който се потапя и който се състои от духовете на циклите на времената. Това възприемане е всъщност в известна степен опасна подводна скала за окултното развитие, защото отново астралното тяло на човека е едно единство. Обаче всичко, което е в областта на духовете на циклите на времената, е всъщност едно множество, едно разнообразие. И тъй като човекът е съединен – както описахме – с това разнообразие, потопен в това разнообразие, ако той още спи със своя аз и е пробуден със своето астрално тяло, той се чувства като разкъсан на парчета сред света на духовете на циклите на времената. Обаче това трябва да бъде избегнато при едно правилно езотерично развитие. Ето защо тези, които могат да дадат указание за правилно езотерично развитие, показват също така и мерки, чрез които човек може да поддържа своя аз буден, когато вече и астралното му тяло е пробудено. Ако неговият аз остане заспал, когато астралното му тяло е вече будно, човек би изгубил своята вътрешна свързаност, своето вътрешно сцепление и би се чувствал като Дионисий, разкъсан в целия астрален свят на Земята, който се състои от духовете на циклите на времената. Следователно при едно правилно езотерично развитие се вземат мерки, благодарение на които това да не се случи. Тези мерки се състоят в това, че

се полагат грижи, така че този, който трябва да бъде доведен до ясновиждане чрез медитация, концентрация и чрез други езотерични упражнения, да запази в цялото ясновидско, окултно наблюдение две неща, да не изгуби две неща. Извънредно важно е в едно езотерично развитие всичко да бъде устроено така, че да не се изгубят две неща, които човекът притежава в обикновения си живот, които обаче той лесно може да изгуби в езотеричното си развитие, ако то не е направлявано правилно. Ако обаче това развитие е направлявано правилно, той няма да изгуби тези две неща. Първото нещо е човек да не изгубва спомена за всички преживявания от настоящето въплъщение, както ги има иначе в своята памет. Свързаността на паметта не трябва да бъде нарушавана. С тази свързаност, с това сцепление на паметта в областта на окултизма се разбира нещо много повече, отколкото в обикновения живот. В обикновения живот под тази памет се разбира всъщност само, че човек може да насочи поглед назад в своя минал живот и да не изгубва от съзнанието си важни събития от живота си. В окултизма под правилна памет се разбира още и че със своето усещане, със своето чувство човек да обръща внимание само на това, което е извършил вече в миналото, така че да не си приписва никакво друго значение, никаква друга стойност освен стойността, която му дават делата от неговото минало.

Нека тук се разберем съвсем правилно, скъпи мои приятели! С това се казва нещо извънредно важно. Ако един човек бъде заставен чрез своето окултно развитие да си каже внезапно: „Аз съм въплъщението на този или онзи дух“, без за това да съществува някакво оправдание чрез всичко, което е извършил досега, което съществува вече във физическия свят чрез него, тогава неговата памет ще бъде прекъсната в окултен смисъл. Важен принцип на окултното развитие е този, човек да не си приписва никаква друга стойност, освен тази, която се получава от неговите дела във физическия свят в настоящото въплъщение. Това е извънредно важно. Всяка друга стойност трябва да дойде само въз основа на едно по-висше развитие,

което се получава само когато човек стои здраво на земята и не се счита за нищо друго, освен за това, което е могъл да извърши в настоящото си въплъщение. Това също е естествено, ако разглеждаме нещата обективно. Защото това, което сме извършили в настоящото си въплъщение, е резултат и от нашите предишни въплъщения, то е това, което кармата е направила досега от нас. Това, което кармата ще направи по-нататък от нас, трябва да го оставим да стане и не следва да го причисляваме към своята стойност. Накратко, когато искаме да си придадем някаква стойност, ще можем да сторим това по правилен начин в началото на езотеричното развитие само когато си приписваме стойност само от това, което ни се предлага като наше минало в спомена. Този е единият елемент, който трябва да запазим, за да не заспива нашият аз по времето, когато астралното ни тяло се събужда.

Второто нещо, което също не трябва да губим като съвременен човек, е степента на нашата съвест, която притежаваме във външния физически свят. Тук отново имаме нещо, което е извънредно важно да бъде съблюдувано. Вие вече често сте научавали, че тук или там някой е преминал през окултно развитие. Ако то не е било направлявано и ръководено по правилен начин, често можем да констатираме, че съответният човек приема леко нещата относно въпросите на съвестта, приема ги по-леко, отколкото преди окултното си развитие. По-рано, когато се е касало да стори или да не стори едно или друго нещо, са го ръководели възпитанието, социалните отношения. След започването на едно окултно развитие дори някой, който по-рано не би излъгал, започва да лъже, приема нещата по-леко-комислено, отколкото ги е вземал по-рано по отношение на въпросите на съвестта. Ние не трябва да изгубваме никаква степен на съвестта, която сме добили. Памет така, че да си приписваме стойност само от разглеждането на това, което вече сме станали, без да се позоваваме на бъдещето, на това, което още ще извършим; съвест до степента, до която сме я добили в напълно обикновения физически свят досега: това трябва да

запазим. Когато запазим тези два елемента в своето съзнание, а именно здравата си памет, която не ни внушава илюзорно, че сме нещо по-различно от това, което е резултат от досегашните ни дела, и своята съвест, която не ни кара да приемаме лекомислено моралните неща, не ни кара да ги приемаме по-лекомислено, отколкото сме ги приемали до настоящия момент, а колкото е възможно по-сериозно. Ако сме запазили тези две неща, нашият аз не може никога да заспи, когато астралното ни тяло е будно. Тогава ние внасяме сцеплението на своя аз в света, в който се събуждаме с астралното си тяло, когато, така да се каже, спим, бидейки будни, когато запазваме съзнанието си в състоянието, в което сме освободени от физическото и етерното си тяло. И тогава, ако сме будни със своя аз, ние не само чувстваме астралното си тяло свързано с всички духовни същества, които днес описахме като духове на циклите на времената на нашата планета, а тогава чувстваме по твърде особен начин, че всъщност нямаме вече непосредствено отношение към отделния човек, който е носител на това физическо тяло, на това етерно тяло, в който се намираме обикновено. Ние чувстваме всичко, което се получава само като свойства на нашето физическо тяло, на етерното ни тяло, така да се каже като отнето от нас. Ето защо тогава чувстваме, че като че ли ни е отнето всичко, което може да живее само външно на някоя територия на планетата ни, защото това, което живее на дадена територия на нашата планета, е свързано именно с духовете на циклите на времената. Обаче сега, когато се пробуждаме със своя аз, ние не само се чувстваме разлети в целия свят на духовете на циклите на времената, а се чувстваме едно с целия единен дух на самата планета, пробуждаме се в единния дух на самата планета.

Извънредно важно е, че се чувстваме принадлежащи на цялата планета. За да изтъкнем само една подробност, за достатъчно пробудения окултен поглед този живот с планетата се изразява така, че когато човек е стигнал толкова далече, че неговият аз и астралното му тяло да се пробуждат едновременно,

тогава той се намира в сетивния свят, следи слънцето, както се движи по небосвода от сутрин до вечерната заря, до вечерното заздравяване, но слънцето вече не изчезва за него, когато заспи. Когато заспи, слънцето остава свързано с него. То не престава да свети, само че приема духовен характер. Така че, когато сега човек действително спи през нощта, той следи слънцето също и тогава. При такъв човек положението е именно такова, че той си има работа с променящите се състояния на планетата само дотолкова, доколкото живее в астралното си тяло. Обаче когато става съзнателен за своя аз, той няма вече нищо общо с променящите се състояния на планетата. Тогава той придобива съзнание за всички състояния, през които може да премине неговата планета. Тогава той, човекът, се разлива в цялата субстанция на планетарния дух.

Като изказвам това така, Вие не трябва да вярвате, че с изрази „човекът е станал едно с планетарния дух на планетата, живее в единство с този планетарния дух“, е казано нещо кой знае колко много по отношение на ясновидството. Отначало положението е само такова, че представлява само едно начало. Защото когато човек се е пробудил по описания начин, положението е такова, че той има изживяване за планетарния дух като нещо общо, докато всъщност той се състои от много единици, от чудесни отделни духовни същества, както ще чуем това в следващите лекции. Отделните единици на планетарния дух, особените разновидности на този дух човек не възприема все още. Това, което възприема, е, че отначало той знае: аз живея потопен в планетарния дух като в море, което облива духовно цялата планета Земя и което представлява самият дух на Земята. Човек може да мине през изключително дълго развитие, за да изживява все повече и повече това единение с планетарния дух, обаче началото е направено с това, което бе описано. Следователно както при човека казваме, че зад астралното му тяло се намира неговият аз, така говорим също и за това, че зад всичко, което наричаме целостта, съвкупността на духовете на циклите на времената, е скрит духът на самата планета,

планетарният дух.

Докато духовете на циклите на времената управляват природните духове на елементите, за да предизвикват на планетата Земя ритмични промени, повторения във времето, смяна в пространството, духът на Земята има друга задача. Той има задачата да поставя цялата Земя във взаимоотношения, в сменящи се отношения с другите небесни тела от нейното обкръжение, да я дирижира и управлява така, че в течение на времената тя да дойде в подходящите положения спрямо другите небесни тела. Духът на Земята е така да се каже големият сетивен апарат на Земята, чрез който тя, планетата Земя, застава в правилно отношение с нейното обкръжение.

Следователно ако трябва да обгърна цялостно редицата духовни същества, с които си имаме първо работа на нашата Земя и до които можем да намерим път чрез постепенно окултно развитие, би трябвало да кажа: като най-външно було имаме сетивния свят с цялото му разнообразие, с онова, което виждаме разпростряно пред нашите сетива, което можем да разберем с ума на човека. След това зад сетивния свят се намира светът на природните духове. Зад света на природните духове се намира светът на духовете на циклите на времената, а зад този последния – планетарният дух.

Ако искате да сравните това, което стои пред обикновеното съзнание от това построение на света, със самия този строеж можете да си изясните това приблизително така: най-външното було на света е светът на сетивата, зад него е светът на природните духове, зад него – светът на духовете на циклите на времената и зад последния – планетарният дух. Обаче сега трябва да кажем, че чрез своята дейност планетарният дух прониква в известна степен чак до сетивния свят, така че в сетивния свят ние можем да възприемаме по определен начин неговото копие, също както духовете на циклите на времената и както природните духове.

Така че когато наблюдаваме самия сетивен свят с обикновеното си съзнание, в него имаме така да се каже като в един

отпечатък следата на световите, които се намират зад него, приблизително така, както ако в най-горната кожа, която сме премахнали, която сме повдигнали като сетивен свят, зад нея имаме действащите на степени духовни същества. Обикновеното съзнание възприема сетивния свят като свои възприятия. Светът на природните духове се отпечатва зад възприятията като това, което наричаме природни сили. Там, където науката говори за природни сили, всъщност нямаме нищо действително. За окултиста тези природни сили не са нещо действително, те са майя, илюзия, отпечатъкът на природните духове, които действат зад сетивния свят.

На свой ред отпечатъкът на духовете на циклите на времената е това, което обикновено за нормалното съзнание се нарича природни закони. По принцип всички природни закони съществуват благодарение на факта, че духовете на циклите на времената действат като дирижиращи същества. Природните закони не са нещо действително за окултиста. Когато природоизследователят говори за природни закони и ги комбинира външно, окултистът знае, че тези природни закони се разкриват в тяхната истинност тогава, когато човек се вслуша с пробуденото си астрално тяло в това, което казват духовете на циклите на времената и как те дирижират природните духове и се разпореждат с тях. Това се изразява в света на илюзията, в майя, като външно явление в природните закони. И обикновено нормалното съзнание не отива по-далеч. Обикновено нормалното съзнанието не отива до отпечатъка на планетар-

ния дух във външния свят. Нормалното съзнание на днешното човечество говори за външния свят на възприятията, за фактите, които възприемаме, говори за природни сили: светлина, топлина, магнетизъм, електричество и т.н., сила на привличане, сила на отблъскване, тежест и т.н. Това са онези същности на майя, въз основа на които стои в действителност светът на природните духове, които съставляват етерното тяло на Земята. След това официалната наука говори за природни закони. Това отново е една майя. На основата на тези природни закони стои това, което днес описахме като свят на духовете на циклите на времената. Едва когато проникнем по-нататък, стигаме и до отпечатъка на планетарния дух във външния сетивен свят. Днес науката не прави това. На тези, които все още го правят днес, не им вярват. Поетите, художниците правят това, те търсят и още някакъв смисъл зад нещата. Защо цъфти растителният свят? Защо се раждат и загиват животинските родове и видове? Защо човекът оживява Земята? Този, който пита по този начин за смисъла на природните явления и иска да разчлени този смисъл, иска да го комбинира от външните факти, както все още понякога се опитва по-дълбоката философия, се приближава до отпечатъка във физическия свят на самия планетарен дух.

Но днес хората не вярват вече на това търсене на смисъла на битието. Понякога чувството все още вярва по малко, обаче науката вече не иска да знае много за нещо, което би могло да се открие в бяга на явленията отвъд природните закони. Когато някой все още търси някакъв смисъл на природните закони в нещата от света, както ги възприемаме със сетивата, той би могъл да намери този смисъл като отпечатък на планетарния дух в сетивния свят. Това би била външната майя. Първо една външна майя е самият сетивен свят, защото той е това, което етерното тяло на Земята, субстанцията на природните духове произвежда от самата себе си. Втора майя е това, което се явява на хората от природните духове в природните сили. Трета майя е това, което се явява от духовете на

циклите на времената в природните закони и четвърта майя е нещо, което въпреки своя характер на майя говори на душата на човека, защото, възприемайки смисъла на природата, човек се чувства свързан поне с духа на цялата планета, който я води през мировото пространство и придава смисъл на цялата планета. В тази майя се крие непосредствено отпечатъкът на самия планетарен дух.

Така можем да кажем, че днес ние се издигаме до единния планетарен дух. И ако искаме отново да направим паралел на това, което открихме за планетата, с човека, можем да кажем, че сетивният свят отговаря на физическото тяло на човека, светът на природните духове отговаря на етерното тяло, светът на духовете на циклите на времената – на астралното тяло, а планетарният дух – на аза на човека. Както азът на човека възприема физическия околнен свят на Земята, така планетарният дух възприема всичко, което се намира в обкръжението и изобщо извън планетата и насочва действията на планетата, а също и нейните чувства, за което ще говорим утре, насочва ги според тези възприятия от мировото пространство. Защото това, което една планета върши навън в пространството, като върви по своя път през мировите далнини и това, което произвежда в собственото си тяло, в своите елементи, от които се състои, е отново резултат от наблюденията на планетарния дух по отношение на външния свят. Както отделната човешка душа живее до другите човеци в света на Земята, ориентира се според тях, така планетарният дух живее в своето планетно тяло, което е именно почвата, върху която стоим. Но този планетарен дух живее в обществото на други планетарни духове, изобщо на други духове на небесните тела.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

Хелзинки, 5 април 1912 г.

В хода на двете изнесени вече лекции се запознахме с определени духовни същества, които окултният поглед може да срещне, когато се задълбочи в духовния живот на нашата планета. Днес ще бъде необходимо да тръгнем по още един друг път, за да се издигнем в духовния свят, защото само чрез разглеждане от една втора страна ще станем в състояние да си създадем правилни представи за природата на духовните същества, за които говорихме, нагоре до така наречения планетарен дух. Винаги ще бъде извънредно трудно да охарактеризираме в думите на някой език духовните същества, които ни показва окултното възприятие, защото човешките езици, поне днешните човешки езици, са направени само за явленията, за фактите на физическото поле. Ето защо можем да се надяваме, че изхождайки от различните страни, ще можем да се приближим до това, което всъщност се разбира, когато се говори за духовни същества. За нашата днешна характеристика ще бъде необходимо да изходим от природата на човека, да си изясним първо определени свойства, определени качества на човешката природа, за да можем, изхождайки оттук, да охарактеризираме по-висши същества, които намираме в висшите светове. И нека за целта изтъкнем по един твърде особен начин едно свойство на човешката природа, което можем да охарактеризираме така: човекът е надарен с възможността да води независим от всичко външно вътрешен живот. Тази възможност се явява пред погледа ни всеки час от нашия буден дневен живот. Знаем, че по отношение на това, което виждаме с очите си, което чуваме с ушите си, имаме нещо общо с всички останали същества, които също могат да си служат с техните сетива. Като хора по отношение на външния свят имаме общ живот с другите хора, а може би също и с другите същества. Всеки за себе си – това знаем твърде добре като хора – има своите

особени страдания, своите лични радости, тревоги и грижи, има своите особени надежди и идеали. И по определен начин тези грижи, страдания, тревоги, надежди и идеали представляват едно специално царство, което не можем да видим веднага с физическия си поглед у другите хора, което човек носи със себе си през света именно като самостоятелен вътрешен живот. Когато се намираме в едно и също пространство с някой човек, ние знаем какво може да въздейства върху неговите очи, върху неговите уши. Това, което става в душата му, което той изживява вътрешно, върху него вероятно можем да имаме предчувствия за онова, което той иска да изрази чрез израженията на лицето си, чрез своите жестове или също чрез думите си. Обаче когато той иска да има за себе си своя вътрешен живот като свой особен свят, тогава не можем да проникнем направо в този особен вътрешен свят.

Когато гледаме с окултен поглед в световете, които на първо време са скрити за външния физически свят, там намираме същества, които са устроени съвършено различно именно по отношение на свойствата, които току-що бяха охарактеризирани. Ние срещаме същества, които не могат да водят такъв самостоятелен вътрешен живот така, както го водим ние. Като една първа група, като първа категория духовни същества срещаме именно такива същества, които, когато водят своя вътрешен живот, биват веднага пренесени чрез този вътрешен живот в едно друго състояние, в едно състояние на съзнанието, различаващо се от живота, който те водят във външния свят и с външния свят. Нека се опитаме да се разберем! Да предположим, че някой човек – когато би искал да живее в своята вътрешност, когато би искал да не насочва поглед към външния живот, който го заобикаля – би трябвало да живее така, че чрез тази негова воля би трябвало просто веднага да премине в друго състояние на съзнанието. Знаем, че в своя нормален живот човекът преминава без волята си в едно друго състояние на съзнанието, когато се намира в състояние на сън. Но знаем също, че този сън се произвежда чрез това, че астралното тяло

и азът на човека се отделят от етерното и физическото му тяло. Следователно знаем, че с човека става нещо, когато той трябва да премине в друго състояние на съзнанието. Чрез това, че човекът например казва просто: „Тук имам пред себе си една ливада, покрита с много цветя. Като я гледам, тя ми доставя удоволствие!“ – чрез това той не преминава все още в друго състояние на съзнанието. Той преживява, така да се каже, за себе си радостта, доставена му от ливадата, от цветята, в общението с външния свят. Но съществата, които намираме чрез окултния поглед като първа категория в един по-висш свят, тези същества сменят състоянието на съзнанието си всеки път, когато отклоняват своето възприятие, своята дейност от техния външен свят и го насочват към самите себе си.

Следователно при тях не е нужно да настъпи някакво разделяне между различните съставни части на тяхното същество, а в тях самите, такива, каквито са, просто чрез волята си те предизвикват друго състояние на съзнанието. Възприятията на тези същества, за които говорим като за следващата категория след човека, не са като възприятията на човека. Човекът възприема чрез това, че външният свят пристъпва към неговите сетива. До известна степен той се отдава на този външен свят. Съществата, за които говорим тук, не възприемат такъв външен свят, както човекът го възприема със своите сетива, а го възприемат така, както човекът – но това е само сравнение, – когато например той сам говори или прави движение с ръка или когато, да кажем, изразява вътрешното си състояние с някаква мимика, накратко, когато изразява собствената си природа. Следователно при тези същества, за които говорим тук, по определен начин има един по-висш свят, всички възприятия същевременно са откровение на собственото им същество. Това Ви моля да вземете предвид, скъпи мои приятели, че като се издигаме до по-висшата категория същества, които вече не са външно възприемаеми за хората, имаме пред себе си такива същества, които възприемат, като се откриват, като изразяват това, което представляват самите те. И те възприемат собстве-

ното си същество всъщност толкова дълго, докато желаят да се откриват, докато се изразяват навън по някакъв начин. Те, бихме могли да кажем, са будни само докато се разкриват. А когато не се разкриват, когато следователно не встъпват чрез волята си във връзка с околната среда, с външния свят, тогава за тях настъпва друго състояние на съзнанието, тогава те спят по определен начин. Само че техният сън не е безсъзнателен, както при човека, а за тях той означава един вид понижаване, един вид загуба на самочувствие. Те имат своето самочувствие толкова дълго, колкото се разкриват навън, и по определен начин изгубват самочувствието си, когато повече не се откриват. Тогава те не спят като хората, а тогава в собственото им същество настъпва нещо като откровение от духовни светове, които са по-висши от тях самите. Тогава те са изпълнени в своята вътрешност от по-висши духовни светове.

Следователно отбележете, че когато човекът обръща поглед навън и възприема, той живее с външния свят, той загубва себе си във външния свят. Той се загубва например на нашата планета в различните природни царства. Когато отклони поглед от навън, той влиза в своята вътрешност и живее самостоятелен вътрешен живот, тогава той се освобождава от външния свят. Когато съществата, за които говорим като за следваща категория над човека, действат навън, те изявяват себе си и тогава имат своето самочувствие, истинското изживяване на себе си в това откровение, а когато се обръщат към своята вътрешност, те не стигат като човека до самостоятелен вътрешен живот, а тогава за сметка на това навлизат в един живот с други светове. Както човекът стига до такъв друг свят, когато възприема външния свят, така те възприемат други духовни светове, които стоят над тях, когато насочат поглед навътре в себе си: тогава те преминават в това друго състояние на съзнанието, при което се намират изпълнени от други същества, които стоят по-високо от тях самите. Така че когато обгърнем с поглед човека, можем да кажем, че той има своето възприемане, когато се отдава на външния свят, а когато се от-

тегля от външния свят, той има своя самостоятелен вътрешен живот. Съществата, които принадлежат на първата намираща се над човека категория – по принцип ги наричаме същества от така наречената трета йерархия, – тези същества имат вместо възприемане откровението и в откровението изживяват себе си. Вместо вътрешния живот те имат изживяването на по-висши духовни същества, т.е. вместо вътрешния живот те имат изпълването с дух. Тази е съществената разлика между човека и съществата от първата по-висша категория.

***Трета йерархия: откровение, изпълване с дух
Човек: възприемане, вътрешен живот***

Бих казал, че можем да покажем разликата между човека и тези същества от първата намираща се над човека йерархия с един крещящ случай. Крещящият случай е този, че човекът стига до състоянието вътрешно да има изживявания, които не съвпадат с това, което той възприема външно, а щом вътрешните изживявания на човека не съвпадат с възприятието на външния свят, ние имаме като най-крещящ случай лъжата. И за да се разберем, можем да изразим една възможна за човека особеност чрез това, че казваме: човекът е в състояние да възприема нещо и да събужда в себе си, в своя вътрешен живот други представи, а също и да изразява други такива представи, които не отговарят на възприятията. Чрез това свое качество – чрез лъжата – човекът може да противоречи на външния свят. Това е възможност, която – както ще чуем по-нататък в хода на лекциите – е трябвало да бъде дадена на човека, за да може да стигне до истината чрез своята свободна воля. Обаче когато разглеждаме човека така, както е той в света, трябва да вземем под внимание свойството, че човекът може да развие и изрази в своя вътрешен живот представи, които не съвпадат с възприятията, с фактите. При съществата от по-висшата от човека йерархия, за които говорим тук, това не е възможно дотогава, докато те запазват своята природа. Възможността

за лъжа не съществува при съществата от третата йерархия, ако те запазват своята природа. Защото какво би последвало, ако едно същество от третата йерархия би искало да излъже? Тогава то би трябвало да изживее в своята вътрешност нещо, което би пренесло във външния свят по начин, различен от този, по който го изживява. Но тогава това същество от непосредствено по-висшата от човека категория не би могло да го възприеме, защото всичко, което тези същества изживяват в своята вътрешност, е откровение, то веднага се пренася във външния свят. Тези същества трябва да живеят в царствата на абсолютната истина, ако въобще искат да изживяват себе си. Да предположим, че тези същества излъжеха, т.е. имаха във вътрешността си нещо, което да преобразуват в проявите си така, че да не съвпада с откровенията. Тогава те нямаше да могат да го възприемат, тъй като могат да възприемат само своята вътрешна природа. Те щяха да бъдат веднага зашеметени, заглушени под впечатлението от лъжата, щяха да бъдат веднага пренесени в едно състояние на съзнанието, което щеше да представлява понижение, затъмнение на обикновеното им съзнание, което може да живее именно само в откровението на своята вътрешност. Така ние, хората, имаме над себе си една категория същества, които чрез своята природа могат и трябва да живеят само в царството на абсолютната истина и истинност, ако не искат да се отрекат от природата си. И всяко отклонение от истинността би заглушило тези същества, би понижило тяхното съзнание. Когато трябва да наблюдаваме тези същества с окултен поглед, става дума за това окултистът да намери първо правилните пътища, по които може да срещне, да намери тези същества. Аз ще се опитам да охарактеризирам как окултистът може да ги открие.

Първото нещо, което този, който минава през окултно развитие, трябва да има като вътрешно изживяване, е това, че той да се стреми да победи, да преодолее по определен начин именно вътрешния живот на обикновеното си съзнание. Ние назоваваме това, което изживяваме в своята вътрешност,

своето егоистично изживяване, назоваваме го като нещо, което искаме от света, така да се каже, само за самите себе си. Колкото повече окултно развиващият се човек стига дотам да бъде спокоен, хладнокръвен по отношение на това, което е негово егоистично изживяване, по отношение на нещата, които касаят само него, толкова по-близо е той до входната врата на висшите светове. Да вземем един близкостоящ случай. Всички знаем, че определени истини, определени неща в света ни харесват чисто и просто заради самите нас, или пък не ни харесват, че едно или друго ни се струва симпатично или антипатично заради самите нас. Такива чувства по отношение на света, които храним само заради самите себе си, такива чувства трябва да изтръгне от своето сърце този, който иска да се развива окултно. Той трябва по определен начин да стане свободен от всичко, което засяга само него. Това е истина, която често се подчертава, която обаче трудно може да се спазва, по-трудно, отколкото обикновено се мисли, защото в своето обикновено съзнание човекът има извънредно малко опорни точки, за да се освободи от самия себе си, за да преодолее това, което касае само него. Нека помислим само за момент какво всъщност означава това човек да се освободи от себе си. Освобождаването от това, което обикновено наричаме егоистични подбуди и възбуди, може би не е толкова трудно. Но трябва да помислим, че в едно възпълнение, в което живеем, ние сме родени в определено време на определено място, че когато насочваме поглед към това, което ни заобикаля, нашият поглед попада върху напълно различни неща, отколкото например при човек, който живее на друго място на земята. Него го интересуват съвсем различни неща от обкръжението му. Следователно чрез самия факт, че като възпълтени, като физически възпълтени човешки същества сме възпълтени в определено време и на определено място, ние сме заобиколени от всякакви неща, които предизвикват нашия интерес, нашето внимание, които всъщност ни засягат специално и които са различни при друг човек. Чрез това, че като хора

сме разпределени диференцирано върху нашата планета, ние сме поставени по определен начин в необходимостта, всеки един от нас да има своите особени интереси, своята специална родина на земята. Ето защо в това, което можем да научим от непосредствено заобикалящия ни физически свят, ние никога не можем да изживеем в най-висшия смисъл онова, което ни освобождава от специалните ни човешки интереси, от специалното ни човешко внимание. Следователно поради факта, че сме хора във физическо тяло и доколкото сме самите себе си, не можем въобще да стигнем чрез външното си възприятие до вратата, която ни въвежда в един по-висш свят. Трябва да се абстрахираме от всичко, което нашите сетива могат да виждат навън, което умът ни може да комбинира при нещата от външния свят, защото то принадлежи на собствените ни интереси. Но когато насочим поглед към това, което имаме обикновено в своята вътрешност, нашите страдания и радости, тревогите и грижите ни, надеждите и целите ни, тогава много, много скоро забелязваме как този вътрешен свят е зависим от това, което преживяваме навън, как той се оцветява по определен начин от това, което изживяваме навън. Обаче все пак съществува определена разлика.

Ние несъмнено ще трябва направо да признаем, че всеки един от нас носи своя свят във вътрешността си. Това, че някой се е родил на определено място на Земята, в определено време, а друг на друго място в друго време, оцветява по определен начин неговия вътрешен живот. Но ние изпитваме също и нещо друго по отношение на този вътрешен свят. Той е без съмнение нашият специален, нашият диференциран вътрешен свят. Той носи определен цвят, но ние можем да изпитаме и още нещо. Когато от мястото, където сме свикнали да упражняваме своите сетива, отидем на някое много отдалечено място, където се срещаме с човек, който е имал свършено други външни опитности, възприятия, ние все пак можем да се разберем с него, защото той е изпитал определени страдания, които ние сме преживели по подобен начин, защото може

да се радва по определен начин на неща, подобни на тези, на които и ние самите се радваме. Кой не е изпитвал, че може би трудно може да се разбере с човек, с когото се е срещнал в някоя отдалечена област, че не може да се разбере с него относно външния свят, който и двамата имат, но че лесно може да се разбере за това, което сърцето чувства и за което то копнее?

Със своя вътрешен свят ние, хората, сме вече много по-близо едни с други, отколкото със своя външен свят, и наистина би имало малко надежда да пренесем идеята на духовната наука в цялото човечество, ако не бихме могли да имаме съзнанието, че във вътрешността на всеки човек, където и да се намира той по лицето на Земята, живее нещо, което може да се разбере с нас. Обаче за да стигнем до нещо, което е напълно свободно от специалната, егоистична вътрешност, ние трябва да се освободим също и от онази окраска, която все още се влияе от външния свят. Това може да стане само когато човек си създаде възможността да може да изживява в своята вътрешност нещо, което да отговаря на това, което можем да наречем вътрешни хрумвания, вътрешни вдъхновения, онова, което расте и вирее само вътрешно в самата душа. Човек може да се издигне от специфичния си вътрешен живот така, че да почувства, че в неговата вътрешност се изявява нещо, което е независимо от специалното му, егоистично съществуване. Това чувстват хората, когато винаги допускат, че върху цялото земно кълбо може да има разбиране за определени морални идеали, за определени логически идеали, в които никога не може да се съмнява, които могат да станат ясни на всеки, защото не идват от външния, а от вътрешния свят на човека.

По отношение на такива вътрешни откровения всички хора без никакво съмнение имат една обща област. Това, разбира се, е една суха, прозаична област. Тя е това, което се отнася до числата и техните отношения, накратко казано, до математиката, до броенето и смятането. Че три по три прави девет, това никога не можем да познаем от външния свят. Ние трябва да оставим то да ни се разкрие от нашата вътрешност.

Ето защо не съществува също и никаква възможност хората върху земното кълбо да спорят по това. Дали нещо е красиво или грозно, по това може да се спори много по цялото земно кълбо, но когато на някого се е разкрило само веднъж в неговата вътрешност, че три по три прави девет или че цялото е равно на сбора на неговите части, или пък че в един триъгълник сборът на ъглите му е равен на 180° , той знае това, защото никакъв външен свят не може да му го разкрие, а само неговата вътрешност. Това, което можем да наречем вдъхновение, започва още при сухата, прозаична математика. Само че обикновено хората не забелязват, че вдъхновението започва при сухата математика, защото повечето от тях считат тази суха математика за нещо извънредно скучно и затова с неохота се оставят тя да им разкрие нещо. Но всъщност работата не стои другояче и с моралните истини по отношение на вътрешните откровения. Когато човек е познал нещо за правилно, той ще каже: „Това е правилно, а противоположното не е правилно и никаква външна сила на света на физическия план не може да ми докаже, че това, което ми се разкрива като правилно, е неправилно в моята вътрешност.“ Също и моралните истини в най-висшия смисъл се разкриват чрез вътрешността на човека. Ако насочим духовния си поглед с чувство и усещане към тази възможност на вътрешното откровение, с това ние можем да се възпитаваме. Възпитанието чрез чистата математика е дори много добро. Ако например човек се отдава често на мисълта: „Дали едно или друго ястие е добро, за това ти можеш да имаш своето мнение, а някой друг може да е на друго мнение.“ Обаче математиката, моралните задължения не са нещо произволно. За тях аз знам, че ми разкриват нещо, по отношение на което, ако не искам да го призная за вярно, се оказвам недостоен да се наричам човек. Това признание на едно откровение чрез вътрешността, схващано като чувство, като вътрешен импулс, е мощна педагогическа сила във вътрешността на човека, когато той му се отдава чрез медитация. Когато човек си каже най-напред: „В света на сетивата има много неща, за

които решава просто моят произвол, обаче от духа ми се разкриват неща, на които моят произвол не може да стори нищо, които въпреки това ме засягат, за които аз трябва да се покажа достоен като човек.“ Когато човек остави тази мисъл да стане все по-силна и по-силна, така че да бъде принуден от собствената си вътрешност, тогава той израства над чистия егоизъм, тогава надделява, както също казваме, един по-висш аз, който знае, че е едно с духа на света, тогава този по-висш аз побеждава обикновения произволен аз. Нещо подобно трябва да развиваме като настроение в себе си, ако искаме да стигнем дотам да ни се отвори вратата, която води в духовния свят. Защото когато често се отдаваме на такива настроения, каквито бяха описани, те се оказват плодотворни. Те се оказват плодотворни именно тогава, когато ги внасяме колкото е възможно по-конкретно в мислите си, а именно когато храним такива мисли, когато приемаме в себе си мисли, които просветват за нас като истинни и които въпреки това противоречат на сетивния свят. Такива мисли могат да бъдат отначало само образи, обаче такива образи са извънредно полезни за окултното развитие на човека.

Искам да Ви покажа един такъв образ, искам да Ви покажа при един такъв образ как човек може да издигне своята душа над самия себе си. Да вземем две чаши. В едната има вода, а в друга няма. Чашата, в която има вода, не трябва да е пълна догоре, а само до половината. Сега да предположим, че наблюдавате тези две чаши във външния свят. Ако от чашата с вода налеете в празната чаша, тя ще се напълни до определено място, другата обаче ще остане с по-малко вода. Ако втори път налеете от тази чаша, която отначало е била пълна до половината, в празната отначало чаша, в първата чаша ще остане още по-малко вода, накратко казано, чрез преливането ще остане все по-малко и по-малко вода в чашата, която отначало е била пълна до половината. Това е една вярна представа за външния физически сетивен свят.

А сега нека си създадем една представа, която е съвсем

различна. Представете си, че за проба си създавате противоположната представа. Представете си, че преливателната наполовина чаша вода в празната чаша. Тогава в тази празна чаша идва вода, обаче в пълната наполовина чаша – представете си това – вместо водата да намалее чрез преливането в празната, тя става повече, а ако прелеете втори път, в празната по-рано чаша ще се получи повече вода, а в тази, в която отначало е имало вода, количеството вода ще нараства още повече. Чрез преливането водата в първата чаша ще се увеличава все повече и повече. Помислете си, че си създавате тази представа. От само себе си се разбира, че всеки, който днес смята себе си за напълно разумен човек, ще каже: „Това, което си представяш тук, е истинско безумие. Ти си представяш, че изливаш от една чаша вода и по този начин в тази чаша постъпва повече вода, отколкото е имало преди това в нея.“ Да, ако приложим тази представа върху физическия свят, това е наистина налудничавата представа, обаче по чудо тя може да се приложи за духовния свят. Тя може да се приложи по един странен начин. Да предположим, че някой има любвеобилно сърце и от своето любвеобилно сърце извършва някакво деяние от любов за някого, който има нужда от любов. Тогава той дава нещо на другия човек, но чрез това той не става по-празен, а като прави деяние от любов за другия човек, той получава повече, става по-пълнен, и ако втори път извърши любовно деяние, става още по-изпълнен с любов, има още повече. Чрез това, че някой върши деяния на любов, той не обеднява, не се изпразва, а става по-богат, става по-пълнен. Той прелива нещо в другия човек, което прави самия него още по-пълнен.

Ако приложим нашия образ, който за обикновения физически свят е нещо невъзможно, нещо безумно, ако приложим този образ към преливането на любов от една душа в друга, тогава той е приложим, тогава можем да го схващаме като символ за духовни факти. Това, което е любов, е нещо толкова сложно, че никой човек не би трябвало да има високомерието да дефинира любовта, да определя що е любов, да прониква

направо в същността на любовта. Любовта е сложна. Ние я възприемаме, обаче никоя дефиниция не може да изрази любовта. Но един символ, един прост символ, една чаша с вода, която, като се излива, става по-пълна, това ни показва едно качество на любовта, на действието на любовта. Когато по този начин си представяме сложността на любовните деяния, ние всъщност не вършим нищо друго освен това, което прави математикът в своята суха наука. Никъде не съществува действителен кръг, никъде не съществува действителен триъгълник – тях трябва да си ги представим. Когато рисуваме кръг и го погледнем само малко през микроскоп, виждаме само точки от тебешир или от друг материал, такъв кръг никога не ще има правилността на един действителен кръг. Трябва да преинемем към нашата представа, към вътрешния си живот, ако искаме да си представим кръга, триъгълника или нещо друго. Така също, за да си представим нещо като духовно деяние – например любовта, – трябва да прибегнем до един образ и да се придържаме към едно качество.

Такива образи са полезни за окултното развитие. При тях забелязваме, че се издигаме над обикновената представа, че когато искаме да се издигнем до духа, трябва да си създадем точно противоположни представи в сравнение с тези, които са приложими за сетивния свят. Ето защо можете да видите, че изграждането на такива символични представи е важно средство, за да се издигне човек в духовния свят. Вие виждате това представено в моята книга „Как се постигат познания за висшите светове?“. Чрез това човек стига дотам да признае нещо, което стои над него като един свят, който го вдъхновява, който той не може да възприема във външния свят, който обаче прониква в него. Когато се отдава все повече и повече на този свят от представи, той стига дотам да признае, че чрез него, че чрез всеки човек живее нещо духовно, което е по-висше от самия него – човека в това vyplъщение с неговия егоизъм.

Когато човек започва да признава, че над нас има нещо като ръководещо нас, обикновените хора, същество, в редица-

та на съществата от третата йерархия той има първата форма на съществата, които наричаме ангели. Издигайки се над самия себе си по описания начин, той изживява въздействието на едно ангелско същество в неговото собствено същество. Когато си представи това като нещо самостоятелно – така че то да има качествата, които бяха описани като откровение и като изпълване с дух, – когато си представи това същество като нещо самостоятелно, което ни вдъхновява, той стига до понятието за стоящите непосредствено над човека същества от третата йерархия. Така че можем да считаме първите същества над човека като тези, които направляват и ръководят всеки отделен, индивидуален човек.

Така аз Ви описах малко пътя, по който човек може да се издигне до първите същества, които стоят над него, така че да може да добие представа за тях. Както всеки човек поотделно има по този начин своя ръководител, и окултният поглед, когато се издигнем над самите себе си, над своите егоистични интереси, ни обръща внимание: „Ти имаш своя ръководител“, така също съществува възможността окултният поглед да се насочи към човешки групи, към племена, народи и т.н. Такива принадлежащи си човешки групи също имат ръководство, както отделният човек по описания начин. Само че съществата, които ръководят цели народи или цели племена, са именно по-мощни, отколкото ръководителите на отделния човек. В западната езотерика такива ръководители на народите или на племената, които живеят в духовния свят и имат техните откровения като свои възприятия, които имат изпълване с духа като своя вътрешност и чиито дела се изразяват в това, което върши един цял народ или цяло едно племе, се наричат ангели. Когато човек все повече напредва в своето окултно развитие, той може да стигне дотам да му се открие не само това, което касае специално него самия, а тогава му се открива това, което ръководи групата хора, към която принадлежи.

И когато окултното ни развитие напредва все повече, ние намираме същества като ръководители на хората, които нямат

вече никаква работа с отделни племена, с отделни народи, а които са ръководители на редуващите се епохи. Когато окултно обученият поглед проследи например епохата, в която са живели древните египтяни или древните халдеи, тогава целият отпечатък, целият характер на епохата му се явява под определено ръководство. Това ръководство се променя, когато окултният поглед се насочи към това, което следва след египетската, халдейската епоха, когато окултният поглед се насочи към епохата, в която тон са давали гърците, римляните в западния духовен свят, тогава му се явява, че, обгръщайки отделните народи, царуват духове, по-мощни от архангелите, от ръководителите на народите, духове, които ръководят едновременно целите народи, всичките групи народи, живеещи в дадена епоха, и след определено време биват заменени от други ръководители на епохите. Следователно както намираме разпределени в пространството отделните области на архангелите, които ръководят едновременно човешки групи, но само отделни човешки групи, така също, когато обгърнем с окултен поглед течащото време, откриваме, че отделните епохи са ръководени от действителни духове на времето, които са по-мощни от архангелите, и че под тяхното ръководство се намират най-различни народи. Тази трета категория от третата йерархия наричаме духове на времето или архаи, за да употребим един израз от западната езотерика.

Всички същества, които принадлежат към тези три класи на третата йерархия, притежават качествата, които Ви бяха охарактеризирани днес. Всички те имат това, което тук бе наречено откровение и като вътрешно изпълване с дух. Това възприема окултният поглед, когато може да се издигне до тези същества. Следователно можем да кажем, че когато наблюдаваме това, което заобикаля човека в духовния свят, което се намира около човека като негов собствен ръководител, като негов индивидуален ръководител, когато наблюдаваме това, което живее там духовно, което царува невидимо и всъщност ни подбужда да вършим своите нелични дела и да проявяваме

своите нелично мислене и чувства, имаме съществата от третата йерархия. Окултният поглед възприема тези същества, за него те са действителности, обаче нормалното съзнание също се намира под тяхна власт, макар и това съзнание да не възприема ангела, защото то стои под неговото ръководство, макар и несъзнателно. Така също човешките групи стоят под ръководството на своя архангел, а времената, епохите и хората, живеещи в тези епохи, стоят под ръководството на духовете на времето.

Ние намираме съществата от третата йерархия в заобикалящия ни духовен свят така, както бяха описани днес, в най-близкия до нас заобикалящ ни духовен свят. Но ако се върнем назад в развитието на нашата планета до определен момент, с който ще се запознаем в следващите лекции, бихме откривали все повече и повече, че съществата, които живеят всъщност само в културния процес на човечеството, произвеждат постоянно от себе си други същества точно така, както едно растение изхвърля семе от себе си, така съществата от третата йерархия, които Ви описах, произвеждат други същества. Съществува само определена разлика между това, което растението произвежда като семе – ако вземем това за сравнение – и между съществата, които се отделят от съществата от третата йерархия. Когато растението произвежда семе, това семе има толкова стойност, колкото и самото растение, защото от него може да израсне отново едно цяло растение от същия вид. Тези същества произвеждат също така други, които се откъсват от тях, както семената се отделят от растенията. Те добиват потомци, които обаче са в известна степен от по-нисше естество, отколкото самите тях. Те трябва да бъдат от по-нисше естество, защото получават други задачи, които могат да изпълняват само ако са от по-нисш вид. Това – както бе описано, – което имаме в заобикалящия ни свят духовно като ангели, архангели и духове на времето, отделя от себе си определени същества, които слизат от заобикалящия човека свят в природните царства и окултният поглед ни учи, че съ-

ществата, с които се запознахме вчера и завчера като природни духове, са същества, отделени от съществата от третата йерархия, с които се запознахме днес. Те са потомци, които са определени за друга служба, а не за служене на човечеството, определени са били именно да бъдат в служба на природата. А именно определени потомци на архаите са съществата, с които се запознахме като с природни духове на земята. Тези, които се отделят от архангелите и са изпратени долу в природата, са природните духове на водата, а такива, които се отделят от ангелите, трябва да считаме за природни духове на въздуха. С природните духове на огъня или на топлината ще се запознаем по-нататък. Така виждаме, че от съществата, които представляват нашата връзка с най-близкия до нас по-висш свят като трета йерархия, долу в царствата на елементите – във въздуха, водата, земята, в газообразната, течната и твърдата материя, са изпратени определени същества, за да изпълняват там служби, за да работят сред елементите и да функционират като по-нисши потомци на съществата от третата йерархия като природни духове. Следователно можем да говорим за родство на природните духове със съществата от третата йерархия.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Хелзинки, 6 април 1912 г.

Ако искаме да се запознаем със същността на духовните сили и съществата, които действат в различните природни царства и в небесните тела, трябва да се запознаем първо със самите тези духовни същества. Вече поставихме начало на това запознаване в първите три лекции, които бяха изнесени. Опитахме се да охарактеризираме така наречените природни духове и след това се издигнахме до съществата, които стоят непосредствено над човека в най-близкия по-висш свят, който можем да открием, изхождайки от нашия свят. Днес ще продължим това разглеждане и за целта трябва да свържем нещата с това, което ни бе показано като път, по който можем да се издигнем първо до съществата от третата йерархия. В предишната лекция бе показано, че за човека е възможно да се издигне над самия себе си, да победи всичко, което живее в него като особени егостични интереси и внимание, за да се издигне благодарение на това в една сфера, в която той открива първо своя собствен ръководител, който вече може да му даде представа за съществата, които в смисъла на западната езотерика наричаме ангели. След това показахме как, напредвайки по-нататък по този път, стигаме дотам да се запознаем с духовете на племената, с духовете на народите, които наричаме архангели, и как след това в течение на културния процес откриваме духовете на времето, архаите. Когато човек върви по пътя, който вчера бе показан скицирано, той ще получи определено чувство за това какво се има предвид с тези същества от третата йерархия. Още дълго време, дори когато човек е преминал през окултно развитие, положението ще остане такова, че той ще има само нещо като чувство. Едва когато е хранил и поддържал дълго време и с търпение и постоянство чувствата и усещанията, които бяха посочени вчера, той ще може да премине към това, което може да се нарече ясновидско виждане на съществата от

третата йерархия.

Когато вървим по-нататък по този път, ще открием, че се възпитаваме да добием едно друго състояние на съзнанието, че се развиваме, и тогава може да започне ясновидското виждане на съществата от третата йерархия. Това друго състояние на съзнанието може да се сравни със съня на човека, а именно първо по това, че в това състояние човекът се чувства освободен със своя аз и с астралното си тяло от физическото и етерното си тяло. Това чувство на освобождение следва да имаме като усещане. Постепенно трябва да научим какво значи да не виждаме с очите си, да не чуваме с ушите си, да не мислим с ума, който е свързан с мозъка. Трябва отново да различаваме горепосоченото състояние от обикновения сън по това, че при него вече не сме безсъзнателни, а имаме възприятия за духовни същества, които се намират в заобикалящия ни свят, първо едно смътно чувство, че има такива същества около нас, а след това – както казахме – едно просветване на ясновидското съзнание и живото виждане на съществата от третата йерархия и на техните потомци, природните духове. Ако искаме да охарактеризираме още по-точно това състояние, можем да кажем, че този, който се издигне до него в окултното си развитие, вижда първо едно действително разделяне между обикновеното си съзнание и това ново състояние на съзнанието. Както има разделение между будността и съня, така за този, който преминава през окултно развитие, съществува разделение между съзнанието, при което вижда със своите обикновени очи, чува с обикновените си уши, мисли с обикновения си ум, и ясновидското състояние, при което той няма около себе си нищо от това, което възприема в обикновеното нормално състояние на съзнанието, в замяна на това обаче има около себе си един друг свят – света на третата йерархия и нейните потомци. Това, до което стига първо човек, е, че се научава да си спомня в обикновеното си съзнание за това, което е изживял в това друго състояние на съзнанието.

Следователно можем да различим точно една степен на

окултното развитие на човека, при която той може да живее на смени в своето обикновено съзнание, при което вижда, чува и мисли като другите хора с нормално съзнание, и в другото състояние на съзнанието, което може да предизвиква по определен начин произволно, в което възприема това, което се намира в духовния свят на третата йерархия около него. А след това, когато се намира отново в обикновеното си съзнание, той може да си спомни това, което е изживял в другото, в ясновидското състояние, както си спомня за някой сън, и може да разкаже за него, може да пренесе в обикновени понятия и идеи това, което е изживял в ясновидското състояние. Следователно, когато един такъв ясновидец се намира в своето обикновено състояние на съзнанието и иска сам да знае нещо за духовния свят или да разкаже за него, той трябва да си спомни за това, което е изживял в своето друго ясновидско състояние на съзнанието. Един ясновидец, който се намира на тази степен на развитие, може да знае нещо само за съществата, които описахме като същества от третата йерархия и за техните потомци. Отначало той не знае нищо за още по-висши светове. Ако иска да узнае нещо за още висшите светове, той трябва да достигне до по-висока степен на ясновидството.

Тази по-висока степен се постига благодарение на това, че човек продължава все по-напред с упражненията, описани в книгата „Как се постигат познания за висшите светове?“, че прави именно упражненията, които са описани там като наблюдение – да речем – на растенията, животните и т.н. Следователно, когато човек продължава своите упражнения, той стига до по-висока степен на ясновидството. Тя се състои в това, че тогава той има не само две редуващи се състояния – обикновено нормално състояние на съзнанието и ясновидско състояние на съзнанието и следователно може да си спомня в обикновеното състояние на съзнанието за своите ясновидски изживявания, а когато е постигнал тази по-висока степен на ясновидството, той може да възприема духовни светове, духовни същества и духовни факти също и когато се намира в

обикновеното състояние на съзнанието си и гледа със своите очи нещата от външния свят. Тогава той може да внесе ясновидството в своето обикновено състояние на съзнанието и може да вижда зад съществата, които го заобикалят във външния свят, навсякъде скритите като зад було по-дълбоки духовни същества и сили.

Запитваме се: какво се е случило впрочем с един такъв ясновидец, който е станал в състояние не само да си спомня за изживяванията си в едно друго състояние на съзнанието, а който може да има опитности от ясновидско естество във всекидневното състояние на съзнанието си? Когато човек се е издигнал до първата степен на ясновидството, той може да използва само своето астрално тяло, за да вижда в духовния свят. Следователно тялото, с което си служи, за да вижда в духовния свят при първата степен на ясновидството, е астралното тяло. При втората степен на ясновидството, която току-що бе описана, човек може да се научи да си служи със своето етерно тяло. Благодарение на това той може да вижда в духовния свят също и когато се намира в своето обикновено състояние на съзнанието. Когато се научи да използва по този начин етерното си тяло като оръдие за своето ясновидство, той постепенно се научава да познава в духовния свят всичко, което принадлежи към съществата от втората йерархия.

Но човек не трябва да спира и да остава при това да възприема само своето собствено етерно тяло, а когато се издигне до тази втора степен на ясновидството, той има една напълно определена опитност. Той има именно опитността, че като че ли е излязъл извън себе си, като че ли един вид не се чувства вече вътре в своята кожа. Когато, да кажем, стои пред едно растение, пред едно животно, или пък пред друг човек, той чувства, че като че ли една част от самия него е вътре в това друго същество, чувства се като потопен в другото същество. В нормалното съзнание или когато се намираме в първата степен на ясновидството, все още по определен начин можем да кажем: „Аз съм тук, а съществото, което виждам, е там.“ Не

можем да кажем така на втората степен на ясновидството, а тогава можем само да кажем: „Там, където е съществото, което възприемаме, там сме самите ние.“ Усещаме се до известна степен така, като че ли простираме към всички страни нашето собствено етерно тяло като пипала и се всмукваме в съществата, в които, възприемайки, потапяме собственото си същество.

В обикновеното нормално съзнание съществува едно чувство, което може да ни даде представа за това, което ясновидецът изживява на втората степен на ясновидството. Само че това, което ясновидецът изживява, е безкрайно по-интензивно, а не само едно чувство, неговото изживяване се усилюва до възприятие, до разбиране, до потапяне. Чувството на нормалното съзнание, което може да се сравни с това изживяване на ясновидеца на втората степен на ясновидството, е именно състраданието, любовта. Какво значи впрочем, когато в обикновения живот изпитваме състрадание и любов? Когато размислим по-точно върху същността на състраданието и любовта – някои неща вече бяха посочени вчера, – откриваме, че състраданието и любовта ни довеждат дотам да се освободим от самите себе си и да се вживеем в другото същество. Фактът, че сме в състояние да чувстваме състрадание и любов, е всъщност една прекрасна мистерия на човешкия живот. И сред обикновените явления на съзнанието едва ли съществува нещо, което да може да убеди така много човека в божествеността на съществуването, както възможността той да може да развива състрадание, любов. Като хора ние иначе изживяваме собственото си съществуване в самите себе си или изживяваме света, когато го възприемаме със сетивата си или го разбираме с ума си. Да вникнем с поглед в едно човешко сърце, да проникнем с нашия поглед в една човешка душа, това не е възможно за никой ум, на никое око, защото другата душа съдържа в най-вътрешните си кътчета това, което има като страдания и радости в самата себе си. И на всеки човек всъщност трябва да му се стори прекрасно, мистериозно това, че може да влее самия себе си в същността на една друга

душа, в нейния живот с нейните радости, с нейните страдания. Както с нормалното си съзнание можем да се потопим чрез състраданието и любовта в страданията и радостите на други съзнателни същества, така на втората степен на ясновидството ясновидецът се научава да се потапя не само във всичко съзнателно, което може да страда и да се радва по човешки или човекоподобен начин, а един такъв ясновидец се научава да се потапя във всичко живо. Отбележете добре, че казвам: във всичко живо. Защото на тази втора степен на ясновидството човек се научава да се потапя само във всичко живо, а още не и в това, което ни се явява като неживо, като мъртво, което ни заобикаля като минерално царство. Обаче с това потапяне във всичко живо е свързано едно виждане на това, което става във вътрешността на съществата. Ние самите се чувстваме там вътре в живите същества. Научаваме се да живеем с растенията, с животните, да живеем с другите хора на тази втора степен на ясновидството. Но не само това: ние се научаваме да познаваме зад всичко, което живее, един по-висш духовен свят, запознаваме се именно със съществата от втората йерархия. Необходимо е да си изясним тези понятия, защото изглежда само като суха теория, когато само изброяваме какви същества принадлежат към различните йерархии. Човек може да си състави жива представа за това, което се движи и живее зад сетивния свят само когато познава пътя, по който ясновидското съзнание прониква там.

А сега, изхождайки отново от човека, искаме, също както се опитахме вчера да охарактеризираме съществата от третата йерархия, да опишем съществата от втората йерархия. Вчера казахме, че съществата от третата йерархия се характеризират с това, че вместо човешкото възприятие имат откровението на собственото си същество, а вместо човешкия вътрешен живот имат изпълването с духа. При съществата от втората йерархия, когато се потапяме в тях, констатираме, че не само тяхното възприятие е откровение на същността им, че те не само изявяват собственото си същество, но че това откровение, тази

изява на съществото им остава като нещо самостоятелно, което се отделя от самите тези същества. Можем да си създадем представа за това, което възприемаме тук, ако помислим за един охлюв, който отделя своята собствена къща. Къщата – така си представяме ние – се състои от вещество, което се съдържа отначало в тялото на охлюва. След това охлювът отделя своята къща. Той не само е показал навън своето собствено същество пред погледа, а е отделил нещо, което остава след това обективно, нещо, което остава. Така е със собственото същество, със същността на съществата от втората йерархия. Те не само изявяват своята същност, както съществата от третата йерархия, а отделят тази същност от себе си, така че тя остава да съществува като самостоятелно същество.

Това ще ни стане по-ясно, ако си представим, от една страна, едно същество от третата йерархия, от друга – едно същество от втората йерархия. Ние насочваме окултния си поглед към едно същество от третата йерархия. Това същество става познаваемо за нас поради факта, че изявява навън своята същност, своята вътрешност и в тази изява то има своето възприятие. Обаче когато променя своята вътрешна представа, своето вътрешно изживяване, тогава се явява също и друго откровение, друга изява. Следователно както това същество от третата йерархия променя вътрешно своите състояния, така се променя постоянно и външното откровение. Когато гледаме с окултния си поглед едно същество от втората йерархия, положението е друго. Тук, да кажем, съществото също има представи, то също изживява вътрешно, обаче това, което изживява вътрешно, то го отделя от себе си като черупка, като един вид кожа: получава се едно самостоятелно същество. И когато след това съществото преминава към друго вътрешно състояние, когато има като представа нещо друго и следователно се изявява по нов начин, тогава старото откровение, старата изява все още съществува, продължава да съществува и не преминава, както при съществото от третата йерархия. Така че можем да наречем това, което се явява на мястото на

откровението при съществата от втората йерархия, едно себе-създаване, един вид черупка или кожа. Създаването на един вид отпечатък на своята същност, обективизиране на самите себе си в нещо като образ – това е, което характеризира съществата от втората йерархия. А ако се запитаме какво се явява на мястото на изпълването с дух при съществата от третата йерархия, за окултния поглед се показва, че всеки път, когато съществото отделя от самото себе си един такъв образ, една такава черупка на своята същност, която носи отпечатъка на неговата същност, тогава се поражда живот. Винаги пораждането на живот е последствието от едно такова себесъздаване.

Така както при съществата от третата йерархия трябва да различаваме тяхната външност в тяхното откровение, в тяхната изява, а вътрешността им в изпълването с дух, така при съществата от втората йерархия трябва да различаваме тяхната външна страна като „себесъздаване в отпечатъка, в образа като обективизиране“, а вътрешността им – като пораждане на живот, както когато една течност непрестанно струи в самата себе си, като отделя навън своя образ, замръзвайки. Приблизително така се представя за окултния поглед това, което изпълва външно и вътрешно съществата от втората йерархия. Докато за окултния поглед изпълването с дух на съществата от третата йерархия се явява в образ, в имажинация, като един вид духовна светлина, това струене на живот, това пораждане на живот, което е свързано с отделяне навън, се явява така, че окултното възприятие чува нещо като духовно звучене, като музика на сферите. Това е като духовно звучене, не като духовна светлина, както при съществата от третата йерархия.

При съществата от втората йерархия отново можем да различим няколко категории, както при трети от третата йерархия можахме да различим няколко категории. Но когато искаме да обгърнем с поглед разликите на тези категории, това става по-трудно, защото нещата стават все по-трудни, колкото повече се издигаме към висшите йерархии. Когато се издигнем до тези йерархии, първо трябва да добием представа за всич-

ко, което стои на основата на заобикалящия ни свят, доколкото този заобикалящ ни свят има форми. Както вече казах, за втората степен на ясновидството е важно само това, което живее, а не това, което ни се явява отначало като лишено от живот. Важно е това, което живее, но това, което живее, има форма. Форми имат растенията, форми имат животните, форма има човекът. Когато ясновиждащият поглед се насочи с всички качества, които описахме днес, към всичко, което има форма в заобикалящата ни природа, и когато се абстрахира от всичко друго при съществата и вижда само формите, когато следователно разглежда разнообразието от форми при растенията, а също и при животните и човека, този ясновиждащ поглед възприема от общността на съществата от втората йерархия онези, които наричаме духове на формата, власти или ексузиати.

Но при съществата от заобикалящата ни природа можем да обгърнем с поглед също и нещо друго освен формата. Ние знаем, че всичко, което живее, изменя своята форма в определено отношение, докато расте. Това изменение, тази смяна на формата изпъква за нас най-много при растителния свят, той подлежи най-много на метаморфози. Като насочваме не обикновения, а ясновиждащия поглед на втората степен към развиващия се растителен свят, ние наблюдаваме как растението постепенно придобива своята форма, как от формата на корената то преминава към формата на листата, към тази на цветовете, към формата на плода. Наблюдаваме растящото животно, растящия човек, накратко казано, наблюдаваме не само формата, каквато е тя в даден момент, а наблюдаваме развитието на живото същество. Когато се оставим да бъдем подбудени от това наблюдение на развитието на живото същество – как формите се променят, как те се намират в жива метаморфоза, – за ясновидския поглед на втората степен пред нас застава това, което наричаме категория на духовете на движението, сили или динамис.

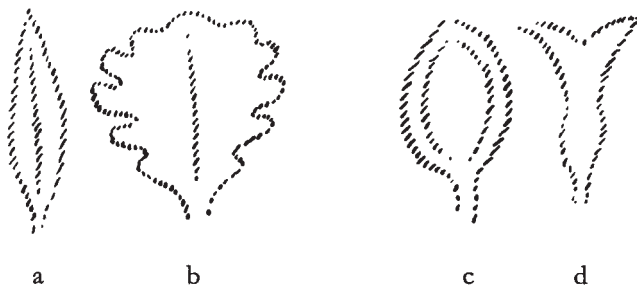
По-трудно е обаче да наблюдаваме една трета категория такива същества от втората йерархия. Тук трябва да наблюда-

ваме не формата като такава, нито изменението на формата, а това, което се изразява във формата. Можем да охарактеризираме как човек може да се възпита за едно такова наблюдение. Естествено, не е достатъчно да възпитаваме обикновеното нормално съзнание по такъв начин, както това ще бъде описано сега, а трябва да са налице също и другите упражнения, които помагат на човека да развие окултния си поглед. Ние трябва да правим другите упражнения, а не да се възпитаваме един вид с обикновеното съзнание при това, което сега ще опиша, а да се възпитаваме вече с ясновидското съзнание. Ясновидското съзнание трябва първо да се възпита по начина, по който самият човек във външната си форма става израз на своето вътрешно същество. Както казахме, това може и нормалното съзнание. Но с това не ще се постигне нищо друго освен едно предчувствие, едно предположение за това, което се намира зад изражението на лицето, зад един жест, зад физиономията на човека. Когато обаче ясновидският поглед, който се е обучил до втората степен на ясновидството, когато такъв поглед остави да му въздейства физиономията, изразът на лицето на някой човек, той предизвиква в себе си подбуди, чрез които може постепенно да се възпита да наблюдава съществата от третата категория на втората йерархия.

Обаче това не може да стане – моля Ви да вземете под внимание това, което ще кажа сега, – ако спрем само до наблюдаване на жестовете, израза на лицето на човека, неговата физиономия. С това всъщност се постига малко нещо. След това – така окултното обучение в тази област е най-рационално – трябва да преминем към растенията. Можем да прескочим животните, защото не е особено важно да се обучаваме при животните. Но е важно, след като сме се възпитали малко ясновидски от израза на лицето, от физиономията, от жеста на човека да се вживяваме във вътрешността на душата – след като сме се възпитали така при човека, да се обърнем към света на растенията и при този свят на растенията да се възпитаваме по-нататък.

Тогава ясновидски обученият човек може да има твърде интересни изживявания. Той ще може да почувства дълбоко разликата между листо на растение, което, да речем, расте изострено (рисунокът, а) и листо на растение, което има тази форма (b); между цвят, който расте нагоре по този начин (c), и цвят, който се разтваря навън приблизително така (d).

Получават се цели светове от разлики във вътрешните изживявания, когато насочваме окултния поглед на втората степен към цвета на една лилия или към цвета на едно лале, когато оставяме да ни въздейства метлицата на едно овесено растение или сламката на ечемика или на пшеницата. Всичко това започва да говори така живо, както физиономията на някой човек.

И когато това започне да говори така живо, както говори физиономията на някой човек, както говори неговият жест, когато почувстваме, че цветът, който се разтваря навън, има нещо общо с ръка, която се обръща с вътрешната си повърхност надолу, а с външната си повърхност нагоре, когато след това намерим отново някой цвят, който затваря своите листа нагоре, събира ги нагоре, както едно движение на ръката, при което двете ръце се сгъват нагоре, когато чувстваме по този начин в жеста, във физиономията на растителния свят и в цвета, когато в баграта на цвета почувстваме нещо като физиогномика, тогава се оживяват вътрешният окултен поглед, окултното възприятие и окултното разбиране и тогава познаваме една

трета категория същества от втората йерархия, която наричаме духове на мъдростта, господства или кириотетес. Това име е избрано като сравнение поради факта, че когато наблюдаваме някой човек в неговата мимика, във физиономията му, в жестовете му ние виждаме духовната му същност, мъдростта му да се излива навън, да се проявява. Така чувстваме как духовни същества от втората йерархия проникват цялата природа и се изразяват в цялостната физиономия, в цялостния жест, в цялостната мимика на природата. Лееща се на вълни мъдрост преминава, пълна с живот, през всички същества, през всички царства на природата. И не само една общо течаща и вълнуваща се мъдрост, а тази лееща се мъдрост е диференцирана в изобилие от духовни същества, в изобилието на духовете на мъдростта. Когато окултното съзнание се издигне до тези духове, засега това е най-висшата степен духовни същества, до които стигаме по този начин.

Но както можахме да кажем, че съществата от третата йерархия – ангели, архангели, духове на времето – имат потомци, които се отделят от тях, така и съществата от втората йерархия имат потомци. Както вчера можахме да опишем за съществата от третата йерархия, в течение на времето от тези същества от втората йерархия се отделят други, които са от по-нисша категория, които са изпратени в царствата на природата също както природните духове от съществата от третата йерархия, които са строители и зидари в малък мащаб в природните царства. Духовните същества, които се отделят от втората йерархия и се потапят долу в царствата на природата, са тези, които в окултизма наричаме групови души на растенията, на животните, груповите души на отделните същества. Така че окултният поглед открива в съществата, които принадлежат на растителното царство, на животинското царство, духовни същества, които не са както при човека индивидуални духове в отделните човешки личности, а откриваме групи от животни и растения, които са еднакво устроени, откриваме тези групи, одушевени от едно общо духовно същество. Да

речем, че намираме формата на лъвовете, формата на тигрите, други форми, одушевени от общи душевни същества. Общите душевни същества наричаме групови души и тези групови души са отделни потомци на съществата от втората йерархия, както природните духове са потомци на съществата от третата йерархия.

Така проникваме от долу нагоре в висшите светове и когато обгърнем с поглед елементите, които са важни за всички същества от растителното, животинското, човешкото царство, откриваме, че в тези елементи, в твърдия елемент, в течния елемент, във въздухообразния елемент царуват природните духове, които са потомци на съществата от третата йерархия. Когато от елементите земя, вода, въздух се издигнем до това, което живее с помощта на тези елементи в природните царства, откриваме духовни същества, които проникват животворно съществата от тези природни царства, групови души, и тези групови души са духовни същества, отделени от тези, които познаваме като същества от втората йерархия.

От това можете да видите, скъпи мои приятели, че също и съществата, които наричаме групови души, са действително възприемаеми само за окултния поглед на втората степен. Само за окултно развития човек, който може да разпростре съществото на своето собствено етерно тяло като пипала, е възможно да се запознае със съществата от втората йерархия, а също и със съществата на груповите души, които съществуват в различните природни царства. Още по-трудно е възлизането до съществата от първата йерархия и до съществата, които са техни потомци и се намират в природните царства. За това ще говорим по-нататък утре.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ

Хелзинки, 7 април 1912 г.

В нашите разглеждания стигнахме до така наречената втора йерархия на духовните същества и вчера охарактеризирахме как трябва да постъпи човешката душа, когато иска да проникне в същността на втората йерархия. Един още по-труден път води до още по-висши редици от духовни същества, до съществата, които принадлежат към първата, най-висшата йерархия, до която можем да стигнем. Изтъкнахме, че чрез едно особено усилване на изживяванията, които имаме в обикновения живот в чувствата на състрадание, на любов, се издигаме до окултния път, стигаме дотам да излеем един вид нашето духовно същество навън и да се потопим в съществата, които искаме да разглеждаме тогава. Обърнете добре внимание, че характерното за този вид потапяне се състои в това, че протягаме собственото си същество като с пипала и го вливаме в чуждото същество. При което обаче винаги оставаме да съществуваме в своето съзнание, във вътрешния си живот наред с чуждото същество. Това е характерното за втората степен на ясновидството, за която говорихме. На тази втора степен на ясновидството ние знаем във всеки момент, в който знаем, че сме едно с другите същества, че също съществуваме, че сме там наред с другите същества. Но когато искаме да се издигнем до третата степен на ясновидството, трябва да изчезне и този остатък от егоистичното изживяване.

Тук следва да изгубим напълно чувството, че съществуваме като отделни същества в някоя точка на света. Трябва да стигнем дотам, не само да се изливаме в чуждите същества и наред с това да оставаме да съществуваме със собственото си изживяване, а да чувстваме чуждите същества като наша същност, трябва да излезем напълно извън себе си и да изгубим чувството, че стоим до чуждите същества. Когато след това се потопим в чуждите същества по този начин, стигаме дотам

да гледаме на самите себе си – каквито сме били преди това, каквито сме в обикновения живот – като на чуждо същество. Да кажем например, че на третата степен на ясновидството се потапяме в някое същество от природните царства. Тогава гледаме към това същество от природните царства, тогава гледаме към това същество не от себе си, ние не само се потапяме в него, както при втората степен на ясновидството, а и се усещаме едно с това същество и от това същество гледаме обратно към самите себе си. Както иначе гледаме на чуждото същество като намиращо се извън нас, така сега на третата степен на ясновидството гледаме от чуждото същество на самите себе си като на чуждо същество. Тази е разликата между втората и третата степен на ясновидството. Едва когато тази трета степен е постигната, стигаме дотам да възприемаме освен съществата от третата и втората йерархия също и други същества в заобикалящия ни духовен свят.

Духовните същества, които възприемаме тогава, също се делят на три категории. Ние възприемаме първата категория предимно когато, както бе описано току-що, се потопим в съществото на други хора или на висшите животни и се възпитаваме чрез това. Важното не е това, което възприемаме в други хора или във висшите животни, а че по този начин се възпитаваме и възприемаме зад хората и животните духовете, които принадлежат към едната категория от първата йерархия: духовете на волята или, както ги нарича западната езотерика, престоли. Тогава възприемаме същества, които не можем да охарактеризираме по друг начин, освен като кажем: те не се състоят от плът и кръв, нито от светлина и въздух, а се състоят от това, което можем да възприемем само в самите себе си, когато осъзнаваме, че имаме воля. Те се състоят само от воля по отношение на най-нисшата им субстанция.

После, когато се възпитаваме чрез това, че се потапяме по описания начин също и в по-нисши животни и обгръщаме с окултен поглед техния живот, или също когато се потопим в живота на растенията, но го разглеждаме не само така, както

вече го охарактеризирахме вчера – чрез жеста, чрез мимиката, – а когато станем едно с растенията и от растенията гледаме към самите себе си, тогава добиваме една опитност, едно изживяване, за което всъщност няма вече никакво истинско сравнение в света, който иначе познаваме. Най-добро сравнение придобиваме за качествата на съществата, до които се издигаме като до същества от втората категория на първата йерархия, добиваме възможност да ги охарактеризираме, когато оставим да въздейства добре върху нашата душа онова, до което са стигнали сериозни, достойни хора, които са употребили много стъпки в своя живот, за да съберат в себе си мъдрост, които след много години на богато изживяване са събрали толкова мъдрост, че си казваме: когато такива хора изказват някакво съждение, на нас ни говори не една лична воля, а ни говори самият живот, който се е събрал в тези хора с течение на години, на десетилетия и чрез който те са станали в известно отношение нелични. Хора, които ни правят такова впечатление, че тяхната мъдрост действа нелично, че тяхната мъдрост се явява като цвят и плод на един узрял живот, предизвикват у нас макар и само едно предчувствие за това, което ни въздейства от заобикалящия ни духовен свят, когато се издигнем до тази степен на ясновидството, за която ще става сега дума тук. В западната езотерика тези същества се наричат херувими. Извънредно трудно е да охарактеризираме съществата от тези по-висши категории, защото колкото по-нагоре се издигаме, толкова по-невъзможно става да приведем качества от обикновения живот, за да събудим една характеристика за висотата, величието и възвишеността на съществата от тези йерархии. Духовете на волята, следователно най-ниската категория на първата йерархия, все още можем да охарактеризираме чрез това, че си казваме, че си изясняваме що е воля, защото воля е най-нисшата субстанция, от която те се състоят. Но ако вземем за сравнение само волята, каквато я срещаме в обикновения живот при човека или при животните, ако вземем за сравнение само обикновените чувства и мисли

на човека, ако вземем за сравнение това, което е взето от обикновеното човешко мислене, чувства и воля, би било невъзможно да охарактеризираме съществата от втората категория на първата йерархия. Тук трябва да прибегнем до особени хора в живота, които са натрупали именно по описания начин поразяваща сила на мъдрост в своята душа. Когато почувстваме тази мъдрост, чувстваме подобно на начина, по който окултистът чувства, когато стои пред съществата, които наричаме херувими. Такава мъдрост, която не е събирана с течение на десетилетия, както мъдростта на изпъкващи хора, а мъдрост, събрана с течение на хилядолетия, на милениуми от мировото развитие, такава мъдрост струи с възвишена сила към нас от съществата, които наричаме херувими.

Още по-трудно е да охарактеризираме съществата, които съставляват първата, най-висша категория на първата йерархия и които се наричат серафими. Би било възможно да си съставим представа за впечатлението, което серафимите правят върху окултния поглед, ако вземем следното сравнение от живота. Нека продължим сравнението, което току-що използвахме. Наблюдаваме някого, който с течение на десетилетия е натрупал изживявания, които са го довели до поразителна мъдрост, и си представяме, че един такъв мъдър човек, от когото говори нелична житейска мъдрост, че този човек е проникнал със своята нелична мъдрост на живота като с вътрешен огън цялото си същество по такъв начин, че не е нужно да ни казва нищо, а е достатъчно само да застане пред нас и да изрази в своя поглед това, което десетилетията са му дали като житейска мъдрост: така щото погледът може да ни разкаже страдания и опитности на десетилетия и ние можем да добием от погледа му впечатление за това, така че този поглед говори както самият свят, който можем да изживеем. Когато си представим един такъв поглед или когато си представим, че един такъв мъдър човек е стигнал дотам, не да ни говори само думи, а в звука и в особената оцветка на неговите думи да ни даде впечатлението за богати опитности в живота, така че да

чуваме нещо като унтертон в това, което той казва, защото го дарява с определено „как“ и от това „как“ долавяме един свят на житейски опитности, тогава отново добиваме едно чувство, каквото окултистът има, когато се издига до серафимите. Като поглед, който е узрял в живота, и като десетилетия опитности говорят или като изречение, което е изказано така, че не чуваме само неговите мисли, а чуваме: когато е изказано с такава звучене, изречението е извоювано в опитности на живота, то не е никаква теория, а е извоювано, изстрадано, преминало е в сърцето чрез сражения и победи в живота. Когато чуваме всичко това чрез един унтертон, тогава добиваме понятие за впечатлението, което школуваният окултист има, когато се издигне до съществата, които наричаме серафими.

Ние можахме да охарактеризираме съществата от третата йерархия, като казахме, че това, което при човека е възприятие, при тях е изява, откровение на тяхната същност; това, което при човека е вътрешен живот, будно съзнание, при тях е изпълване с дух. Можахме да охарактеризираме съществата от втората йерархия, като казахме, че това, което при съществата от третата йерархия е откровение на тяхната същност, при тях е себеосъществяване, себесъздаване, произвеждане на отпечатьци от собственото им същество. А това, което при съществата от третата йерархия е изпълване с дух, при тях е пораждане на живот, така че в отделянето, в себеобективизирането става пораждане на живот. А това, което при съществата от втората йерархия е себесъздаване, ни се явява и при съществата от първата йерархия, когато ги наблюдаваме с окултен поглед. Обаче все пак съществува една разлика. Разликата е, че това, което съществата от втората йерархия обективизират, което те създават от себе си, остава да съществува дотогава, докато тези същества остават свързани със създаденото от тях. Следователно забележете добре: съществата от втората йерархия могат да създадат нещо подобно на копие на самите себе си, обаче то остава свързано с тях и не може да се отдели от тях. То остава свързано по определен начин с тях. При съще-

ствата от първата йерархия положението е такова, че те също обективизират самите себе си, че отпечатват своето собствено същество, отделят го като в кожа, като в черупка, което обаче е отпечатък на собственото им същество. Но тук то се отделя от тях и остава да съществува в света също и когато те се отделят от него. Следователно те не носят със себе си своето творение, а то остава и тогава, когато те го изоставят. Така се постига по-висока степен на обективност, отколкото постигнатата от съществата от втората йерархия. Там, където съществата от втората йерархия създават, за да не загине създаденото от тях, те трябва да останат при него. Създаденото би загинало и се разпаднало, ако самите те не останат свързани с него. То притежава самостоятелна, обективна същност, обаче само дотогава, докато създалите го същества остават свързани с него. Това, което е отделено от съществата от първата йерархия, тези същества могат да го изоставят и въпреки това то остава да съществува като нещо самостоятелно, обективно.

При третата йерархия имаме откровение и изпълване с дух; при втората йерархия – себесъздаване и пораждање на живот. При първата йерархия, която се състои от престолите, херувимите и серафимите, имаме такова сътворение, че създаденото бива отделено, вместо себесъздаване имаме създаване на светове: това, което произлиза от съществата от първата йерархия, става отделен свят, един такъв самостоятелен свят, че този свят показва явления, факти, също и когато съществата не остават при него. Сега можем да се запитаме още: а какъв е собственият живот на тази първа йерархия? Собственият живот на съществата от първата йерархия е такъв, че той възприема самия себе си, като прави от него да произлизат такива обективни, самостоятелни отделящи се същества. В сътворението на самостоятелни същества за тези същества от първата йерархия лежи тяхното вътрешно състояние на съзнанието, тяхното вътрешно изживяване. Можем да кажем, че те гледат към това, което създават и което се превръща в един свят и имат себе си не като насочват своя поглед към самите

себе си, а като гледат навън към света, към своите създания. Създаването на същества – това е техният вътрешен живот. Да създават други същества, да живеят в други същества, това е вътрешното изживяване на съществата от първата йерархия. Създаването на светове е техният външен живот, създаването на същества – вътрешният им живот.

В течение на тези дни обърнахме вниманието върху това как различните същества от отделните йерархии имат потомци, имат отделящи се от тях същества, които те изпращат долу в природните царства, и се запознахме с това, че потомците на третата йерархия са природните духове, а потомците на втората йерархия – груповите души. Съществата от първата йерархия също имат такива отделящи се от тях потомци и аз всъщност вече Ви описах от една друга страна съществата, които са потомци на първата йерархия. Описах това в най-първите разглеждания, когато се издигнахме до така наречените духове на циклите на времената, до онези духове, които подреждат и направляват това, което се случва в природните царства в ритмично редуване и повторение. Съществата от първата йерархия отделят от себе си тези същества, които регулират смяната на зимата и лятото, така че растенията да се развиват и отново да увяхват, онова ритмично редуване, чрез което например принадлежащите към определен вид животни имат определено време за живот, през което се развиват от раждането до смъртта. Но също и това, което в природните царства се редува ритмично и се повтаря като деня и нощта, като смяната на годишните времена – всичко, което се редува така ритмично, всичко, което почива на повтарящи се процеси, се регулира от духовете на циклите на времената, от потомците на съществата от първата йерархия. Можем да охарактеризираме тези духове на циклите на времената, от една страна, както сторихме това преди няколко дни, а сега можем да ги охарактеризираме съгласно собствения им произход, както направихме това днес. Така, резюмирайки, можем да представим същността на тези три йерархии както следва:

Първа йерархия

Създаване на светове

Създаване на същества

Духове на циклите

на времената

Втора йерархия

Себесъздаване

Пораждане на живот

Групови души

Трета йерархия

Откровение

Изпълване с дух

Природни духове

Ако искаме да отидем по-нататък в поставената ми задача, трябва да се запознаем с представи, до които постепенно се издига обученият поглед на окултиста и които без съмнение са малко трудни отначало, когато човек се запознава с тях. Но ние ще поставим пред душата си още днес тези представи и идеи и като направим това, ще получим възможността в следващите лекции, в които пред погледа ни ще застане целият живот и цялата същност на природните царства и на небесните тела, да свикваме все повече с начина, по който охарактеризираниите същества са свързани с природните царства и с небесните тела. Така ще можем да получаваме все по-определени представи в това направление.

Когато говорим за човека, говорим така, че го охарактеризираме по начина, по който се представя той пред окултния поглед. Можете да проследите това в теософските съчинения, например в моите „Теософия“ и „Тайната наука“. Когато разглеждаме човека с окултен поглед, казваме: това, което първо е най-външно и е възприемаемо за очите и сетивата при човека, е неговото физическо тяло. Следователно за първа съставна част на човешкото същество считаме физическото му тяло. След това като негова втора съставна част считаме вече нещо свръхсетивно, нещо невидимо за нормалното съзнание: етерното тяло. Като трета съставна част разглеждаме астралното

тяло. Когато имаме тези три съставни части, имаме приблизително естеството на обвивките на човека. След това стигаме до още по-висши съставни части. Те са от душевно естество. В обикновения живот ги възприемаме като вътрешен душевен живот и също както говорим за троична външна обвивка, можем да говорим за троична душа: за сетивна душа, за разсъдъчна или душа на характера и за съзнателна душа. Тези съставни части на човешката природа, започвайки от физическото тяло и стигайки до съзнателната душа, съществуват по принцип у всеки човек. Към тях се прибавя още едно вътрешно светене на следващата съставна част, която наричаме дух-себе-същност или, както мнозина от Вас са свикнали да го наричат, „манас“. След това имаме следващата по-висша част, която за човека ще се развие всъщност в бъдеще в истинския си размер и която наричаме дух-живот или будхи. Най-после имаме това, което наричаме човек-дух или атма, което наистина е най-вътрешната природа на човека, което обаче днес е още дремещо за неговото съзнание и ще просияе едва в бъдещите земни дни в съзнанието като същински негов център. Тези съставни части на човешката природа са такива, че за тях говорим като за единство. По определен начин във физическото тяло на човека имаме единство, в етерното му тяло имаме единство, а така също и в другите съставни части на човешката природа. Целият човек е едно единство, което се състои от съчетанието на тези различни съставни части и от тяхното взаимодействие едни с други.

Ако искаме да отидем по-нататък в нашите разглеждания, сега трябва да си представите, че над човека съществуват по-висши същества, които стоят толкова високо над човешката природа, че не се състоят от съставни части, които можем да наречем физическо тяло, етерно тяло и т.н., а съставните части на тези същества са отново същества. Следователно, докато човекът има в съставните си части това, което можем да считаме не за същество, а именно само за единни съставни части, ние трябва да се издигнем до такива същества, които

имат за съставна част не физическо тяло, а които, също както човекът има за съставна част своето физическо тяло, имат за своя съставна част нещо, което в нашите разглеждания нарекохме духове на формата. Когато казваме: съществува едно същество от по-висша категория, което има за своя съставна част не физическо тяло, както човекът, а има за своя съставна част едно същинско същество, един дух на формата, тогава добиваме представа за едно същество, което досега не сме охарактеризирали, но което искаме да охарактеризираме сега. Ако искаме да го охарактеризираме, следва вече да си послужим с тези представи, до които сме се издигнали в хода на нашите разглеждания.

Вече казах, че е трудно да стигнем до тези представи, обаче можете да се издигнете до такива представи, от които се нуждаем тук, чрез една аналогия. Разгледайте едно пчелно семейство или един мравуняк и вземете отделните същества, отделните пчели от пчелното семейство и бъдете наясно с това, че пчелното семейство има един действителен общ дух, едно действително общо същество, и че този общ дух има своите съставни части в отделните пчели, както Вие имате отделните си части във вашите отделни съставни части. Тук имате аналогия за още по-висши същества, отколкото са тези, които разгледахме досега, които нямат като своя съставна част нещо такова, което наричаме само физическо тяло, както при човека, а което ние самите трябва да назовем едно същество, дух на формата. Както ние живеем в своето физическо тяло, така същества от неизмерима възвишеност живеят така, че имат като своя най-нисша съставна част духовете на формата или, ако щете, един дух на формата. Ние, хората, след това имаме етерно тяло; вместо него тези същества имат като своя втора съставна част духове на движението; вместо астралното тяло на човека те имат духове на мъдростта; вместо това, което ние, хората, имаме като сетивна душа, тези същества имат като четвърта съставна част престоли или духове на волята; вместо нашата разсъдъчна душа имат като своя пета съставна част хе-

рувими; а като шесто, както ние имаме съзнателна душа – серафими. И както поглеждаме нагоре към това, което ще усвоим едва постепенно в бъдещите си земни дни, така тези същества гледат нагоре към онова, което надвишава същността на йерархиите. Както ние говорим за своите манас, будхи и атма или дух-себесъщност, дух-живот и човек-дух, така това същество гледа нагоре сякаш от своята серафимска съставна част, както ние от съзнателната си душа, към една първична духовност. Едва там тези същества имат нещо аналогично на това, което ние наричаме свой вътрешен духовен живот. Извънредно трудно е да събудим представи за това, което съществува там, горе, над йерархиите като един вид духовна същност на самите най-висши духове. В хода на еволюцията на човечеството различните религии и светогледи са избягвали поради това – бих могъл да кажа – с определена страхопочитателна предпазливост да говорят в ясни, напомнящи за сетивния свят представи за това, което съществува там, горе, над йерархиите. Ако за да събудим една представа, каквато живее в душата на окултиста, когато той насочва поглед към серафимите, прибягнахме към такива средства, които срещаме само чрез аналогии у хора с богат житейски опит, всичко, което срещаме при такива хора като чисто проявление на техния живот, не е достатъчно, за да охарактеризираме троичността, която фигурира над серафимите като най-висше същество – като техен манас, будхи и атма.

В хода на еволюцията на човечеството се е спорило много относно предпазливите предчувствия, с които човешкият дух е говорил за това, което съществува там, горе, в духовните области, дори за съжаление може да се каже, че много се е спорило. Може да се каже „за съжаление“, защото по-подходящо би било за човешкия дух да иска да охарактеризира една духовна същност от такъв висш род с представи, които си е изградил от обикновения живот чрез всякакви аналогии и сравнения, по-подходящо би било за човека да иска да научава в дълбоко почитание все повече и повече, за да добие приближи-

телни представи за това, което се намира там, горе. Религиите и светогледите са се опитвали да дадат приблизителни представи за това, което се намира там, горе, като са прибегвали до многозначителни и многоречиви понятия, понятия, които придобиват нещо особено чрез това, че се издигат над отделния човешки живот още във външния сетивен свят. Естествено, с такива понятия човек не може да охарактеризира дори приблизително възвишеното същество, за което става дума тук, но той може до известна степен да предизвика представа за това, което не може да се каже, а което следва да бъде обвито в свещена тайна. Защото човек не би трябвало да се приближава така директно до тези неща с човешки умствени понятия, които са добити във външния свят. Ето защо в следващите една след друга религии и светогледи хората са се опитвали да ги охарактеризират с предчувствието си, като са прибегвали до това, което се издига над човека и е тайнствено още в природата, използвайки го за характеристика или, по-добре казано, за наименование.

Древните египтяни са прибегнали за наименование до понятията за дете или син, за майка и баща, следователно до това, което се издига над отделния човек. Християнството се е опитало да намери наименование в последователността Свети дух, Син и Отец. Така че можем да кажем, че би трябвало да поставим на седмо място Светия дух, на осмо – Сина, и на девето – Отца. Следователно, когато разглеждаме с окултния поглед едно същество, към което гледаме нагоре и чието най-горно съдържание изчезва за нас като в една свещена тайна и изпълнени с предчувствие казваме за него: Дух, Син и Отец, когато разглеждаме едно такова същество с окултен поглед, казваме: както се отнасяме към човека, като го гледаме външно, както разглеждаме физическото му тяло като негов най-нисш член, така при едно такова същество, когато го разглеждаме така, че това разглеждане да е аналогично на разглеждането на човека, ние имаме духа на формата пред нас, т.е. един дух, който си дава форма, един формиран дух. Следователно би следвало да

гледаме към това, което при такива същества е аналогично, подобно на физическото тяло на човека, като към нещо оформено.

Както във физическото тяло на човека имаме нещо оформено като негова най-нисша съставна част, и както в това оформено нещо, което в действителност, така, както стои пред нас, разбира се, е майя, живее тъкмо това, което е дух на формата, така това, което ни се явява, когато насочваме поглед нагоре в мировото пространство и съзираме в него някоя планета – Меркурий, Венера, Марс, Юпитер, – е външната форма на духа на формата, това, което принадлежи на съществото, за което говорихме сега, както физическото тяло на човека принадлежи на човека. Когато някой човек стои пред нас, тази форма изразява за нас това, което живее в човека като по-висши съставни части, като етерно тяло, астрално тяло, сетивна душа и т.н. Когато виждаме една планета, тази форма изразява за нас това, което представлява формата на духовете на формата. И както зад човешката форма, зад физическото тяло, стоят етерното тяло, астралното тяло, сетивната душа и т.н., така зад планетата стои като принадлежащо към нея онова, което наричаме духове на движението, на мъдростта, на волята, херувимите, серафимите и т.н. Следователно, когато в смисъла на духовната наука искаме да имаме пред себе си цялостното същество на една планета, би трябвало да кажем: в мировото пространство нашето възприятие среща планетата, като тя ни показва в светлина своята физическа страна, дадена ѝ от духа на формата. И както човекът скрива за физическия поглед своите по-висши съставни части, така планетата скрива за нас това, което царува като висши същества на ангелските йерархии в и около нея. Следователно ние си представяме правилно една планета като Марс или Меркурий, когато си я представяме първо според нейната физическа форма и си я представяме заобиколена и проникната от една духовна атмосфера, която се простира в безкрайността, която има във физическата форма на планетата именно своята физическа форма, създание на

духовете на формата, а в нейното обкръжение са съществата от другите йерархии. Едва тогава имаме цялостната планета, когато я разглеждаме така, че в средата си тя има физическото като ядро, а около нея – духовни обвивки, които се състоят от съществата от йерархиите. В следващите лекции ще разгледаме това по-подробно. За да посочим обаче още днес посоката на нашето разглеждане, ще кажем първо като съобщение, което ни дава окултното изследване, още и следното.

Вече посочихме: когато разглеждаме това, което е физическа форма на планетата, това е едно създание на духа на формата. Също и формата на нашата Земя е създание на духа на формата. Но Вие знаете първо за нашата Земя, че тя съвсем не е нещо почиващо в себе си, че тази Земя подлежи постоянно, непрестанно на вътрешно изменение и подвижност. Всички ще си спомните от описанията на Акашовата хроника, че днес външният облик на нашата Земя изглежда различно от облика през онзи период на земното развитие, който наричаме атлантска епоха. В тази прадревна атлантска епоха повърхността на нашето земно кълбо, която днес е покрита от Атлантическия океан, е представлявала мощен континент, докато на мястото, където днес се намират Европа, Африка и Азия тепърва са се образували континенти. Така се е разместила чрез вътрешна подвижност масата, веществото на Земята. Планетата се намира в непрестанна вътрешна подвижност. Помислете само, че например това, което днес познаваме като остров Хелголанд, е само една малка част от това, което през девети, десети век се е издигало от морето от този остров. Макар и периодите, в които стават размествания, промени в облика на Земята, да са относително големи, без да се впускаме много в тези неща, всеки може да си каже, че планетата се намира в непрекъснато вътрешно движение. И дори когато човек причислява към планетата не само нейната твърда част, а също и водата и въздуха, тогава всекидневният живот ни учи, че планетата се намира във вътрешно движение. В образуването на облаците, в образуването на дъжда, във всички атмосферни явления, в

надигащата се и спадаща вода, във всичко това материята на планетата показва вътрешната подвижност. Това е живот на планетата. В този живот на планетата действа както в живота на отделния човек етерното тяло, онова, което наричаме духове на движението. Така че можем да кажем: външна форма на планетата – духове на формата като творци, като създатели. Вътрешната подвижност се регулира от съществата, които наричаме духове на движението.

Обаче за окултиста една такава планета е действително същество, същество, което регулира това, което става в него, според определени мисли. В планетата съществува не само вътрешен живот, както току-що бе описано, а планетата като цяло има също и съзнание, защото тя е същество. И това съзнание, което отговаря на човешкото съзнание, доколкото нисшата форма на съзнанието – подсъзнанието – се намира в астралното тяло, се регулира при планетата от духовете на мъдростта. Така че можем да кажем, че най-нисшето съзнание на планетата се регулира от духовете на мъдростта. Когато охарактеризираме планетата по този начин, ние все още оставаме вътре в планетата. Ние насочваме поглед към планетата и си казваме: тя има определена форма, която отговаря на духовете на формата, има вътрешна подвижност, вътрешно движение, което отговаря на духовете на движението. Всичко това е проникнато от съзнание, което отговаря на духовете на мъдростта. Тя се движи през пространството, има вътрешен импулс, който я тласка през пространството, както човекът има вътрешен волеви импулс, който го кара да прави своите крачки, да върви през пространството. Това, което води планетата през пространството, което регулира нейното движение през пространството, което например я кара да се движи около неподвижната звезда (Слънцето), отговаря на духовете на волята. Те дават на планетата импулса да лети през пространството. Следователно движението на планетата в пространството отговаря на духовете на волята или престолите. Ако тези духове на волята даваха на планетата само импулсите на движението,

тогава всяка планета в Космоса би вървяла по своя собствен път. Но това не е така, а всяка планета се направлява според цялата система. Движението се регулира не само така, че планетата да се движи, а се внася ред в цялата планетарна система. Както се внася ред, когато, да речем, в една група хора, в която един отива насам, друг натам, както започва стремеж към една обща цел, така движенията на планетата се подреждат, докато се съгласуват. Съгласуването на движенията на една планета с тези на друга планета, фактът, че в движението на една планета се държи сметка и за това на другите планети, отговаря на дейността на херувимите. Следователно регулирането на общото движение на системата отговаря на дейността на херувимите. И всяка планетна система със своята неподвижна звезда, която стои, така да се каже, като главен водач под ръководството на херувимите, има отново своето отношение с другите планетарни системи, които принадлежат към други неподвижни звезди, се споразумява със свои съседни системи относно своето място в пространството и относно своето значение, както отделните хора се споразумяват помежду си, разговарят едни с други относно общите си дела. Както хората основават една социална система благодарение на това, че имат взаимоотношения, така също съществува взаимоотношение и между планетарните системи. От една неподвижна звезда към друга неподвижна звезда царува взаимно разбираемост. Това, което, така да се каже, планетарните системи обсъждат едни с други, за да се получи Космосът, се регулира от духовете, които наричаме серафими.

И сега като че ли изчерпихме това, което намираме у човека нагоре до съзнателната душа. Както след това при човека стигаме до по-висшия му духовен живот, който дава смисъл на цялата система до съзнателната душа нагоре, така, когато се издигаме над серафимите, стигаме до това, което днес преди малко се опитахме да охарактеризираме, първо загатвайки го като най-висша троица на мировото същество. Стигаме до това, което царува във Вселената като проникващ всичко тро-

ичен божествен живот, който си създава обвивки, тела в отделните планетарни системи. Както това, което живее в човека като дух-себесъщност, дух-живот и човек-дух – манас, будхи, атма – си създава своите обвивки в съзнателната душа, в разсъдъчната душа, в сетивната душа, в астралното, етерното и физическото тяло, така неподвижните звезди на планетарните системи се движат през пространството като тела на божествените същества. И когато разглеждаме живота на звездния свят, ние наблюдаваме телата на Боговете и накрая на божественото, на Бога въобще.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ

Хелзинки, 8 април 1912 г.

Вчера се опитахме да разгледаме една планетарна система: как е зависима тя от различните духовни същества от трите разположени една над друга йерархии, които се постаряхме да опишем в хода на досегашните лекции. Придобихме представа за това, което взема участие в една планета, и видяхме как планетата получава своята форма, следователно своята затворена форма, благодарение на това, че тук действат духовете на формата. По-нататък видяхме, че вътрешният живот, вътрешната подвижност на планетата е въздействие от дейността на духовете на движението. Това, което можем да наречем най-нисше съзнание на планетата, което можем да сравним със съзнанието, което при човека съществува в неговото астрално тяло, трябва да припишем на духовете на мъдростта. Импулсите, благодарение на които планетата не стои неподвижна в пространството, а променя своето място в него, следва да припишем на духовете на волята или престолите. Това, което включва планетата в цялата ѝ система, благодарение на което тя не върви по своя собствена орбита, а импулсите на нейните движения са в съзвучие с импулсите на движенията на цялата планетарна система, към която тя принадлежи, следователно това, което регулира отделното движение на една планета във връзка с цялата планетарна система, е въздействие на херувимите. И най-после това, което можем да наречем вътрешен душевен живот на планетата, чрез който тя влиза във връзка с другите небесни тела, както със своя говор човекът влиза във връзка с другите хора, приписваме на серафимите. Така че трябва да виждаме в планетата една съвкупност, в която идващото от духовете на формата, съществува само като един вид ядка, като един вид ядро. Напротив за всяка планета се получава нещо като духовна атмосфера, бихме могли също да кажем като един вид аура, в която живеят духовете от двете

по-висши йерархии, които са над духовете на формата.

Но сега, ако искаме да разберем правилно това, което описахме в последната лекция и което току-що се опитах да повтора в няколко изречения, трябва да се запознаем и с други представи, с представи, които ще придобием най-лесно, ако изходим от съществата от йерархията, която граничи с човека непосредствено нагоре към духовния свят, следователно, ако изходим от съществата от третата йерархия. Казах, че характеристика на съществата от третата йерархия е, че това, което при човека е възприятие, при тях е откровение, а онова, което при човека е вътрешен живот, при тях е изпълване с дух. Още при съществата, които стоят с една степен по-високо от човека в мировия ред на ранговете, при ангелите намираме тази особеност, че всъщност те възприемат това, което изявяват от самите себе си, и че когато се обръщат към своята вътрешност, те нямат нещо самостоятелно, затворено в себе си, както човекът, а тогава чувстват да просияват и да се разрастват в тяхната вътрешност силите и съществата от висшите йерархии, чувстват се изпълнени, вдъхновени от духа и неговите същества, които стоят над тях. Така това, което при човека наричаме самостоятелен вътрешен живот, всъщност не съществува при тези същества. Ако искат да развият собственото си същество, когато желаят да мислят, чувстват и искат с волята си това, което са те самите, както човекът го прави, всичко това веднага се изявява навън, а не както при човека, който може да затвори в самия себе си своите мисли и чувства и да остави неизпълнени волевите си импулси. Това, което живее като мисли в тези същества, доколкото те сами произвеждат тези мисли, е същевременно и тяхно откровение навън. А когато не искат да се изявяват, те не могат да се обърнат навътре в себе си по друг начин, освен като се изпълват вътрешно със стоящия над тях свят. Така в тези същества живее намиращият се над тях свят или когато изживяват самите себе си, те се изявяват обективно навън.

Следователно тези същества не могат да скрият в себе си

нищо, което е продукт на тяхното мислене или чувстване, защото всичко, което си изработват в своята вътрешност, се показва навън. Както споменахме в една от предишните лекции, те не могат да лъжат, защото нещата, които имат като представи, които мислят и чувстват, нямаше да бъдат в хармония с външния свят. Те не могат да имат в себе си някаква представа, която да не е в съгласие с външния свят, защото в изявата си възприемат представите, които имат във вътрешността си. Сега обаче нека предположим, че на тези същества би могло да им хрумне да отрекат своята собствена природа. Какво би се получило тогава? Нали при съществата, които нарекохме ангели, архангели и духове на времето или архаи, откриваме абсолютно, че всичко, което им се разкрива, което те могат да възприемат, е собственото им същество. Ако биха искали да излъжат, тогава би трябвало да развият във вътрешността си нещо, което да не е в съгласие със собственото им същество. Всяка лъжа би била отрицание на тяхната природа, което обаче не значи нищо друго освен заглушаване, унищожение на собственото им същество. Но нека предположим, че въпреки това тези същества биха пожелали да изживеят в своята вътрешност нещо, което да не изявяват непосредствено навън – тогава те би трябвало да приемат една друга природа.

Това, което Ви описах сега, отрицанието на природата на съществата от третата йерархия, приемането на една друга природа, действително е станало, станало е с течение на времето. Ще видим още в хода на тези лекции защо е трябвало да стане това, но първо искаме да обърнем вниманието върху факта, че то е станало, че фактически между съществата от третата йерархия са се намерили такива, които са проявили желанието да имат в своята вътрешност изживявания, които да не е нужно да изявяват навън, т.е. проявили са желанието да отрекат своята природа. Какво се е получило чрез това за тези същества? Благодарение на това се е получило нещо, което другите същества, които са запазили своята природа в третата йерархия, не могат да имат: съществата от третата йерархия не

могат да имат никаква вътрешна самостоятелност, каквато има например човекът. Ако искат да живеят в своята вътрешност, те трябва веднага да се изпълнят с духовния свят, който стои над тях. Това е било желанието на определен брой същества от тази трета йерархия, да развият в своята вътрешност нещо, което да не застава веднага срещу тях във външния свят като възприятие, т.е. като откровение на собственото им същество. Така е възникнала необходимостта те да отрекат собствената си природа, да възприемат една друга природа. За да могат да развият вътрешен живот, вътрешна самостоятелност, определен брой от съществата от третата йерархия е трябвало да се откажат от своята природа, да я отрекат. Трябвало е да произведат в самите себе си определени вътрешни изживявания, за да не се изявяват навън. А сега нека се запитаме какви са били причините, които са могли да подтикнат тези същества да развият в себе си такова желание? Когато обгърнем с поглед природата на съществата от третата йерархия с откровението и изпълването с дух, забелязваме, че всъщност тези същества са поставени изцяло в служба на висшите йерархии, че те всъщност нямат никакъв собствен живот. Ангелите нямат собствен живот, собственият им живот е откровение, той съществува за целия свят и щом не изявяват самите себе си, в тяхната вътрешност просиява животът на висшите йерархии. Това, което е накарало определен брой от тях да отрекат своята природа, е било чувството за сила, чувството за самостоятелност, чувството за свобода. В определено време у известен брой същества от третата йерархия е възникнал подтикът, стремежът да не бъдат зависими само от съществата от висшите йерархии, а да развият собствен живот в самите себе си. С това е било направено нещо изключително много за цялата еволюция на планетарната система, към която принадлежим. Защото тези същества, които можем да наречем бунтовниците от третата йерархия, не са извършили нищо друго, нищо по-малко, освен да подготвят собствената самостоятелност на човека, възможността човекът да може да развие самостояте-

лен живот за себе си, който да не се извява непосредствено навън, а който да може да бъде вътрешен живот, независим от външното откровение. Аз нарочно употребявам толкова много думи, за да охарактеризирам това отношение, за което става дума тук. Използвам толкова много думи поради това, че е изключително важно да бъде разбрано точно, съвсем точно за какво се касае тук. Става дума се за това, че у определен брой от съществата от третата йерархия се е появил подтикът, стремежът да развият самостоятелен вътрешен живот. Всичко останало е само последствие от този подтик. Но какво е било това последствие? Това последствие е било всъщност нещо ужасно: отричането на собственото същество, неистинността, лъжата.

Виждате ли, става дума за това да разберете, че духовете от третата йерархия, които са придобили това желание, този подтик, това, което те са сторили тогава, не са го направили, за да лъжат, а заради развитието на собствен живот, обаче с това развитие на собствен живот е трябвало да поемат върху себе си последствието да станат духове на неистината, духове на отрицанието на собственото си същество, с други думи духове на лъжата. Също както когато някой, да кажем, трябва да направи пътуване пеша, което трае един дъждовен ден, следва да се примири с това да издържи на дъжда и да се намокри, макар и да не го е възнамерявал, именно така и духовете, за които става дума тук, по никакъв начин не са предприели нещо, за да изпаднат в лъжа. Тяхното деяние произлиза от намерението да развият вътрешен живот, вътрешна подвижност и последствието от това е било, че същевременно са станали духове на неистината, на лъжата. Всички същества, които са се родили по този начин като една втора категория на духовете от третата йерархия чрез отрицанието на своята вътрешна природа, в окултизма наричаме луциферически духове. Понятието за луциферическите духове се състои главно в това, че тези същества искат да развият самостоятелен вътрешен живот. Сега възниква само въпросът: какво е трябвало да направят тези съ-

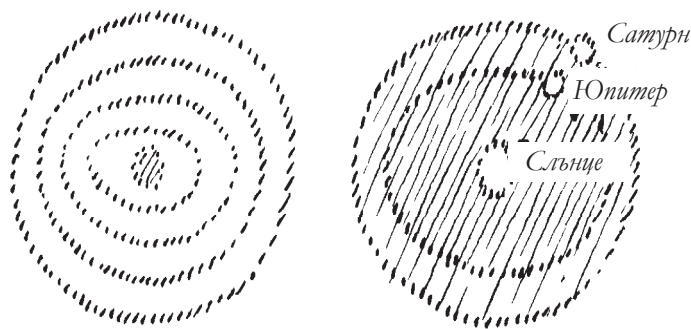
щества, за да стигнат до целта си? Вече видяхме какво е следвало да развият те като последствие. Това, което е трябвало да направят, за да стигнат до целта си да развият самостоятелен вътрешен живот, ще ни се разкрие чрез едно друго разглеждане. Какво всъщност са искали да превъзмогнат тези същества? Те са искали да превъзмогнат духовното изпълване със субстанцията на висшите йерархии. Не са искали да бъдат изпълвани само със съществата от висшите йерархии, а със собственото си същество. Те не са могли да сторят това по друг начин, освен, вместо да се изпълват с духа на висшите йерархии и сякаш за да си оставят свободен поглед, открит към висшите йерархии, да се откъснат, да се отцепят от съществата от висшите йерархии, за да си създадат по този начин собствено вещество от субстанцията на висшите йерархии. Можем да си съставим точна представа за това, за което става дума, ако си помислим следното. Представяме си съществата от третата йерархия символично графически така, че те изявяват навън собственото си същество един вид като своя кожа така, че всеки път се ражда едно откровение, една изява като проблясък на тяхното същество, когато те развиват вътрешно мислене или чувстване. В момента, в който не изявяват самите себе си, те приемат в себе си това, което се влива в тях като светлина от висшите йерархии. Тогава те се изпълват с духа на висшите йерархии и отварят цялото си същество към тези по-висши йерархии.

Духовните същества от третата йерархия, за които Ви разказах сега, не искат да бъдат изпълвани с духа, не искат да бъдат свързани с духовната субстанция на висшите йерархии. Те искат самостоятелен духовен живот. Ето защо те се откъсват, отцепват се, така че над тях се намира същността на висшите йерархии. Те прекъсват връзката и се отцепват като самостоятелни същества, задържайки чрез това в своята вътрешност собствената си светлина. Така те един вид похищават онова, което е трябвало само да ги изпълни и отново да ги заведе нагоре към висшите йерархии.

Те го похищават за себе си, изпълват се с него във вътрешността си и по този начин развиват една самостоятелна страна. Това е представа, която може да ни изясни процеси в Космоса, без които съвсем нямаше да сме в състояние да разберем дадена звездна система, въобще състава на звездите, каквито ги познаваме като хора с физическото си съзнание. Без тези представи човек не може да разбере живота на звездите, живота на небесните тела.

Виждате ли, аз се опитах да Ви покажа как определени същества от третата йерархия стават съвършено различни същества: стават луциферически духове. Това, което се случва със съществата от третата йерархия, може да стане, обаче не по същия начин, при съществата от другите йерархии, но нещо подобно се случва също и с тях. Това, което става със съществата от другите йерархии, особено когато го приложим към разглеждането на духовете на формата, ще ни даде представа как всъщност се образува една планетарна система.

В края на вчерашното разглеждане видяхме, че това, което нашият поглед възприема първо от една планета, произхожда от духовете на формата. Но когато представяме нещата така, те не са казани още съвсем точно. Когато разглеждате планетата – да речем Марс или Сатурн, или Юпитер, – която се намира навън, в мировото пространство, така, както я виждате с физическите си очи или с телескоп като планета, тогава в това, което тя Ви показва като такава форма, нямате автоматично духовете на формата. Нека разгледаме най-външната планета, която дълго време е била считана също и за най-външна на нашата слънчева система. Както ще видите още, по-късно бяха прибавени Уран и Нептун, но сега като най-външна планета искаме да разгледаме Сатурн. Когато гледаме Сатурн с физическия си поглед, там, навън, в мировото пространство – искам да се абстрахирам от пръстена, – имаме нещо като светещо кълбо. За окултиста, за този, който проследява духовните процеси в Космоса, това кълбо, което виждаме там, навън, не е това, което окултистът нарича Сатурн, отбележете добре, а за окултиста Сатурн представлява нещо съвършено друго. За окултиста Сатурн е това, което изпълва цялото пространство, което е ограничено от привидния елиптичен път на Сатурн. Знаете, че астрономията описва една орбита на Сатурн, която

тя схваща като орбита на Сатурн около Слънцето. Как стоят в действителност нещата, сега не искаме да засягаме този въпрос, но когато вземете за помощ тази представа, тук, в средата, си представете Слънцето, а външния кръг си представете като орбита на Сатурн, както го приема астрономията. Всичко, което се намира вътре в орбитата на Сатурн, в елипсата, която Сатурн описва, за окултиста е Сатурн. Защото за окултиста Сатурн е не само това, което очите виждат като най-външна физическа материя на Сатурн, не само това, което свети там, на небето, а окултистът знае, окултният поглед ни учи, че съществува нещо като струпване на вещество, което се простира от Слънцето до орбитата на Сатурн, така че когато обгърнем всичко това с окултния поглед до тази орбита на Сатурн, имаме един вид етерен пълнеж в цялото пространство (защриховано широко). Трябва да си представяте това, което се намира вътре в орбитата на Сатурн, но не във формата на кълбо, на сфера, а така, че си имаме работа с един вид силно сплескана сфера, с леща. Следователно, ако гледахме това отстрани, ако тук имаме Слънцето, щяхме да нарисуваме Сатурн на окултиста така: една напълно сплескана сфера, а тук щеше да е това, което можем да наречем физическия Сатурн.

Ще разберем още по-добре за какво става дума, ако към това прибавим и една представа, която можем да придобием по същия начин от окултната наука за Юпитер. Външната физическа астрономия нарича Юпитер онова светещо небесно тяло, за което тя казва, че се върти като второ небесно тяло около Слънцето (вътрешен кръг). За окултиста не това е Юпитер, а всичко, което се намира вътре в орбитата на Юпитер (тясно защриховано). Погледнато отстрани, бихме нарисували Юпитер така, че като защриховаме Сатурн по-широко, бихме могли да защриховаме Юпитер малко по-тясно. Това, което астрономът описва, е само едно тяло, което се намира, така да се каже, в най-външния край на истинския окултен Юпитер. Това, което казвам тук, не са само чисто теоретични понятия или фантазии, а работата стои действително така, че простран-

ството, намиращо се вътре в орбитата, очертана от Сатурн, е действително изпълнено не с груба физическа материя, а с фина етерна материя в една сплесната лещообразно-сферична форма, както е нарисувано тук. И също така е факт, че това второ по-малко пространство е действително изпълнено за Юпитер с друга етерна субстанция, която прониква първата, така че само тук между двата пътя съществува проста етерна субстанция, тук вътре обаче се намират една в друга две етерни субстанции, които се проникват една друга. А сега нека зададем въпроса: какво правят при цялото това разположение духовете на формата? Духът на формата, който стои в основата на Сатурн, отграничава, дава форма на тази етерна субстанция тук, която в окултен смисъл наричаме Сатурн. Следователно тази най-външна леща е образувана така в нейната форма от духа на Сатурн, който е дух на формата. Също така лещата на Юпитер получава своята форма от духа на формата, който е отреден за Юпитер, а лещата на Марс получава формата си от духа на Марс, който е дух на формата.

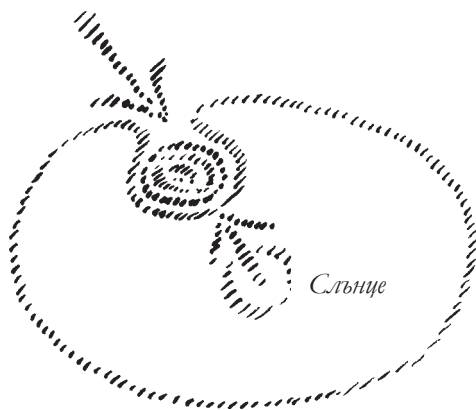
А сега възниква въпросът: къде се намира всъщност духът на формата, който отговаря на Сатурн, или този, който отговаря на Юпитер или на Марс? Ако искаме да говорим за определено място, на което се намират тези духове, къде е това място? Да, за това не може да се говори в обикновения смисъл на думата, а можем само да кажем: духовните същества, които наричаме духове на формата, действат като сили в етерната субстанция, която вече споменах, но всички те имат един общ център и този общ център не е нищо друго освен Слънцето. Следователно когато търсим истинското място, от което действат духовете на формата – както духът на Сатурн, така и духът на Юпитер, както и този на Марс, а също и духът на формата, който отговаря на Земята, – когато търсим точката на действие, изходната точка, от която действат тези духове на формата, я намираме в Слънцето. Т.е. духовете на формата, които отговарят на нашите планети, са един вид колегиум, един комитет от духове, който има своето седалище в Слън-

цето и разграничава от Слънцето определени етерни субстанции, етерни маси, така че възниква това, което преди малко нарекохме „окултен Сатурн“, „окултен Юпитер“ и т.н. А сега нека се запитаме: какво щеше да е положението, ако действаха само тези духове на формата?

Целият смисъл на разглежданията, които проведохме, може да Ви покаже, че всъщност физическите планети нямаше да съществуват, ако действаха само духовете на формата. Те щяха да имат своето седалище там, където образуват колегиум, в Слънцето. А наоколо щяхме да имаме планетарните сфери до сферата на Сатурн, защото щяха да съществуват само концентрични сфери, сплескани сферични черупки като окултни планети: най-външната сферична черупка от най-тънка етерна материя, следващата от малко по-гъста материя и най-вътрешната от най-гъста етерна материя! Следователно ако действаха само духовете на формата, нямаше да съществуват физическите планети, а кълбовидни струпвания на етерни маси, които щяха да са отграничени от това, което днес физическата астрономия нарича орбити на планетите. Обаче в Космоса на духовете на формата съответстват също и такива духовни същества, които сякаш образуват един вид бунтовници против същата им класа. Както при съществата от третата йерархия откриваме луциферическите духове, които заради придобиването на вътрешна самостоятелност, заради самостоятелния душевен живот се откъсват от духовната субстанция на висшите йерархии, така също и откриваме, че сред категорията на духовете на формата има такива, които се откъсват, които не вървят в крак с останалото развитие на духовете на формата, а които минават през свое собствено развитие. Тези духове на формата се противопоставят на нормалните духове на формата, застават срещу тях. И тук се случва следното.

Да предположим, че тук, в тази точка, имаме центъра на духовния колегиум на духовете на формата. Духът на формата, който действа върху Сатурн, би предизвикал тази етерна сфера, така че чрез този дух на формата би възникнала една

такава сплескана сфера (виж рисунката). В една най-външна точка от тази етерна сфера срещуположно на този дух на формата, който действа от центъра на Слънцето, действа бунтовникът, който е един вид луциферически дух на формата, той действа срещу него от отвън. Така че имаме нормалния дух на формата, действащ от Слънцето навън, центрофугално, който

произвежда окултния Сатурн, който трябва да бъде считан за мощна етерна сфера с център в Слънцето. На периферията от мировото пространство навътре действа един аномален дух на формата, който се е откъснал от съществата на нормалните духове на формата и чрез съвместното действие на това, което действа от мировото пространство навътре, и на действащото от Слънцето навън, се поражда едно вгъване навътре, едно вдълбаване навътре, което накрая се превръща в действително отделяне, откъсване и това е физическата планета Сатурн. Така че трябва да си представим, че там, където окото вижда физическата планета Сатурн, действат съвместно две сили: едната, нормална сила на духа на формата, която действа от Слънцето навън, а срещу нея, в определена точка, отцепеният дух на формата. Чрез това там се получава едно вгъване, едно вдълбаване навътре, етерът се вгъва навътре и това вгъване физическото око вижда като физическия Сатурн. Същото се отнася и за физическия Юпитер, и за физическия Марс.

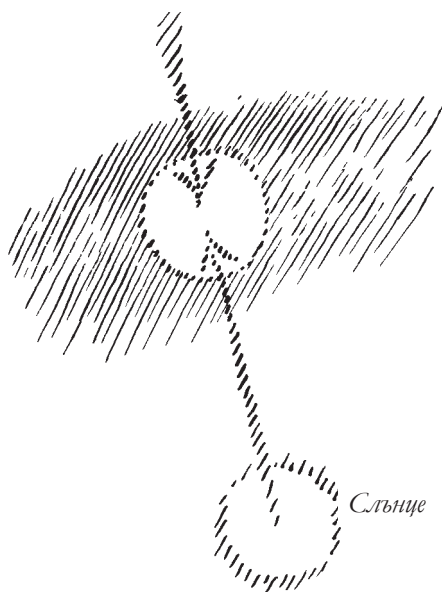
При този особен пример виждате как всъщност в отделните случаи възниква това, което наричаме майя, великата илюзия. В действителност на мястото, на което във физическата астрономия е поставена дадена планета, има съвместно действие на две сили и само благодарение на факта, че в действителност там съществува едно голямо, мощно, етерно небесно тяло, което чрез една действаща противоположна сила получава една дупка, една вдлъбнатина на едната страна, се ражда илюзията за физическата планета. Защото в действителност тук всъщност си имаме работа с една вдлъбнатина и положението би трябвало да бъде описано съвсем точно така: духовете на формата са разтеглили етерната субстанция, разширили са я, действайки от Слънцето. Тук насреща им действат анормалните духове на формата и вгъват, вдълбават навътре етерната субстанция така, че всъщност се поражда дупка в тази етерна субстанция. По отношение на първоначалната етерна субстанция на планетата там, където физическото око вярва, че вижда планетата, няма именно нищо, а истинската планета е там, където физическото око не вижда нищо. Тази е особеността на майята: на мястото, където се вижда физическата планета, има дупка. Може би ще кажете, че това е странна представа, че всъщност там, където се вижда физическата планета, трябва да има дупка, защото ще се позовете на нашата Земя. В смисъла на това, което беше обяснено, нашата Земя би следвало да бъде една сплескана сфера, която има своя център в Слънцето, а на най-външния край би трябвало да има една такава вдлъбнатина, нещо като дупка. Можете да кажете: „И таз добра! Ние съвсем точно знаем, че ходим върху една твърда, масивна Земя.“ Също така бихме могли да приемем, че там, където се намират Сатурн, Юпитер, Марс, че там самопонятно би трябвало да има масивни пълнежи, а не дупки. И все пак също и там, където ходите по нашата Земя, където в смисъла на майята вярвате, че вървите върху твърда, масивна почва, там също в действителност ходите върху една дупка. Самата наша Земя, доколкото е физическо струпване на мате-

рия, е една дупка в мировото пространство, едно вдълбаване в него. Всяка физическа материя се поражда именно благодарение на това, че се срещат сили, които произхождат от духовете на формата. Така тук имаме среща на сили на нормалните духове на формата и сили на аномалните духове на формата. Те се сблъскват едни с други. В действителност възниква едно вгъване навътре, една вдлъбнатина и същевременно с това разрушение на формата на това място, но само на формата, формата се разрушава и възниква тази дупка. Разрушена форма, разбита форма е в действителност материята. Материя във физически смисъл има само там, където има разрушени форми¹. Така също и планетите навън в небесното пространство са разрушени, разбити форми.

В нашата планетарна система, както произлиза от целия дух на досегашните разглеждания, духовете на формата имат помощници. Те установяват границите, както току-що описахме. Обаче над духовете на формата стоят духовете на движението, над тези последните – духовете на мъдростта, над тях – духовете на волята, над тях – херувимите и над херувимите – серафимите. За всички тези духовни същества съществуват също и такива, които можем да сравним с това, което описахме като луциферически духове. Така че в най-външния край, там, където действат съвместно духовете на формата, където се образува една планета, имаме не само духовете на формата, а там постоянно се разиграва нещо така, че от Слънцето изхожда действието на нормалните йерархии, а отвън навътре действието на аномалните, на разбунтувалите се йерархии.

Серафимите и херувимите са тези йерархии, които принадлежат също така към цялото действие на силите тук, както духовете на формата. Те имат задачата да пренасят от центъра на планетарната система, от центъра на Слънцето навън това, което е сила на светлината. Като стават носители на светлината, съществата от висшите йерархии, херувимите и серафимите, имат към светлината същото отношение, каквото духовете на формата имат към етерната субстанция. Както силите на

нормалните духове на формата отиват навън и срещуположно на тях действат аномалните духове на формата и чрез това възниква една вдлъбнатина, една дупка, така действат също и силите, които носят светлината, изпълвайки цялото етерно пространство. Обаче там срещу тях действат аномалните духове, така че планетата задържа светлината. Както задържа силите на духовете на формата, така тя задържа и светлината, отразява я обратно и с това се явява като рефлектор, като отражател на светлината, която духовете, които наричаме херувими и серафими, изпращат от Слънцето.

Планетите нямат собствена светлина затова, защото силата на светлината, която биха получили като същества, ако се отвореха към нормалните херувими и серафими, те задържат за себе си, защото се обвиват, отделят се, откъсват се от цялото. Всяка планета има също и такава свита в себе си, отделена светлина. Не е вярно, че планетите имат само отразена светлина, получена от Слънцето. Всяка планета има своя собствена светлина,

само че тя е отделена, откъсната светлина. Тя я държи скрита в самата себе си, развива я в самостоятелен вътрешен живот на светлината. Ще видим, че планетите съобщават, предават тази светлина само на своите собствени същества от природните царства, които живеят на съответната планета. Обаче за тази светлина, за която трябва да се отворят, която трябва да приемат отвън, която им изпращат от Слънцето херувимите и серафимите, те се затварят за нея, отблъскват я, отразяват я. Ето защо за мировото пространство те са звезди, които не са надарени със собствена светлина. Следователно в светлината, която се разлива от Слънцето, е направена една вдлъбнатина и планетата се хвърля срещу разливащата се от Слънцето светлина, задържа я, отразява я обратно.

Това, което можем да наблюдаваме в света на звездите, пред окултния поглед е нещо съвършено различно, отколкото изглежда за физическата астрономия. Това, което съществува за последната, не е нищо друго освен описанието на една майя, а истината се намира едва зад тази майя, защото истината е, че материалният свят е духовният свят. В действителност материалният свят не съществува. Това, което хората наричат материален свят, е съвместното действие на сили от духовния свят.

Следователно се опитахме да опишем как всъщност възниква една такава планетарна система. Външният свят познава твърде малко от възникването на една такава планетарна система, физическата наука познава твърде малко от това, защото тя си представя също и че планетарната система се ражда от нещо като етерно струпване на вещество, но по странен начин се пренебрегва най-първият принцип, който би трябвало да важи във всяка естествена наука. Колко често на децата в училище – не знам дали това става така тук, във Вашата страна, но в Централна Европа на децата се разказва в смисъла на Кант-Лапласовата теория за възникването на света² – днес тези неща са малко реформирани, обаче това не е важно при разглеждането на принципа – как една първична материя започва

да се движи кръгообразно и тогава от нея се обособяват отделните планетни кълба. И за да разберат децата това нагледно, пред тях се демонстрира един експеримент, от който може да се види колко лесно може да възникне една планетарна система. От маслено вещество, което плува върху водата, се образува една голяма капка, след това в екваториалната посока се прави изкуствено един кръг и през него се пъха тънък картон. Отгоре се забива една игла, която преминава от единия полюс до другия, след това започва да се върти и ето: от тази капка олио изкуствено, чрез откъсване възниква една малка миловидна планетарна система. Напълно в смисъла на Кант-Лапласовата теория за възникването на света от голямата капка олио се отделят по-малки такива, които се въртят около останалата в средата по-голяма капка, която представлява Слънцето. Какво по-естествено, освен да се представи на младото поколение нагледно доказателство, че това е могло да се случи някога и в голямото мирово пространство. Обаче при това се допуска една огромна грешка, която не би трябвало да се допуска никогато в естествената наука. При никой експеримент, който се прави, не би трябвало да се забравят определени условия. Този, който забравя условията, без които не може да се осъществи даден експеримент, не описва правилно нещата от гледна точка на естествената наука. Ако пропуснете някое важно условие, Вие не описвате правилно нещата от естествено-научна гледна точка. Обаче главното условие при възникването на тази планетарна система е, че господин учителят стои там и върти капката олио, иначе всичко това не би се случило. Така че Кант-Лапласовата теория би била възможна само ако тези, които я застъпват, поставят там, във в мировото пространство, един исполински учител, който да върти цялата етерна маса. Хората забелязват малките логически грешки – може би не винаги, – но често не забелязват такива основни грешки, такива логически грешки, които в начина си на действие се простират върху цялата мирова мисъл. Но такъв господин учител исполин не съществува там, навън в мировото пространство, който

да върти мировата ос, а той съществува в лицето на отделните духовни същества от различните йерархии, които чрез взаимодействието на силите си произвеждат разпределението, а също и подреждането на движението на отделните небесни тела. Това можем да възразим на тези, които биха искали да вярват, че обикновената материалистическа теория, както се изразява в Кант-Лапласовата теория или в по-късни хипотези, е достатъчна, за да обясни системата на света, и че не е необходимо да се помисли за нещо друго, както го правят окултистите. На такива хора, които от материалистическа гледна точка възразяват нещо против това живо съвместно действие и взаимодействие на йерархиите, трябва да им се възрази: с капиталната логическа грешка, която се прави от всички космически материалистически хипотези, не се стига до истината, защото не съществува никаква възможност да бъде обяснена една космическа система, без да се потърси помощ от това, което окултният поглед действително вижда. Без съмнение тогава за окултния поглед се показва многократно, че това, което трябва да бъде описано с физическите сетива, е нещо съвършено различно, когато бъде разгледано в неговата истинност. Така това, което окоото вижда, всъщност не е нищо друго освен отразената светлина, която е отразена благодарение на факта, че серафимите и херувимите изпращат в мировото пространство светлината на Слънцето, и че срещу тези същества се хвърлят луциферическите серафими и херувими, които вгъват, вдълбават в субстанцията на слънчевата светлина навън тъмнина, понеже откъсват светлината във вътрешността и изискват собствена светлина за планетата.

Мислите, които бяха изказани сега въз основа на окултните наблюдения и на окултните изследвания, първо ги изнася през следатлантската епоха по един величествен начин пред своите ученици великият Заратустра³. Всичко, което се излъчва от Слънцето навън в мировото пространство по начин, подобен на този, който днес описахме за центрираните в Слънцето същества от висшите йерархии, Заратустра го приписва

на дух, който нарича Ахура Мазда или Ормузд. Срещу всеки дух, който изпраща от центъра на Слънцето в окръжността силите на своето същество, навсякъде се хвърлят аномалните духове от отделните йерархии, които в своята съвкупност образуват царството на Ариман. Във всеки случай ще видим, че трябва да правим разлика между царството на Ариман и това на Луцифер – по-нататък ще говорим по-точно по този въпрос – също и по отношение на планетарната система. В края на това разглеждане трябва само да обърнем внимание, че Заратустра е показал на своите ученици символично тази връзка на една излъчваща се от Слънцето светлина на Ахура Мазда или Ормузд, в която се настанява царството на Ариман, показал я е по свой начин, като казва: нека си представим символично това, което произхожда от Слънцето, като нещо, което херувимите и серафимите носят чрез светлината; това, което хвърлят насреща им всички аномални духове от висшите йерархии, което те вдълбават, вгъват навътре, нека си го представим символично като нещо, което е приемано от тъмнината, т.е. пленена отвътре собствена светлина, която навън се изявява като тъмнина. Това представя Заратустра като царство на Ангра Майню, на Ариман. Така виждаме как, изхождайки от Средния Изток, днес именно това учение отново застава пред нас, как този възглед ни се явява първо в културата на Заратустра. Това е, което винаги ни изпълва с такива пълни със значение чувства относно развитието на човечеството: че ние самите стигаме до определени неща, които, дори и да не бяхме получили като предание или ако не можеше да се наблюдава нищо в Акашовата хроника, ни предоставя просто днешното окултно изследване, които неща след това отново откриваме при великите учители от дълбоката древност. Едва тогава можем да се запознаем правилно с тези велики учители от миналите епохи. И когато се проникнем с истината, която може да бъде намерена днес в окултното изследване и когато след това тази истина отново просиява за нас от древните учители и ръководители на човечеството, ние добиваме едно истинско,

правилно отношение към тези ръководители на човечеството. Едва тогава те оживяват за нас, едва тогава ги разбираме по правилен начин. Тогава също развитието на човечеството се превръща за нас в един мощен разговор, който духовете водят, само че сега не звучащ от един към друг дух в пространството, а в редуващите се епохи, просветляващи се едни други, допълващи се едни други и водещи по-нататък хода на културата.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ

Хелзинки, 10 април 1912 г.

От изнесените досега лекции ще сте разбрали, че когато насочим поглед към планетарната система, когато въобще насочваме поглед към звездното небе, ние всъщност имаме пред физическия си поглед само една майя, само една голяма илюзия пред себе си, и че стигаме до действителността едва когато постепенно си създадем познания за това какво действа като духовни същества в тези различни небесни тела. Досега за нашето разглеждане трябваше да се постараме да се запознаем с отделните духовни същества, които действат в мировото пространство, в звездните системи. С други думи, трябваше първо да се постараме да се запознаем с различните същества от трите стоящи над човека йерархии. Вие забелязахте, скъпи мои приятели, че досега се приближавахме до съществата от тези йерархии, като навсякъде посочвахме пътищата, по които окултното съзнание действително прониква до един вид възприятие, до един вид схващане на тези същества, които в свръхсетивния свят стоят пряко или непряко по-високо от човека. Така ние се опитахме да вървим по един вътрешен, по един мистично-езотеричен път, за да придобием някаква представа, нещо като чисто духовно-душевна представа за характера на съществата от висшите йерархии, да проникнем от вътре навън и да покажем как чрез съвместното действие на една двойственост в йерархиите – на същинските нормални същества от йерархиите и на луциферическите същества от йерархиите – възникват видимите за сетивата форми на звездите. Преди да пристъпим по-нататък в окултно-езотерично-мистичното разглеждане, в днешната лекция бих искал да потърся от една друга страна – а именно от страната, която е дадена на обикновеното съзнание – пътя, който след това отново се съединява с пътищата, по които вървахме в предишните лекции. Във всеки случай ще трябва да се позовем на

някои неща, изнесени в миналите часове, когато разглеждаме този повече външен път, който изхожда от съществуващите за обикновеното съзнание факти.

Когато обикновеното нормално съзнание отправя поглед в мировото пространство, то открива първо небесни тела от различен вид. Те са описани и различени също и от материалистическата астрономия. Днес искаме да обгърнем с поглед това, което се явява в една планетарна система за външното съзнание, за материалистическата астрономия. Тук имаме самите планети, имаме неподвижната звезда, Слънцето, като нещо, заставащо срещу планетите и владеещо ги, а около планетите – въртящи се, техните луни. Следователно, когато говорим за Земята, имаме нашата луна, а вътре в планетарната система – онези странни звезди, които за външното съзнание така трудно могат да бъдат внедрени в общия образ на планетарната система, имаме метеоритни кометовидни тела. Искаме първо да се абстрахираме от всичко останало в звездната система и да обгърнем с поглед следната четворка в една планетарна система: планетата, неподвижната звезда, луната и кометата. Искаме да бъдем наясно относно самопонятния факт, че всъщност за външното нормално съзнание е възможно само наблюдението на самата планета, а именно на онази планета, на която се намира това нормално възприемащо съзнание – следователно за земните обитатели Земята като планета. Всичко останало за нормалното външно съзнание, би могло да се каже, е наблюдаемо само по отношение на неговата най-външна страна. Искаме да пристъпим към това външно деление, което дава нормалното съзнание, с предпоставките, които ни даде езотерично-окултният път.

Досега в редицата на съществата, които разглеждаме, различихме самия човек като стоящ на най-долното стъпало на йерархичната стълбица. След това се издигнахме първо до трите категории същества от третата йерархия и охарактеризирахме съответните същества, които съгласно западната езотерика наричаме ангели, архангели и архаи. После като

стоящи над тях, като следваща йерархия имаме съществата, които нарекохме духове на формата, духове на движението и духове на мъдростта, а над последните – съществата от първата йерархия: духовете на волята или престоли, херувимите и серафимите. Когато обгръщаме с поглед по този начин отделните същества, ранговата степенна стълбица на отделните същества от йерархиите, имаме предвид първо земните отношения пред езотеричното съзнание. Ние си имаме работа с всички тези същества, когато, както видяхме, искаме да разгледаме изчерпателно човека и всичко, което му принадлежи на планетата. В последните часове видяхме, че явленията, които констатираме при човека и при неговата планета, не могат да бъдат обяснени духовно, ако не вземем под внимание тези същества. Видяхме, че от човека до духовете на времето си имаме работа със същества, които играят роля първо в човешкия исторически културен процес. Така че в тези същества от третата йерархия трябва да виждаме онова, което в хода на самото земно развитие води човека стъпка по стъпка напред, което ръководи културното развитие. По-нататък видяхме, че докато тези същества от самата трета йерархия остават в културния процес горе, определени свои потомци, които нарекохме природни духове, слизат в света на природното битие и действат като природни духове. После видяхме, че когато обгрънем с поглед самата планета, това, което принадлежи на планетата, не може да бъде обяснено, ако не си представим нейната форма, определена от духовете на формата, нейната вътрешна подвижност и дейност – от духовете на движението, а съзнанието на планетата – от духовете на мъдростта. С това останахме вътре в планетата, следователно вътре в това от Земята, което принадлежи на човека. По-нататък видяхме, че ако действаха висшите същества като духовете на мъдростта, планетата щеше да остане неподвижна. Че тя се движи навън, че има импулс към движение, това трябваше да припишем на духовете на волята, а че движението се регулира в плана на цялата планетарна система – на херувимите.

С това обаче ние вече съставихме планетарната система, сглобихме я. Защото като бъдат регулирани отделните движения на планетите по този начин, така че заедно да образуват планетарната система, с това е дадена предпоставката, че цялото се регулира от неподвижната звезда. А след това в серафимите имаме това, което разговаря от планетарната система с мировото пространство, със съседните планетарни системи. Ние можахме да го сравним с факта, че хората не живеят само за самите себе си в обществото – нещо, което би могло да се сравни с насочването на духовете на волята, – а се разбират помежду си чрез езика. Така от една планетарна система към друга се проявява разбиране благодарение на серафимите. За планетарната система те са това, което на Земята изразява езикът, който обединява хората, помага им да се разбират помежду си. Серафимите носят известията, съобщенията от една планетарна система в друга, съобщават това, което става в една планетарна система на някоя друга планетарна система. Така светът на планетарните системи се обединява и образува едно цяло. Следователно всъщност трябваше да покажем тази

последователност на съществата от йерархиите, защото всичко, което изхожда от тези йерархии като сили, като начини на действие, е възприемаемо от цялото проявление на човека на неговата планета. Както ни учи окултният поглед, че цялата тази система от същества си има работа с планетата Земя, по същия начин една подобна система си има работа с други планети. Когато с всички намиращи се на негово разположение средства човекът насочва окултния си поглед към другите планети от нашата планетарна система, той открива, че същите опитности, които имаме, когато като хора се приближаваме до серафимите или херувимите или престолите, ги имаме също и по отношение на другите планети. С други думи всичко, което Ви описах като необходимо, за да се издигне човек до някое същество от серафимите, от херувимите или престолите, всичко, което той трябва да направи, за да се издигне до тези духове, доколкото те съдействат, сътрудничат в процесите на планетата Земя, ние намираме всичко това, когато насочваме погледа си, окултния си поглед към Сатурн или към друга планета от нашата система. Точно по същия начин трябва да постъпваме надолу до духовете на движението. Серафими, херувими, престоли, духове на мъдростта: дотук за отделните планети от нашата планетарна система резултатът от окултното наблюдение е съвсем същият, независимо дали насочваме наблюдението си към Марс, Юпитер, Меркурий или към Венера. Когато обгърнете с поглед делата на серафимите, херувимите, престолите и духовете на мъдростта, навсякъде ще откриете същите резултати. Напротив, ние не ще намерим същите резултати, когато обгърнем с поглед за другите планети от нашата система това, което произхожда като начини на действие от духовете на движението и от духовете на формата. С други думи казано, когато се опитаме да насочим окултен поглед към друга планета, да кажем, към Марс, и се запитаем: как действат върху Марс серафимите, херувимите, престолите и духовете на мъдростта, получаваме като отговор: те действат по същия начин, както върху нашата Земя. Когато зададем

същия въпрос за духовете на движението, тогава случаят не е такъв, дейностите на тази категория, а също и тези на духовете на формата се различават за отделните планети. Така че трябва да правим разлика: всяка отделна планета от нашата планетарна система си има своите собствени духове на движението, своите собствени духове на формата.

Сега можем да насочим окултно школувания поглед също и към самото Слънце, към неподвижната звезда. Когато искаме да познаем самата неподвижна звезда в нейната същност, трябва да внимаваме да не примесваме в наблюдението на неподвижната звезда онова, което всъщност има значение не за неподвижната звезда, а за заобикалящите я планети. Нека се разберем правилно. Завчера изнесохме как всъщност всички същества от висшите йерархии до духовете на формата, следователно започвайки от серафимите и стигайки до духовете на формата, действат в мировата система като един вид колегиум, който има своето седалище на Слънцето. Така че изходната точка на действието на тези същества се намира фактически в Слънцето. Следователно когато днес казахме, че например Марс има своите собствени духове на формата, а също и Юпитер и Земята, тогава, говорейки образно – по отношение на тези висши отношения всичко е повече или по-малко образ, – трябва да си представим, че наистина седалището, точката, от която действат духовете на формата, отговарящи на планетата Марс, на тези отговарящи на планетата Юпитер и т.н. се намира винаги на Слънцето, в неподвижната звезда, че те действат именно оттам, обаче на духовете на формата, които действат върху Марс, този ресор им е даден от Слънцето: те действат върху Марс от Слънцето, други върху Земята, други върху Юпитер като духове на формата. Това, което те вършат по този начин, е дейност, която е в полза на системата. Обаче сега не питаме какво става от Слънцето, от неподвижната звезда за планетите, а какво става вътре в сферата на неподвижната звезда за нейните собствени същества, за собствено-то развитие на съществата върху неподвижната звезда? Нали

можем да разбираме въпроса именно като сравнение с това, което един човек върши за другия. Ние можем да схващаме първо дейността, която един човек върши за другия така, че тази дейност да трябва да означава непосредствено нещо за неговото собствено развитие. Тя е в полза на другия. Така дейността на духовете на движението и на духовете на формата, за която говорим тук, е в полза на планетарната система. Но сега задаваме въпроса: абстрахирайки се от факта, че неподвижната звезда е заобиколена от планети, как става развитието върху неподвижната звезда като такава, като едно отделно същество? Какво участва в развитието на съществата върху самата неподвижна звезда? И тук ние получаваме фактически същата граница. Когато насочим окултния си поглед към неподвижната звезда, следователно за нашата планетарна система към Слънцето, трябва да кажем, че определена власт над съществата на Слънцето имат само онези духовни същества от висшите йерархии, които, започвайки от серафимите, стигат надолу до духовете на мъдростта. Те са активни за развитието на самата неподвижна звезда и за нейните същества, докато духовете на движението и духовете на формата не могат да сторят нищо за развитието на съществата на Слънцето, на самата неподвижна звезда, а имат задачата да действат върху това в планетарната система, което заобикаля неподвижната звезда.

Следователно, когато насочим погледа към неподвижната звезда, можем да кажем, че животът върху неподвижната звезда е нещо толкова възвишено, толкова величествено, толкова мощно, че съществата, които се развиват върху неподвижната звезда, могат да си имат работа само с такива възвишени същества, каквито са серафимите, херувимите, престолите и духовете на мъдростта, докато съществата, които изминават своята еволюция върху неподвижната звезда, а именно духовете на движението и духовете на формата, са безсилни да направят нещо за нейното развитие. Те нямат толкова висок ранг. Те, които означават извънредно много за човечеството

на нашата планета, нямат никакво значение за съществата на неподвижната звезда, безсилни са да се намесят в развитието, в еволюцията на неподвижната звезда. Следователно, когато обгърнем с поглед, от една страна, същността на планетата и отначало се абстрахираме от човека, който живее върху планетата, върху нашата Земя, можем да кажем: за планетата, доколкото тази планета има своето място в слънчевата система, върху развитието ѝ имат влияние съществата надолу до духовете на формата. Така че можем да считаме сферата на влияние на неподвижните звезди от серафимите надолу до духовете на мъдростта, а сферата на влияние на планетите надолу до духовете на формата.

Но в планетарната система остават още две небесни тела: луните и кометите. И въпросът сега е как се представят за окултния поглед тези два вида небесни тела? Когато окултният поглед бъде насочен към Луната, която се върти около нашата Земя, какви начини на действие открива той?

На Луната не откриваме нищо от това, което се развива като човешки живот на Земята. На Луната не може да се намери развитие, подобно на човешкото. Също така на нея не може да се намери нещо, което би приличало в развитието ѝ на нашето животинско царство. Окултният поглед не може да открие нищо с тези две форми на развитие. С това съвсем не искам да кажа само нещо външно – което би било действително тривиалност, – не искам да кажа, че по Луната не ходят въплътени във физически тела хора или животни, каквито съществуват на Земята. А когато прави едно такова изказване, окултистът разбира нещо съществено различно. Би могло да бъде изобщо така, че на някое небесно тяло да съществува нещо подобно на висшите съставни части на човешкото същество, човешкия аз или човешкото астрално тяло, при други условия и да изминава там своето развитие, без да бъде въплътено в човешко тяло от плът или в етерно тяло. Би могло да се предположи – и такива отношения съществуват абсолютно, – би могло да се предположи, че следователно може да става развитие в духо-

вен смисъл, например на Луната, без външното въплъщение, външният израз на съществата да бъде такъв, какъвто е този на земните хора. Но случаят съвсем не е такъв. На Луната не се случва нещо като човешка история, като развитие на същества, които да са подобни душевно на човека или на нашите животни. Но и когато се издигнем от човека нагоре до съществата, които нарекохме най-близките духовни ръководители на човека, за които говорихме в редицата на съществата от висшите йерархии като ангели, и тогава не намираме тяхната еволюция, еволюцията на ангелите на Луната. Не откриваме никакви форми на действие, никакви сили, които да изхождат от Луната като действие на ангелите. Охарактеризирахме почти с точност това, което тези същества вършат за човека на Земята. Такова действие не става на Луната. Не намираме никъде следата от човешко или животинско действие, или от такава дейност, каквато познаваме за ангелите.

Когато обгърнем с поглед по-нататък силите, с които архангелите водят напред човешкото развитие, когато насочим окултен поглед към Луната, по странен начин откриваме, че тези сили съществуват там: окултният поглед открива като действащи на Луната същите сили, които намира там, където в земното развитие констатира как един народ бива ръководен от един специален народностен дух, от един архангел. Архангелът, който ръководи духовно живота на народа, съществува на Луната в неговите характерни особености, той ни говори, когато насочваме окултен поглед към Луната. Когато обгърнем с поглед същността на духовните същества, които наричаме архаи или духове на времето, на онези същества, които поемат земното развитие от една епоха в друга и го ръководят по-нататък – например от египетската култура до гръцката култура или от гръцката култура до нашата настояща култура, – когато си създадем окултно виждане за силите, които царуват при ръководенето на развитието от духовете на времето, тогава намираме същата характерна форма, същия характерен вид сили, когато разглеждаме това, което ни гледа от Луната. Сле-

дователно както за планетата можахме да назовем като нейна сфера съществата от духовните йерархии до духовете на формата, така също на Луната можем да теглим една граница и да кажем: сферата на Луната се простира надолу до областта на архангелите.

Сега за нашето по-нататъшно разглеждане, преди да проследим по същия начин както досега резултатите от окултното изследване, ще бъде полезно, ако сравним от гледна точка на окултизма Луната, планетите и неподвижната звезда. Когато предприемаме едно такова разглеждане, е необходимо първо да усвоим правилните представи за това, което съществува при самия човек, а именно при физическото тяло на човека, и което изобщо не се взема под внимание от обикновената материалистическа анатомия и физиология на нашата съвременна наука. Какво прави днешният обикновен анатом, когато изследва физическото тяло? Той изследва една част, да речем черния дроб, после друга част – нервната и мозъчна маса, като стоящи една до друга субстанции. Той изследва и двете части именно така, както поставяме две неща едно до друго и ги сравняваме едно с друго чисто външно. Обикновеният външен материалистически анатом или физиолог не взема под внимание, че когато имаме пред себе си едно парче от веществото на мозъка и една част от веществото на черния дроб, имаме коренно различни неща. При едната част на човешкото тяло имаме нещо, върху което висшите тела, свръхсетивните съставни части на човека, работят съвършено различно, отколкото върху някой друг орган. Така например, когато имаме едно парче от веществото на мозъка, в това вещество на мозъка всичко е така, че цялата негова структура, цялата форма не би могла да възникне, ако това вещество не беше обработено не само от етерното, но също и от астралното тяло. Астралното тяло прониква и обработва веществото на мозъка и във веществото на мозъка, в някое нервно вещество не съществува нищо, в което да не работят заедно етерното тяло и астралното тяло. Напротив, вземете една голяма част от черния дроб: ще трябва да

си представите, че наистина астралното тяло прониква също и в черния дроб, но че то не върши нищо, не взема никакво участие във вътрешната организация на черния дроб, че, напротив, в организацията, в структурата на черния дроб взема съществено участие етерното тяло. При човека различните органи са всъщност свършено различни неща. Една част от черния дроб е нещо, което можем да проучим само когато знаем, че в неговата структура главно участие взема етерното тяло с неговите сили и че астралното тяло наистина прониква черния дроб – както водата прониква гъбата, – но не взема никакво особено участие в неговата вътрешна структура, в образуването на черния дроб. Ние не можем да си представим едно парче от мозъчното вещество по друг начин, освен така, че в него взема участие главно астралното тяло, а етерното тяло взема едва слабо участие. А в цялата структура на кръвоносната система чак до устройството на сърцето главно участие взема азът на човека, докато азът като такъв няма никакво участие в организацията на нервното вещество, да не говорим пък за другите органи.

И така, когато разглеждаме физическото тяло на човека в смисъла на действителния окултизъм, а не в смисъла на чисто схематичния окултизъм, в неговите различни органи имаме неща, същности от свършено различна стойност, въобще от свършено различно естество. Можем да кажем, че това, което представлява орган при човека, черният дроб или далакът, зависи от висшите съставни части, които действат в него. Черният дроб и далакът са напълно различни органи. В устройството на далака астралното тяло взема силно участие по един твърде особен начин, докато то няма почти никакво участие в устройството на черния дроб. Всички тези неща трябва някога да бъдат проучени, и то в едно съвсем не далечно време, те трябва да бъдат изследвани от физиолози и анатоми, защото в материалистическото описание на човешките, животинските и растителни органи постепенно наяве ще излязат факти, които няма да имат никакъв смисъл, ако нещата се поставят едни

до други само така, както се поставят грахови и бобови зърна, както прави днес официалната анатомия и физиология. Как нещо в света или при човека стои по отношение на духа, това изобщо определя неговата същност. И както това е при човека, така е то и в небесната система. Една луна е нещо съвършено различно от една планета или от една неподвижна звезда. Щом вече видяхме, че отношенията на съществата от висшите йерархии са други спрямо неподвижната звезда и други спрямо планетата, други спрямо луната, трябва да вземем предвид и следното, за да охарактеризираме разликата между луната, планетата и неподвижната звезда. Нека отделим от една планетарна система всичко, което представляват луните на планетите, т.е. нека си представим за момент, че отсъства неподвижната звезда, че отсъстват планетите, така че в планетарната система да останат само луните. Когато окултният поглед е насочен така, че да наблюдава само това, което току-що изтъкнах: луните, всичко, което е луна в една планетарна система, всичко, при което, стигайки до архангелите, силите са същите, както на нашата Земя в редуващата се еволюция на човечеството, тогава ще добием едно напълно определено впечатление, тогава ще имаме една напълно определена опитност от окултна гледна точка. Тази окултна опитност можем да имаме и един втори път.

Ако има достатъчна волева способност, този, който пристъпва към нещата с практически окултен поглед, може да си представи, че неподвижната звезда и планетите ги няма в една планетарна система и че остават само луните, т.е. той насочва своя поглед върху всичко, за което се е подготвил. А сега трябва да потърсим и нещо друго, при което да имаме същото впечатление, което имаме от всички луни на една планетарна система, взети заедно. Същото впечатление, което имаме от всички луни на една планетарна система заедно, точно същото впечатление имаме, когато гледаме едно мъртво човешко тяло, един човешки труп, човешко тяло, носителят на което току-що или преди малко е преминал през портата на смър-

тта. Колкото и много нещата да изглеждат различно външно, това, което официалната естествена наука дава като външна разлика, е майя. Това, което се получава като впечатление за окултния поглед, което имаме като хора по отношение на целия сбор от луни на една планетарна система и впечатлението, което предизвиква у нас едно човешко физическо тяло, което е вече напуснато от неговото етерно тяло, от астралното му тяло и т.н., е едно и също нещо. Оттук се получава окултното познание, че в непрестанното възникване на луните планетарната система вътре в себе си малко по малко образува своя труп. Всички луни на една планетарна система са това, което непрестанно се прибавя като труп на планетарната система. Разликата в сравнение с човека е тази, че от момента, когато човекът преминава със своето същество в състоянието, в което се намира планетарната система, когато образува своите луни, тогава той отделя своя труп, напуска го, обаче планетарната система запазва вътре в себе си своя труп, кондензира го в умиращите луни. Нещата стоят така, както би било ако, преминавайки през портата на смъртта, човекът не напусне своя труп, мъртвото си физическо тяло, а го сглоби под формата на някой орган и чрез някаква сила, която още би имал в себе си, влачи този труп със себе си. В своите луни планетарната система фактически влачи със себе си своя собствен труп, който наистина постоянно се променя, един труп, който се намира в процес на развитие, в процес на еволюция.

А сега да отидем по-нататък и да се опитаме да опишем едно впечатление, което има окултният поглед, когато си представи, че в една планетарна система ги няма луните, няма я и неподвижната звезда и евентуално съществуващите комети. Следователно, когато обгърне цялата система на планетите, постави ги пред своя окултен поглед и тогава, концентрирайки се, напълно се остави да му въздейства само системата на планетите, изясни си впечатлението и го запечата в своята памет, за да може да го охарактеризира, той трябва да сравни по-късно това впечатление с нещо друго, което е различно от впе-

чатлението, получено от планетите. Когато човек търси нещо, което да му даде едно такова впечатление, както съвкупността на една планетарна система, тогава в близката заобикаляща го среда той не стига до нищо друго, освен до впечатлението, което има, когато се оставя да му въздействат различните форми на животните. Извънредно трудно е да се получи изцяло това впечатление, но то може да се придобие частично благодарение на това, че се оставяме да ни въздействат различни животински форми. Ние не можем да имаме едновременно окултно впечатление от всички животни на земята, това би било твърде сложно, но можем да имаме компромис, ако оставим да ни въздействат определен брой характерни животински форми, така че да вземем под внимание само това, което действа като окултни сили в животинските форми. Тогава със сравняващия окултен поглед можем да получим от животинските форми нещо, което прави впечатление, подобно на това от съвкупността от планетите на една слънчева система. Следователно, понеже животинското царство живее на Земята – и доколкото човекът е в своето живо тяло един екстракт от животинските тела, можем да вземем за сравнение също и живото тяло на човека – и едно впечатление от всички живеещи и действащи в него сили е подобно на силите, които изхождат от отделните планети, можем да кажем: същинското живо тяло, тялото, с което е надарено едно живо съзнателно същество, каквото познаваме например в един примитивен човек и в животните, отговаря на системата на планетите от една планетарна система, така че в това, което можем да наречем съвкупност от планетната маса, имаме пред себе си живото тяло, т.е. тялото, проникнато от жизнения принцип и от принципа на съзнанието в цялата планетарна система. Следователно съвкупността от планетите от една планетарна система е живото тяло на тази планетарна система. Когато разглеждаме всички духовни същества, които описахме като съдържащи се в планетарната система, трябва да считаме съвкупността от планетите като живото тяло на планетарната система, а духовните същества

като дух и душа на тази планетарна система. А както видяхме, съвкупността от луните съставлява мъртвия труп, който планетарната система влечи със себе си.

А сега нека насочим окултен поглед към неподвижната звезда, следователно при нас към Слънцето. По същия начин, както описахме за съвкупността от луните и планетите, да се опитае да придобием впечатление от неподвижната звезда. Когато обърнем внимание на това, което придобиваме като впечатление от силите, които действат в неподвижната звезда, отново можем да намерим нещо, което в самите земни отношения може да предизвика у нас същото впечатление. И ето че това отново е нещо трудно, защото този път си имаме работа с растенията и не можем да обърнем с поглед целия растителен свят на нашата планета. Обаче за сравнението е достатъчно, ако се обърне само определен брой растителни форми, позволете ми изрази, с окултен поглед, за да се получи окултното впечатление от онова, което действа и живее в растенията. И когато оставим това да въздейства на окултния ни поглед, то напомня за впечатлението, което се получава от вътрешното развитие на неподвижната звезда.

Във всеки случай разликата става все по-голяма и по-голяма. По отношение на окултното впечатление приликата между един човешки труп след смъртта и съвкупността от луните е всъщност още по-фрапираща. Тази прилика съществува подчертано и при впечатленията, които растителният свят и неподвижната звезда правят върху човека. Приликата съществува явно, но тя не е вече толкова голяма, както между мъртвото човешко физическо тяло и съвкупността от луните. Обаче приликата става много по-голяма, ако предложим на окултния поглед още нещо особено, ако именно, след като сме получили впечатлението от определен брой растения в техните форми, сега се абстрахираме също и от растенията, които сме наблюдавали с окултния поглед, от физическите растителни тела, и приложим средствата, които практическият окултист прилага, когато разглежда етерните тела на растенията. Следователно

правим едно допълнително наблюдение. Ние сме си отбелязали впечатлението, което получаваме от неподвижната звезда, след това търсим подобното, но все пак незадоволително впечатление, което получаваме от определени растения. Отиваме по-нататък, абстрахираме се от външните форми на растенията и оставяме да ни въздейства само етерното тяло, което се намира в растението. Тогава приликата нараства и става почти толкова голяма, колкото приликата между мъртвия физически труп на човека и съвкупността от луните. Оттук за окултното познание се получава, че, насочвайки погледа си към неподвижната звезда, сме обхванали като действащо в неподвижната звезда това, което представлява етерното тяло на планетарната система, защото получаваме фактически впечатлението за едно етерно тяло. Ние разбираме впечатлението, което получаваме от неподвижната звезда, когато наблюдаваме етерното тяло при растенията там, където етерното тяло действа още несмесено, където то действа не заедно с едно астрално тяло, а където действа само като етерно тяло, заедно с физическото тяло. Следователно оттук се получава познанието, че, насочвайки поглед към неподвижната звезда, фактически имаме лъчезарящо от неподвижната звезда етерното тяло на планетарната система.

Сега можем да кажем: в луната имаме мъртвия труп на планетарната система, в съвкупността от планетите имаме тялото, а именно физическото тяло, а в самата неподвижна звезда, лъчезарящо от нея, имаме етерното тяло на планетарната система. Действително за окултния поглед твърде скоро престава възможността да запази онази мъртва, бих могъл да кажа, форма на папиемаше, за която говори всяка астрономия, защото окултният поглед вижда навсякъде как цялата планетарна система е проникната от живот, как тя е един жив организъм. А именно от неподвижната звезда непрестанно излиза едно течение от етерен живот, което стига до най-външния край на планетарната система и отново се връща обратно. Ние постоянно си имаме работа с жизнени сили, както в живото расти-

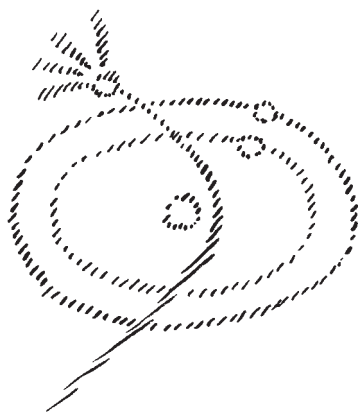
телно и животинско тяло, жизнени сили, които са приближително центрирани така – сега казвам това сравнително, – както животът на животното е центриран – да кажем – в сърцето или както животът на растението е центриран в различните органи, които регулират изкачващото и слизащо движение на соковете. Казано накратко, имаме си работа с един център на планетарната система, който следва да търсим в неподвижната звезда.

След това можем да насочим окултния си поглед също и към кометата, към живота на кометите. Аз изобщо не се съмнявам в това, че ако някъде в официалната наука бъдат чути тези неща, за които току-що говорихме, характеристиката на планетарната система, това ще бъде сметнато днес за твърде странно безумие. Но това няма значение. Обаче по отношение на живота на кометите работата става още по-трудна, защото случаят да бъде наблюдаван животът на кометите е такъв, че за целта е необходимо вече определено безпристрастие на окултния поглед, за да може да бъде наблюдаван този особен живот на кометите в планетарната система.

Нито за момент не ще се усъмните, скъпи мои приятели, че в цялата планетарна система не съществуват само нещата, които сега нарекохме труп, живо тяло и етерно тяло, а естествено навсякъде те са проникнати от съществата от различните йерархии. Естествено, навсякъде съществуват духовно-душевени сили. Достатъчно е само да си помислите, че в планетарната система, разбира се, се намират духовете на времето, архангелите и луциферическите същества, които също принадлежат към нея. Сега открихме в планетарната система мъртвия труп, физическото тяло, етерното тяло. От това, което чухте досега, можем самопонятно да кажем, че навсякъде в планетарната система съществува също и астрална субстанция, която е присъединена към съществата, защото в съществата от висшите йерархии има тъкмо астрална субстанция. Когато разглеждаме човека така, както той се явява пред нас, микрокосмоса, казваме: този човек се състои от физическо тяло, етерно тяло,

астрално тяло и т.н. Когато описваме една планетарна система, трябва да поставяме най-нисшия член малко по-различно, трябва да кажем: една планетарна система се състои от своите луни – това е нейният труп, от своите планети – това е нейното физическо тяло, и от всичко, чийто диригент се оказва неподвижната система – етерното ѝ тяло. Откриваме астралното вътре в нея от само себе си, защото се запознаваме с него, като знаем, че вътре в планетарната система живеят същества. Както човекът живее в своите обвивки, така съществата от висшите йерархии обитават в обвивката на трупа, във физическата обвивка и в етерната обвивка на планетарната система. Отначало не трябва да се безпокоим за астралното тяло, тъй като вече го имаме чрез езотерично-окултния поглед, който е насочен навътре. Обаче още когато разглеждаме човешкия живот върху Земята, ще се съгласите, че чрез този човешки живот – това знаете от досегашната елементарна духовна наука – се раждат множество астрални същества и сили от астрални форми, които са всъщност вредни, пречещи за живота. От човека непрестанно се изливат погрешни, грозни, лоши мисли: те са реалности, разливат се в астралния свят, продължават да живеят там. Така че астралната сфера на една планета е изпълнена не само с нормалните субстанции на нейното душевно същество, а също и от тези разливащи се астрални форми. И само ако помислим за всичко, което различните луциферически същества произвеждат като вредни сили, в една планетарна система щяхте да откриете изключително много вредни астрални субстанции. И, странно, окултният поглед, който има случай да наблюдава определено време живота на една комета, ни показва, че всичко, което представлява комети и метеори въобще в нашата планетарна система, се стреми постоянно да събира около себе си вредните астрални продукти в планетарната система и да ги изнася извън нея. Ще видим и по-нататък в хода на лекциите как това се отнася особено за вредните астрални продукти на човека, обаче виждаме, че големите вредности, луциферическите вредности биват изна-

сяни навън от планетарната система от кометите. Как става това изнасяне, за това бих искал да Ви дам още една представа в края на тази лекция.

Ако тук начертая една планетарна система с нейното Слънце, можем да начертаем някоя комета, която минава през тази планетарна система така, че я прекосява по един такъв път. Физическата астрономия казва, че кометата идва от някъде много далече. Когато началото на нещо не може да бъде проследено, тогава именно се казва, че то идва от много далече. Но поради факта, че определени комети се връщат периодично, физическата астрономия не може да си представи друго, освен че тези комети, които идват от някъде много далече, минават през нашата система и отново изчезват, че те извървяват един много далечен път в мировото пространство и след това отново се връщат. Материалистическата астрономия не може да си представи това по друг начин. Окултният поглед ни показва, че фактически там, където планетата изчезва за физическия поглед, тя се разпада, разлага се и поема пътя през един свят, който не е ограничен вътре в трите пространствени измерения. Тя изобщо не съществува в обикновения свят. Тя фактически изчезва от едната страна и отново се явява от другата. Изобщо не съществува в междинните пространства:

изчезва от едната страна и отново се образува от другата. Естествено, това е представа, с която физическата астрономия не знае какво да прави, тъй като не може да си помисли, че кометата, която отново се явява, не може да съществува междувременно. Антропософът би трябвало вече да знае как да се справи с такива неща, защото знае, че например редуването на физическите тела в преражданията на човека образува в известен смисъл едно цяло по отношение на силите и въпреки това връзката на тези тела не се вижда физически. Следователно, накратко казано, с изключение на някои малък брой комети, които имат действително удължени, елиптични пътища, по-голямата част от кометите са устроени така, че кометата идва от едната страна и изчезва от другата и когато отново се връща, тя се е образувала именно отново. Защо? Защото, приближавайки се, тя упражнява сила на привличане – тя е първо нещо като духовен силов център. Тя се образува само благодарение на факта, че този духовен силов център привлича всички вредни астрални течения и ги натрупва около себе си. В следващите часове ще чуем още защо кометата показва опашка и ядро именно под влиянието на това привличане на вредната астралност.

Тя привлича към себе си все повече и повече такива сили, когато преминава през планетарната система. Излизайки от другата страна, тя носи със себе си натрупаните около себе си вредни астрални вещества, докато излезе извън областта на планетарната система и тогава изхвърля тези астрални вещества навън. Тогава се образува силовият център, без да има нужда от триизмерното пространство, отново на другия полюс, събира отново вредните вещества и ги хвърля към другата страна. Така че трябва да считаме живота на кометата за нещо, което непрекъснато действа пречистващо в планетарната система като един вид буря. Когато преминава през планетарната система, кометата се стреми да събере и изхвърли навън вредните астрални излъчвания на съществата, да ги изнесе извън планетарната система. В живота на една комета

във всеки случай имаме нещо, за което не можем да намерим аналогия в човека, както за физическото и етерното тяло. Физическо тяло на планетарната система е съвкупността от планетите, етерно тяло е това, което се излъчва от неподвижната звезда и прониква цялата планетарна система, обаче за физически движещия се човек положението не е такова, че той да влачи със себе си своя труп. Планетарната система влачи със себе си своя труп. От друга страна, тя има и устройство, което ѝ позволява да отделя вредните астрални вещества чрез своите комети.

Когато проучим съществуват в кометата според майя, това, което е дейно в нея като сили, положението е фактически такова, че извънредно трудно можем да се справим с това, с което се запознахме в хода на тези лекции. Аз Ви описах как човек може да се издигне например до престолите, че при това той може да си послужи само с помощното средство да изучи човешката воля. Когато човек предприеме изучаването на човешката воля с окултните средства, той може да се издигне до престолите. В кометите не може да бъде открито нищо от всичко това, нищо от духовете на мъдростта, нищо от престолите. Когато разглеждаме самата комета, не намираме нищо, което би могло да бъде постигнато по друг начин, освен чрез прилагането на методите, които през последните дни описах като окултни. Следователно такива методи, които изхождат от това, че проследяваме един човек, който не е само мислещ, чувстващ и искащ с волята си човек, а такъв, който може да ни направи особено впечатление. Описахме това впечатление, като казахме, че то може да се добие, когато оставим да ни въздейства непосредствено някой човек, който има зад себе си богат опит в живота, придобит в течение на десетилетия, когато оставим този човек да ни въздейства със своята мъдрост като екстракт от този опит в живота, така че тази мъдрост произвежда много по-силно впечатление, отколкото бихме могли да получим чрез основания от логическо естество, просто по умствен път. Истински убедителното на една мъдрост, добита от

житейски опит – възприета от окултния поглед, – говори така, че чрез нея може да се види духовното: само това може да даде на окултния поглед представа за херувимите. И когато обучим този окултен поглед чрез непосредствено убедителната сила, която сега сама има неизказаната мъдрост, неизказаната сила на един такъв човек, чрез която той е вложил своя житейски опит дори в своя поглед, тогава можем да придобием разбиране за впечатлението, което трябва да имаме за сферата на серафимите. Обаче впечатлението, което можем да имаме по този начин, все още не ни довежда до наблюдението на духовното, действащо зад кометите. Всичко това не ни ползва нищо, за да изучим окултно кометата. Само две средства, които водят до херувимите и серафимите, могат да ни дадат разбиране за кометите. Сферата на кометите стига до херувимите. Сферата на кометите стига чак до сферата на херувимите, следователно първо трябва да знаем в какво се състои същността на серафимите и херувимите, за да разберем какъв смисъл имат субстанцията и движението на кометите.

Следователно еволюцията в кометите е зависима от съществата от висшите йерархии, стигайки надолу до херувимите. Еволюцията в неподвижната звезда е зависима от съществата на висшите йерархии, стигайки надолу до духовете на мъдростта, а развитието на самата планета, независимо от човека, който я обитава, е зависима от силите, които изхождат от висшите йерархии, стигайки надолу до духовете на формата. А това, което действа върху луната, е зависимо от силите, които произлизат от висшите йерархии, стигайки надолу до сферата на архангелите. Така ние описахме живота на една планетарна система от различни страни и на тази основа можем да градим по-нататък в следващите вечери. Във всеки случай трябва да имаме предвид, че именно при един такъв въпрос можем да видим в най-висшия смисъл как по отношение на тези неща не можем да се справим с шаблонни дефиниции. Колко често се казва, че всеки микрокосмос съответства на един макрокосмос! Можем да наречем човека микрокосмос, една слънчева

система в малък размер. Когато обаче искаме да говорим за това, че съществува съответствие, не трябва да спираме при тези абстрактни изказвания, а да проучим конкретното отношение дотам, че да знаем: навсякъде в света такива шаблонни описания имат само приблизителна стойност. И когато започваме да описваме микрокосмическия човек от долу нагоре, от физическото тяло, като същество, стоящо непосредствено пред нас, то при планетарната система трябва да започнем да описваме от мъртвия труп и да намерим след това във физическата система също и субстанциите на телата на кометите, които са външният израз за пречистващите астрални бури вътре в планетарната система.

ОСМА ЛЕКЦИЯ

Хелзинки, 11 април 1912 г.

Ще бъде добре още в началото на днешната лекция да поговорим за това доколко физическият космос, физическата мирова система, която разгледахме вчера по отношение на нейните части – поне относно отделните ѝ части, – доколко този физически космос въобще има значение за човешкия възглед, за човешкото възприятие и познание. Вчера говорихме за живота на кометите, на неподвижната звезда, за слънчевия живот, за живота на планетите и на луните. Когато се говори по този начин за тези небесни тела от гледна точка на обикновеното съзнание, хората, естествено, разбират само небесните тела, които виждат с очите си. Но в хода на нашите лекции ние всъщност заместихме тази система от небесни тела с нещо друго. Заместихме я с разглеждането на съответните духовни същества, които признахме за членове на различните йерархии. Може би това, което трябваше да бъде казано по този начин, ще стане по-ясно, ако споменем следното. Открихме, че непосредствено над човека стои категорията същества, която наричаме ангели. Показахме също как, когато иска да стигне до виждане на духовния свят, на свръхсетивния свят, човекът всъщност трябва първо да се издигне, обучавайки се, до съществата, които стоят непосредствено над него, как трябва да се научи да гледа света по начина на възприятие на ангелите. Но сега можем да зададем също и въпроса: когато едно такова същество от непосредствено по-висшата над човека категория в нашите йерархии добива съзнание за космоса в своето възприятие, което нарекохме откровение, как изглежда тогава космосът за едно такова същество? Когато отговорим на този въпрос, ще ни стане още по-ясно това, което трябваше да бъде казано. Едно такова ангелско същество не би видяло навън в космоса нищо от всичко, което виждаме ние с физическите си очи и за което знаем, че е майя, илюзия, предизвикана от на-

шите сетива, то не би видяло всичко това по такъв начин. Това трябва да поставим напълно ясно пред душата си. Затова пък едно ангелско същество би видяло или възприело по свой начин, така както го описахме, различното съвместно действие на съществата от йерархиите, за което говорихме. Вместо едно такова същество да казва, че там горе се намира планетата Марс, то би се изразило така: там горе действат съвместно, както го охарактеризирахме, едни или други същества от висшите йерархии. А това значи, че за тези същества, за ангелите, цялата космическа система би се явила непосредствено като сбор от духовни дейности. Да, как биха се явили за едно такова същество нашите видими за очите ни планети и други небесни тела?

Ние трябва да говорим за тези неща затова, защото въобще нямаше да можем да говорим за целия свръхсетивен свят, който стои в основата на планетарната система или на небесната система, на космоса, ако не бихме могли да се пренесем чрез окултно обучение изкуствено в начина, по който едно такова същество вижда света. Защото да бъде човек ясновидец, не значи нищо друго, освен да предизвика в себе си възможността да вижда света така, както едно такова същество го вижда. Следователно за ясновидското съзнание изчезват всъщност и формите, тези светли форми на обикновено видимите за окото небесни тела. Те вече не съществуват, те изчезват. Напротив, ясновидското съзнание и следователно – както казахме – съзнанието на един такъв посветен получава също впечатление от това, което отговаря на небесното физическо тяло. Ясновидското съзнание не може да възприема Луната, Марс така, както ги вижда един обитател на Земята, защото това би било виждано физически, но въпреки това ясновидското съзнание може да знае за това, което съществува там. Сега бих искал да предизвикам у Вас една представа за това как ясновидското съзнание знае за едно такова небесно тяло, за неговото устройство.

Когато поставите пред погледа си това, което в душата

Ви е образ на паметта, вие – без съмнение първо теоретично, защото практическото се получава едва чрез окултното обучение – можете да си създадете представа, спомен, представен образ за това, което сте преживели вчера или завчера. Нали така, този представен образ, който се намира във Вашата душа, се различава от представния образ на нещо, което стои пред очите Ви. Вие виждате това нещо с цялата необходима интензивност. Когато утре си спомните за тази роза, ще имате споменния образ на розата. Сега си изяснете как в душата Ви чистият споменен образ се различава от това, което се ражда като образ на възприятието чрез непосредственото впечатление, и тогава ще имате възможност да разберете как ясновидското съзнание възприема небесните тела. И тъй, то се пренася ясновидски в света и когато се пренася например в Марс, в Луната, то не знае непосредствено какво би се явило пред очите, ако наблюдава физически небесните тела, но чрез това пренасяне то има в себе си нещо, което не бихме могли да назовем по друг начин, освен образ на спомена, образ на паметта. Така е с всичко, което стои пред нас за обикновеното нормално съзнание в космоса като физически небесни тела. За ясновидското съзнание всичко това се представя така, че знаем непосредствено: всичко, което ни се явява тук, е всъщност нещо минало, то е нещо, което е имало пълен живот в миналото и такова, каквото е в настоящето, то всъщност не ни се явява в неговата първична жива форма, а – казано като сравнение – като черупка на охлюв, която е била напусната от живия охлюв. Цялата физическа система от небесни тела е свидетелство за минали неща, за минали събития. Докато на Земята ние сме едновременно с нещата, които се явяват пред нашите очи, това, което виждаме в звездното небе, понеже не представлява състояние, което отговаря на живото настояще, е истинска майя, представлява нещо, което е имало своето пълно значение в миналото и е останало като остатък. Светът на физическите небесни тела представлява остатъците от минали дела на съответните същества от йерархиите, които още се на-

мират в настоящето само чрез тяхното последствие.

Искаме да разгледаме нещата още по-точно, като се опитаме да разгледаме един конкретен пример. Когато наблюдаваме нашата земна Луна, ясновидското съзнание, което се е абстрахиралило от всичко друго и наблюдава само Луната, има особеното впечатление, че външната физическа Луна изчезва и на нейно място се явява нещо, което прави впечатление, подобно на това, което имаме по отношение на една споменна представа. Имаме впечатлението, че това, което иначе се явява пред физическите очи – което естествено съществува физически, обаче всичко физическо е именно майя, – всъщност ни разказва за впечатлението от нещо минало, както споменната представа ни разказва за нещо отминало. И ако оставим да ни въздейства това, което сега започва да ни разказва за нещо минало, впечатлението ни казва: ако това, което всъщност се явява пред окултния ни поглед, както се явява то тук, не беше парализирано в начина му на действие от други неща, тогава поради съседството с това, което възприемаме като Луна, нашата Земя въобще не би могла да съществува в настоящата ѝ форма. Луната ни разказва нещо за окултното съзнание, което не би трябвало да се случи така, както се представя, ако нашият земен живот въобще би трябвало да е възможен. Ако това, което ни се представя тук, не беше парализирано – бих казал – от други неща, тогава от това, което самата планета ни разказва по отношение на Луната, човекът например изобщо нямаше да е възможен в сегашния му живот. Затова пък нито настоящият животински живот на Земята, нито пък растителният живот и дейността в минералния свят щяха да бъдат особено възпрепятствани. Но определени същества от животинското и растителното царство щяха да имат други форми – това разбираме непосредствено от силите, които действат върху нас с пълна сила от Луната, – обаче по същество животинският и растителният живот щяха да бъдат възможни върху нашата Земя, но не и човешкият живот. Следователно, когато Луната застава по този начин пред нас, тя ни разказва за едно със-

тояние, което, ако беше активно, щеше да изключи човешкия живот от Земята.

Забелязвате, скъпи мои приятели, че се опитвам да опиша нещата колкото е възможно по-конкретно, така както се представят те на виждането от окултния поглед. Аз не бих искал да говоря с абстрактни схеми. С такива схеми би могло да се разкажат всевъзможни неща. Бих искал да представя нещата така, както се явяват на окултния поглед. Впечатлението, което се получава тук, може да бъде сравнено само със следното. Ако у един човек, който – да кажем – е на възраст 30 години, се явяха внезапно всички представи, които е имал, когато е бил на 15 години, и ако замълчаха всички други представи, които е могъл да преработи в своята душа от своята 15-годишна възраст нататък, този човек би имал пред себе си обективизирана, поставена пред собственото му съзнание своята душа на 15-годишна възраст. Но той би следвало да си каже: ако сега имах в себе си само това, което е било тогава съдържание на моята душа, тогава не бих могъл да мисля всичко, което сега мисля, тогава щях да бъда невъзможен в това устройство на душата си, в което се намирам сега. Този човек би се струвал на себе като върнат назад с петнадесет години и би бил наясно, че всичко, което преживява като съдържание на своята душа в 15-годишната ѝ възраст, не би го произвело като човек, какъвто е той сега на 30-годишна възраст, но че има нещо общо с това, което е бил някога. Виждате, че във всеки случай можем да охарактеризираме по определен начин впечатлението, което получаваме от Луната. Можем да кажем, че имаме непосредствено впечатлението: ти имаш пред себе си нещо, което всъщност не ти показва никакво настояще, а което ти говори за нещо минало. И така, както, намирайки се на възраст 30 години, би могъл да възприемаш своето душевно съдържание, което си имал на 15-годишна възраст само ако изключиш всичко, което си преживял от 15-та до 30-та година от живота си, сега трябва да изключиш изобщо възможността да съществува Земята. Защото такава, каквата е Земята сега, съдържаща усло-

вията за човешкия живот, тя нямаше да бъде възможна, ако се беше осъществило това, като което се представя от Луната. Благодарение на факта, че се явява това впечатление за ясно-видския поглед, само благодарение на това въобще е възможно този ясновиждащ поглед да бъде обучен така, че да можем да придобием идея, представа за това, което е било някога, преди да бъде възможна Земя. Защото това, което се вижда по този начин, е било възможно преди Земята, а това, което по-късно е било доведено до създаването на Земя, е станало възможно едва когато описаното по-горе състояние е изчезнало.

Сега Ви описах какво трябва да направи ясновидецът, за да стигне, както се казва, в Акашовата хроника до едно предишно състояние на нашата планетарна система, защото благодарение на това, че сме фиксирали ясновиждащия поглед навън върху Луната, сме установили едно предишно състояние на нашата планетарна система. И когато сега се опитваме да опишем това състояние, можем да кажем какво е било положението с нашата планетарна система, преди да е съществувала нашата днешна Земя. И понеже трябва да постъпим по този начин, за да познаем състоянието преди възникването на нашата настояща Земя, за да фиксираме това, което е останало запазено като спомен в Луната, затова е прието предишното състояние на нашето Земно състояние да се нарича лунно състояние. Във всеки случай получаваме пълно изясняване на цялостното състояние на нещата едва когато от ясновидското състояние, което сме развили, за да стигнем до един споменен образ на нашата планетарна система, преминем отново в обикновеното състояние на съзнанието и се опитаем да си изясним в какво се състои разликата. Тогава разликата се състои в това, че по някакъв начин трябва да се опитаем да приведем двете впечатления в съзвучие и това привеждане в съзвучие е възможно само чрез това, първо въобще да се абстрахираме от Луната. Защото обикновеният външен поглед на нормалното съзнание не ни казва много за Луната. Знаете, че официалната астрономия се старее да узнае нещо за Луната, но общо взето външното на-

блюдение не ни казва много по този въпрос. По-скоро за сравнение трябва да вземем определено ясновидско наблюдение на нашата собствена Земя, каквато е тя днес като небесно тяло, по което ние самите ходим. Ако изключим всичко физическо, което се явява пред очите ни в различните царства на природата, и наблюдаваме Земята по ясновидски начин, ни се показва, че тази Земя, която като физическа планета се намира под нас и около нас, се разкрива като едно по-нататъшно развитие на състоянието на това, което е съществувало като Луна. И когато после сравним двете впечатления, можем да се запитаем: как от едното състояние е възникнало другото? И тогава – бих могъл да кажа като от само себе си – виждаме пред ясновиджация поглед работата, която е била извършена, за да може едно старо състояние на нашата Земя, което току-що охарактеризирахме като лунно състояние, да премине в настоящото ни земно състояние. Тогава получаваме именно впечатлението, че това преминаване е било произведено от едно от духовните същества или от определен брой такива същества, които в редицата на йерархиите нарекохме духове на формата. Така придобиваме възможност да проникнем в развитието на планетата, в нейните минали състояния. Въпросът сега е: можем ли да погледнем още по-далеч назад? Ние трябва да предприемем тези разглеждания, защото само така можем да разберем в истинския смисъл духовните същества, които участват в тези небесни тела.

Сега като един втори опит на ясновидското наблюдение трябва още веднъж да се абстрахираме от нашата Земя, да се абстрахираме също и от Луната, въобще от всички луни в цялата планетарна система, и, доколкото можем, да се пренесем в състоянието на една друга планета или на редица други планети и да сравним тези състояния помежду им. Забележете добре, сега разказвам действителни факти, които могат да се явят в ясновидското съзнание. Ясновидският поглед, макар и може би не едновременно – обстоятелствата понякога не позволяват това, – обаче ясновиджацият поглед може да

бъде насочен към други планети от нашата планетарна система и да се запознае с това, което се получава като впечатление от други планети от нашата планетарна система. Когато наблюдаваме по този начин една или друга планета или няколко планети, не се получава особено много, тогава още не се получава никаква ясна представа. Обаче ясна представа получаваме веднага, когато постъпваме по определен начин с нашите ясновидски впечатления. Искам отново да избира едно сравнение, за да може да ни стане ясно това, което всъщност искам да кажа. Представете си, че си спомняте за нещо, което сте преживели, когато сте били на осемнадесет години, и че си казвате: „Когато бях на осемнадесет, аз възприех по отношение на това преживяване една гледна точка, за която бях узрял тогава. Може би нещата ще ми станат по-ясни, ако си спомня и едно друго преживяване. Аз преживях по отношение на същия факт, за който си спомних, нещо, когато бях на двадесет и пет. Искам да сравня двете впечатления едно с друго.“

Опитайте се да си изясните какво добивате в живота, когато сравните едни с други същите неща, които в живота отстоят едни от други. Тогава получавате едно впечатление, при което постоянно едното осветлява и изяснява другото. При едно такова сравнение ще образувате едно средно аритметично и от съвместното действие на Вашите две споменни представи ще предизвикате като представи нещо съвършено ново. Така трябва да постъпи ясновидецът, когато е успял да получи впечатленията чрез ясновиждащия поглед, да кажем, от Марс, от Меркурий, от Венера, от Юпитер и т.н. И сега той не трябва да разглежда тези отделни впечатления като такива, а трябва да ги сравни едни с други, да ги остави да въздействат едно на друго, да ги приведе във връзка едно с друго. Когато извърши една такава работа, той отново добива впечатлението: с това, което е придобил чрез сравнението на тези впечатления, той отново има пред себе си нещо като споменна представа за планетарната система. Това отново не е състояние, което е възможно в настоящето, а състояние, което трябва да е било

възможно в миналото, защото се изразява като нещо, което по същия начин, както описах преди това за лунното състояние, е причина за съществуващото сега в планетарната система.

Само че впечатлението, което се получава по този начин, има действително безкрайни особености. Това, което трябва да разказвам – бих могъл да кажа – с привидно твърде сухи понятия и представи, представлява всъщност най-възвишените впечатления, които въобще човек може да има. И ако трябва да кажем в какво се състои характерното за това впечатление, отново можем да изберем само едно сравнение. Трябва да призная, че не бих могъл да приведа нещо друго освен това, което ще приведа сега, като искам да опиша впечатлението, което се получава по посочения начин.

Не знам дали в обикновения физически живот някога вече сте имали следното впечатление. Несъмнено Ви се е случвало понякога да плачете, били сте натъжени до сълзи и изпълнени със състрадание за същества, които се намират около Вас във физическия живот. Но човек може да има също и едно друго впечатление. Без съмнение сред Вас има мнозина, които познават впечатлението, което се получава понякога, когато имаме пред себе си някакво пленително, затрогващо описание в да някое произведение на изкуството, в някой роман например, и четем сцена, за която, стига само да помислим малко, веднага знаем: пред себе си нямаме нищо действително, но обилни сълзи текат от очите ни. Човек не стига дотам да размисли дали има нещо действително пред себе си или не, а приема това, което е описано, което приема в мислите, в чувствата си така, че то му въздейства като действителност, кара го да му потекат сълзите. Който е имал някога това впечатление, скъпи мои приятели, донякъде има представа какво значи чрез нещо духовно да добие впечатление, при което не стига до положението да пита дали то е въз основа на някаква сензитивна действителност, да стигне като че ли чрез вдъхновение до едно такова впечатление, до такова впечатление, при което изобщо не пита за нещо друго, освен за това, което го завладя-

ва и го свързва със самия себе него, от което е изпълнен само вътрешно и въпреки това е като изпълнен от един нормален акт на възприятието на нормалното съзнание.

За едно такова впечатление трябва да говорим, ако искаме да опишем състоянието, което ни завладява, когато сравняваме едни с други впечатленията, получени чрез ясновидското съзнание от отделните планети. Тук всичко, което преживяваме, е такова, че действа само чрез нашата вътрешност като душевно впечатление. И добиваме едно напълно действително понятие за това, което всъщност е вдъхновение, инспирация, когато знаем неща, за които импулсът за знание идва само отвътре. Например никой не разбира действително съдържанието на Евангелията, ако не може да ги сравни по отношение на впечатлението от тях с едно такова впечатление, което току-що бе описано. Защото Евангелията са написани от вдъхновения, от инспирации, само трябва да се върнем към техния първоначален текст. Но още по-величествено и мощно е впечатлението, което получаваме по описания начин чрез сравнение на впечатленията от отделните планети.

Това е едното, което бих искал да кажа за това впечатление. Второто е, че то не може да се получи несмущавано и безпрепятствено, ако не сме способни, поне за момент – в настоящия цикъл на времето едва ли някой е способен за повече от един момент, – за един миг да чувстваме всецяло само състрадание и любов, да прогоним без остатък егоизма напълно от нашата душа, защото всяка степен на егоизъм, с който се съединява това впечатление, веднага действа заглушаващо и вместо това, което описох, човек веднага получава едно състояние на заглушеност, нещо като понижение на съзнанието. Тогава съзнанието веднага се затъмнява. Ето защо да получи едно такова впечатление представлява същевременно най-блаженото преживяване за човека.

Когато човек има щастието да получи едно такова впечатление, настъпва нещо много особено. Тогава, каквото и да направи, за съзнанието му Слънцето не може вече да бъде на-

мерено като Слънце. Слънцето вече не може да бъде намерено така, както може да бъде намерено за други състояния на съзнанието. Слънцето престава да бъде нещо отделно. Едва когато сме се ориентирали малко, получаваме впечатлението: тук пред себе си имаме нещо, едно състояние, за което едно отделно Слънце няма вече никакъв смисъл. Защото можем да имаме отново цялото, което се появява пред окултния ни поглед, само ако се абстрахираме от цялата ни днешна планетарна система и се фокусираме върху нашето настоящо Слънце, т.е. когато заличим физическото впечатление от Слънце. Може да направим това най-добре, когато се опитаем да имаме окултното впечатление от Слънцето не през деня, а през нощта. За окултното впечатление, естествено, фактът, че през нощта физическата Земя стои пред Слънцето, не е пречка за окултното съзнанието да има впечатление от Слънцето, защото физическата Земя е непрозрачна за физическите, но не и за окултните очи. Обратно, ако се опитаем да насочим към Слънцето окултния поглед при пълна, ясна дневна светлина, смущенията са толкова големи, че едва ли можем да стигнем до добро окултно впечатление от Слънцето без физическо увреждане. Ето защо в древните мистерии също не са постъпвали така, че да карат учениците да получават окултно впечатление от Слънцето през деня, а те са били обучавани така, че да стигнат да познаването на духовното естество на Слънцето в неговата специфика само когато то е най-малко видимо за физическите очи, а именно в среднощ. Те са били насочвани да отправят окултния си поглед, прониквайки през Земята, към Слънцето именно в полунощ. Ето защо сред някои описания, които са останали от древните мистерии, ще намерите неща, които често днес са напълно неразбираеми, например в египетските мистерии ще намерите догмата: ученикът трябва да види слънцето в среднощен час.⁴

Какви ли не обяснения са били давани от страна на дилетантите, за да се обясни с всевъзможни мили символи какво значи догмата „да бъде видяно Слънцето в среднощен час“.

Обикновено тези тълкуватели нямат никаква представа, че нещата, които се съобщават в окултните писания, могат да бъдат разбрани най-правилно, когато се тълкуват колкото е възможно по-малко символично и се вземат колкото е възможно по-буквално. Само че човекът от по-новото време се чувства предразположен към символични тълкувания, защото съвременното съзнание вече не е правилно настроено към разбиране на тези древни факти. За тези, които размишляват по-точно, би трябвало навсякъде да бъде ясно, че в древните писания хората са имали навик да говорят много точно. Тук като в скоби бих искал да обърна вниманието върху нещо, което би могло да бъде вместено в вчерашната публична лекция⁵ при разглеждането на Кримхилда. Разказва се, че след като Зигфрид е убит, тя е останала в притежание на съкровището на нибелунгите и е вършела добрини с него. След това обаче то ѝ е било отнето от Хаген и захвърлено във водите на река Рейн и когато по-късно тя отново го поисква от Хаген при цар Атила, той не ѝ разкрива мястото, където се намира то. Да, виждате ли, това място е подробно изложено в легендата за нибелунгите, за да бъде хвърлена светлина върху някои неща. При символичното обяснение на легендата за нибелунгите аз намерих наистина остроумни, свръхостроумни тълкувания, които разказват какво означава всичко това. Един тълкувател казва, че съкровището на нибелунгите трябва да означава едно, друг пък, че то означавало друго. Признавам, че това, което се изнася в тази връзка, действа понякога извънредно остроумно, като често пъти съкровището на нибелунгите се обяснява като символ на едно или друго нещо от духовно естество. Първо, извънредно трудно е да се лекуват болни просто със символи, второ, един символ не може да бъде скрит от някого, следователно също и от Кримхилда, като бъде хвърлен в река Рейн. Поне аз не мога да си представя, че един символ от този род, както обясняват някои тълкуватели, може да бъде потопен в река Рейн. Въобще трудно мога да си представя, че някому може да бъде отнето нещо, което може да се обясни само символично.

Разбира се, този, който познава нещата, знае, че се е касало за нещо твърде особено, за нещо, което днес бихме могли да наречем талисман, един напълно физически талисман, който обаче е бил изработен по такъв начин, че целият е бил съставен само от злато. Обаче това злато е било добито само от наносна почва, само от това, което водата е нанесла в речния пясък, и цялата сила, която има това наносно злато, е била Концентрирана – сега се появява символът – във формата на талисман и действието на този талисман върху Кримхилда е произвеждало силите, чрез които тя е можела да лекува болни и други подобни. Този талисман Хаген може действително да скрие от нея и да не ѝ покаже по-късно мястото, където го е скрил. Тук имаме работа фактически с физически предмет, с един напълно реален физически предмет, който е притежавал окултни сили, благодарение на особения начин, по който е бил изработен.

Аз приведох това само като пример, за да Ви покажа как понякога се разбират такива неща в древните писания. Така трябва да вземем буквално и изрази: да бъде видяно Слънцето в среднощ. Следователно можем да получим от Слънцето окултното впечатление най-добре, когато не се оставяме да бъдем смущавани от физическото впечатление, т.е. когато не виждаме въобще нищо от слънчевата светлина, а наблюдаваме Слънцето през нощта. Тогава получаваме впечатлението от настоящото Слънце и то е до голяма степен подобно на това, което се получава чрез впечатлението, което бе описано по-рано. От всичко, което Ви описах, се получава впечатлението за едно още по-минало състояние на цялата наша планетарна система, към която принадлежи нашата Земя, едно състояние, когато не е съществувало отделно Слънце, а напротив, цялата слънчева система, цялата наша планетарна система е била по определен начин Слънце и е съдържала също и веществото на нашата днешна Земя. Това състояние, което същевременно е било състоянието на нашата Земя, се нарича слънчево състояние. Така че можем да кажем: преди да стане Земя, нашата

Земя е минала през едно лунно състояние, а преди това лунно състояние е преминала през едно слънчево състояние.

Съответно впечатление за едно още по-предишно състояние на нашата планета Земя бихме могли да получим, когато се опитаме да добием окултно впечатление от онази категория небесни тела, за която говорихме вчера в края на лекцията: от кометите. Да говорим по-точно за това би ни отнело твърде много време, обаче методично нещата се представят подобно на това, което вече описахме. Когато отново сравним това, което получаваме тук чрез окултното възприятие на кометния живот, с представата – сега става дума да си съставим определена представа, защото споменната представа, която получаваме тук, не може да се сравни с нещо настоящо, – ние получаваме непосредствено впечатлението, че не можем да отидем по-нататък, впечатлението, че сме възприели нещо за едно състояние, съществуващо преди слънчевото, което поради определени причини е наречено сатурново състояние. Така виждаме как нашите вътрешни изживявания, които можем да имаме при планетарната система, са решаващи за окултиста с оглед на представата, която той си съставя за планетарната система.

А сега нека се отклоним за малко от планетарната система. Всичко, което изложих досега, бе изнесено с цел да завърши с едно цялостно описание на начините на действие на духовните същества в небесните тела. Но тъй като небесните тела са съставени от природните царства, трябва да си съставим поне приблизително представа за най-близкото състояние на нещата, което се получава за окултния поглед, когато оставим да ни въздействат отделните природни царства.

Нека при разглеждането на отделните природни царства изходим първо от човека. Знаете, че когато разглеждаме човека, казваме, че той се състои от физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и от това, което наричаме азовост, самия аз. Това четиричленно човешко същество, къде се намира то първо за духовно-научното разглеждане? Виждате ли, това чети-

ричленно човешко същество се намира във физическия свят, защото всичко, което сега изброихме от човека, действа върху нас вътре във физическия свят. Сега нека преминем към животинския свят.

	човек	животно	растение	минерал
висш свят на девакана				аз
свят на девакана			аз	астрално тяло
астрален свят		аз	астрално тяло	етерно тяло
физически свят	аз астрално тяло етерно тяло физическо тяло	астрално тяло етерно тяло физическо тяло	етерно тяло физическо тяло	физическо тяло

Когато разглеждаме животното, няма никакво съмнение, че при него също откриваме физическо тяло в нашия обикновен сетивен свят, както при човека. В това не може да има никакво съмнение. Обаче на животното също така трябва да припишем етерно и астрално тяло, защото във физическия свят приписваме на човека етерно тяло поради факта, че неговото физическо тяло е всъщност невъзможно във физическия свят без етерно тяло. Това се установява веднага щом човекът премине през портата на смъртта. Тогава физическото му тяло остава само за себе си във физическия свят, разлага се, тогава то е изоставено на собствените му сили. Докато човекът живее, в него трябва да съществува един постоянен борец против разлагането на физическото тяло, а това е етерното тяло, което само окултното съзнание вижда действително. Същото отношение съществува и при животното, така че трябва да му

припишем етерно тяло във физическия свят. Понеже сме наясно, че фактите и нещата упражняват не само въздействия върху човека, а се отразяват и вътре в него, че те произвеждат нещо в него, което можем да наречем вътрешно отражение, затова приписваме на човека астрално тяло. Окултният поглед го възприема. Обаче точно същият е случаят и при животното. Докато например растението не издава никакъв звук, когато получава някакво впечатление отвън, животното издава такъв звук, т.е. едно такова външно впечатление се явява също и като вътрешно изживяване. Окултният поглед ни учи, че това вътрешно изживяване е възможно само когато е на лице астрално тяло. Но да се говори за аз при животното, когато оставаме сред явленията на физическия свят, това има смисъл най-много за известни модерни натурфилософи, които разсъждават по чиста аналогия. Обаче когато човек разсъждава само по аналогия, той може да твърди всичко възможно. Днес съществуват дори теософи, на които внушава особено уважение, когато някой природоизследовател, който е станал известен в света, а именно Раул Франсе⁶, приписва душа на растенията и не прави разлика между това, което се нарича душа при животното и при растенията. Той намира именно, което е правилно, че съществуват определени растения, които, когато в близост до тях идва някое малко насекомо, събират своите листа така, че улавят и го изяждат. Един такъв повърхностен наблюдател следователно си казва: „Там, където в природата се явява външно фактът, който изглежда аналогичен на поглъщането на хранителни средства и на тяхното консумиране, трябва да има нещо подобно, както при съществата, които по вътрешен душевен подтик ги улавят и поглъщат.“ Но аз познавам нещо, което също привлича малки същества, на което обаче не можем да припишем душа по начина, по който го правят модерните натурфилософи. Това е един зареден със сланина капан за мишки. Той също привлича малки същества и ако човек постъпва по начина на натурфилософите, той следва да припише душа и на капана за мишки, както приписва такава

на венерината мухоловка, *dionaea muscipula*. Защото капанът привлича мишките, когато е добре зареден със сланина. Всички наблюдатели, които не се спират само на външната страна на нещата, не би трябвало изобщо да изгубват копнежа, който съществува у мнозина духовно настроени хора, с духовни убеждения, и да се задоволят, когато за духа се говори само малко.

Тъкмо в тази връзка в немската литература са написани, както казват някои, много хубави неща, а както окултистът би казал: казани са много нелепости. Също толкова малко, колкото при мухоловката или при някое друго растение, може да се говори за душа, подобна на тази на животните, при един безпристрастен поглед може да се каже за някое животно, че има аз. В това, с което животното се явява пред нас на физическия план, няма никакъв аз. Едва окултното изследване ни довежда до аза на животните. Обаче този аз вече не може да бъде открит в същата област, в която може да бъде намерен човешкият аз. Животинският аз може да бъде намерен само отделен от физическото тяло, така че всъщност се запознаваме с един напълно различен свят, когато с окултния си поглед се издигаме до животинския аз. И ако човек не обича да прави всякакви схематични деления и предварително да казва, че светът се състои от физическо поле, астрално поле, ментално поле и т.н., ако той не обича това, защото при всички тези наименования не се получава кой знае какво, той трябва да постъпи по друг начин. Аз открих, дори и в теософски книги, че много се говори за израза логос⁷, обаче не открих с този израз всъщност да се предизвикват представи за това, което логосът действително е. Обикновено откривах само, че писателите на тези книги знаят, че логосът се състои от пет букви. Но щом човек се опита да стигне до действителни представи, до конкретни представи, така че да запази нещо в своята душа, тогава тези представи се изпаряват. Защото с това, че се разказват всевъзможни неща: че логосът „преде“ и т.н., едно съзнание, което иска да бъде конкретно, не може да предприеме нищо.

Каквото и да представлява логосът, той съвсем определено не е паяк, а това, което прави, определено не можем да наречем мрежа. Така че не е добре да използваме абстракции, за да предизвикаме представи, когато говорим за неща, които излизат извън физическата област на човека.

Нещо друго е, когато окултният поглед търси за животното това, което за човека се проявява още във физическия свят в цялостната дейност и дела на човека: аза. Когато окултният поглед търси това при животното, той го намира, само че не в света, в който съществуват физическото тяло, етерното тяло и астралното тяло на животното, а в един свръхсетивен свят, който без съмнение се показва, веднага щом дръпнем булото на обикновения свят, който е най-близо до сетивния. Така че можем да кажем: животинският аз може да бъде открит в един свят от свръхсетивно естество. И за този животински аз следва да кажем: той застава там срещу нас като действителност, но не се проявява във физическия свят като индивидуалност, а тук ние го разбираме само когато насочим интереса си към една цяла група от животни, към група от вълци, от агнета и т.н. И както към нашите две ръце, към десетте ни пръста, към нашите крака принадлежи една душа, която има в себе си един аз, така към една група животни с еднаква форма принадлежи един аз, който не откриваме в нашия физически свят. Обикновеният абстрактен човек, днешният материалист, казва: „Да, всъщност при животното действително е това, което виждаме с физическите си очи, и когато си създаваме понятието вълк, или понятието агне, това са само понятия.“ Но те не са това за окултиста, те не са само понятия, които съществуват в нас, а са огледални образи, отражения на нещо действително, което просто не се намира на физическото поле, а в един свръхсетивен свят. Но при малко размисъл животинският аз се показва вече и във физическия свят, при малко размисъл се показва, че освен това, което можем да възприемем сетивно, съществува и още нещо, което не може да бъде възприето във физическия свят и въпреки това има значение за вътрешните отношения на

силите при животното. Бих искал само да обърна вниманието на тези, които считат например представата вълк само за понятие, на което не отговаря нищо действително, върху следния експеримент: вземете определен брой агнета – както е известно вълкът яде агнета – и хранете с тях вълка дотогава, докато се получи това, което изнася естествената наука, че фактически цялата физическа материя се е променила, така че вълкът през времето, през което физическата телесност се сменя, е ял само агнета. Сега вълкът носи в своето тяло вече само материята, получена от агнетата. Това, което можете само да видите във вълка, физическата материя, произхожда само от агнета. Опитайте се тогава да изведете резултата, дали вълкът е станал агне. Щом той не е станал агне, нямате никакво право да казвате, че това, което имате като понятие за вълка, се изчерпва с това, което може да бъде възприемано физически, а в него се намира нещо свръхсетивно. То не може да бъде открито, преди да се стигне в свръхсетивния свят. Там то се представя така, че също както нашите десет пръста принадлежат на една душа, така всички вълци заедно принадлежат на един групов аз. А светът, в който намираме груповите азове на животните, наричаме съвсем конкретно астрален свят.

Що се отнася до растението, подобно разглеждане ще доведе дотам да не намерим във физическия свят при растението нищо друго освен физическото и етерното му тяло! Именно затова, че в този физически свят растението има само физическо и етерно тяло, то не вика, когато го нараняваме! Така че трябва да кажем: от растението във физическия свят са налични само физическото и етерното тяло. Ако изследваме с окултния поглед този свят, т.е. когато просто се пренесем в него, в света, в който трябваше да поставим груповите азове на животните, там по отношение на растителния свят ще намерим нещо твърде характерно: ще открием, че и за растителния свят съществуват болки и то именно тогава, когато изтръгваме растенията с корените от земята. Тогава за целия земен организъм съществува болка, подобна на тази, която съществува, когато

изтръгваме един косъм от човешкия организъм. Но с растежа на растенията е свързан също и един друг живот, един съзнателен живот. Опитайте се да си представите покарването, поникването – аз вече приведох този пример по време на тези лекции по един друг повод, – опитайте се да си представите покарването на растителните издънки от земята през пролетта. Това покарване е нещо, което отговаря на едно усещане в определени духовни същества, които принадлежат към Земята, които съставляват Земята в нейната духовна атмосфера. Ако искаме да опишем това усещане, може да го сравним с усещането, което имаме в съзнанието си вечерно време в моменти, когато преминаваме от будно състояние в състояние на сън. Как в такива моменти съзнанието постепенно потъва, нещо подобно чувстват определени духове на Земята при покарването на растенията през пролетта. При постепенното увяхване и умирање на растителния свят отново определени духовни същества, които са свързани с духовната атмосфера на Земята, имат същото усещане, което има човекът, когато сутрин се събужда от сън. Следователно можем да кажем: има същества, които са свързани с нашия земен организъм, които усещат така, както усеща нашето собствено астрално тяло при заспиването и при събуждането от сън. Само не трябва да сравняваме абстрактно. Естествено, обикновено човек би си помислил, че е по-подходящо да сравняваме поникването и израстването на растенията през пролетта със събуждането, а умирањето на растителния свят – със заспиването. Обаче истината е обратната, а именно, че съществата, които споменаваме тук, изпитват нещо като събуждане през есента и нещо като заспиване при покарването на растенията през пролетта. Тези същества не са нищо друго, освен астралните тела на растенията и тях ние откриваме в същата област, в която намираме груповите азове на животните. Астралните тела на растенията се намират на така наречения астрален план.

Но сега трябва да говорим за аз също и при растенията, когато ги разглеждаме окултно. Този аз на растенията откри-

ваме отново по същия начин като групов аз, като нещо, което принадлежи на цяла група растения, имащи еднаква форма, както разгледахме това при груповия аз на животните. Обаче напразно ще търсим този групов аз на растенията там, където откриваме астралното тяло на растенията и груповия аз на животните. За да го открием, трябва да се издигнем в един още по-висш свръхсетивен свят. Трябва да се издигнем от астралния план в един свят, който чувстваме като още по-висш. Едва в един такъв свят можем да намерим груповия аз на растенията. И когато проучим този свят, в който могат да бъдат открити груповите азове на растенията, отново можем да му дадем име. Въпреки че в него се намират и още много други неща, той може да бъде охарактеризиран за нас чрез това, че в него се намират груповите азове на растенията. Наричаме този свят – имената не са нещо съществено тук – свят на девакана.

При минерала във физическия свят – това лесно може да се разбере – имаме само физическото тяло. Чрез това минералът се явява за нас като нещо неорганично, неживо. Напротив, в света, в който се намират груповите азове на животните и астралните тела на растенията, при минерала имаме неговото етерно тяло. Но там не откриваме още нищо от това, което да показва, че минералът има нещо като усещане. Въпреки това минералът също се оказва като нещо живо. Ние се научаваме да познаваме продължителния живот на минералите, растежа, развитието – да кажем – на рудите или тем подобни, научаваме се да познаваме многообразния минерален живот на нашата планета на астралния план. Когато срещаме някой отделен минерал, се научаваме да познаваме, че той не се различава особено много от нашите подобни на минерал кости, които обаче въпреки това са свързани с нашия живот. Така също всичко минерално е свързано с нещо живо, само че това живо нещо може да бъде намерено едва на астралния план. Така етерното тяло на минералния свят може да бъде открито на астралния план. Когато се пренесем окултно в същия свят, в който се намират груповите азове на растенията,

забелязваме, че минералният свят също е свързан с нещо, за което е възможно усещането, с нещо астрално. Когато в една канара, в една кариера се трошат камъни, на астралното поле не забелязваме, че съществува нещо като усещане, обаче на полето на девакана веднага виждаме, че когато се разтрошават камъни, когато отхвъркват парчета от тях, тогава фактически се явява усещане за нещо приятно, за един вид наслада. Това също е усещане, но то е противоположно на усещането, което имат животните и човекът в такива случаи. Ако удряме животните и човека, те ще изпитват болка, но при минерала случаят е противоположен: когато го разтрошаваме, той изпитва чувство на доволство. Когато в един съд с вода разтворим готварска сол и проследим с поглед, насочен към света на девакана, как готварската сол отново се съединява в кристали, виждаме как това става с изпитване на болка, тогава на съответното място чувстваме болка. Така е навсякъде в живота на минералите, където от водното състояние се образува нещо твърдо чрез кристализиране. Така е било всъщност и при нашата Земя, която някога е била в едно по-меко и по-течно състояние. Твърдото състояние се е образувало едва постепенно от течното и сега ние ходим върху твърдата земна почва и прокарваме своя плуг по земната почва. Чрез това обаче не причиняваме болка на Земята, а ѝ доставяме много приятно усещане. Обаче съществата, които са свързани със Земята и които принадлежат на Земята като астрално царство, не са изпитвали приятно усещане поради това, че е трябвало да се съгъят компактно, за да стане възможен минералният живот върху планетата. Тогава съществата, които стоят като астрални тела зад камъните, е трябвало да понасят болка след болка. В минералния свят съществото, създанието страда с напредващия земен процес. Човек изпитва едно странно чувство, когато познае това от окултното изследване и след това отново се натъкне на него на едно знаменито място при един посветен: „Цялото създание съвкупно въздиша и се мъчи досега; и не само то, но и ние, които имаме Дух в начатък, и сами ние въздишаме в себе си и

очакваме осиновяването си, т.е. изкупването на нашето тяло.⁸⁴ Обикновено хората четат такива неща в писания, основаващи се на окултен възглед, без да им обръщат особено внимание. Обаче когато ги четем, въоръжени с окултния поглед, едва тогава знаем: те дават много на най-простото сърце, обаче още повече на този, който може да възприема всичко, което се намира в тях, или поне голяма част от него. Стенанието и охкането на минералния свят, на минералното царство, което трябва да съществува, защото културният процес на нашата Земя се нуждае от твърда почва под краката си, това представя апостол Павел, когато говори за стенанието на творението.

Всичко това става в съществата, които стоят на основата на минералното царство като астрално тяло и които откриваме в девакана, в света на девакана. Същинският аз, действителният групов аз на минералите следва да бъде търсен в един по-висш свят, който наричаме висш свят на девакана. Едва тук се намират груповите азове на минералите, на минералното царство. Вие трябва да се освободите напълно от представата да отъждествявате това, което при едно същество наричаме, да речем, астрално тяло, със самия астрален свят. При минералите астралното тяло следва да се търси в девакана, етерното тяло на минерала – в астралния свят, груповият аз на животните – на астралния план, а астралното тяло на животните – на физическия план. Така както светът стои срещу нас, следва да кажем: не следва да отъждествяваме това, което намираме като отделни съставни части при съществата, със съответните светове, а трябва да свикнем именно да предполагаме различия при различните същества. Едно по-точно окултно разбиране показва това напълно ясно. Предварително трябва да търсим в една по-висша област на девакана само груповите души на минералите. Така ние описахме отделните същества от различните природни царства в тяхната връзка с висшите светове и само това може да ни даде основата да търсим връзката на тези различни природни царства с творящите и действащите в света същества от йерархиите, както се запознахме с тях.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ

Хелзинки, 13 април 1912 г.

В нашето последно разглеждане, загатвайки, обърнахме вниманието върху отношението на духовните сили, които действат в съществата от природните царства на Земята, към това, което виждаме външно. Днес искаме да си припомним накратко как е било извършено това, защото се явява необходимо да осветлим още по-точно нещата, които съставляват съществена част от нашата тема, защото те ще ни доведат до това, в което нашите лекции трябва да достигнат върхната си точка: до обхващане на живото съвместно действие на съществата от различните йерархии и на техните потомци в небесните тела и природните царства. Обяснихме, че при човека и четирите съставни части на неговото същество действат на физическото поле: физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло и азът. По-нататък показахме, че при животното на физическия план действат главно трите му съставни части: физическото, етерното и астралното тяло, а напротив – груповият аз се намира и действа на астралния план. После видяхме, че при растенията на физическия план действат физическото и етерното тяло, на астралния план – тяхното астрално тяло, а в света на девакана – груповият им аз. След това при минерала на физическия план имаме само физическото тяло, етерното му тяло се намира на астралния план, астралното му тяло – в света на девакана, а в това, което искаме да наречем висш свят на девакана, обитава груповият аз на минералите.

Сега искаме да разгледаме по-точно какво означава в действителност всичко това. Досега можахме да кажем само, че окултният поглед, който се издига до първия намиращ се над нас свръхсетивен свят, не открива при животното във физическия свят това, което все още намира в него при човека: аза, а това, което при човека наричаме аз, може да бъде намерено за животното на астралния план, в свръхсетивния свят и

има там опорната точка на своето действие. Оттук виждаме, че окултната наука не може да припише аз на животното на физическия план. Тя не отрича, че животното има такъв, но казва, че това, което можем да считаме за аз при животното, може да бъде открито едва на астралния план.

Някой лесно може да възрази, че по този начин на животните, също и на висшите животни, се отрича аз на физическия план, докато все пак следва да кажем, че по отношение на много от действията си те показват изключителна интелигентност, чудесен ум, така че можем да сравним някои неща, които животното върши, с това, което прави човекът на физическия план. Сега трябва да кажем, че този, който се изказва така, не е схванал същинския основен принцип тук. На никого, който прониква в тези неща, няма да му хрумне да отрича на животните на физическия план това, което наричаме човешки душевни способности. Съвсем не става дума за това. Тук, в тази област се крие причината за най-различни грешки и недоразумения. Така веднага намираме едно недоразумение, когато определен материалистически дарвинизъм на нашето време иска да каже: „Да, Вие, антропософите, виждате нещата така, като че ли човекът непременно следва да бъде търсен на една по-висша степен на духовност, отколкото животното, докато всъщност можем да наблюдаваме, че животното развива интелигентност. В животинското царство съществува толкова много интелигентност, също и определен инстинктивен морал, че това, което човекът има в душевните си способности като един вид по-висша степен, може много добре да се получи от това, което вече намираме в животинското царство.“ Тук гледната точка, за която се касае, е напълно разместена. На човек, който наблюдава безпристрастно нещата, няма да му хрумне да отрече на животинското царство ума, дори разума. Достатъчно е само да си изясним факти като тези, че в своето развитие човечеството е стигнало сравнително късно, изхождайки от културния процес, до изнамирането на хартията.

В историческите описания откриването на хартията се

изтъква като велико постижение на човешкия ум и в известен смисъл е признак и на човешкия прогрес. Обаче осите са познавали това изкуство милиони години по-рано, защото това, което осата прави в своето гнездо, е истинска хартия. Така че можем да кажем, че това, което човекът произвежда чрез своя ум, съществува още далеч, далеч по-надолу в животинското царство. На безпристрастния наблюдател изобщо не му хрумва да отрече на животинския свят човешки душевни способности като такива. Даже в областта на окултизма сме убедени, че умът и разумът действат много по-сигурно, по-прецизно при животните, отколкото в човека. Същественото, за което става дума е, че във физическия свят при човека всички тези душевни сили и способности се отнасят към един аз, който се развива самостоятелно във физически свят, че той минава през самостоятелно развитие първо още във възпитанието. Когато имаме някое същество, принадлежащо към дадена животинска група, ние знаем, че просто от вида, към който принадлежи това животно, е определен кръгът на неговото развитие, следователно това развитие става по един напълно различен начин, отколкото при човека, който се развива индивидуално.

Когато насочим поглед към кръга на животинското царство, в животинския свят откриваме най-разнообразни форми, които се различават твърде много едни от други, по съвършено друг начин, отколкото да речем човешките раси се различават една от друга. Без съмнение на Земята откриваме също и голямо различие между човешките раси. Обаче сравнете с това голямата разлика между животните от по-несъвършените до по-съвършените и веднага ще забележите колко голяма разлика съществува в животинското царство, разлика, която е напълно различна от тази при човека. От къде идва това? Приближаваме се до отговор на този въпрос, ако се запитаме кое поражда различните групи в животинското царство, различните видове, които откриваме разпределени характерно по лицето на Земята?

Тук окултният поглед ни показва, че това, което поражда

различието между животинските видове, не произхожда само от Земята, а че напротив – те получават своите форми от небесното пространство, а именно така, че силите, които довеждат до даден вид, идват от едно място в небесното пространство, различно от това, от което идват силите, образуващи другите видове. Силите, които образуват различните животински видове, се изливат върху нашата планета Земя от другите планети от планетарната система. Можем да разделим цялото животинско царство на шест до седем главни групи, които имат най-горните групови азове. Последните имат своите действащи импулси от шест до седем главни планети от нашата планетарна система, така че силите, които образуват главните групи на животинското царство, въздействат духовно от планетите. С това обаче на нас действително ни е дадено какво всъщност означава да говорим за групови азове при животните: това значи, че в животните живеят духовни сили, същността на които съвсем не следва да търсим на Земята, а трябва да търсим тази същност извън Земята в небесното пространство, а именно първо в света на планетите. На нашите планети живеят регентите на главните групови форми на животните и тези регенти е трябвало да се оттеглят на тези планети, за да въздействат със силите си върху Земята от подходящите разстояния, от подходящата страна. Защото само от тези страни може да бъде произведено по правилен начин това, което образува главните животински форми. Но, виждате ли, ако планетите изпращаха на нашата Земя само такива сили, тогава фактически нямаше да имаме такова голямо разнообразие в животинското царство, каквото имаме сега, а щяхме да имаме само седем главни форми. И действително в едно прадалечно минало в животинското царство са съществували само седем главни форми. Обаче те са били много подвижни, поддаващи се на изменение, така че са били меки, пластични в своето образуване, можели са да бъдат лесно изменяни, една форма е можела да бъде модифицирана в друга специална форма, а друга – в друга специална форма. И това действително се е получило в едно по-късно

време. Седемте главни форми са съществували далеч, далеч назад в миналото. След това обаче са се появили други сили, които са действали подкрепящо или възпрепятстващо върху силите на планетите.

Сега ще говоря първо за това как са възникнали тези други сили. Когато насочим обикновения поглед към небесните далчини, ние лесно вярваме, че там, навън, всъщност всичко е еднообразно. Но не е така. Когато насочим поглед в определена посока в пространството, окултният поглед възприема нещо съвършено различно от това, което възприема, насочвайки го в друга посока на небесното пространство. Пространството съвсем не е нещо хомогенно, еднородно, то не е нещо, което да бъде еднакво към всички страни, а от различните посоки на пространството, на Вселената действат различни сили. Цялото мирово пространство е изпълнено с духовните същества от различните йерархии, които действат от различните посоки по различен начин върху Земята. В онези времена, в които хората са имали определено първично ясновидство, на тях им е било ясно: „Когато в определено време на деня насочвам погледа си в една посока към небето, тогава срещу мен идват определени сили, а откъм друга страна на небесното пространство откривам, че идват други сили.“ Хората са възприемали също и че от определени точки идват особено прецизни и определени сили от небесното пространство, които са били особено важни за Земята. Те са се намирали подредени в онзи звезден кръг от небесното пространство, който от древни времена се нарича зодиак. Наистина в древни времена ненапразно се е говорело за зодиака, а хората са знаели защо го правят. В небесното пространство положението е такова, че – да кажем – силите, които действат върху Земята от планетата Марс и които в миналото са произвели в още меката животинска форма една от седемте главни форми, са действали различно, когато Марс стои над една част от зодиака или над друга негова част. Тогава зодиакът е бил разделен на дванадесет знака, които, естествено, отговарят на съзвездията. И според това дали силите на

Марс, меродавни за дадена животинска форма, се намират над съзвездието Овен или над съзвездието Телец или над някое друго съзвездие от зодиака, те са действали различно. Според това седемте главни форми се превръщат в различни специални животински форми. От това се ражда голям брой възможности за различните животински форми. И ако помислите още, че към това се прибавя и още нещо, че Марс например може да действа определящо, като застава над съзвездието Лъв и изтласква силите на това съзвездие по отношение на Земята, или пък застава от другата страна и въздейства определящо, когато Земята застава между Слънцето и Марс, тогава се получава още по-голям брой възможности. Всичко това са сили, които са действали съвместно, за да диференцират по-нататък седемте главни групи на животинското царство. Така цялото разнообразие от животински форми на Земята е възникнало благодарение на факта, че силите на планетите са всъщност седалище на груповите души, на груповите азове на животните и че тези групови азове изпълняват своята задача от тези седалища, защото могат да изпълняват тази задача само оттам. Защото само благодарение на това, че груповият аз на дадена животинска форма, който трябва да действа от Марс, е избрал именно това място на небето, той може да упражнява съответното въздействие върху Земята. Тук се намират силите, които са образували разнообразието на нашите животински форми и можем да кажем, че когато употребяваме израза „животинският групов аз може да бъде открит на астралния план“, това в действителност означава, че когато окултният поглед иска да търси груповия аз на някоя животинска форма, той не следва да търси на Земята, а на някоя планета. Това, което той намира при човека на Земята, окултният поглед го открива за животното само навън в небесното пространство върху планетите. И както – да кажем – човекът, който има да свърши някаква работа на Земята, която налага различни места на наблюдение, трябва да отиде именно на тези различни наблюдателни точки, така груповият аз, който обитава на планетите, трябва да пре-

броди небесното пространство, заставайки пред различните съзвездия на зодиака, за да диференцира оттам своите сили.

Когато свържем този факт, който току-що изнесохме, с това, че днес импулсите на животинските форми така често се търсят в някои земни принципи, например в борбата за оцеляване, в някакъв естествен подбор и други подобни, тогава наистина, от една страна, фактите, възникнали от усилията например на Дарвин⁹, се явяват като нещо величествено, дотолкова, доколкото Дарвин се е придържал към фактите. Защото несъзнателно дарвинизмът е описал, че съществува подвижност на животинските форми и как в тази област фактически специалните форми се създават от основните. Обаче съобразно цялото настроение на нашето време хората са пропуснали факта, че силите, които създават тези форми, действат от небесното пространство, че следователно създателите на животинските форми трябва да бъдат търсени в света на планетите, които принадлежат към нашата планетарна система, но са извън нашата Земя.

Ако сега се запитаме как стои същият въпрос относно хората, получаваме отговор само ако си отговорим първо и на другия въпрос, а именно от какъв род са духовете, които нарекохме групови души на животните и които имат своето местоживеене на различните планети. Тогава се оказва, че тези групови души на животните са потомци на онази категория духовни същества, които в хода на тези лекции бяха наречени от мен духове на движението. Следователно трябва да схващаме груповите азове на животните като потомци на духовете на движението. Именно по време на лунното състояние духовете на движението са дали на човека астралното му тяло от собственото си същество, от собствената си субстанция. Следователно, за да допълним нещата, можем да кажем: тази Земя е била предшествана от старото лунно състояние. По негово време хората са получили от духовете на движението своите астрални тела. С други думи това значи, че когато Земята е била старата Луна – старата Луна, а не сегашната (настоящата

Луна е само откъсната част от Земята, докато старата Луна е нещо като предшествашо въплъщение на нашата Земя), – по времето, когато Земята е била в това старо лунно състояние, духовете на движението са витаели над старата Луна и са карали да се влива като на капки собствената им субстанция в това, което човекът е бил донесъл със себе си от предходни състояния. Така че това, което човекът е получил като астрално тяло, което е било ново за него, защото тогава той е имал физическо и етерно тяло, произхожда от духовете на движението. Старата Луна е изчезнала, възникнала е Земята, а освен собственото си по-нататъшно развитие духовете на движението са създали също и свои потомци. Техните потомци са съществата, които наричаме групови азове на животните и които са приели своите обиталища не на Земята, а на другите планети, за да въздействат оттам върху Земята и да произведат на нея животинските форми по описания начин. Това е специалната част на казаното от мен, че можем да охарактеризираме груповите азове на животните по определен начин като потомци на съществата от втората йерархия.

Сега трябва да си зададем следния въпрос: от планетите върху животните действат потомците на духовете на движението – действат ли подобни духовни същества също и върху човека, върху човешкия род, разпространен на Земята? Това не можем да твърдим за духовните същества, които посочихме като нормални членове на отделните йерархии. Обаче говорихме за особената категория, която нарекохме луциферически духове, и охарактеризирахме как се отнасят те към нормалните духове. За всяка категория на различните йерархии в нашия цикъл на времето съществуват също и луциферически духове. Докато животинските групови души са напълно нормални потомци, истински потомци на духовете на движението, луциферическите духове, които съответстват на духовете на движението, са разбунтували се против нормалния път на духовете на движението, противопоставили са им се. Луциферическите духове на движението са групирани

също на различните планети в отношение със Земята, както нормалните потомци на духовете на движението. Те са разпределили някак си своята роля така, че са се настанили на различните планети. Както груповите души на животните обитават на планетите, така и определени луциферически духове на движението живеят на тях. Те са си поставили задачата, която всъщност принадлежи на духовете на движението: да действат формиращо от планетите, така че на Земята да възникнат групи от съответните същества. Както са се образували седем главни животински групи, които само благодарение на описаните условия са се специфицирали в животински форми, така луциферическите същества на движението въздействат върху Земята от планетите, произвеждайки специалните форми на човешкия род, който всъщност е бил замислен по определен начин, съгласно един-единствен план. Докато човекът бива замислен в целия мирови план така, че на Земята да съществува само една човешка форма, от различните планети действат луциферическите духове на движението и специфицират човешката форма така, че са могли да възникнат отделните човешки главни раси по Земята. По-точно описание на тези факти ще намерите в моите лекции, изнесени в Кръстияния¹⁰ за специалния начин, по който луциферическите духове на движението действат, формирайки човешките раси.

Така че трябва да правим разлика между потомците на нормалните духове на движението и луциферическите духове на движението. Сега, естествено, следва да си зададем въпроса: къде се намират нормалните духове на движението, които по време на старата Лунна епоха дават на човека неговото астрално тяло? Следователно тези, които са били достигнали целта на своето развитие по онова време, което изтича при преминаването на старото лунно в сегашното земно състояние, тези напълно узрели духове на движението, къде са те? Духовете на движението също се характеризират с това, че са избрали своето местожителство или по-скоро, по-добре казано, опорната точка на своето въздействие на планетите

от нашата планетарна система, така че те не действат пряко като духове на движението от Слънцето, където е главният им сборен пункт, а първо изпращат лъчите си към планетите и оттам въздействат обратно върху Земята. Доколкото си имаме работа с истинските духове на движението, тяхното непосредствено въздействие идва от планетите от планетарната ни система. Но всичко, което тези духовни същества произвеждат от планетите, принадлежи естествено към свръхсетивния, към невидимия свят като такъв. Само самите въздействия се проявяват на Земята, действията се осъществяват на Земята. Какво правят тогава за човека духовете на движението, които някога на Луната са го дарили с астралното му тяло, отделяйки го от собствената си субстанция? Това астрално тяло се е съдържало като зародиш в земното битие и след като старата Луна изчезва, изминава един междинен период и Земята отново се образува, то също се развива отново от зародиша. Духовете на движението обаче са се били развили по-рано до една по-висша дейност. За техните потомци знаем, че са станали групови души на животните; за разбунтувалите се срещу тях духове пък знаем, че са съдействали за диференцирането на човешките раси. Къде се изявяват сега тези напреднали истински, нормално развити духове на движението? Искаме да покажем нагледно с един пример къде се изявяват те.

Знаем, че отделният човек е ръководен първо от този, когото наричаме неговия ангел. Знаем, че народите са ръководени духовно първо от своите народностни духове, от архангелите (народите са доста различни от расите). Знаем, че редуващите се културни епохи са ръководени от духовете на времето, от архаите. След това знаем, че над архаите стои тази категория на йерархиите, която наричаме духове на формата, а над тях – духовете на движението. Искаме да ги обхванем в онова състояние, в което се намират на Земята, когато вече са дали на човека астралното му тяло и те самите са направили истински напредък. Но в човешката еволюция съществува нещо, което излиза извън характеристиките на чистите духове

на епохата, което е по-изпълнено със значение, по-мощно за цялото човечество, отколкото сферата на отделните духове на епохата. Те действат върху Земята в течение на определено време. Има обаче духовни развития в областта на цялата еволюция на човечеството, които обхващат по-големи сфери, отколкото тези на духовете на епохата. Такива по-големи епохи на човечеството, които излизат извън сферата на чистите духове на времето, имат за свои регенти нормално развитите духове на движението. Последните следователно се изявяват във въздействието им в развойния процес на човечеството така, че дават големите културни импулси. И когато обгърнем с поглед историята на човечеството, историята на човешката култура, виждаме, че отделните хора са ръководени от ангелите. Народите са ръководени от архангелите, определени епохи – от духовете на епохата, а още по-големи епохи или сфери (както ще видим) са ръководени от духовете на формата. След това обаче имаме цялостния ход на културите в развитието на човечеството така, че по време на определени дълги епохи, които са много по-дълги от тези, които обхваща един дух на епохата, в по-големи сфери инспириращо се задейства един път духът на движението, който действа от една планета, а друг път – духът на движението, действащ от друга планета. По този начин духовете на движението, които имат нормално развитие, действат от планетите така, че се сменят едни с други в процеса на развитието на човечеството и се изявяват в големите, излизащи извън сферите на духовете на епохата, културни импулси в развитието на човечеството. Така например културният импулс на духа на движението, действащ от планетата, която днешната астрономия нарича Венера и която старата астрономия е нарекла Меркурий – тези две имена са били бъркани, – този културен импулс идва първоначално от духа на движението, изразил се в будизма. Други културни импулси, които надвишават сферите на самите духове на епохата, идват от духове на движението, произхождащи от другите планети. Следователно, докато от потомците на духовете на

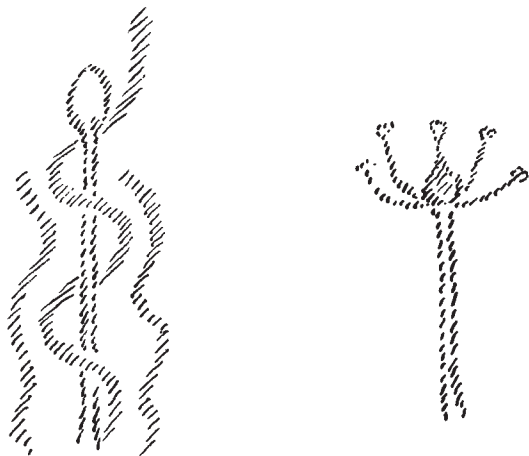
движението произхождат груповите души на животните, а от луциферическите духове на движението – расите на човечеството, големите културни импулси идват от духовете на движението, които са постигнали нормалното си развитие. От тази страна идват и още някои други импулси, но първо е важно да разберем културните импулси, изхождайки и от тази гледна точка.

Виждате ли, тук имате развито от цялата ни планетарна система нещо, което ще намерите загатнато сред великите истини, които, както всеки сведущ човек знае, се намират в книгата „Тайната доктрина“ на Е. П. Блаватска¹¹. Осведомените хора ги намират загатнати там. Там на един ред може да се прочете: Буда = Меркурий¹². Буда е равен на Меркурий, т.е. задаващата тона индивидуалност за будизма в окултизма води обратно към духа на движението, който въздейства от тази планета. Той е инспираторът, от него идва влиянието, което се изразява в това културно течение. Нещата стоят така, че тъкмо тази забележителна книга, „Тайната доктрина“ на Блаватска, изнася велики истини, които обаче следва да познаем по правилен начин. Книгата не трябва да се приема просто като книга от догми, а следва да се проследят всички отделни неща. Едва тогава може да бъде познато величието на тази книга. От всички велики истини, които истинският окултист научава, понякога ще намерите значителни загатвания именно в „Тайната доктрина“ на Е. П. Блаватска. И когато чрез инспиратора на „Тайната доктрина“ на Блаватска е било записано, че „Буда е равен на Меркурий“, за това е съдействала великата истина, че инспираторът на Блаватска¹³ е знаел, че индивидуалността, която през двадесет и деветата година от своя живот става Буда, е съумяла да се остави да бъде инспирирана от духа на движението, царувал на планетата Меркурий в момента, който ни е показан символично чрез седенето под дървото Бодхи. С това тази индивидуалност се превръща от Бодхисатва в Буда, т.е. в един от духовете, които получават инспирирано това, което ги изпълва, не от земната сфера, а от мировата сфера,

от Космоса. С това той бива отнесен от земната сфера в нирвана, т.е. в областта, в която земната сфера вече не действа. В обикновеното си съзнание Е. П. Блаватска не е знаела нищо за много от тези неща, обаче нейният инспиратор е знаел. Тези неща трябва да бъдат извлечени именно от дълбините на окултизма и в тези фини, но също и велики истини нещата не трябва да се смесват едни с други. Но моето твърдение не е, че в момента, в който един Бодхисатва се издига до чин Буда, върху него действа инспириращо само духът на движението, а чрез Буда тогава са действали съществата от висшите йерархии. Същественото е, че от онзи момент нататък другите духове от по-нисшите йерархии отпадат, че той може да се свърже непосредствено със съществата, които наричаме нормално развити духове на движението.

Сега, преди да разгледаме културния процес на човечеството от друг аспект, искаме да преминем към растителното царство. При растителното царство виждаме, че вече самото астрално тяло може да бъде намерено на астралния план, там, където може да бъде открит груповият аз на животните. Това отново ни води обратно до действителния факт, който се показва пред окултния поглед, че за растенията не само в груповия аз, а вече и в астралното им тяло действат сили, които сега въздействат и от планетарната система, от звездите. Следователно, докато при животното духовете на движението действат само в груповите сили, в силите, които създават груповите форми, при растенията още в астралното им тяло действа това, което принадлежи към сферата на духовете на движението. Това също са потомци на духовете на движението, само че те се различават от другите потомци по това, че са се образували по друго време, но действат също като потомци на духовете на движението върху астралното тяло на растенията, не само върху аза. Отново можем да кажем, че именно върху астралното тяло на растенията от планетите от нашата планетна система действат силите на духовете на движението или на техните потомци. Именно астралното тяло при всяко

същество е това, което дава импулса на движението. От растението на физическия план имаме физическото и етерното му тяло. Ако върху растенията въздействаха някакви сили от сферата на духовете на движението, понеже астралното тяло не се намира вътре в растенията, а ги обгръща отвън, тези сили щяха да приведат растенията в движение, обаче не така, както се движат хората и животните, а така, че когато растението тепърва се появява, да го изтръгват от земята. Когато видите как при едно растение силите продължават да се развиват като в спирали от едно листно разклонение в друго, имате дейността на силите, действащи от планетите.

И според това дали силите на потомците на духовете на движението въздействат от една или друга планета, специфичната линия, която образуват листните разклонения, става различна.

Съществува определено средство за изследване на действителните орбити на отделните планети чрез техните отражения. И когато някога официалната наука познае този факт, някои неща от досегашните астрономически системи ще бъдат коригирани. Определени растения се причисляват към

силите на духовете на движението, които действат от Марс, други – към силите на духовете на движението, които действат от Венера, а други пък – към въздействащите от Меркурий. Оттам тези сили действат върху растенията на Земята и според това, дали въздействат от една или друга планета, те им предават движението, изразяващо се в спиралите, образувани от листата на растението: същото движение, което планетата прави, абсолютното движение на съответната планета, което тя прави в небесното пространство. Ако вземете една обикновена полска поветица и разгледате как е извито собственото ѝ стъбло, в спираловидните движения на стъблото ще имате дори подражателни планетни движения, които произхождат от духовете на движението. Там, където стъблото стои здраво, в листните разклонения имате отражения на силите, произхождащи от духовете на движението от планетите на планетарната система. Тези сили при растенията действат съвместно със същинските групови азове и всички групови азове на растенията действат така, че можем да намерим посоката на техните сили, ако просто свържем Слънцето с центъра на Земята, т.е. съвместно със силите, идващи от духовете на движението, действат други сили, които отиват по посоката на стъблото на растението, което винаги е насочено към центъра на Земята. Следователно трябва да съставим цялото растение от това, което расте към Слънцето или към центъра на Земята, и от извиващото се и подражаващо на движенията на планетите движение в листните разклонения. Обаче на това съответства действителният факт, че трябва да търсим непосредствените импулси на действие за груповите азове на растенията в посока от Земята към Слънцето. Това значи, че ако сега насочим окултния си поглед не към планетите, а към Слънцето, получаваме отделните групови азове на растенията. Последните са също така потомци на духовете на мъдростта, както груповите азове на животните са потомци на духовете на движението. Следователно в груповите азове на растенията имаме потомци на духовете на мъдростта.

В хода на тези лекции изложих, че трябва да смятаме природните духове за потомци на третата йерархия, а груповите азове – за потомци на втората йерархия. Към това сега се прибавят духовете на циклите на времената, които регулират епохите. Тук се намираме на място, на което можем да обърнем внимание върху функцията на определена категория такива духове на циклите на времената. Именно на това място можем да посочим, че определени духове на циклите на времената свързват за растенията действията на произхождащите от планетите сили на движението, които действат спираловидно, със силите, произхождащи от Слънцето. Тези сили биват свързвани в определено време, а именно когато настъпи моментът в годината, когато растението пристъпва към образуването на своите плодове. Тогава спираловидният принцип на движението се свързва с принципа, който расте в стъблото. Оттук имаме също и принципа, който действа спираловидно в тичинките на растението и този, който се явява прякото продължение на стъблото, в плодника в средата на растението. Когато кръговратът на растението е завършен, т.е. когато духовете на циклите на времената свържат за растението дейността на планетарните духове с дейността на слънчевите духове, при растението, което вече е завършено, се подреждат органите, които дотогава са следвали спираловидно планетите, те се подреждат красиво в кръг около тичинките, а стъблото расте и завършва в плодника. Двете се съединяват. Растежът на растението е завършен, като към двете духовни дейности на духовете на движението и на духовете на мъдростта се прибавя дейността на духовете на циклите на времената, които свързват двата вида духовни същества в нещо като брак. Така в растителното царство имаме случай да се запознаем с потомците на духовете на мъдростта. Трябва отново да предположим, че потомците на духовете на мъдростта – можете да прочетете това и в книгата ми „Тайната наука“ или в „Из хрониката Акаша“ – са се образували именно от духовете на мъдростта от онова време насам, когато самите духове на мъдростта са отделили

от собствената си субстанция етерното тяло на човека и са му го дарили. Това става, докато Земята се е намирала в състоянието на старото Слънце. Тогава човешкото етерно тяло бива получено от духовете на мъдростта. Но след това време старото Слънце преминава в състоянието на старата Луна, а после старата Луна преминава в състоянието на днешната Земя. Още по време на лунното състояние духовете на мъдростта, които някога са имали способността по време на слънчевото състояние да дадат на човека неговото етерно тяло, още тогава тези духове са били толкова напреднали, че вече са нямали нужда да развият непосредствено от себе си способността да дават нещо на човека. На Земята те се издигат до по-висши дейности. Но за потомците на духовете на мъдростта, които открихме като групови азове на растенията, е характерно не само, че дават своя импулс непосредствено от Слънцето, така че този импулс изглежда, че идва не само от планетите, а от Слънцето. За истинските духове на мъдростта е свойствено, че се изявяват като идващи на Земята непосредствено от Слънцето. А как се проявяват импулсите, които идват от духовете на мъдростта, преминали през нормалното си развитие?

Видяхме, че в духове като Буда от дадена планета първо въздейства инспириращо някой нормално развит дух на движението. Сега стигаме дотам да търсим нормалните духове на мъдростта. Съобразно с целия дух на досегашните разглеждания, следва да ги търсим на Слънцето. Трябва да ги търсим на Слънцето в същия смисъл, както следва да търсим нормалните духове на движението като действащи от планетите, макар и да имат същинското си местожителство на Слънцето. Следва да търсим импулсите на нормално развитите духове на мъдростта, изхождащи непосредствено от Слънцето. Но тук се натъкваме на нещо специфично. При растенията, тъй като си имаме работа с потомци на духовете на мъдростта, наистина можем да различаваме диференциации, ако подходим истински окултно, обаче когато разглеждаме растенията на Земята в отношението им с духовете на мъдростта, всички техни

движения ни се явяват повече или по-малко във вертикална връзка на Слънцето с центъра на Земята. Можем да различим това, което във формата на растението произхожда от духовете, обитаващи планетите, но във вертикалата се слива това, което усещаме, че произхожда от духовете на мъдростта. По подобен начин – и относно това всеки, който познава окултните факти в тази област, може да Ви даде абсолютно същата информация, – по подобен начин става така, че в областта, в която навлизаме, когато насочим поглед към Слънцето – защото там трябва да търсим нормалните духове на мъдростта, – не можем повече да различаваме диференциации. Там усещаме единство. Това, което изхожда от нормалните духове на мъдростта, за нас се слива в едно единство. И ако сега попитаме къде се изразява произхождащото от това единство на духовете на мъдростта, които обитават непосредствено Слънцето, къде се проявява то в дейността му на Земята, стигаме до една още по-обширна сфера.

Сферата на дух като този, който някога е инспирирал Буда, който следователно е духът на движението на планетата Меркурий, е все още малка по отношение на много по-обширната сфера, която в процеса на развитието на човечеството бива дирижирана от усещаната като единство духовна същност на мъдростта, която следва да бъде търсена на Слънцето. Ако се върнем назад в миналото в културата на древна Индия, ще открием, че седемте свещени Риши са говорили за това, което е трябвало да дадат на човечеството, изхождайки от окултните си основи. Те са съзнавали, че са съхранили това, което е било направлявано от духовете на движението в течение на седем дълги културни периода. И като че ли наведнъж в земното развитие е трябвало да действат седем редуващи се една след друга епохи поради факта, че поставят една до друга в един колегиум велики индивидуалности и по този начин става така, че тези седем редуващи се деятельности на духовете на движението се проявяват в това, което седемте свещени Риши са имали да кажат на човечеството, всеки един от тях, изхож-

дайки от себе си. Те не твърдят, че това, което имат да дадат, е непосредствено излияние на един дух на движението, а казват, че то е като спомен в душата на всеки един за даденото по-рано от духовете на движението. Защото висшите мъдрости, които свещените Риши дават на човечеството, са великите спомени за атлантските култури, само че приели нова форма. Обаче седемте свещени Риши същевременно казват, че над това, което имат да дадат като култури на редуващите се епохи, се намира нещо друго, което живее над нашата сфера. Свещените Риши наричат Вишвакарман това, което се намира над тяхната сфера. Следователно те загатват за нещо, намиращо се над тяхната сфера, което обхваща една по-голяма земна сфера в сравнение с тази на отделните духове на движението. Както сферите на духовете на епохата, свещените Риши загатват за културни епохи, лежащи над тези на отделните духове на движението.

След това идва културата на Заратустра, която отново сочи същото нещо, което свещените Риши са нарекли Вишвакарман. Само че Заратустра го посочва по свой начин. Нарича го Ахура Мазда. Свещените Риши, както и Заратустра, са знаели, че това, което се има предвид под Вишвакарман, представлява духът на мъдростта, който излива своите сили върху Земята и обхваща по-големи сфери от тези на отделните духове на движението. Заратустра също смята, че Ахура Мазда има по-големи сфери от духовете на движението.

Идва и египетската култура, която поради определени причини намира за необходимо да каже, че настоящето, т.е. тогавашното египетско настояще, не е пригодно да насочи поглед нагоре към слънчевия дух на мъдростта, който Заратустра е предчувствал по свой начин. Ето защо египетската култура облича своя възглед за същността на този дух в легендата, че когато е пожелал да слезе на Земята, той веднага е бил разкъсан на парчета. Озирис, който бива разкъсан от своя брат, е намек за това, за което вече са загатнали свещените индийски Риши с техния Вишвакарман. После настъпва четвъртата следатлантска културна епоха и посочва, че това, което е било загатвано

във всяка една културна епоха, благодарение на специалните условия през четвъртата културна епоха може да бъде постигнато в непосредствено съзерцание, т.е. че е дадена възможност чрез особени процеси през четвъртата следатлантска културна епоха от нея да може да бъде инспирирана една личност.

Седемте Риши загатват, че това същество съществува; Заратустра казва, че насоченият към Слънцето окултен поглед вижда това същество; египетската култура – че това същество е още така чуждо за Земята, че човекът го открива едва след смъртта; четвъртата културна епоха пък трябва да покаже, че в нашето земно развитие са настъпили условията за три години едно човешко същество да може да бъде непосредствено инспирирано от този дух на мъдростта. Благодарение на това става възможно да бъде познато, че фактически сферата на този дух на мъдростта от Слънцето е по-обхватна от сферата на духовете на движението, тъй като обхваща целия културен процес на Земята. Следователно това, което на езика на свещените индийски Риши се нарича Вишвакарман, на езика на Заратустра – Ахура Мазда, на този на египетската култура, когато действително разбираме какво се крие зад това име, Озирис, и това, което на езика на четвъртата следатлантска култура бива назовано с думата Христос, просиява и изпраща своята светлина през портала на слънчевия дух на мъдростта. Също както изобщо не съм казвал, че чрез Буда е просиял само духът на движението, така също ни най-малко не казвам, че чрез Христос е просиял единствено слънчевият дух на мъдростта. Той е порталът, за да насочи окултния поглед навън в безкрайни сфери, в които съществуват духовете от висшите йерархии, обаче входът, порталът е духът на мъдростта, слънчевият дух на мъдростта. Както Слънцето се отнася към планетите, така слънчевият дух на мъдростта се отнася към духовете на движението, които, от своя страна, се отразяват в духове като този, който инспирира Буда. Това Е. П. Блаватска е възнамерявала да изрази в добрата ѝ стара теория. На нея никога не ѝ е хрумвало да отъждествява Христос с някой от

планетарните духове на движението.

Щеше да бъде голямо отстъпничество от първоначалния дух на Теософското движение, в което господстват такива велики, верни и важни истини на окултизма, ако се бе стигнало до объркването на това, което окултизмът може да ни научи за такива духове, които достигат връхната си точка в име като Буда, за когото Е. П. Блаватска така ясно показва в простото си изложение, че той съответства на духа на Меркурий. Щеше да бъде скъсване с всички първоначални изходни точки на теософското откровение, което някога е било правилно разбирано и съгласно което никога духът на Буда нямаше да бъде сбъркан с Христовия дух, ако днес объркахме тези същества. Ако, изхождайки от основните елементи на окултното учение, не знаехме как да направим разликата между духовете, които ръководят развитието на човечеството в течение на редуващите се една след друга сфери на времето и които достигат връхната си точка в духове като Буда, и духа, за когото са загатвали всички други, също и самият Буда, който е духът на единството на земната култура, както Слънцето е единното тяло за планетарната система. И в смисъла на четвъртата следатлантска култура този единен дух трябва да бъде наречен Христос. В рамките на слънчевата система не може да се говори в обикновения смисъл за две слънца и да се каже, че Слънцето, което закрива съзвездие Овен единия път, не е същото Слънце, което закрива съзвездие Козирог друг път. Трябва да ни е ясно, че това е същото Слънце, което преминава през целия Зодиак, но че има различни планети, които минават през съзвездията на Зодиака. Обаче също така трябва да сме наясно, когато говорим за Христос, който преминава през културните сфери на цялото развитие на човечеството на Земята и е бил разпознат във всички времена от всички религии, когато тези религии са достигали своя връх. Тогава трябва да различаваме Христовия дух от духовете на отделните сфери, които намират своя връх във великите индивидуалности, както будизмът намира своя връх в Буда. Това ни показва, че в тези неща следва

да се търси обективното.

Когато западният окултист иска да обърне внимание върху този факт, той не трябва да бъде упрекван, че иска да застъпи нещо, което е нетолерантно по отношение на другите религиозни системи, тъй като духовната наука има задачата да отдаде правото на всяка една религия. При един такъв упрек не трябва да се забравя, че това, което се изисква, е вече направено от западния окултист. Нима Христовият импулс е произлязъл от Запада? Нима някой народ на Запада е родил Христовия импулс от своята народност, от своята раса? Не, той е приел Христовия импулс като импулс, който важи за цялото човечество, въпреки че що се отнася до външното му появяване, той е бил чужд на народите на Запада. С това западната култура е показала първо, че има разбиране за себеотрицанието, необходимо по отношение на собствеността. Когато Западът се отказва от духа на движението, действащ като непосредствен инспиратор от планетата Марс, когато навремето го заменя с Христовия дух, с инспиратора, който съответства на слънчевия дух на мъдростта, той извършва едно историческо, важно дело. И е неуместно, когато западът бива обвиняван от други религии в нетолерантност по този въпрос. Великите водачи на другите религии навсякъде показват, че над духовете на движението признават духа на мъдростта. Само тези, които искат да направят своя дух на движението под друго име нещо като ръководещ дух и сами не искат да предприемат стъпката да се издигнат от техния дух до духа на Слънцето, само те могат да говорят, че се проявява нетолерантност от страна на тези, които вече са проявили тази толерантност. Нека в други области бъде проявена толерантността, която Западът е проявил, като е заменил своя дух на движението с духа на мъдростта. Така с това деяние още преди възникването на Теософското движение е извършен теософският акт да се отдаде право на отделните религии, доколкото нито един отделен импулс, принадлежащ към някоя отделна група хора, не претендира да бъде Христос, а само за това, за което теософията също претендира: да се

търси импулсът, който е импулс на човечеството, за разлика от отделните религии, както е Слънчевият импулс за всички планети. Скъпи мои приятели, когато този факт е изложен толкова обективно, това става от дълбините на окултизма. И ако някой някога каже, че това представяне на Христовия импулс произтича от някакъв специален национален или народностен интерес или от интереса на Запада, това би било възможно само поради незнание на фактическите обстоятелства или тяхното изопачаване. Във всички неща важното е неподправено и смело да гледаме обективните факти в очите. Можем това само ако вникнем с поглед в дълбините на мировото развитие. Всички окултни истини в крайна сметка ни показват как става развитието на човечеството и света. Обаче трябва да имаме смелостта, а също и безпристрастието да застанем лице в лице с това развитие. Какво значение има дали имената са взети от Изтока или от Запада, дали са носени от едни или други лични духове, това не е важно за нас. Това, което действа в света, има значение за нас, него трябва да разпознаем. И духовната наука ни води натам да гледаме, да виждаме това, което действа в света. Бих могъл да кажа, че всъщност в полето на духовната наука, изхождайки от самия инстинкт, имаме възможност да намерим това, което е правилно. Не трябва постоянно да жадуваме за нови сензации, а да се стараем малко от малко да разберем това, което се крие в първите импулси на Теософското движение. Когато Е. П. Блаватска отъждествява Буда с Меркурий, тя изказва една велика истина, която ще бъде признана толкова повече, колкото повече в окултната област се разпознава връзката на Буда с Христос, както се разпознават по-добре космическите отношения, когато познаваме връзката на планетата Меркурий с неподвижната звезда Слънце. Нещата не се оставят да бъдат разклатени в основите си от предразсъдъците на хората. Те работят правилно в процеса на цивилизация само ако ги гледаме безпристрастно в очите.

Това разглеждане трябваше да бъде прибавено към казаното днес за действащите в планетите и в Слънцето духове,

защото те разпростират въздействието си върху Земята, и за много неща, които трябва да се изнасят в общодостъпни лекции, за които светът не предчувства колко дълбоко се коренят те в окултните основи. Колко дълбоко е основано отношението, което току-що бе дадено за редуващите се една след друга културни сфери, от които една намира своята връхна точка в Буда, а другата в това – наречете го както щете, – което четвъртата културна епоха нарече Христос. Доколко едното се отличава от другото, може да се научи само изхождайки от дълбините на окултизма. Но окултизмът ни засвидетелства и как, ако виждаме правилно, Космосът навсякъде ни предлага знаци за това, което говори дълбоко в нашите сърца. Така че можем да кажем, че когато се научим да познаваме писмеността, разпространена в Космоса, в звездите, когато се научим да познаваме тази писменост в тяхната подредба и движение, тогава навсякъде от Космоса ни говори това, което прониква нашите сърца с истината, любовта и благочестието, тласкащи напред развитието на човечеството от епоха към епоха.

ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Хелзинки, 14 април 1912 г.

От описанието, което можахме да направим вчера на съвместното действие на различните духове от отделните йерархии в природните царства, ни остана разглеждането на минералното царство. Спомняме си, че можахме да охарактеризираме минералното царство така, че на физическия план, във физическия свят от него съществува само физическото тяло и че, напротив, следва да търсим това, което отговаря на етерното тяло на минерала в така наречения астрален свят, астралното му тяло – в света на нисшия девакан, а същинския групов аз на минерала – на плана на висшия девакан. Така минералното царство образува една чудна противоположност на човека. Докато следваше, да кажем, че при него на физическия план действат всичките четири съставни части на неговото същество, както физическото, така и етерното и астралното му тяло и неговият аз, сякаш трябва да отделим едно от друго това, което човекът има заедно на единия план, и да кажем: при минерала следва да търсим това, което съответства на етерното тяло на човека, на астралния план, на полето на девакана – астралното му тяло, а в света на висшия девакан – груповия аз на минералите. Така, що се отнася до начина на действие на минералното царство, това, което при човека е концентрирано във физическия свят, следва да търсим разделено в различни светове. Когато отново проследим с окултния си поглед за какво действително се касае тук, се оказва следното: в смисъла на окултизма от минералното царство на физическия план трябва да търсим само това, което е физически действително възприемаемо, следователно тази част от минерала, която е възприемаема за външните сетива. Следва да сме наясно, че от минералното царство е възприемаемо първо това, което наричаме форми. Знаем – това може да бъде само засегнато тук, – че минералният свят ни се явява, поне отчасти, оформен така,

че чувстваме тези форми като нещо подходящо за естеството на минерала. Когато виждаме едно тяло, имащо формата на куб, и друго с друга форма, знаем, че тези форми не са нещо случайно, а са свързани по определен начин с природата на минерала.

Окултното изследване ни учи, че формите в минералното царство, които наричаме кристални, следва да бъдат приписани на начина на действие на духовете на формата. Именно защото окултизмът навсякъде изхожда от действителността и търси откъде произхожда едно или друго, наименованията в него се дават така, че самото име насочва към нещо характерно. Името „дух на формата“ е избрано поради факта, че в царството, което на Земята наричаме минерално, се оказват действени духовете на формата, а по-нататък действат главно техните потомци в смисъла, в който в хода на тези лекции говорихме за потомци на духовете от висшите йерархии. Ако искаме да разберем природата на минерала, следва да сме наясно, че за физическото възприятие от минерала съществуват главно формите. След това обаче има и определени сили, които се проявяват в минералното царство, например силите на електричеството, на магнетизма, сили, които правят така, че минералите да ни се явяват в определени цветове. Накратко казано, трябва да сме наясно, че всъщност от минералното царство на физическия план можем да наблюдаваме главно формата. Нека отначало не обръщаме внимание на другите качества и да разгледаме формата, която срещаме най-малкото при голяма част от минералното царство и нека сме наясно, че тази чиста форма произхожда първо от начина на действие на духовете на формата или на техните потомци.

Сега стигаме до това, което трябва да считаме за втора съставна част на едно същество от минералното царство, до така нареченото му етерно тяло. Окултният изследовател открива това, което следва да смята за етерно при минерала, не във физическия свят, а в същата област, в която трябва да търси, когато например иска да намери астралното тяло на расте-

нието или груповия аз на животните.

И вчера видяхме, че той няма нужда да прави друга подготовка в своята душа, освен необходимата, за да намери груповите азове на животните. Със същите състояния на съзнанието, с които възприема груповите азове на животните, той намира също и астралните тела на растенията и това, което лежи в основата на минералното царство като етерно тяло. Сега видяхме, че за целта трябва да стигнем с наблюдението си чак в областта на планетите от една планетарна система, т.е. при нашата планетарна система до планетите, които съществуват извън Земята. И показахме как, така да се каже, непосредствено от позициите на тези планети действат съответните сили, които се проявяват в груповите азове на животните и в астралните тела на растенията. Обаче трябва да отидем там и когато искаме да търсим това, което действа етерно в минералите. Как един минерал бива облян с жизнени сили, ни се показва едва когато отидем до онзи общ живот, който е еднакъв от Земята до другите планети от нашата планетарна система. Така следователно имаме принципа, чрез който се оживотворява минералът, не на физическия план, не трябва да го търсим в областта, която ни предлага непосредствено нашата Земя, а в жизнените потоци, които се изливат надолу от планетите. Във всеки случай този принцип е подбуден от Слънцето, но се излива директно именно от планетите и прониква живо нашата планета Земя, за да проникне с техните потомци, етерните природни духове, за които говорихме, онова, което е форма, следователно това, което е форма и има вътрешност; с други думи казано, формата на минерала, която произхожда единствено от физическия план, не е проницаема, а ни оказва съпротивление. Ако в минерала не действаше нищо друго освен това, което е действено на физическия план, от него щяхме да възприемаме само формата, но тази форма е изпълнена с вътрешност. Минералът все пак също има вътрешност, той има вътрешността на различните минерални вещества. Той има не само форма, има материя, има вещество. Когато

виждаме това вещество непосредствено във физическия свят, то във всеки случай е мъртво вещество, но за мировото пространство не е мъртво, поне за планетното пространство то е нещо, което принадлежи към неговия живот, което се отделя от живота на планетарната система. Както човешкият или животинският организъм отделя, да кажем, също и твърди продукти, ноктите например, така се отделя минералното вещество. Обаче действащите сили, чрез които то бива отделено, не трябва да се търсят на самата Земя и затова за нея те ни се явяват мъртви. Тези жизнени потоци, жизнените сили, етерно естество следва да бъде търсено като изливащо се надолу от отделните планети. И както при разглеждането на груповите азове на животните можахме да кажем, че те всъщност създават само общи форми, които биват доразвити, така също трябва да кажем и че жизнените потоци, които се изливат надолу от различните планети и проникват Земята от всички страни, създават за минералите не формите, защото те са създадени от духовете на формата, а тези течения проникват минералите с вътрешност. Но най-напред така, че тази вътрешност дава определени главни типове, главни вътрешности, главни вещества, като всяко едно от тях е свързано с определен поток, който излиза от дадена планета. Но поради това, че минералите вече са придобили твърда форма, в минералното царство от планетите не се създават променливи типове, а типове от един вид. И след това чрез различните позиции на планетите, както обясних вчера за груповите души на животните, освен главните типове, освен главните вещества биват създадени и други типове, вторични вещества, които отново зависят от констелацията на отделните планети. Но това, което планетите създават чрез първоначалното си естество, се изразява в основните вещества в земния организъм. Следователно в него имаме определени основни минерални вещества, за които можем да кажем, че тук имаме субстанция, която е такава, каквато е, благодарение на факта, че е проникната с етерния поток, идващ от една планета, а друго вещество е проникнато от етерния поток

от друга планета.

Така че следва да припишем естеството на минералните вещества на дейности, съществуващи в планетарната система, на дейности, които се проявяват като етерни потоци в земния организъм. И затова окултните школи, които трябва да изследват такива въпроси, са свързали главните вещества на нашия земен организъм с планетите така, че са назвали веществата, произведени напълно непосредствено – не чрез констелацията, а чрез главната дейност на планетата – със същите или с подобни имена като планетите или най-малкото са ги свързали със съответните планети, а именно така, че действително е било спазено окултното наблюдение. Да вземем в рамките на нашата планетарна система планетата Сатурн. С потока, който прониква Земята непосредствено от него, е свързано веществото, което наричаме олово. Следователно в оловото имаме основно вещество, което е вътрешно оживено от Сатурн. От Юпитер имаме като главно вещество калая, от Марс – желязото, а от Венера, имаме предвид в окултен смисъл – медта. При Меркурий трябва да имаме предвид, че по-късно той е бил бъркан с Венера. Това, което е произвела жизнената дейност на Меркурий в смисъла на истинското окултно наименование, това, което е произвела жизнената дейност на тази планета като вещество, прониквайки земния организъм, показва още повече подобие с планетата, благодарение на по-голямата близост, защото Меркурий се намира по-близо до Земята от другите планети. Ето защо на веществото, произведено от неговия жизнен поток, е дадено същото име* като на планетата. Това са главните субстанции, които в етерното си тяло са свързани със съответните планети от планетарната система. И ако си припомним как трябваше да говорим за това, което въобще действа от планетарната система по отношение на груповите души на животните, по отношение на астралните тела на

---

*Mercur на немски означава едновременно и планетата Меркурий, и живак – бел. пр.

растенията, винаги ставаше дума за същества, които действат върху Земята в своята цялост от планетите от планетарната система. Така отново следва да причислим към сферата на духовете на движението това, което прониква етерно минералните субстанции.

Трябва да се издигнем само с един свят по-нагоре, ако искаме да разгледаме това, което принадлежи към минералното царство като астрално тяло. В целия смисъл на нашето разглеждане ще Ви е ясно, че както трябваше да се издигнем от астралното тяло на растенията до техния групов аз, от планетите до Слънцето, до неподвижната звезда, така също, когато преминаваме от етерното към астралното тяло при минералното царство, отново трябва да се издигнем до неподвижната звезда. Тоест можем да разберем, че окултният поглед ни казва, че астралното естество на минерала действа в редицата същества от йерархиите, изхождайки от възприемаемото непосредствено от Слънцето, от това, което наричаме духове на мъдростта или което е свързано с тяхната сфера. Следователно тук трябва да включим и всички потомци на духовете на мъдростта. Действащото в минерала се показва на окултното изследване отделено, извън минерала. Но се показва така, че във всеки случай животът, който сега бе описан като намиращ се в минерала, като етерно естество на минерала, е натикан вътре в него от отвън. Докато, да кажем, астралното тяло при човека или животното задържа здраво етерното тяло от отвътре, при минерала етерното тяло е сякаш притиснато от астралното тяло, което се намира извън минерала, а не стегнато вътре както при човека или животното. Когато разглеждаме връзката на астралното тяло на човека с етерното му тяло, бихме могли да кажем, че това, което действа като етерно тяло, бива задържано заедно чрез привличащи сили, а при минерала положението е такова, че етерното тяло бива избутвано чрез сили от отвън, така че следователно във формата на минерала чрез астрални действени сили бива натиквано навътре съдържанието, вътрешността, които се изразяват чрез етерния

поток. Минералът бива задържан ведно от отвън, а именно благодарение на факта, че по отношение на това избутване той се определя от различните позиции, които Слънцето има спрямо Земята. Бихме могли да кажем, че от точката, от която Слънцето огрява Земята, етерната субстанция бива натикана вътре в минерала. Докато следователно това етерно вещество е управлявано от планетата, то бива втиквано вътре и задържано ведно в минерала или кристала от Слънцето, от силите, принадлежащи на сферата на духовете на мъдростта.

Но сега се показва нещо много забележително. Когато изследваме окултно въздействието, което се упражнява върху минералите като астрална сила от Слънцето, ние познаваме най-ясно именно по тази точка един извънредно важен факт: тук се научаваме да познаваме, че докато всички етерни сили, които действат върху минералите и всъщност образуват техните основни вещества, произхождат от планетите, от Слънцето върху Земята също се изливат такива етерни потоци. Следователно, докато за нормалното образуване на минералите веществено-етерният елемент идва от планетите и само етерната субстанция бива сбита ведно, натиквана от отвън чрез силите, произхождащи от Слънцето, положението все пак не е таково, че от Слънцето върху Земята да не слизат никакви етерни потоци, а от него върху Земята действително се излива такова течение. Откъде идва това? Защо от Слънцето върху Земята се излива етерен поток, който сякаш може да оживи вътрешно минерала? Защо става така?

Това се случва поради причината, че тук действа нещо,

което нарекох луциферически принцип. Духовете от редицата на йерархиите, на висшите йерархии, които действат астрално върху минералите – както току-що споменахме, – са духовете на мъдростта, докато духовете на движението действат етерно. Съществуват обаче такива духове на мъдростта, действащи от Слънцето, които са изминали нормалния си процес на развитие. Както току-що бе описано, те действат астрално върху минералния елемент. Има обаче и духове на мъдростта, които са станали луциферически. Можаме да наречем това преминаване на нормални духовни същества в категорията на луциферическите същества нещо като разбунтуване във Вселената. Този бунт е предизвикан от факта, че определени духове от дадена йерархическата степен въстават срещу своите себеподобни и така им противодействат, действат в обратна на тях посока. Това възпротивяване се получава, защото те не участват в развитието, а вършат нещо друго. Те просто изостават на една предишна степен така, както в собствената си душа изживяваме, че искаме да вървим напред, обаче представите и навиците, които сме придобили, не ни пускат, защото и те искат да съществуват. Нашите навици често пъти са бунтовници срещу това, което сме придобили в един нов стадий от живота. Така духовните същества, които са изостанали на предишна степен, са бунтовниците във Вселената. Луциферическите духове, духовете на мъдростта от втората йерархия, които не са изминали нормалната си еволюция, вместо да изпращат от Слънцето астрални потоци върху минералите, сега изливат етерни течения върху Земята. Чрез това обаче става така, че се образува определено основно минерално вещество, което получава своята вътрешност директно от Слънцето. Следователно тази основна субстанция получава своята вътрешност не от планетите, а от Слънцето, и това е златото. Затова окултистът е причислил златото направо към Слънцето. Златото е това луциферическо минерално вещество, което по отношение на вътрешността си не е породено етерно от планетите, а от Слънцето. Ето защо този метал е в известен смисъл нещо

по-различно от останалите метали.

Сега можете лесно да разберете, че поради факта, че етерните потоци идват от Слънцето и предизвикват нещо, което в рамките на Земята представлява всъщност бунтовнически принцип, е нарушено равновесието на Земята. Равновесието на Земята по отношение на минералното царство щеше да е налице, ако всички етерни влияния идваха от планетите, а само астралните влияния – от Слънцето. Но ето че от Слънцето също идват директни етерни влияния, които нарушават равновесието. То е трябвало да бъде отново възстановено от мъдрите водачи на света. Земята не е можела да осъществи своята еволюция в такова състояние. Съвместното действие на йерархиите е трябвало да стане така, че отново да бъде създадено равновесие. На по-силните луциферически етерни сили е трябвало да бъдат противопоставени сили, които да парализират по определен начин това въздействие, да го премахнат. Това е могло да стане само благодарение на факта, че на етерния поток, идващ от Слънцето, е било противопоставено друго течение, което влиза във взаимодействие с него и уравновесява неговите влияния по определен начин. Следователно, докато някои духове на мъдростта се оказват луциферически и изпращат етерни потоци от Слънцето в земното минерално царство, други духове се погрижват на тези течения да бъдат противопоставени други потоци. Тези противоположни течения, които отново възстановяват равновесието, биват създадени благодарение на това, че от нарушеното равновесие на веществото на Земята се отделя една част и така бива създадена земната Луна, която се върти около нея. По този начин срещу етерните потоци от Слънцето идват етерните течения, които се излъчват от Луната и се изливат върху Земята от една напълно друга страна, като отново възстановяват баланса. Понеже луциферически духове на мъдростта са получили на Слънцето възможността да изпращат етерни течения, други духове на мъдростта е трябвало да се откажат да действат от Слънцето, като се съгласят да използват своите сили за възстановяване

на равновесието. Тоест на Луната бива основана една мирова колония, една планетарна колония, от която се изливат етерни потоци към Земята, така че е било създадено едно вещество, което е трябвало да се намира в Земята, за да бъде отслабена пряката сила на златото. Това става благодарение на факта, че Луната бива отделена от Земята. И от духовете на мъдростта, които отделят Луната и стават противници на луциферическите духове от Слънцето, върху Земята се изливат етерните сили, които водят до образуването на среброто като вещество. Оттук виждате, че във Вселената, в Космоса определени неща действат така, че Вселената не може да бъде разбрана с помощта на определена схема, а особеното е, че навсякъде тази схема бива нарушавана. Ако някой иска да твърди схематично, че всички етерни сили за минералите идват от планетите, той ще бъде в грешка. Защото в действителност от други страни идват други два етерни потока – единият от Слънцето, а другият – от Луната, и чрез това по друг начин биват създадени две основни вещества.

Ако искаме да онагледим как току-що разказаното се изразява външно във Вселената, можем да изберем следния път: първо следва да си изясним какво всъщност представлява това, което виждаме, когато гледаме нагоре към Слънцето. Преди няколко дни показахме, че през собствено развитие на неподвижната звезда преминават само духовете от висшите йерархии до духовете на мъдростта. Така че можем да кажем: когато насочим поглед навън към една неподвижна звезда, това, което се намира в нея, е всъщност веществено съдържание на духовете на мъдростта. Това е истинското съдържание на неподвижната звезда. Да, човек може да си създаде представа какво представлява това вещество на духовете на мъдростта само ако вземе това, което е налично в самия него най-малкото като образ на тази субстанция. Кое в самите нас, в човека, в човешката душа е образ на веществото на духовете на мъдростта? Нашите мисли. Обаче ние не виждаме мислите си с физическите си очи. Това е същественото, че също и не-

подвижните звезди, доколкото са арена на същинските духове на мъдростта, не могат да се видят с физическите очи. Тук се намираме в една точка, в която отново можем да обърнем вниманието върху нещо извънредно важно, което срещаме в религиозните документи, изградени въз основа на окултизма. Знаете, че в библейския документ за сътворението хората са създадени по един твърде особен начин. Там ни се казва, че Луцифер пристъпва към Ева и ѝ казва, че ако направи това, което той иска, ще ѝ се отворят очите. Който познава оригиналния текст, няма да побърза да даде просто някакво символично обяснение. Защото това, което в Библията се разбира под добро или зло, не се отнася до моралното добро или зло – то принадлежи към една свършено друга история от културното развитие. Това, което в Библията се нарича добро и зло, е нещо, което се вижда външно, следователно нещо, което не се вижда духовно-душевно, а със сетивните очи. „Очите ви ще се отворят!“ По-рано те са били отворени. Тези думи трябва да се разбират буквално. Преди Луцифер да пристъпи към хората и да ги изкуши, човекът е можел да гледа навън: той е виждал неподвижните звезди с едно първично, отредено на човека ясновидство, но виждането му е било такова, че е виждал веществото на неподвижните звезди като субстанцията на духовете на мъдростта, виждал ги е духовно. И той започва да ги вижда физически, т.е. светлината се явява пред неговите физически очи едва когато той самият се поддава на изкушението на Луцифер.

Тоест така, както неподвижните звезди са управлявани първо от духовете на мъдростта, те не са видими физически, не разпространяват физическа светлина. Физическа светлина може да се разпространява само когато в основата се намира нещо, което служи за носител на светлината, когато светлината е сякаш пленена от някакъв носител. За да може една неподвижна звезда да стане видима, е необходимо и нещо друго, освен действието на духовните същества на мъдростта в неподвижната звезда. За целта е необходимо в неподвижната

звезда да действат луциферически духове, които се бунтуват срещу чистата субстанция на мъдростта, които я проникват със своя принцип. И така видимото само духовно в неподвижната звезда, е примесено с разбунтувалото се срещу тази чисто духовна видимост като луциферически елемент в неподвижната звезда, което изнася светлината до физическо явление. Неподвижната звезда нямаше да е видима, ако наред с нормално напредналите духове на мъдростта в нея нямаше и такива, които не са достигнали целта на своето развитие, които са изостанали на по-нисша степен – или на степента на духовете на движението, или на тази на духовете на формата. Изостаналите духове на мъдростта, които не са постигнали целта на развитието си, тях следва да признаем за носители на светлината в лишената от физическа светлина духовна субстанция на неподвижните звезди. И сега, когато сме наясно, че от неподвижните звезди, следователно също и от нашето Слънце, физическа светлина ни се изпраща всъщност затова, защото към нормалните духове на мъдростта се прибавят и изостаналите такива и стават носители на светлината, Луцифер Фосфорос, сега ще ни стане ясно и че същата причина, която прави Слънцето видимо, която ни изпраща светлина от неподвижната звезда, е същата, която изпраща етерните жизнени потоци към Земята и произвежда златото. Ето защо е било необходимо именно от Луната да противодействат другите сили, които окултният поглед възприема като етерни потоци и които довеждат до среброто. Но щом действително има духове на мъдростта, които противопоставят Луната на Слънцето, за да създадат уравновесяване, следва да си кажем, че духовете на мъдростта, които се намират на Луната, не могат да светят, защото духовете на мъдростта не светят. Затова, когато окултният поглед търси духовете на Луната, той не ги открива светещи. Обаче духовете на мъдростта, които са основали колония на Луната, трябва да изключат луциферическите духове именно от Луната, иначе не би могло да се поддържа никакъв баланс.

Ето защо от Луната не може да се излива никаква собст-

вена физическа светлина, а се отразява само светлината, идваща от Слънцето. На Луната са се пожертвали и са се настанили напълно нормални духове на мъдростта, за да снабдяват оттам Земята с необходимите потоци, които да поддържат равновесието срещу луциферическите потоци, идващи от Слънцето. Ето защо от Луната е изключена собствената светлина. И сега не е трудно да видим във външното състояние на нещата, които срещаме във физическия свят, символ на дълбока окултна взаимовръзка. От Слънцето към нас идва собствената му светлина, а от Луната не. И отразената светлина, която идва от Луната и на която носител е Луцифер, Луцифер Фосфорос ни показва, че тази светлина е изключена от Луната. Това, което представлява Луцифер, може да ни се яви в един образ, в една майя от Луната само благодарение на факта, че се отразява слънчевата светлина. Следователно, когато например лунният сърп отразява слънчева светлина, тогава на самата Луна няма никакви луциферически духове на мъдростта, а това, което се излива от Слънцето от луциферическите духове на мъдростта, се отразява като светлина. Когато насочим окултен поглед нагоре към Луната, изчезва това, което вижда физическият поглед, изчезва светещият лунен сърп, защото той съществува само за физическите очи. Обаче на мястото, на което се намира лунният сърп, на окултния поглед се показва действителната същност, стояща в основата на светлината в Космоса, показва ни се образът на Луцифер, но като отразен такъв. Представете си значи образа на Луцифер за окултния поглед, поставен на мястото на лунния сърп – тогава трябва да кажете, че Луната дължи своето възникване на обстоятелството, че нормални духове на мъдростта са се отказали от обиталището си на Слънцето, преместили са го в колонията на Луната и обуздават излъчващото се от луциферическите духове. Ето защо за окултния поглед духът на мъдростта се показва тук, над лунния сърп, като държач луциферическия принцип в подчинение. Като добър дух на мъдростта, който обуздава луциферическия принцип под себе си, така окулт-

ният факт се представя символично пред имагинацията. Ето защо окултистите са поставили една фигура, един образ, който обикновено се схваща като главен вестител на по-висшия дух на мъдростта, който укротява Луцифер, и вместо лунния сърп е поставен Луцифер, който бива окован, обуздан. Това е един окултен образ. Сред нашите окултни картини¹⁴ ще намерите също и такава, която представя как архангелът обуздава Луцифер. Това насочва към дълбоки окултни тайни. Явяващото се външно в майята, трябва всъщност да се припише на съвместното действие на духовете от йерархиите. Когато виждаме лунния сърп с физически очи, сияещ в сребристо, често в тъмната част над него може да се види нещо като сянка. Тогава пред окултния поглед лунният сърп се превръща в живо същество с обуздаващия дух над него, който възстановява равновесието от мястото си на Луната. Следователно виждате, че за да бъде произведен един такъв феномен като нашата земна Луна, в Космоса е нужно да бъдат направени множество подготовки. Съвместното действие на различните йерархии в Космоса е нещо много сложно и дори и в много по-дълъг курс лекции бихме могли само да загатнем за него. Можем да изясним само принципа как духовните йерархии действат съвместно.

Моля запомнете тази мисъл, която току-що бе спомената във връзка с астралното тяло на минералите. Сега следва да разгледаме и техния групов аз. Когато го обгърнем с поглед, той трябва да бъде търсен в един още по-висш свръхсетивен свят, т.е. в свят, който не откриваме в областите, в които се намират груповите азове на животните или на растенията. Затова не можем да открием груповия аз на минералите на Слънцето. Но къде се показва той за окултния поглед?

Виждате ли, особеното е, че когато излезем в мировото пространство, груповият аз на минералите всъщност не свършва никъде, че той се намира в цялото обширно мирово пространство и действа оттам. Тук стигаме дотам да разберем, че следва да търсим груповия аз на минералите извън планетарната система, следва да го считаме за нещо, което въздейст-

ва в планетарната система от отвън. Този факт съвпада също и с това, което знаете от Хрониката Акаша: че непосредствено по-висшата класа същества след духовете на мъдростта са духовете на волята или престолите, които принадлежат към първата йерархия, но техните потомци не стоят толкова високо, за да се числят към първата йерархия. Духовете на волята или техните потомци дават това, което води до груповите азове на минералите и което всъщност действа в планетарната система от отвън. Това съвпада също и с факта, че образуването на планетарната система започва още с изливането на собствената субстанция на духовете на волята, а именно с образуването на стария Сатурн, който е породен от тях. Както някога тези духове изграждат от Вселената първото въплъщение на нашата Земя, така те продължават да работят по същия начин и сега. Ние можем да видим духовете на волята само поради това, че когато стават луциферически духове, те се показват по определен начин в явленията, които откриваме като метеори в областта на Земята и които сякаш идват от мировото пространство. Космическият произход, извънземният произход на това, за което става дума, ни се разкрива благодарение на факта, че когато действат духовете на волята, те се комбинират много лесно с това, което действа в планетарната система като кометни и метеорни същества, като кометен и метеорен живот.

Показахме какъв смисъл има този живот в рамките на планетарната система. Като загатване бих искал най-малкото да отбележа, че кометата фактически е нещо, което влиза от отвън в планетарната система, което обаче се присъединява по определен начин към минералния елемент. Преминавайки през планетарната система, към нея се присъединява това, което също произхожда от духовете на волята, а именно минералното царство. И последствието може да бъде, че когато кометата преминава през планетарната система, към нея се присъединява минерално вещество, което след това бива привлечено от Земята и пада върху нея. Естествено, това не е кометата, а то по-скоро обявява приближаването си към Зе-

мята чрез метеорни тела, падащи върху нея. Нещата са напълно обективни и ако при едно разглеждане се установяват известни противоречия с описаното по-рано, винаги следва да очакваме, че тези противоречия ще се разрешат просто, ако действително се вземе под внимание всичко, за което става дума. Това беше само загатване, което трябваше да покаже, че в планетарната система действително си имаме работа с неща, които въздействат от Космоса. Груповите души на минералите действат под формата на лъчи от вън навътре. И тъй като пространството ни предлага от различните си страни различни начини на действие, тъй като то не е еднообразно пространство, груповите души на минералите, които принадлежат към областта на духовете на волята, изпращат своите лъчи от различните страни по най-различен начин. Благодарение на сътрудничеството на това, което идва от планетите за минералите, което идва от Слънцето и се излива от Вселената в най-различни посоки, благодарение на всичко това се създава възможност да се образуват не само основните типове, за които днес споменахме, че съществуват в минералното царство, а също и всевъзможни други форми и всякакъв вид различно модифицирани субстанции в минералното царство. Какво вещество показва даден минерал, зависи от това по какъв начин силите, действащи от планетите, са повлияни отново от други сили, които се вливат в Земята или астрално от Слънцето, или от мировото пространство в различни посоки. По този начин може да бъде разбрано цялото разнообразие на минералното царство.

Когато разглеждаме нашия днешен Сатурн, за окултния поглед той се представя най-напред като най-външна планета от нашата планетарна система. Защо? Защото всъщност Сатурн като планета точно както стария Сатурн, който е първото проследимо за нас възплъщение на нашето земно състояние, е породен съвместно от външните потоци, идващи от мировото пространство в планетарната ни система. И ако можехме да наблюдаваме Сатурн в едно много ранно състояние на земното

ни развитие, щяхме да видим, че той има в орбитата си нещо като ядро и нещо като опашка на комета, която се простира в мировите далнини. За много далечните минали времена Сатурн би се показал с ядро и истинска опашка на комета, простираща се в далнините. Тоест в много далечното минало на нашата Земя Сатурн би се показал като комета, движеща се по орбитата на Сатурн с опашка, насочена навън.

Такъв е бил той в миналото, така го показват фактите от Хрониката Акаша. Опашката на стария Сатурн е заемала най-различни посоки навън в пространството, съответстващи на потоците, идващи от мировото пространство, направлявани от духовете на волята, които представляват груповите души на минералите. В по-късно време, когато планетарната система бива затворена в себе си от другите йерархии, това, което иначе излиза в мировото пространство, се свива така, че опашката се превръща в затворен пръстен. Тя се оформя в пръстен поради привличането от планетарната система. Пред окултния поглед пръстенът на Сатурн не е нищо друго освен точно същото явление, което представлява опашката на комета. Ако можехте да вземете пръстена на Сатурн, който го заобикаля, и да го раз-

късате, щяхте да имате опашката на комета (виж рисунката).

Следователно имаме възможността да погледнем в миналото и да видим вливането на груповите души на минералите в нашата планетарна система. Тук отново отделните позиции са ни дадени главно от зодиакалните знаци. За отбелязване е, че двете най-външни планети, които физическата астрономия числи към нашата слънчева система, Уран и Нептун, първоначално не са принадлежали към нея, а са се присъединили много по-късно, като са влезли в нейната сфера на привличане. Тогава те са станали партньори на останалите ни планети и са останали в слънчевата система. Следователно те могат да бъдат зачислени към нашата система не в същия смисъл както другите планети, започвайки от Сатурн, които принадлежат на нашата система от самото начало. Така, когато разглеждаме Сатурн особено в старата му форма, следва да виждаме в него планета, която, докато изпраща към нашата Земя етерния поток, излизащ от неговия център, създава – можем дори да кажем – веществото на оловото. Същевременно обаче виждаме как в Земята се вливат груповите души на минералите, как те биват уловени, като върху тях се упражнява привличаща сила от Слънцето, от което се излива астралното тяло на минерала. От Слънцето навън в пространството се излива астралното тяло на минерала, а от мировото пространство се излъчва груповият аз на минерала. Когато тези потоци се обединят, се поражда нещо, което се изразява модифицирано като в едно оплождане на груповия аз с астралното тяло и само благодарение на това минералът достига своята завършеност.

По този начин, връщайки се още веднъж към кометите, следва да виждаме в тях и нещо, което всъщност се излива от мировото пространство с подобен вид същност като тази на груповите души на минералите. Груповите души на минералите принадлежат към областта на духовете на волята. Над тях се намират съществата, които стоят най-вече в основата на кометния живот. Но навсякъде има луциферически същества, също и вътре в кометите, които се намират на степената на

престолите, но не на тази на серафимите или херувимите. Ето защо кометата придобива минерално естество, явява се като минерална намеса в планетарната система и, с други думи, в кометите следва да виждаме небесни тела, които влетяват от Космоса по време, когато планетарната система вече е била образувана, и затова не стигат така далече, както телата вътре в самата планетарна система, а остават на една значително по-ранна степен.

Сега би било твърде примамливо да проследим как се формират в развитието на света чрез съвместното действие на духовете от йерархиите в една система с неподвижна звезда, как ни се явяват всъщност самите тези духове, когато насочим поглед навън към мировите мъглявини и към далечни неподвижни звезди. Накъдето и да насочим окултния поглед към някоя неподвижна звезда, навсякъде срещаме първо нормални духове на мъдростта. Цялото небе би останало невидимо за физическите очи и би било видимо само за едно ясновидско съзнание, ако действаша само духовете на мъдростта. Но навсякъде към нормалните духове на мъдростта са примесени луциферически духове, които внасят физическа собствена светлина в света на неподвижните звезди. Когато нощното звездно небе свети срещу нас, всъщност от безброй точки действа Фосфорос и навсякъде във Вселената откриваме възможността да бъдат създавани форми само чрез взаимодействието на противоположности, чрез съвместното действие на нормалните духове на йерархиите и тези, които са станали бунтовници, т.е. са изостанали назад в развитието си. Звездното небе е неосветено за физическите очи, но е видимо за духовните очи благодарение на нормалните духове на мъдростта. То става светещо за физическите очи, разкрива се в майя от Луцифер или от луциферическите духове, които действат и трябва да действат навсякъде.

Така, скъпи мои приятели, видяхме нещо забележително, нещо чудно също и в минералното царство. Днес уловихме Луната като арена, от която действа един дух на мъдростта,

който обуздава Луцифер, защото е трябвало да се създаде място, от което да може да бъде възстановено равновесието по отношение на луциферическото въздействие. Какво значение има това за човека? Видяхме как при него всичко е събрано на физическия план, всичките му съставни части, които при минерала са сякаш разпределени в различните светове. Открихме групови души на минералите, растенията, животните. Съществува ли и за човека нещо като групова душа? О, да! Груповите души на минералите откриваме в царството на духовете на волята, на престолите, груповите души на растенията – в сферата на духовете на мъдростта, тези на животните – в сферата на духовете на движението. Обаче човекът е получил груповата си душа така, че с вдъхването на неговия аз първоначално му е дадена групова душа като еманация на духовете на формата. Тази групова душа на човека е била предназначена първоначално от духовете на формата да бъде една единна душа в цялото човечество. И това, което я диференцира, което я разделя на такива различия, не се явява различията на расите, различията на племената, а става чрез действието на другите духове. Вчера можахме да загатнем нещо по въпроса. Човекът е създаден като единство по лицето на Земята, чрез което е трябвало да се прояви общият, първичният аз на човешките като една групова душа, която живее във всички хора и която е слязла именно до физическия план. Така както за минералите от духовете на формата може да бъде създадена само външната форма, така от същите тези духове за човека е създаден груповият аз, който след това бива диференциран от другите същества от различните йерархии. Но това, което е създадено като баланс за минералното царство чрез образуването на Луната, е създадено също и за човека, и то така, че докато за минералното царство е налице също и физическото изравняване, за човека точно по същия начин е налице един лунен принцип, който действа срещу луциферическото влияние върху човешката природа така, както в минералното царство срещу луциферическия принцип действа тъмният лу-

нен принцип. Така както в минералното царство от Луната е дейно нещо, което задържа равновесието на изливащия се от Слънцето луциферически принцип, така и от Луната действа един духовен лунен принцип срещу изкушението на Луцифер, което е насочено срещу хората в хода на Земяното развитие. И, както видяхме, всички планети, всички небесни тела се намират във връзка със същества от висшите йерархии. Същото е и с Луната. Духовете на мъдростта основават колония на Луната, за да спасят равновесието и така и от посоката на Луната върху човека действат уравновесяващи духове срещу Луцифер, който се приближава към човека като изкушител, и точно както разпространява светлината, той внася и своите духовни принципи в човешките души. Така че с това можем да посочим Луната като носител на противника на Луцифер, като обиталище на тъмните духове, които обаче трябва да са там, за да се поддържа равновесието на напирещите носители на светлината, които са същевременно духовете изкушители на човечеството. Всъщност тайната на Луната и нейният духовен принцип биват разкрити на човечеството в еврейската древност и това, което открихме физически в Луната, в духовния си аспект представлява това, което еврейската древност е нарекла принципа на Яхве. Така Луната е обозначена като изходна точка на действащите сили на противника на Луцифер върху човека. Яхве или Йехова е противникът на Луцифер. Древноеврейското тайно учение гледа към Слънцето и си казва: „В Слънцето действат невидимите духове на мъдростта, които са видими само за духовните, но не и за физическите.“ За физическия поглед от Слънцето лъчезари принципът на Луцифер. Това, което може да се види външно като слънчев принцип, е Луцифер, обаче вътре в него действа, изпълнено с тайнственост, невидимо за физическия поглед, всичко, което е постижимо чрез духовете на мъдростта, които създават портала за целта. Един от духовете на мъдростта се е пожегвал и се е отделил, заемайки своето място на Луната, за да действа оттам така, че да бъде обуздана светлината, но също и да бъде

заличена духовната дейност на Луцифер. Еврейската древност е виждала в Яхве или Йехова пратеник на онези истински, възвишени духовни същества, към които се отваря погледът чрез духовете на мъдростта, когато се гледа духовно към Слънцето. Яхве трябва да действа от Луната дотогава – това с право си е представяла еврейската древност, – докато хората узреят да предчувстват отначало поне вътрешно, да почувстват това, което човечеството ще вижда и ще познае постепенно в по-нататъшния ход на развитието си: че от Слънцето идва не само физическото естество на Луцифер, а от него става разпространението на това, на което духовете на мъдростта са портал.

Така на еврейската древност в лицето на Яхве се явява това, което е подобно на духовете на мъдростта, намиращи се на Слънцето, и можем да кажем, че както слънчевата светлина се отразява от Луната в пространството, така за действителните познавачи на еврейската древност Яхве представлява отражение на онова духовно същество, което някога, когато хората ще са узрели, ще лъчезари от Слънцето, явяването на което са предсказали свещените индийски Риши, Заратустра и поклонниците на Озирис. Както в пространството слънчевата светлина се отразява от Луната, така в Яхве или Йехова се показва като в отражение принципът на Слънчевия дух, когото можете да назовете с каквото име искате: с името Вишвакарман, както са го наричали древните индийци, Ахура Мазда, както го нарича Заратустра, Озирис, както го наричат древните египтяни, или с името Христос, както го е нарекъл четвъртият следатлантски културен период. Това е езотеричното схващане за Яхве: той е отразеният от лунния принцип и понеже е отразен във времето, предварително предсказаният Христос. Ето защо също и в Евангелието на Йоан срещаме едно място, което иначе не може да бъде разбрано никога, там, където се казва, че Мойсей говори за Христос¹⁵. В действителност става дума за Яхве, обаче това е Христос, който е бил предизвестен. Обръща се внимание на мястото, на което се говори за Яхве, защото с това носителят на Христос посочва факта, че Яхве е

само предизвестеният в миналото Христос.

Така виждаме как тези неща се съгласуват в самите себе си и как днешното разглеждане се свързва с вчерашното, как от сега нататък в това, което наричаме външна светлина и нейния носител, трябва да виждаме нещо, което се бори с един духовен принцип, който се намира в нормалната точка на своето развитие и който ни се явява като духовен център на нашата планетарна система, както описахме вчера и днес. Тук важното са не имената, а да познаем цялото значение на този принцип. Трябва да познаем, че в духовната област говорим за Христос, така както във физическата област – за Слънцето; че в духовната област говорим за планетарната система и за планетите така, както в развитието на земната култура – за принципа на Буда. Тук отново имате една точка, в която намирате едно от най-важните откровения, срещащи се при Е. П. Блаватска. Какви велики откровения има в „Тайната доктрина“, можете да видите също и от това как Блаватска третира въпроса за понятието за Яхве. Не трябва да се отдръпваме от това или да мислим, че нещата не са коректни, защото тя има определена антипатия към Христос и Яхве. Но въпреки това истината проличава през нейните думи и характеристиката на Яхве като Бог на Луната¹⁶ и описанието, че Луцифер е неговият противник, се оказва нещо, което представлява пречупен израз на истината. И описанието, дадено при Е. П. Блаватска от инспирацията, получава при нея само субективна окраска, защото тя е имала чувството, че всъщност Луцифер е добро божество. Тя го чувства като такова, в известен смисъл го предпочита пред Бога на Луната, защото за нея Луцифер представлява слънчев Бог. Той действително е такъв, обаче ние трябваше да покажем истинската връзка, за да можем да разберем израза, който се е употребявал по-рано: Христос е истинският Луцифер. „Christus verus Luciferus.“ Днес това вече не ни звучи добре. Но навремето все още е звучало добре, когато хората са знаели от древните тайни учения, че във външната физическа светлина се проявява Луцифер, носителят на светлината, но

когато проникнем през физическата светлина до духовете на мъдростта, до духовната светлина, тогава стигаме до нейния носител: *Christus verus Luciferus*.

Мисля, скъпи мои приятели, че въпреки цялото несъвършенство, с което можа да бъде изложена тази тема, все пак пред Вашите души застана това, което винаги искаме да постигнем в областта на духовната наука: разглеждането на всяка една тема да ни води дотам да погледнем от сетивния в духовния свят. При небесните тела, които ни светят от мировото пространство като отпечатъци на мировите чудеса, това е особено трудно в много отношения, защото в небесните тела имаме сложно взаимодействие на различните йерархии и защото всичко, което става в мировото пространство, можем да разберем само когато зад всяка материя, дори зад материята на светлината, откриваме духа или духовете. Зад целия този духовен живот се намира универсалният, божественият живот на Отца. Този вездесъщ живот, който действа навсякъде и постоянно, преди да стигне до израз във физическата област, се разчленява на множество светове от духовни йерархии. Ние обаче насочваме поглед към тези светове и виждаме в тях това, което стои в основата на чудесата на небето и действа надолу чак в нашите природни царства. Защото също и в природните ни царства се показват самите йерархии или техните потомци. Когато насочим поглед в небесното пространство така, чрез едно такова разглеждане може да добием също и морално впечатление, което следва да се състои в това, че когато се оставим на влиянието на мощните въздействия на йерархиите от небесното пространство, биваме откъснати от страстите, от инстинктите, желанията, представите, които кара да съзряят физическият земен живот. Те са главно тези, които запращат в земното развитие това, което разединява хората, което прави хората по лицето на Земята противници и привърженици на най-различни течения. Стигаме до свобода в един по-висш морален смисъл, когато поне за кратко се откъснем от разглеждането на земното и наблюдаваме световите на духовете в миро-

вото пространство. Там се освобождаваме от това, което иначе действа в нашите егоистични инстинкти, които са причина за всички земни борби и за всички земни дребнавости. Ето защо най-сигурното средство за постигане на висшите идеали на антропософския живот е от време на време да насочваме поглед към звездните светове и техните духовни ръководители и водачи, йерархиите. Когато, както опитахме вчера, изследваме културните течения и значението на инспириращите духове на религиите, а също и носителите на мъдростта за човечеството, ще ни мине желанието да водим борба на Земята като последователи на отделни системи. Няма да се придържаме към имена, нито към изповедания на отделни групи хора по Земята. Когато хората потърсят познания там, накъдето могат да се насочат погледите на всички хора на Земята и където ще намерят общи познания – познания, които обединяват, а не разединяват, – когато хората действително проникнат до това, което като небесен език изговаря, изказва значението на различните основатели на религии и инспиратори на човечеството, тогава ще може да настъпи духовно-научният идеал на едно толерантно и безпристрастно разглеждане на всички религии и светогледи. Хората вече няма постоянно да се карат, ако не претендират за един или друг носител на религиозни или други културни течения за дадена група, а ако потърсят произхода на тези носители навън в небесното пространство. В този смисъл едно такова разглеждане също може да придобие голямо морално значение, като вместо неща, които внасят на Земята раздвоение и дисхармония, бъдат въдворени мир и хармония. Само трябва да се научим да четем могъщата, дадена във формите и движенията на небесните тела писменост, да четем, че наистина не различни, а едни и същи духове действат за всички отделни хора на Земята, че те принадлежат на всички хора. Бихме могли да изясним този факт с един физически образ: докато оставаме на Земята, една група хора може да живее на север или на юг, на изток или на запад. След това обаче поглеждаме към движенията на Земята, как тя обръща

своето лице към звездите, като променя позицията си, било то в течение на кратки периоди или пък на милиони години; как южната половина се обръща към северната и започва да вижда нашето северно звездно небе, а след това северната половина се обръща на юг и започва да вижда южното звездно небе. И така както Земята в течение на времената обръща своето лице към всички звезди, които светят от мировото пространство, нека и човечеството се научи чрез идеалите на духовната наука да гледа безпристрастно към всичко, което му говори от мировото пространство. Чрез такова положително разглеждане на фактите ще бъде постигнат най-добре този антропософски идеал, а не чрез сантиментално подчертаване на любовта и мира. Ние ще постигнем по действителен начин любов, мир и хармония, когато отвърнем поглед от земните грижи, които разделят хората на раси, народности, религии, и го насочим към света на звездите, където ни говорят духове, които говорят на един и същи език на всички човешки души, на всяко човешко сърце през всички времена, дори и през всички вечности, стига само да го разберем правилно.

Тъй като вече сме в края на този лекционен цикъл, в този смисъл бих искал да обърна внимание върху моралното въздействие на всяко духовнонаучно разглеждане, когато се постарая да познаем фактите на окултизма. Когато се научим да ги познаваме в истинския окултен смисъл, те се вливат в нашето сърце така, че това, което сме научили, се превръща в нас в сила за живот, в надежда на живота и преди всичко в морална енергия и прави от нас действително това, което можем да наречем граждани на небесните светове. Тогава чрез своя духовен живот човекът внася небето в делата на Земята и в хода на културния процес създава това, което можем да наречем в най-висш смисъл хармония и мир. И тогава той все повече ще осъзнава, че действително в началната точка и в края на културното развитие управлява дух на единството, един дух на формата, който действа единно през хората и бива стимулиран от своите събратя, другите духове на формата, които му

служат, за да изпраща единно въздействие през цялото човечество. Така чрез истинската небесна наука във всички хора се внася нещо единно и по този начин се спомага за интелектуалното и моралното разбирателство на човечеството на Земята. Така че не искаме да разглеждаме само нещо абстрактно, теоретично, а всяко такова разглеждане трябва да се превърне в нас преди всичко в морален извор на сила. Тогава всичките ни учения, дори тези, които привидно засягат много отдалечени неща, ще ни послужат да следваме непосредствените цели и идеали на духовната наука.

С тези думи, които следва да обобщят в един нюанс на чувството духа и смисъла на лекциите, бих искал да се сбогувам с Вас, скъпи мои приятели, в края на този лекционен цикъл.

ОКУЛТИЗМЪТ И ИНИЦИАЦИЯТА

Публична лекция

Хелзинки, 12 април 1912 г.

Който говори за окултизъм в наше време, трябва да осъзнава, че голяма част от това, което има да каже, се приема не просто за сума от съмнителни хипотези, а може би дори и за фантазъмство. И когато в една душа, която се намира в сферата на образованието, а може би и на научния живот на настоящето, първоначално се надига противоречие срещу някои неща, които ще бъдат казани в разглеждането тази вечер, моля относно това да приемете уверението, че аз със сигурност сам се числя към тези, които напълно могат да разберат и намират за разбираемо едно такова противоречие, което се надига в сърцата на нашето съвремие. На първо място бих искал да посоча какво се има предвид, когато днес трябва да се говори за окултизъм и за изследователските методи, които водят до резултатите на окултизма и които могат да се обобщят в думата инициация. Защото поначало под инициация не се разбира друго, освен сумата от цялата работа, която човекът трябва да извърши, ако иска да стигне до резултатите от окултизма. Тук под окултизъм имам предвид не всички различни неща, разпространени в настоящето под това име, а точните резултати от един вид духовна наука, подчинена на научния начин на мислене и на логическите изисквания на съвременността. Имам предвид всичко под това име и от току-що споменатата гледна точка, което се опитва да заеме своето място като познания в съвременния живот, като знания, които разглеждат неща, за които безусловно трябва да важи, че до тях не може да доведе обикновената наука и обикновеното знание. Това, което, изхождайки от тази гледна точка, навлиза в литературата днес, е предназначено истински да предизвика възраженията на нашите съвременници, да ги предизвика така, че да кажат: „Какво е всичко това, което се появява и иска да ни предложи познания за свръхсе-

тивния живот, за свръхсетивни факти, какво представлява то, ако го сравним с резултатите, постигнати от модерната наука, основаващи се на толкова стриктно и добросъвестно изследване?“ Познанията, които се появяват и които имам предвид, са преди всичко тези, които извеждат над възприемаемото със сетивата и познаваемото с обикновения, свързан с инструмента на мозъка разсъдък, които извеждат отвъд това, което се преживява между раждането и смъртта и води в сферите, в които навлиза човекът, когато премине през портата на смъртта. Резултатите, до които стига духовната наука или, нека кажем, окултизмът, говорят за развитие на същинската духовна сърцевина на човека така, че когато той прекрачи през портата на смъртта, тази духовно-душевна сърцевина преминава в един свръхсетивен духовен свят, че от живота, който е водил между раждането и смъртта във физическото си тяло, той взема със себе си определени сили, от които, свързвайки се с други чисто свръхсетивни сили по време на един междинен период, който протича между смъртта и ново раждане, той усвоява способностите и силите, чрез които като духовно-душевна сърцевина се свързва с това, което се дава като физическо наследство в рамките на физическото унаследяване, което произхожда от бащата и майката и изобщо от предците и което следователно се свързва с тези чисто физически субстанции и сили и едва тогава дава целия човек.

Оттук разбирате, че резултатите от това изследване следва да говорят за такова развитие на духовно-душевната сърцевина на човека, което води през повторни земни животи, което говори за прераждане и което ни казва, че това, което преживяваме като вътрешни способности, които изникват от нашата душа по време на един живот, а дори и ударите на съдбата, които преживяваме, са по определен начин резултатите от това, което сме си подготвили в предишни земни животи, и че това, което преживяваме, през което преминаваме в този си земен живот, което придобиваме като способности, отново бива преведено през портата на смъртта и се преработва

в един свръхсетивен, чисто духовен свят, за да може, когато бъде преработено в достатъчна степен там, отново да навлезе в ново земно битие по описания начин. Още това разбиране е нещо, което може да засегне по странен начин хората от съвременността. Към това се прибавят нещата, които искат да обяснят въз основа на духовната наука свръхсетивната част от човешката природа, която принадлежи на физическото същество, тези неща, които обясняват, че освен физическото тяло, което възприемаме с външните си сетива, човекът има също и част от съществото си, която е носител на свръхсетивната му същност, която също може да бъде прозряна по определен начин със средствата на духовната наука и се разпознава като духовно-душевна сърцевина, която преживява гореспоменатите съдби по време на повторните земни животи. Да, дори това откриваме в литературата на духовната наука, че се посочват предишни състояния на човешкия живот в отдавна отминали епохи на земното битие, че дори по начин, опиращ се на духовната наука, се посочват състояния в Космоса, които са се случили, когато Земята още не е съществувала като настоящата планета, че се посочват и състояния, които са съществували преди да започне животът ни на Земята. Следователно те гледат към развитието на самия космически живот, към преобразуването на нашата Земя и на други небесни тела. За методите на тази наука, от една страна, трябва да признаем, че ако нещо изобщо може да бъде познато за тези неща, тези познания засягат живота на човека най-дълбоко, защото са свързани с най-дълбоката му природа и същество. От друга страна, отново следва да посочим, че тъкмо изхождайки от становището на съвременните ни, да кажем, научни знания, се надига основателен скептицизъм срещу възможността за придобиването на каквито и да било познания в тази област.

Следващият въпрос, който може да бъде повдигнат по отношение на резултатите от такова изследване, е този, който ще ни занимава днешната вечер. Той не е нищо друго освен повече от основателният въпрос по какви пътища стигат до

своите резултати тези, които изнасят такива сведения и правят такива твърдения? Как го правят? Че с помощта на съвременната наука не можем да узнаем нищо за тези неща, че с методите, на които наистина никой не може да се възхищава повече от съвестния духовнонаучен изследовател, въпреки тяхната добросъвестност и сигурност, въпреки вътрешната им логика, не може да се проникне в тези области, за това няма какво да говорим повече. Обаче когато се повдигне този въпрос, веднага в човешката душа възниква и друг. Предвид един определен факт може да възникне въпросът: „Тъй като е несъмнено, че във всяко човешко сърце, във всяка човешка гърд съществува дълбок копнеж да се узнаят подобни неща, как става така, че тъкмо чрез такива най-добросъвестни изследователски методи човекът изглежда отделен от света, в който би желал да прозре? Ако посрещнем този въпрос без предразсъдъци, много скоро стигаме до резултата, че човекът всъщност може да разбере само определен вид факти, пред които е изправен по точно определен начин. По принцип той може да разбере само това, за което знае как възниква и в какво се превръща. Може да разбере само това, в чието създаване може да участва по определен начин чрез познавателната си способност. Може да разбере само това, при чието създаване може да присъства по някакъв начин. Но ако насочи поглед към това, което го заобикаля в природата, към същността на всички природни царства, следва да си каже: „Да, такива, каквито те са, както се появяват те завършени пред мен, аз мога да ги обхвамна със сетивата си и да ги познавам благодарение на това, че изследвам законите им чрез комбинации на разсъдъка си. Но в момента, в който поискам да разбера тяхното възникване, погледът ми, който иска да проникне в нещата, отказва.“ Като завършени, като създадени неща се явяват на човека съществата и фактите от природните царства и изглежда, че сякаш той първоначално не може да вземе участие в сътворяването на създаденото.

Когато, от своя страна, човекът гледа във вътрешното си същество, обхваща с поглед живеещото в душевния му жи-

вот като мисли, представи, чувства и волеви импулси, с това той има един повече или по-малко богат вътрешен свят, свят, чиято действителност наистина преживява много по-живо от реалността на външните неща, от реалността на частта от него самия, която принадлежи на външния свят. Защото кой може да отрече, че по-голяма от реалността на физическите и физиологическите процеси, протичащи в организма ни, е действителността на нашите болки и страдания, импулси и страсти, на мислите и идеалите ни, накратко на това, което от събуждането до заспиването ни се надига нагоре и потъва надолу в рамките на душевния ни живот? Но също и ако сторим всичко възможно да задържим взора си насочен към душевния си живот, виждаме, че той бива подклаждан от външния свят, че едно или друго ни касае, че едно или друго ни изпълва с грижи или с радост. Но и тук не можем да участваме в същинското възникване, в творческия процес. И тъкмо когато обмислим как нещо става разбираемо за нас само ако вземем участие в творческия процес, ни става ясно какво губим чрез двата гореспоменати начина на наблюдение. Достатъчно е само да хвърлим поглед към това, което произлиза от фантазията ни, което създаваме чрез намиращото се, така да се каже, в нашата собствена вътрешна власт, което сътворяваме според мислите и идеалите си. Нужно е и само да си спомним за всичко, в което на човека още днес му е възможно да вникне чрез техническите му знания – за начина, по който комбинира природните сили и как това, което усеща като участие в изграждането, в сътворяването и развитието, предизвиква у него чувство на удовлетворяващо прозрение и как той се чувства неудовлетворен, как се чувства, че сякаш стои пред врата, през която не го пускат да влезе, когато изследва с поглед нещата около и в себе си, в чийто процес на създаване не може да участва.

И сега той се пита дали все пак не е възможно някъде да се намери достъп до това, което усещаме като творческия процес на битието, в който сами сме поставени, да вземем участие в него? Има една област, в която непосредствено можем да

знаем, че по определен начин участваме в творческия процес, но знаем също толкова добре, че с познавателните и наблюдателните способности на обикновеното си съзнание не можем да прозрем в процеса на съзидание! Това, което се има предвид тук, се разкрива пред човека всеки ден, стига само малко да поразсъждава над странния феномен на редуването на сън и бодърстване. Тези явления са от огромно значение за този, който желае да проникне в същността на живота. Те предизвикват това, което можем да наречем мистерия на живота. И ако на обикновеното съзнание не му хрумва, че в смяната на съня с бодърстване е налице нещо толкова безкрайно значимо, това се дължи единствено на факта, че всичко привично за човека губи способност да му прави силно впечатление. Просто защото е свикнал с тези редуващи се състояния на спане и будуване в рамките на 24 часа, той повече не усеща дълбокото значение, величието и могъществото, които ни подсказват точно това ежедневно явление. Ако искаме да охарактеризираме в какво се състои разликата между спането и бодърстването, отначало тази характеристика ни изглежда тривиална, разбира се от само себе си, защото всеки знае, че сънят настъпва така, че изчезват всички емоции, изпълващи нашата душа от момента на събуждането до заспиването, които се проявяват в бушуващите и утихващи чувства, усещания, импулси, силни желаниа и страсти, представи и идеали, че целият този свят потъва в тъмнината, в мрака на подсъзнанието. Всеки човек обаче е убеден и че в преходното състояние между заспиването и събуждането също продължават въздействията върху неговото същество, че се случва нещо, на което не може да присъства със съзнанието си. Това, което може да се каже за редуващите се състояния на спане и будуване, със сигурност е нещо, разбиращо се от само себе си, но ако размислим над него, осъзнаваме, че причината да се поставя бариера пред нашето знание, не се намира чак толкова далече. Ако наблюдаваме редуването между бодърстване и сън, следва да си кажем, че по принцип целият ни съзнателен дневен живот, целият ни

буден живот трябва да представлява нещо като разрушителен процес, процес на разтваряне на по-дълбоки процеси, случващи се в нашия организъм. Тъй като това би ни отвело твърде далеч, тук не мога да навлизам в подробности във физическите, химическите и физиологическите процеси, които се разиграват в явлението умора. За това не става дума сега. Обаче очевидно за всички е, че именно умората представлява нещо като процес на изхабяване, на разрушаване на по-дълбоки сили, които са дейни в организма ни. Оттук може да се установи, че всъщност нашият буден дневен живот има особеността, че не участва в процеса на нашето изграждане, в сътворяването на нашето същество, а по принцип показва като резултат от себе си умората и че в края на краищата той непрекъснато ни изразходва и разтваря. Действително, будният дневен живот е процес на разтваряне и разрушение и всеки непредубеден наблюдател ще забележи, че сънят е противоположният процес: процес на съзидание, който възстановява, отново привежда в ред това, което процесът на будуване умъртвява и оставя да увехне.

Естествено е, че не можем да знаем нищо за творческия процес, който се случва в нас по време на сън. Това е съзидателен процес, който ни касае пряко, за който обаче не можем да знаем нищо, тъй като загубваме съзнание, непосредствено преди той да настъпи, така че не можем да проникнем със знанието си, когато в самите нас се случва творчески процес. Но това води до непосредственото заключение, че бихме могли да разберем съзидателното в природата, в мировите процеси, ако ни се удаде да запазим съзнание и след точката, в която настъпва това състояние на вцепенение. В момента, в който творческите сили започват да работят в човека, съзнанието му се замъглява. Той заспива, става безсъзнателен. Оттук виждаме, че човешката същност, както е устроена понастоящем, е такава, че ако човекът иска да проникне в една творческа дейност, която на всичкото отгоре се случва в самия него, той бива повален в безсъзнание, съзнанието му изчезва, така че да не

може да бъде свидетел на съзидателния процес. В дейността в нашия организъм, която е от творчески тип, имаме в себе си нещо, в което не можем да проникнем, защото преди това съзнанието ни се замъглява и този процес остава външен свят за съзнанието ни. Няма друг път да се стигне до познание на нещата, които лежат зад сетивния свят, освен да станем в състояние да излезем извън съзнанието си и да проникнем в един творчески процес, който се разиграва в нас, или най-малкото в друг подобен процес. Къде в света има нещо, което може да ни научи как да излезем извън себе си, отвъд обикновеното си съзнание и да можем да проникнем в нещо чуждо за нас и все пак да не бъдем замъглени, да не изпаднем в нещо като сънно състояние? В широкото обкръжение на обикновеното ни съзнание съществуват две неща, по отношение на които човек трябва да признае, че чрез тях той бива изведен от обикновеното си ежедневно съзнание и все пак не е толкова замаян или приведен в състояние на сън, какъвто е случат всяка вечер. Тези две неща, които в обикновеното ни съзнание могат да бъдат един вид пример за изваждане на съзнанието от самото себе си и проникването му в непозната сфера, се намират в областта на морала. От две морални преживявания, които пронизват целия човешки живот, човешката душа може да си създаде примерна идея за начина, по който може да намери пътя извън си без да губи съзнание. Тези две неща са, първо, състраданието и, второ, съвестта. И ако изследваме как в моралния живот състраданието и съвестта се отнасят към съзнанието, придобиваме идеята как това съзнание би могло да излезе извън себе си. Когато развием съчувствие, любов или симпатия към друга човешка душа, изживяваме в себе си според способностите си не това, което ни засяга – защото това не би било изживяването на съчувствие и любов, – а преживяваме радостите, страданията, болките и удоволствията на другата душа. В момента, в който, изпълнени със състрадание, съумеем да бъдем погълнати от душата на друг човек – едно непредубедено наблюдение може да ни научи на това, – ние

действително живеем извън обикновеното си съзнание, потапяме се вътре в другата душа. Тук пред душата ни застава една дълбока тайна на живота. Тя е толкова по-дълбока, ако при това преминаване в другия, чувствата ни са от морално естество, не се замайваме и съзнанието ни не изчезва. Показател за моралността на даден човек е доколко той е в състояние да запази напълно съзнанието си, когато изживява не собствените си мъки и радости, а страданията и радостите на някоя чужда душа. Дори представлява морален дефект, ако съзнанието се чувства замъглено от страданията и радостите на чуждата душа, защото тогава то е в състояние, подобно на това, когато среща собствената си творческа дейност, извършваща се по време на сън. Съзнанието сякаш заспива пред лицето на чуждото страдание и радост.

Второто преживяване, също в сферата на морала, което ни извежда извън обикновеното ни съзнание, е съвестта, за която, ако наблюдаваме безпристрастно, можем да кажем: каквото и да обичаме или мразим, правим или не искаме да направим под влиянието на инстинкти и желания та си, на страстта на нашето битие или на исканията на ежедневната симпатия или антипатия, която изпитваме – от отвън говори може би възпитанието, говорят социалните отношения, но никога от отвън не говори това, което наричаме съвест. Съвестта идва при нас от един свят – това чувстваме, това преживяваме, – от който ни се говори вътре в нашия възприемаем свят. Защото всичко, което можем да възприемем, се коригира, когато чрез свръхсетивните изисквания на съвестта се стигне до импулси на действието. Следователно за това, че на душата ни може да бъде казано нещо, което не се намира в рамките на обикновеното съзнание, в моралната област свидетел е съвестта. И отново е налице морален дефект, ако душата ни, където би трябвало да говори съвестта, изпада в един вид състояние на сън, не чува гласа на съвестта, а само това, което може да говори в рамките на сетивния свят на импулсите към действие, изхождащи от симпатия или антипатия. Ако съумеем да се научим

да излизаме от съзнанието си без замъгляване, във феномена на съвестта още в рамките на обикновеното съзнание можем да наблюдаваме едно явление, чрез което се говори на нашата душа, че тя не е насочвана да предприеме нещо, да се отдаде на импулсите чрез нещо, което ѝ въздейства от външния свят. От това обаче се прозира, че когато е налице възможност да проникнем по подобен начин в други същества, в нещо, лежащо извън нашето знание и съзнание, както в моралната сфера проникваме в чужди същества чрез състрадание и любов, когато следователно позволяваме на съвестта да ни казва мъдрости, които не идват от сетивния свят – ако е възможно да проникнем в чужди същества по този начин и да възприемем в душата си мъдрости, произхождащи от съвестта, тогава има изгледи да проникнем в един друг свят, различен от този, който ни е даден за будното ни съзнание от събуждане до заспиване. Това е възможно и тази възможност ни се отваря практически чрез методите, които наричаме методи на инициацията. Те се състоят в това, че оставяме душевния си живот, доколкото той представлява представи, чувства и воля, да се задейства по малко по-различен начин от този, с който сме свикнали за придобиване на външни знания и познания за света.

Защо в обикновения живот си създаваме представи, понятия, идеи? Никой няма да отрече, че именно за хората от съвременността целта да си създават представи, понятия и идеи е чрез тях, а дори и чрез своите усещания и чувства да придобият определено знание за намиращото се около него във външния свят. Днес истина наричаме това, което като концепции и идеи съответства на някакъв външен свят, с някое явление във външния свят, което сякаш отразява този феномен от външния свят. За целия външен живот, за цялата външна култура тази форма на активност на душевния ни живот се разбира от само себе си като единствено правилната. Тази дейност на душевния ни живот трябва напълно да се промени, ако искаме да проникнем в свръхсетивните тайни на битието, с други думи, ако желаем да проникнем – нека използваме ду-

мата табу – в окултните тайни. Тогава при нашите понятия, идеи, представни образи, а също и при усещанията, чувствата и волевите си импулси трябва да можем изцяло да се абстрахираме от това, което означават те във външния свят. Не трябва първо да питаме какво значат те с оглед на истинската им стойност за едно или друго във външния свят. Всичко, което може да стане съдържание на душевния ни живот по този начин, следва да разглеждаме само като вътрешно педагогическо средство за самовъзпитание на душевния си живот. Трябва да оставим понятията, идеите, а също и усещанията и чувствата си да работят в душата ни така, че да я държим затворена за всичко, което можем да приемем от външния свят, а дори и за това, което в течение на живота си сме събрали като опит и преживявания и сме натрупали в паметта си. Ако със силно усилие на волята успеем да се абстрахираме от всички впечатления, идващи от външния сетивен свят, от всички комбинации, които може да направи разсъдъкът ни, ако можем да се абстрахираме и от всички тревоги, грижи и радости, натрупани в паметта ни, ако можем да изпразним душата си така, както се изпразва тя, когато поради умората заспиваме вечер, ако тогава обаче съумеем да постигнем напълно противоположното на съня; ако сме в състояние при пълно запазване на съзнанието си да го насочим към плодоносни, а именно символни представи, към представи, които са възможно най-многозначни – защото човек не трябва да пита каква стойност имат такива мисли за постигането на истината, а за възпитателната им стойност за душата, – тогава, когато човек концентрира душата си чрез енергично волево решение върху съдържание, било то представен образ или импулс, идващо от усещанията, което да постави в центъра на душевния си живот, и ако сега той насочи към избран от него образ тази душевна дейност, която е изчистена от всичко друго, и все по-дълго съумява със силна концентрация на волята да концентрира целия си сега задържан буден душевен живот върху едно такова избрано от него съдържание, тогава ще забележи, че не от него, а от при-

ложените, събрани енергично ведно душевни сили в душевния му живот започва да се излъчва нещо и ние ставаме в състояние да преживеем вътрешно нещо, което иначе не можем да преживеем, за което тогава получаваме непосредственото преживяване, непосредствената опитност: „Сега ти преживяваш нещо, което е толкова реално, толкова важно, толкова съществено за битието като нещата, които виждаш с очите си и чуваш с ушите си – което е също толкова действително, което обаче никога не би могъл да преживееш чрез външна активност на сетивата и ума си.“ Накратко, едва сега човек започва да разбира какво е това, а именно надсетивно преживяване. Едва сега той осъзнава, че живее вътре в духовно-душевното си ядро, сега започва да разбира, че може да води живот в една вътрешна душевна същност, независима от телесността. Благодарение на това се трансформира цялото съзнание.

Отбелязвам изрично, че това, което води до такава вътрешна активност, много прилича и все пак е противоположното на тривиалния процес, който се предизвиква, когато външното ни внимание се насочва към някой блестящ предмет и изпада в нещо като хипноза. Това, което се предизвиква така от едно душевно състояние, което не е нормалното, се поражда от силна концентрация върху някой предмет, който държи настрана другите ни душевни дейности. Дотук това, което се постига чрез описаната концентрация като вътрешно, свободно избрано съдържание, съвпада с една такава дейност на душата, защото тя също представлява концентрация, но то е и противоположното на нея дотолкова, доколкото съзнанието ни бива замъглено поради факта, че чрез някой блестящ предмет изпадаме в нещо като хипноза, обаче съзнанието ни винаги остава запазено, когато чрез силно усилие на волята поставяме едно вътрешно – и единствено вътрешно – чисто мисловно съдържание в центъра на душевния си живот. Духовната наука има технически израз за този метод за обучение на душата: медитация. Това представлява истинската медитация. И отбелязвам изрично, че тази медитация на практика е нещо далеч

по-трудно от това, което някой би могъл да си помисли отначало, когато тя бива описвана толкова просто. Защото нещата не приключват с няколко експеримента в тази област, а човек трябва да се постарее отново и отново в изграждането на представи, образи, представи, взети от моралния и интелектуалния живот, и особено на символни представи, той трябва отново и отново да практикува такава концентрация, такава медитация, докато настъпи решителният момент, който се намира просто във вътрешното същество: „Ти имаш в себе си духовно-душевна сърцевина, която живее в една свръхсетивна действителност и която за възприятието си в нея не си служи с външните сетивни органи и свързания с мозъка интелект.“

От всички гореописани процеси ще можете да заключите едно: че ние всъщност винаги оставаме вътре в своето същество, че по принцип сме се отвърнали от целия външен свят и сме се отдръпнали във вътрешността си. Първото, което можем да преживеем по този начин, всъщност е и може да бъде само преживяване на вътрешната ни същност, но това ни води практически до една напълно определена точка. Този, който се концентрира и медитира по този начин, скоро вижда, и то действително вижда, зрителното си поле, изпълнено с реалности, реалности, които отначало, ако искате, можем да наречем визии. Под формата на образи се появяват всевъзможни неща, които не могат да се сравняват с преживяното по-рано. Те могат да се сравнят с някои външни неща, но особено що се касае до начина, по който се нареждат и действат, те представляват напълно нова опитност и не са комбинирани от предишни преживявания. Този абсолютно нов елемент, съгласно обичайната употреба на думите, която имаме в речта, можем да наречем визия. Може да се каже, че той представлява същински двойник на образите в съня, само че ако го сравним с обикновените сънища, той притежава неимоверно по-силна интензивност и натрапчива, упорита реалност.

Тук този, който практикува методите, даващи прозрение в свръхсетивния свят, среща една подводна скала, която може

да се нарече опасност. Възниква опасността, че той може да вземе този свят от визии от самото начало за нещо реално, за нещо, което застава пред него така, както обикновеният сетивен свят, и че когато говори за сетивния свят, той, така да се каже, свързва с израза „този свят е реален“ същия смисъл, с който свързва възприемането на света от визии. Опасността, която съществува там, става толкова по-голяма, ако при окултното обучение не бъдат взети предпазни мерки като тук описаните, всички от които, естествено, не могат да бъдат обсъдени днес, но можете да ги намерите в подробности в моята книга „Как се постигат познания за висшите светове“. Когато обаче бъдат взети тези предпазни мерки, по отношение на света, срещу който е изправен тогава, човек нито за миг не загубва чувството, че сам той е този, който предизвиква този свят. От огромно значение е никога да не оставяме съзнанието си да се замъгли до впечатлението, че пред себе си имаме чужд свят. Той изглежда точно като чужд свят, но се разпростира като пространствен свят, показва ни процеси, които са във времето като процесите във външния сетивен свят. Отначало той напълно ни заблуждава, че е реален, също както един извънредно жив сън. Хора, които пренебрегват споменатите предпазни мерки, не стигат дотам да разпознаят, че в този свят от визии имат единствено създадения от тях самите свят, те, разбира се, изпадат във фантазърство и празни мечти. Защото истински ясновиждащият човек – позволете да използвам тази дума – се отличава от фантазъра и визионера по това, че последният вярва, че визиите, които има пред себе си, са обективни. Обаче този, който е напреднал до истинско ясновидство, знае във всеки един момент и следва да го знае – трябва да го знае чрез интензивно самовъзпитание, – че въпреки че всъщност възприема около себе си един обширен пространствен свят, той представлява само създаден от него самия свят. В нито един момент – а нещата упражняват изключително сугестивно въздействие – не трябва да се губи съзнанието, че все пак си имаме работа само със собственото си творение. Това съзна-

ние следва отново само̀ да стане предмет на медитация и концентрация. Сега пак трябва да напругнем дълго и интензивно волята си, отново и отново да се концентрираме върху това, че светът, който сега сме завоювали, е наше собствено творение, че той е създаден от самите нас. Тогава – естествено това може да се опише само като практическо преживяване – в съзнанието ни настъпва нещо характерно. Тогава именно разпознаваме, че извършвайки тази дейност, сме направили нещо, сторили сме го напълно съзнателно, което правим и в нормалното състояние на съзнанието си.

Днес беше казано, че в нормалното си съзнание всъщност предизвикваме в себе си процес на разрушение. Човек не знае това в обикновеното си съзнание или най-малкото не му обръща никакво внимание. Когато стигне дотам по описания начин при пълно запазване на съзнанието си да призовава пред себе си такъв свят и при това да задържи мисълта, която току-що беше охарактеризирана, той започва напълно да осъзнава факта, че с всичко, което е постигнал като имагинативно знание (това е техническият израз, използван за него), той предизвиква също и процес на разрушение. Забелязва, че винаги се стига до момента, когато имагинерният свят започва да ни изядва, когато ще стигнем до отслабване на нервната си система, ще се разболеем, ако изпуснем пълното си, възможно само при енергична воля съзнание: „Ти сам се криеш навсякъде там.“ Силата, която лежи в това съзнание – ти сам се криеш там, – няма никога да ни остави да стигнем до точката, в която да прекрачим границата, отвъд която започва същинският разрушителен процес. Поради факта, че не позволяваме нещата да стигнат чак до процеса на разрушение, а го задържаме благодарение на това, че запазваме енергичното съзнание, че сами сме създателите на имагинерния свят, сме в състояние да вземем участие в един творчески процес. Така на дело навлизаме в един творчески свят и се научаваме да разпознаваме, научаваме се да следваме съзнателно нещо, което се случва по подобен начин, когато след настъпването на съня извърш-

ваме в самите себе си творчески дейности, които не можем да възприемем в нормалното си съзнание. От това научаваме, че по този начин ставаме свидетели на съзидателен процес, че разбираме нещо от растежа и развитието в нас самите.

Но това е свързано и с нещо друго – могат да бъдат описани само тези стадии на инициацията, – свързано е с това, че малко по малко целият процес ни принуждава да се откажем от нещо, от което обикновеният ясновидец никак не иска да се откаже. Обикновеният ясновидец е толкова доволен, когато може да живее в света на своите визии, той се наслаждава така много на преживяванията си на един по-висш свят и те му въздействат толкова сугестивно, че лесно могат да бъдат взети за реалност. Тогава той лесно може да изпадне в нервни разстройства. Когато обаче се запази описаното волево решение с пълното съзнание: „Всичко това е създадено от теб самия!“, ако съзнанието никога не заспива, тогава настъпва нещо, което причинява болка на някои, а именно че силата, лежаща в основите на това решение, се нахвърля разрушително върху целия имажинерен свят, че тя го заличава, че много от нещата, които се струват много ценни на обикновения ясновидец, биват изличени. С други думи, случва се следното. Докато в настъпването на имажинативното съзнание имаме елемент, който действително представя силите, които съграждат един творчески процес – защото не му позволяваме да стигне по-далеч от границата, в която ще настъпи разрушението, – когато наистина излизаме от обикновеното си съзнание, както обикновено правим, когато изпитваме съчувствие и любов, и навлизаме в творчески процес, така, когато чрез описаното волево решение сами разрушавайки, но и подреждайки, встъпваме в своя свят от визии, стигаме дотам да развием в себе си една дейност, която никога не може да се възприеме във външния свят и която все пак много скоро се установява за наблюдението като творческата дейност, случваща се в нас и от която е лишено обикновеното съзнание. Това е творческата дейност, която може да се види в духовно-душевната сърцевина на на-

шето същество, как тя работи върху собствения ни организъм, извличайки силите си от духовното обкръжение, как живее в духовния Космос. На следващото ниво, което технически се нарича инспирация, се научаваме да познаваме духовно-душевната си сърцевина и как тя живее в съзидателните сили на самия Космос. Докато имагинацията като първа степен на инициацията ни води всъщност само в нас самите, призовавайки един свят, който обаче е само свят от визии, чрез процеса на инспирацията се издигаме на по-високо ниво. Като мълния вътре в целия свят от визии пада нещо, което действа така, сякаш действително е дошло от духовния Космос – то и идва оттам, това показва самото наблюдение, – което обаче говори по същия начин, по който ни говори съвестта в обикновеното, нормално съзнание. Съвестта може да се сравни с начина, по който инспирацията говори на имагинативното съзнание, но тогава имагинацията преминава в инспирация и благодарение на това ни се удава да влезем в един истински духовен, в истински свръхсетивен свят.

И сега, благодарение на това, че чрез собственото си развитие сме стигнали точката, в която можем да гледаме зад севтивните феномени, ставаме в състояние да разберем например чудната тайна на човешкото развитие, а също и на смъртта на човека. Защото сега ще ни отmine желанието да вярваме, че това, което заживява в душата на човека, когато го виждаме да встъпва в битието чрез раждането, когато преживяваме как от неопределените черти на лицето и несръчните движения на детето постепенно се развиват определени и сръчни такива – ще ни бъде невъзможно да кажем, че всичко, което произлиза от душата на детето, което оформя физиономията и тялото му чак до фините мозъчни гънки, се изгражда непосредствено след раждането, че всичко е резултат от унаследяването. Сега виждаме много по-назад духовно-душевната сърцевина, която идва от съвършено друг свят, която се съединява с това, което се взема от бащата и майката, и сега не говорим само за наследствени сили, а за сили от духовния свят, кои-

то се обединяват с унаследеното от бащата и майката, изобщо от предшествениците. Истинско разбиране става това, което иначе е само вяра: че духовно-душевната сърцевина идва от духовния свят и само оформя пластично физическо-телесната част. И по-нататък: когато тогава проследим живота, проследим го чрез знанието, придобито от инициацията, виждаме, че духовно-душевната сърцевина на съществуването ни все повече насочва опитностите и преживяванията в битието между смъртта и ново раждане към своята вътрешност, отклонявайки ги от външния свят. Разбираме как чрез това отдръпване на сърцевината от външното лице се сбръчква и получаваме непосредственото впечатление: докато, след като сме преминали връхната точка в живота си, физическото ни тяло започва да увяхва, дори и мозъкът ни започва да запада, така че това, което душата има в себе си, вече не може да се изрази външно и изглежда, че сякаш душата сама закърнява, виждаме, че това, което вече не може да се изрази външно, се отдръпва във вътрешното същество и концентрира силите си, така че всичко, което сме преживели, изпитали, изстрадали и постигнали, се събира в душата и тогава то е най-силно, има най-голямата си вътрешна сила, когато тялото ни напуска – най-голямата си вътрешна сила, която, когато процесът бъде проследен по-нататък, се съединява със силите, които оформят първообраза за ново въплъщение, за ново тяло в нов живот. Така еволюцията на духовно-душевната същност на човека, нейната съзидателна дейност над външната телесност става непосредствен факт чрез виждането в духовния свят. Ако сравним намиращото се в началото на живота, постепенното пластично оформяне на тялото, с това, което намираме в неговия край, с отдръпването на житейските преживявания вътре в душата, с откъсването на душевните сили от тялото и с преминаването през портата на смъртта, тогава за свръхсетивното наблюдение нещата се получават така, както когато сравняваме началния и крайния процес, да кажем при растението, при което крайният процес е такъв, че това, което се образува като семе, отново поражда

началната точка за развитието на следващото растение. Докато обаче виждаме началото и края, свързани така, че по същество винаги се случва едно и също, чрез придобитото в инициацията свръхсетивно познание виждаме, че това, което е преживяла душата в живота, се вплита в духовно-душевната му сърцевина и когато човекът се върне след междинното време между смъртта и ново раждане, което представлява дълъг период, се изгражда ново тяло. Но сега духовно-душевната сърцевина оформя своето ново тяло, новото си битие така, че те представляват въздействията от това, което е преживяно като причини в предишни животи.

Така, благодарение на методите, придобити чрез инициацията, които имат своя образец в преживяното съчувствие и съвестта на нормалното съзнание, процесите от свръхсетивния свят, свързани с човека, стават непосредствено познание. По този начин инициацията се превръща в пътя за издигане в свръхсетивните светове.

Ако се впуснете по-дълбоко в това, което можеше да бъде описано само скицирано тук, ако го проследите в книгата ми „Как се постигат познания за висшите светове“, ще откриете, че инициацията, както се описва понастоящем, има една точно определена характеристика. В цялото си развитие и в начина, по който представя събитията, тя се насочва именно към изискванията на съвременното обучение на човека, към съвременните изисквания за логика, здрав човешки разсъдък и наука. Така че все повече и повече процесите на инициация могат да бъдат признавани от хората като пътя, по който човекът, при това всеки човек, може да придобие познания за свръхсетивния свят. В напълно свободни процеси, предизвикани единствено от пробуждането на своята душа, на вътрешните си душевни сили, той може да се вживее в тези свръхсетивни процеси, които му разкриват кой е пътят на духовно-душевната му същност през света, разкрития, които не принадлежат просто на свят, който не ни касае, а на свят, от който непрестанно трябва да черпим сила и упование за обикновения

живот. Фактът, че инициацията взема предвид средствата на съвременната логика, съвременните научни изисквания, несъмнено е, може да се каже, ново постижение на процеса на инициация. Виждате, че хората постепенно ще стигнат дотам да придобиват познания по този начин, следвайки примера на научната мисъл – познания, които проникват в религиозното чувство, които го удовлетворяват чрез знанието. Това обаче представлява прелом чрез абсолютно видимо проникващия процес на инициация в културата на настоящето и бъдещето. Дава се повратна точка в развитието на човечеството, която можем да опишем като прелома, който ще настъпи от вяра към знание за свръхсетивните неща. Обаче вярата – и ще ни е по-лесно да разберем, че този поврат може да настъпи, ако имаме това предвид, – вярата, във формата, в която е настъпила и когато разгледаме нещата главно със средствата на инициацията, е такава, че навсякъде, където е настъпила, не е нещо измислено като някоя по-нова форма на просветление, кореняща се в нереалното, а всяка вяра първоначално води назад към резултати, придобити от инициирани хора, до преживявания на инициацията. Но между по-новата инициация, която се има предвид тук и която все повече ще става изобщо инициацията на човечеството, и инициацията на древните времена има следната определена разлика.

В древните времена е било строго правило и още е такава за много от инициациите, които съществуват по света, строго правило е било, че този, който търси описания път, има нещо като водач, когото в определени кръгове са наричали духовен водач, гуру. Каква е задачата на този гуру? Видяхме, че в хода на вътрешното си развитие, което бе описано, човек бива изправен пред определени опасности, за които трябва да бъде предупреден. Най-напред задачата в инициациите, наследени още от древни времена, е била, че гуруто е бил предупредител. Това той може да бъде и днес, ако е просто този, когото човек смята за нещо като учител, както във външната наука, и на когото има доверие. Но е изключително близко до ума,

че новият гуру иска да бъде това, което е трябвало да бъде древният гуру, което обаче не следва да става никога и още по-малко ще трябва да става, колкото повече инициацията се адаптира към прогресивния процес на развитие на човечеството. Общо взето навсякъде инициацията започва така, както бе описано. На всеки човек – само че той е имал личния си водач – са били давани единствените правила: сега трябва да се съсредоточиш върху това, а после – върху онова, сега трябва да направиш това, а после онова упражнение. Тогава под строго ръководство е било докарвано състоянието, в което се е появявал светът на имагинацията. Докато съвременният човек – това лежи в неговата природа – трябва да стигне дотам чрез собственото си силно волево решение да изведе имагинацията в инспирация, задачата да изведе ученика от имагинацията в инспирация чрез определени влияния, на които човекът тогава е бил по-лесно податлив, след като е бил доведен до степената на инициацията, е била поемана от древния гуру. Така че това, което бе описано тук като лежало в самия човек, тогава е било упражнявано като импулс от гуруто върху ученика. От гуруто в ученика сякаш се е пренасяло нещо, благодарение на което се е внасял ред в имагинативния му визионерски живот. Така обаче ученикът е бил изцяло под контрола на гуруто. Така ученикът е ставал в известен смисъл инструмент в неговите ръце. Разбирате, че чрез това с всички древни инициации, от които по принцип са произлезли и всички религиозни вероизповедания, е било свързано строгото изискване гуруто, инициаторът, да е издигнат над всяка неморалност, над всяка възможност да упражни неправилно влияние върху своя ученик, че е трябвало да бъде издигнат в цялостните си принципи над възможността за измама и че е могло да произлезе нещо само когато той е имал това качество, че той е разпростирал влиянието си само дотам да предаде на ученика придобитите от самия него образи на познанието от висшите светове, така че да улесни неговия път.

Вярвам, че няма да са нужни много доказателства, ако

искате непредубедено да разберете начина на развитие на съвременното съзнание, че по отношение на висшите, свръхсезитивни светове човечеството ще става все по-независимо от личното влияние. Това се дължи просто на непрестанното развитие на човечеството. Гурутата, които събират своите ученици около себе си, както основателите на религии или секти, все повече ще изчезват от еволюционния процес на човечеството. На тяхно място за тези, които търсят инициацията, ще се появят хората на доверието, което се печели така, както се спечелва доверие към някой друг учител. Но изборният от нас самите учител трябва, така да се каже, да не бъде гуру, който ни е определен отнякъде. Основаването на секти по маниера на древните адепти не е нещо, което ще надвие трудностите на човечеството. И даже е добре, когато хората не са много лековерни по отношение на свръхсезитивното развитие, а е трудно да бъдат убедени, когато не се питат веднъж и дважд, а многократно, на кого да отдадат доверието си и са много скептични и изпълнени с недоверие, когато от отвън като велик учител им се натрапва някой пророк, основател на секта или адепт. В полето, което имам предвид тук, винаги ще има опасна подводна скала, ако духовни течения, които искат да внесат окултизма в света, се позовават преди всичко на велики учители, на тези, които се налагат на човека от отвън, а не произлизат от разбиращото се от само себе си доверие, от вътрешното доверие, което произтича от срещата с учителя и което се създава само в ученика. В известна степен преживяхме класически пример за това, който няма да е ненужно да споменем точно тук. Преживяхме, че през последните десетилетия се появи една личност, разкрила на човечеството големи и значими истини – не такива, които са признати от външната наука, а които чрез вътрешната си чистота и солидност са се оказали нещо, което въвежда дълбоко тъкмо в свръхсезитивните тайни. Неща от този род се съдържат в книгите на прочутата в определени кръгове Е. П. Блаватска. Това, което се намира в тези книги, и за този, който е запознат с тези неща, понякога е нещо с изклю-

чително голямо значение, което повече от всичко друго води до тайните на битието. Но за съжаление, в изходната точка на окултното движение, което беше въведено с него и което му навреди, нещо, което не бих искал да окачества като грешка – напротив, то навреди, въпреки че имаше своята истинност: Е. П. Блаватска се позовава на учители¹⁷, които са непознати на света, на своите гурута. Този, който разбира способностите на Е. П. Блаватска, знае, че чрез тях тя не е била в състояние да стигне до нещата самостоятелно. До тези висши познания чрез своите способности Е. П. Блаватска никога нямаше да може да стигне. Тези знания не се нуждаят от препоръка, доказват се чрез самите себе си, доколкото са верни и могат да бъдат проверени. Затова не е навредило, че Е. П. Блаватска е трябвало да се позовава на традиции и упражнения, произхождащи от гурута, и до които никога не би могла да стигне сама. Но на нейното движение, разбира се, е навредило, че нещата се приемат не въз основа на вътрешната истина на окултизма, а въз основа на външен авторитет. Колкото и доброжелателно да го възприемат някои, времето е отминало, независимо дали основателно или неоснователно, необходимостите на епохата ни учат, че е отминало като възможност нещата да се приемат просто въз основа на авторитета на гурута. Те следва да се възприемат въз основа на авторитета на здравия човешки разсъдък. Това, което може да се придобие по пътищата, описани в съчинения като моята „Теософия“, е могло да бъде изследвано само по изложения днес начин, но когато е налице като резултат, то може да бъде проверено и сравнено с фактите от живота и няма нужда да се приема просто въз основа на някакъв авторитет. Така инициацията ще бъде разбираана за правилна само ако при нея днес се вземе предвид, че тя се адаптира към съвременния културен процес, че използва средства и пътища, достъпни за човека.

Разбира се, ще продължава още дълго хора от една или друга образователна степен, както и от различни нива на науката все още да се нуждаят от съвет от окултен учител, че

за тях инициацията трябва да бъде улеснена от някого, който вече я е постигнал, в когото вече са навлезли инспирации от един по-висш свят, защото само той може да даде правилните съвети в подробности. Но връзката между ученик и учител може да бъде само такава, каквато съществува в днешния ни културен свят между този, който иска да научи нещо, и онзи, който може да го научи на него. Всичко мистериозно, свързано с ученията на адептите, всяка форма на заставане пред хората с изискването: вярвайте в някой нов пророк или основател на религия – всичко това бива отхвърлено от съвременния дух на културата, от съвременния научен дух и не се препоръчва поради едничкия факт, че противоречи на съвременния културен дух. Каквото и да се казва за учители, които следва да се появят, единственото, което ще гарантира в бъдещето, че някой може да бъде учител, ще бъде само доверието в неговите постижения, в начина, по който се държи и в цялостната му личност. Доверието трябва да е това, чрез което този, който желае да получи съвет, може да бъде насочен към учителя. Ако тази предпазливост не се спазва тъкмо в окултната сфера, в която се търси инициация, от света няма да се отдръпне опасността, която винаги трябва да съществува поради чувствителната същност на тази област: опасността, която се състои просто във факта, че в тази сфера непосредствено до съвестния инициран, който е търсил по съвестен начин своя път в свръхсетивните светове и предава на света резултатите, получени от изследванията си там, се намира шарлатанинът. Шарлатанство е това, което може толкова лесно да застане до съвестните, продиктувани от духа на истината преки резултати от окултизма или инициацията. И тъй като в наше време лековерието, желанието за сензации във връзка със съобщенията от свръхсетивния свят, произлизащи от инициацията, са също толкова големи, колкото, от друга страна, е скептицизмът – защото има почти също толкова хора, които са готови да повярват на неща въз основа на един или друг авторитет, колкото са и хората, отричащи всичко, придобито дори и с най-стриктните методи на

свръхсетивното изследване. По тази причина следва да бъде повсеместно разпространен един изследователски път, водещ до окултните факти, като този, който днес бе описан като инициация. Този път на инициацията е такъв, който може да бъде следван от всеки човек. Резултатите, получени по него, са очевидни за здравия човешки разсъдък също колкото други научни резултати, които също биват приемани от непредубедения човешки ум, без вероятно човек винаги да е в състояние да може да ги докаже. За фактите, доказани например клинично или в лаборатории, знаем, че всеки може да ги изследва, ако усвои необходимите методи за целта. Но все пак не може да се провери всичко, човек просто приема това, което се оказва подходящо за човешкия ум, което му се струва за вярно. Същото и нищо друго може да се каже за резултатите от инициацията. Не всеки ще бъде в състояние винаги да проверява, но тези, които изследват, все повече ще изнасят резултатите си пред света и здравият човешки разум ще ги приеме, както приема резултатите от други науки. Единствената разлика несъмнено се състои в това, че резултатите от инициацията съдържат истини, от които се нуждае всяко човешко същество, за да има сила и увереност в страданията и радостите на живота, да има сила и увереност в своята работа, в сферата си на дейност, за да не се изгуби, когато животът го гнети, а да съумее да запази средоточието, което го води сигурно по пътя към неговите идеали. Сила обаче могат да му дадат и резултатите от неговото изследване, когато стане така, че животът ни потисне и се нуждаем от утеха в угнетяващите моменти в живота, в които господстват болест и смърт, чрез поглед нагоре към фактите на духовния, на свръхсетивния свят, към който принадлежим и от който черпим истинските сили, които ни държат изправени в този сетивен свят. Защото от резултатите на инициацията и окултизма във възгледите ни ще проникне това, което бихме могли да обобщим в думите, които искат да ни предадат в нюанси на усещанията и чувствата казаното за инициацията, в думите:

Говорят на човешката сетивност
нещата в мирови простори.
Те сменят се във времевия ход.
Познавайки, човешката душа прониква
във царството на вечността,
от времеви простори неограничена
и несмущавана от времевия ход.

БЕЛЕЖКИ

За тези лекции Рудолф Щайнер е поканен от теософите във Финландия. Те са проведени в залата на Шведския нормален лицей. Освен това са изнесени и две публични лекции: на 9 април 1912 г. „Същността на националните епически поеми със специален акцент върху Калевала“ (в Събр. съч. 158) и на 12 април 1912 г. „Окултизмът и инициацията“ (в настоящия том). За лекциите в Хелзинки пристигат също и многобройни немски и други членове на Немската секция на Теософското общество.

Основи на текста: Лекциите са изнесени свободно от Рудолф Щайнер и са стенографирани главно от непознат слушател. Издадени са за първи път през 1912 г. по неговия пренос в разчетен текст. Всички следващи издания се основават на тази първа разпечатка.

Заглавието на лекционния цикъл е дадено от Рудолф Щайнер. Информацията в съдържанието произхожда от издателя.

Произведенията на Рудолф Щайнер в рамките на Събраните съчинения (Събр. съч.), са посочени в бележките с библиографския им номер.

¹ *Материя във физически смисъл има само там, където има разрушени форми:* по-подробно по въпроса срв. Рудолф Щайнер, „Сетивният свят и духовният свят“, Събр. съч. 134.

² *Кант-Лапласовата теория за възникването на света:* Имануел Кант, 1724-1804. Кантовата небулярна космогонична теория: „Всеобща естествена история и теория на небето“, 1755; допълнена от Лаплас през 1796 г. в някои съществени пункта; всеобщо известна като Кант-Лапласовата теория.

³ *великият Заратустра:* Истинският или първият Заратустра, когото още гръцки историци са ситуирали ок. 5000 до 6000 години преди Троянската война – срв. лекцията на Рудолф Щайнер за Заратустра, Берлин 19.1.1911 г. в „Отговори на духовната наука на големите въпроси на битието“, Събр. съч. 60.

⁴ *в египетските мистерии... ученикът трябва да види слънцето в среднощен час:* по-подробно по въпроса срв. напр. Рудолф Щайнер „Мистерии на Изтока и Мистерии на Християнството“,

Събр. съч. 144.

⁵ *завчерашната публична лекция*: лекция от 9.4.1912 г. „Същността на националните епически поеми със специален акцент върху Калевала“ във „Взаимовръзката на човека с елементарния свят“, Събр. съч. 158.

⁶ *Раул Хайнрих Франсе*, 1874–1943, австрийски природонаучен писател. Директор на Института по биология в Мюнхен. В бр. 31 (1906 г., без данни за месеца) на списание „Луцифер-Гнозис“ Рудолф Щайнер обсъжда съчинението на Франсе „Сетивният живот на растенията“; препечатано в „Луцифер-Гнозис 1903-1908“, Събр. съч. 34.

⁷ *в теософски книги... израза логос*: срв. Рудолф Щайнер в Събр. съч. 93а „Основни елементи на езотериката“, 27-ма лекция.

⁸ „Цялото създание съвкупно въздиша...“: Павел, Послание до римляните 8, 22/23.

⁹ *Чарлз Дарвин*, 1809-1882. „Произход на видовете чрез естествен отбор или запазване на благодетелстваните раси в борбата за живот“ (1859).

¹⁰ *лекции, изнесени в Кристияния*: „За душите на отделните народи и тяхната мисия във връзка със северно-германската митология“, Събр. съч. 121.

¹¹ *Е. П. Блаватска*, 1831-1891. „Тайната доктрина“ 1888.

¹² *Там на един ред може да се прочете*: Буда = Меркурий: „Тайната доктрина“ Том II, дословно: „Богът на мъдростта е Меркурий или Буда.“

¹³ *инспираторът на Блаватска*: срв. „Окултното движение през XIX век и връзката му със съвременната култура“, Събр. съч. 254.

¹⁴ *Сред нашите окултни картини*: виж Пета картина в „Изображения на окултни печати и колони. Мюнхенският конгрес на Петдесетница 1907 г.“, Събр. съч. 284.

¹⁵ *Евангелието на Йоан... че Мойсей говори за Христос*: Йоан 5, 46.

¹⁶ *Яхве като Бог на Луната... Луцифер е неговият противник*: виж „Тайната доктрина“ Том II и Рудолф Щайнер, 26-та лекция в „Основни елементи на езотериката“, Събр. съч. 93а.

¹⁷ *Блаватска се позовава на учители*: срв. с бележка 13.

РУДОЛФ ЩАЙНЕР ЗА ЗАПИСКИТЕ НА ЛЕКЦИИТЕ

*От биографията на Рудолф Щайнер
„Моят жизнен път“, 35-та глава, 1925 г.*

От моята антропософска дейност произлизат публикуваните за цялата общественост книги и поредицата лекционни цикли, които първоначално бяха замислени като частни издания, достъпни само за членовете на Теософското (по-късно Антропософското общество). Тези повече или по-малко точни записки на лекциите не са преглеждани и коригирани от мен поради липса на време. Аз бих предпочел устно изговореното слово да остане такова. Но членовете на Обществото изискаха разпечатването на циклите, което и стана. Ако бих имал време да коригирам нещата, нямаше още от началото да съществува ограничението «само за членовете». От повече от една година то вече е отпаднало.

Тук, в „Моят жизнен път“, трябва преди всичко да кажа как публикуваните ми книги и тези частни издания се вменват в това, което разпространявам като антропософия.

Който желае да проследи моите вътрешни усилия и работа за представянето на антропософията пред съзнанието на съвремието, той трябва да го направи въз основа на публикуваните ми съчинения. В тях аз разисквам всичко, което съществува в съвремието като стремеж за познание. Там е показано това, което в духовното съзерцание все повече се изграждаше като сграда на антропософията, но в много отношения се осъществи в несъвършен вид.

Редом с тези изисквания – да изградя антропософията и при това да служи само на това, което става, когато човек предава съобщения от духовния свят на общообразователния свят днес – се прибави и другото: да се съобрази с идващото от членовете на Обществото и разкриващото се като душевни нужди и духовни копнежи.

Тук се появи необходимост да бъде представено и разяснено съдържанието на Евангелията и на Библията изобщо в антропософска светлина. Изискваше се в курсове да се узнае тълкуването

на дадените на човечеството откровения.

След като се проведеха вътрешни курсове в смисъла на това изискване, се прибави и нещо друго. На тези лекции присъстваха само членове на Обществото. Те бяха запознати с началните сведения от антропософията. Пред тях беше възможно да се говори така, както към напреднали в областта на антропософията. Изложението в тези вътрешни лекции беше такова, каквото не би могло да бъде в публикациите, които бяха предназначени за външната общественост.

В тесните вътрешни кръгове аз можех да говоря за неща, които трябваше да изразявам по друг начин, ако те по начало биха били предназначени за широката публика.

Така в двустранността на публичните и частните издания лежи действително нещо, което произлиза от две различни основания. Публикациите за широката общественост са резултат от това, което работеше в мен; в частните издания заедно с мен работи и се стреми Обществото. Аз се вслушвам в трептенията на душевния живот на членовете и в моето живо участие в него от чутото произлиза начинът на изложението в лекциите.

Никъде и в най-малката степен не е казано нещо, което не е чист резултат от изграждащата се антропософия. Не може и дума да става за някаква отстъпка пред предразсъдъци или обичайни чувства на членовете на Обществото. Който чете тези частни публикации, може напълно да ги приеме като това, което казва антропософията. Затова когато изискванията в това отношение станаха по-настойчиви, без колебания се изостави условието тези печатни записки да се разпространяват само в кръга на членовете на Обществото. Само трябва да се има предвид, че в непрегледаните от мен лекции може да има грешки.

Правото за преценка на съдържанието на такива частни публикации обаче може да се признае само на този, който познава предпоставките за такава преценка. А за повечето от тези публикации това е най-малкото да се познава антропософското познание за човека и Космоса, доколкото същността им е представена в антропософията, както и това, което се намира като „антропософска история“ в сведенията от духовния свят.

РУДОЛФ ЩАЙНЕР ЖИВОТ И ТВОРЧЕСТВО

- 1861 г. Роден на 27 февруари в Кралевец (тогавашна Австро-Унгария) като син на служител в австрийските железници. Родителите му произхождат от Южна Австрия.
- 1872 г. Гимназия до 1879 г. във Винар Нойшат.
- 1879 г. Обучение във Виенския технически университет: математика и естествознание, литература, философия, история. Основно запознаване с Гьоте.
- 1882 – 1897 г. Издава естественонаучните трудове на Гьоте (5 тома) в «Немска национална литература» на Кюршнер. Самостоятелно издание на уводите – през 1925 г. под заглавие «Въведение в естественонаучните съчинения на Гьоте» (Събр. съч. 1).
- 1884 – 1890 г. Частен учител във Виена.
- 1886 г. Привлечен като сътрудник при издаването на Гьотевите съчинения. «Основни насоки в теорията на познанието върху Гьотевия светоглед, съпоставен с Шилер» (Събр. съч. 2).
- 1888 г. Издава списанието «Немски седмичник». Лекции в Гьотевото общество, Виена: «Гьоте като баща на новата естетика» (Събр. съч. 30).
- 1890 – 1897 г. Ваймар. Сътрудник в Архива на Гьоте и Шилер.
- 1891 г. Докторат по философия в Университета Ростов. През 1892 г. излиза разширената дисертация «Истина и наука». Увод към «Философия на свободата» (Събр. съч. 3).
- 1894 г. «Философия на свободата. Основни принципи на един модерен светоглед» (Събр. съч. 4).
- 1895 г. «Фридрих Ницше, борец срещу своето време» (Събр. съч. 5).
- «Гьотевият светоглед» (Събр. съч. 6). Преместване в Берлин.
- 1897 г. Издава «Списание за литература» и «Драматургични свитъци» с О. Хартлебен. (Избрани статии в Събр. съч. 29–32).
- 1899 – 1904 г. Преподавателска дейност в основаното от В. Либкнехт «Общобразователно училище за работници», Берлин.
- 1900 г. «Възгледите за света и живота през деветнадесети век», по-късно излиза с разширения като «Загадките на философията» (Събр. съч. 18). Начало на антропософските лекции по покана на Теософското Общество в Берлин. «Мистиката в зората на съвременния духовен живот» (Събр. съч. 7).
- 1902 – 1912 г. Изграждане на антропософията. Редовни публични лекции в Берлин и лекционни цикли в различни градове в Европа. Мария фон Сиверс (от 1914 г. Мария Щайнер) става негов близък сътрудник.
- 1902 г. «Християнството като мистичен факт и Мистериите на древността» (Събр. съч. 8).
- 1903 г. Основана и издава списание «Луцифер», по-късно «Луцифер-Гнозис» (Статии в Събр. съч. 34).
- 1904 г. «Теософия». Въведение в свръхсетивното познание на света и човека (Събр. съч. 9).
- 1904 – 1905 г. «Как се постигат познания за висшите светове?» (Събр. съч. 10),

- «Из хрониката Акаша» (Събр. съч. 11), «Степени на висшето познание» (Събр. съч. 12).
- 1910 г. «Въведение в тайната наука» (Събр. съч. 13).
- 1910 – 1913 г. Премиера на «Четири мистериини драми» (Събр. съч. 14).
- 1911 г. «Духовното ръководство на човека и човечеството» (Събр. съч. 15).
- 1912 г. «Антропософски календар на душата», «Максими» (Събр. съч. 40), «Път към себепознание на човека» (Събр. съч. 16).
- 1913 г. Отделяне от Теософското общество и основаване на Антропософското общество. «Прагът на духовния свят» (Събр. съч. 17).
- 1913 – 1923 г. В Дорнах, Швейцария, е изградена от дърво сградата на първия Гьотеанум.
- 1914 – 1923 г. Из цяла Европа, но най-вече в Дорнах и Берлин, Рудолф Щайнер дава основополагащи познания за обновление в областта на изкуството, педагогиката, естествените науки, социалния живот, медицината, теологията. Доразвива новото изкуство «евритмия», чиито първи стъпки датират от 1912 г.
- 1914 г. «Загадките на философията» (Събр. съч. 18).
- 1916 – 1918 г. «Върху загадките на човешкото същество» (Събр. съч. 20). «Върху загадките на душата» (Събр. съч. 21). «Духовният облик на Гьоте в откровенията на неговия «Фауст» и в «Приказка за зелената змия и красивата лилия» (Събр. съч. 22). Р. Щайнер формулира идеята за «троичното устройство на социалния организъм», «Основи на социалния въпрос» (Събр. съч. 23). Статии върху троичното устройство на социалния организъм (Събр. съч. 24). В Шутгарт се открива първото Валдорфско училище, което Рудолф Щайнер ръководи до своята смърт.
- 1920 г. Лекционни цикли и художествени представления в сградата на недовършения Гьотеанум.
- 1921 г. Започва да излиза списание «Гьотеанум».
- 1922 г. «Космология, религия и философия» (Събр. съч. 25). През Новогодишната нощ (31.XII.1922 г.) изгаря първият Гьотеанум. Р. Щайнер изработва модела на втория Гьотеанум, построен по-късно от бетон.
- 1923 г. По време на Коледата на 1923 г. «Антропософското общество» прераства в «Единно антропософско общество» под председателството на Р. Щайнер.
- 1923 – 1925 г. В седмични продължения излиза (останала незавършена) автобиографията му «Моят жизнен път» (Събр. съч. 28), както и «Ръководни антропософски принципи» (Събр. съч. 26). Съвместна работа с д-р Ита Вегман върху «Предпоставки за разширяване на лечебното изкуство според духовнонаучните познания» (Събр. съч. 27).
- 1924 г. Непрекъсната лекторска дейност и последни пътувания с тази цел из Европа. На 28 септември е изнесена последната лекция пред членовете на Антропософското общество. Начало на боледуването.
- 1925 г. На 30 март Рудолф Щайнер умира в Дорнах.

"Когато развием съчувствие, любов или симпатия към друга човешка душа, изживяваме в себе си според способностите си не това, което ни засяга – защото това не би било изживяването на съчувствие и любов, – а преживяваме радостите, страданията, болките и удоволствията на другата душа. В момента, в който, изпълнени със състрадание, съумеем да бъдем погълнати от душата на друг човек – едно непредубедено наблюдение може да ни научи на това, – ние действително живеем извън обикновеното си съзнание, потапяме се вътре в другата душа. Тук пред душата ни застава една дълбока тайна на живота. Тя е толкова по-дълбока, ако при това преминаване в другия, чувствата ни са от морално естество, не се замайваме и съзнанието ни не изчезва. Показател за моралността на даден човек е доколко той е в състояние да запази напълно съзнанието си, когато изживява не собствените си мъки и радости, а страданията и радостите на някоя чужда душа."

Рудолф Шайнер